

אספקלריא לקלריא

אספקלריא לפרשת במדבר תשפ"ב

חינוך

חידות

אספקלריא לדף היומי

סיפור

ניתן להגיש תגובות לכל המאמרים, בכתובת המערכת:

9797@okmail.co.il

המערכת אינה אחראית לתוכן המאמרים וסגנונם

אסור להדפיס ולפרסם את החיבור או חלקו למטרת מסחר בלא רשות מפורשת בכתב מהמו"ל (ישראל אברהם קלאר)

אספקלריא לפרשת בחוקותי תשפ"ב..... 1

אשרי האיש - פנינים והארות מכל הדורות / ישראל אברהם קלאר 1
י"ומם ולילה" - "אבות הראשונים ... שהיו יושבים ביום שהוא נוטל מן

הלילה ובלילה שהוא נוטל מן היום"..... 1

אבניה ברזל / הרב יהודה אייזנשטיין, מח"ס 'אהל מועד', ישיבת מיר ירושלים ... ח
"מנו ועצרו", בזכות "למשפחותם לבית אבותם" זוכים למתן תורה!..... ח

אדמה לעליון - רום מעלות האדם / הרב חיים שולביץ, ר"מ בישיבת 'תורת רפאל',
עיה"ק ירושלים..... יב

יישוב האדם..... יב

בית המשפט / הרב ישי יצחק שרגא, ר"מ בישיבת לב אליהו ומח"ס תורת העובר,
ירושלים..... טז

לפדות בכור שנתברר גילו ע"י מכשירים..... טז

הכי איתמר / הרב איתמר טעפ, מח"ס 'הכי איתמר', קרית ספר יז
מעלת הדגלים..... יז

הלכתא מאורייתא / הרב יוסף אביטבול, מח"ס שערי יוסף ושא"ס, בני ברק יח
בדיני טבילת כלים למתארח בבית מלון וצימר, ומי שמתארח אצל מי

שאינו שומר תורה ומצוות ובעל תשובה אצל הוריו..... יח

הערות בפרשה / הרב שלום פולק, ירושלים נ
חיבתם של ישראל - של כל אחד ואחד..... נ

חלוקת התפקידים בסמכות הרוחנית..... נא

השבת של מ"י / הרב יחיאל פישל רוזנר, מח"ס 'מנחת יחיאל' ו'השבת של מ"י' ..נג
פניני עיון בפרשת השבוע..... נג

ויברך דוד / הרב דוד אריה הילדסהיים, מח"ס 'ויברך דוד' ומעורכי ספרי הגאון
מרוגוטשוב נז

שלשה דוגמאות מרזי המסילת ישרים (ליומא דהילולא דרבינו הרמח"ל

זי"ע בכ"ו באייר)..... נז

ויצבור יוסף / הרב יוסף צברי, רב ומו"צ בעיר אלעד, ומח"ס ויען יוסף, שלחן
מלכים ושא"ס..... סב

אימתי התמנה אהרן להיות נשיא שבט לוי?..... סב

חקירה בפרשה / הרב יהושפט שרגא רבינוביץ, מג"ש בישיבת מיר וראש מכון דעת סופרים סד

המפקד בישראל, החשבה של כל אחד מעצם היותו, חלק מהכלל",
ו"מחשיבותו כיחיד"..... סד

יש מאין / הרב יצחק שלמה פייגנבוים, מו"צ בבני ברק, מח"ס 'נר איש וביתו' ו'שמועה טובה' סח

ויחננו במדבר סיני (ה) - עליותיו וירידותיו דמשה להר מתי היו..... סח

להתענג על ה' / הרב יעקב מנשה, מגיד מישרים בשכונת פסגת זאב עא
ביסוי הכלים - ורמזם..... עא

מאור שעשועי - תפילה לעני / הרב מנחם צבי גולדבאום, מחבר סדרת 'מוסר דרך' עג

עיניו למטה ולבו למעלה..... עג

מאיר לישראל / הרב ישראל מאיר בהגר"צ פלמן, מרבני כולל 'מדרש אליהו', מח"ס קונטרס השביעית עז

דיני יום טוב שחל במוצאי שבת (שבועות תשפ"ב)..... עז

מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא וראש מוסדות "אור המלך", מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי ועוד פה

חביב האדם שנברא בצלם אלוקים..... פה

מעלת התורה / הרב אברהם דניאל עבשטיין, מח"ס 'מי מנוחות', לייקווד צד
בענין הטעם שפרשת במדבר הוא קודם חג השבועות..... צד

משאת משה / הרב מנחם ישראל חזן, מודיעין עילית צז
חיצוניות..... צז

מתורתו של הצפנת פענח / הרב אברהם ישעיהו הכהן בירנהק, מו"ל 'צפנת פענח החדשות', מודיעין עילית קז

כלי הקודש אשר ישרתו 'בם' - כי המגריפה שימשה גם לשיר..... קז

נחשבה / הרב יחיאל הלוי נוביק, ראש כולל דעת יוסף - אשדוד, עורך ספרי מרן הגר"ש רוזובסקי זצ"ל קח

במספר שמות - חיבתן של ישראל..... קח

עיונים בפרשה / הרב יעקב ברמן, בני ברק קי
פרפראות ונידונים קצרים בפ' במדבר..... קי

פניני פז / הרב אברהם נח זלצמן, מח"ס 'אדני פז' על סוגיות הש"ס קיג
מדוע דור המדבר נקראו דור דעה..... קיג

פניני תרגום יונתן / מכתבי הרב מאיר שפריר ז"ל בעריכת הרב מאיר פרידמן... קטו
פניני תרגום יונתן לפרשת במדבר..... קטו

פרחים לתורה / הרב ישראל חיים בלומנטל, מג"ש בכולל תורת מרדכי..... קכו
"עמלה של תורה"!!! לשבת מברכין חודש סיון..... קכו

רגע חושבים / הרב בנימין טאובה, קרית ספר..... קכט
שכר הזבולון ואושרו של יששכר..... קכט

שבט מישראל / הרב ישראל פרידמן, רב קהילת טשארטקוב, מח"ס 'שבט
מישראל', מאנשעסטער..... קלא
וקל כנשר, האם אנו יכולים לעוף בשמים..... קלא

שימו לב אל הנשמה / הרב נפתלי שמואל רייך, משפיע דישיבת 'תורת דוד', מונסי
ניו יורק..... קלו
ענין הברכות והקללות אצל הכלל והפרט..... קלו

שמחת מיכאל / הרב דוד דרעי, מראשי ישיבת 'משכן אהרון' ומח"ס שמחת מיכאל
על הש"ס, אלעד..... קמג
בדין תוך כדי דיבור בספירת העומר ובשאר המצוות..... קמג

תובנות / הרב נחמן דרקסלר..... קמו
א-לוקים עשה את האדם ישר..... קמו

חינוך..... קמח

חינוך בפרשה / הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ', מפקח בתלמודי תורה ומרצה חינוכי
קמח.....
מיהו המלמד הזוכה?..... קמח

חידות..... קנ

חדוותא - שאלות לחידודא בפרשת השבוע / הרב בנימין צבי יהודה לוי, מח"ס
לקוטי רש"י וליל משוררים על הגש"פ..... קנ
שאלות לפרשת במדבר..... קנ
חדוותא דאפטרטא במדבר (הושע ב)..... קנ
תשובות לפרשת בחוקתי..... קנ
חדוותא דאפטרטא בחוקתי (ירמיה טז)..... קנא

מלה צפונה / הרב יוסף שפר..... קנב
חידה לפרשת במדבר..... קנב
פתרון חידת 'מלה צפונה'..... קנג

אספקלריא לדרך היומי..... קנד

אספקלריא לדרך היומי - הארות במסכת הנלמדת קנד

[הרב אריה גלינסקי, מח"ס בירורים וביאורים..... קנד](#)

[הרב יוסף דב הרצוג, ארה"ב..... קסד](#)

סיפור..... קסח

אחרי במדבר / הרב נח גדליה קזקוב קסח

[השמע עם קול אלקים - ויחי!..... קסח](#)

"מתוך ההפיכה" - סיפור היסטורי מפעים, מהעבר הלא רחוק / הרב חנוך חיים

וינשטוק קעא

[פרק ק"י..... קעא](#)

סיפורים על מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל / הרב אליעזר קרביץ קעה

[סיפורים נפלאים על מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל \(6\) נרשם סיון תש"פ... קעה](#)

אשרי האיש - פנינים והארות מכל הדורות / ישראל אברהם קלאר

אשרי האיש גו'. רבי יודן אומר: המזמור הזה משובח מכל המזמורים (מד' שוח"ט)
"יומם ולילה" - "אבות הראשונים ... שהיו יושבים ביום שהוא
נוטל מן הלילה ובלילה שהוא נוטל מן היום"
במדרש שוחר טוב נאמר: "אמר ר' ברכיה, אף אבותינו הראשונים קבעו את המשנה, שהיו
יושבים ביום שהוא נוטל מן הלילה ובלילה שהוא נוטל מן היום".
למה הכוונה?

חלק מהמפרשים (מהרי"ב, רמ"ג, ועוד) נוקטים:

שהכוונה לקיץ וחורף. כשהיה לילה ארוך או יום ארוך הם נצלו אותו ללימוד.
יש שצינו בזה למה שהמדרש אומר (במזמור י"ט) שמתקופת ניסן עד תקופת תמוז היום
"לווה מן הלילה", ומתקופת תשרי עד תקופת טבת הלילה "לווה מן היום".
ואולי אפשר לקשר זאת עם מה שנאמר בעירובין (סה.), שאחר הדיון אם הלילה נברא
לשינה או לגירסא, אומרת הגמרא: "רב אחא בר יעקב יזיף ופרע", ומפרש רש"י: "היה קובע
לו לשנות כך וכך פרקים ביום, והיה רגיל לעסוק ביום, ופעמים שהיה טרוד במזונותיו ביום
ופורע קביעות עתו בלילה".

*

והרא"מ כתב פירוש אחר לדברי המדרש:

שהכוונה שקבעו ללמוד בהתחלת היום קודם שיאיר היום, וכן בהתחלת הלילה מעט
קודם הלילה.

לפי דבריו יש כאן מקור מדרשי לעניין הקבלי הנשגב לחבר יום ולילה בלימוד התורה -
ואכן כך מפרש רבי חיים פאלאג'י זצ"ל בספרו "חיים טובים", שעניינו על פי הזוהר הקדוש
לקשר מדת יום בלילה ומדת לילה ביום.

ראה בזוהר הקדוש פרשת בשלח, דף מו ע"א.

*

אם נתבונן בלשון המדרש נראה שדברי רבי ברכיה פותחים ב"אף", דהיינו - דבריו באים
להוסיף על מה שנאמר במדרש קודם לכן.

נביט אפוא בדברי המדרש שקדמו למאמר זה, והנה נאמרו שם דברי בר קפרא "כל מי
שהוא קורא שני פרקים שחרית וערבית קיים ובתורתו יהגה יומם ולילה". פירוש זה מוציא

מכלל ההבנה הרווחת ש'יומם ולילה' פירושו 'כל היום וכל הלילה', וקובע פירוש חדש: שההקפדה היא ללמוד 'גם' ביום ו'גם' בלילה, מבלי להתייחס למשך הזמן.

מעתה נראה, שכוונת רבי ברכיה לומר, שגם אבותינו הראשונים היו מקפידים ללמוד 'גם' ביום ו'גם' בלילה, ולכן כאשר קבעו את משנתם בשעות היום - היו דואגים להתחיל בעוד לילה, וכאשר קבעו את משנתם בשעות הלילה - היו דואגים להתחיל בעוד יום.

*

אגב, יצויין שבעצם הלשון 'קבעו את המשנה', יש שפירשו שהכוונה לומר: אבותינו הראשונים שחיברו את ששת סדרי המשניות.

אבניה ברזל / הרב יהודה אייזנשטיין, מח"ס 'אהל מועד', ישיבת מיר ירושלים

"מנו ועצרו", בזכות "למשפחותם לבית אבותם" זוכים למתן

תורה!

שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבוֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת כָּל זָכָר לְגִלְגָּלָתָם
(א, ב)

"מנו ועצרו"

[א] בגמ' במגילה (לא, ב) אמרו: "תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר, עזרא תיקן להן לישראל שיהיו קורין קללות שבתורת כהנים קודם עצרת ושבמשנה תורה קודם ראש השנה, מאי טעמא? אמר אביי ואיתימא ריש לקיש, כדי שתכלה השנה וקללותיה. בשלמא שבמשנה תורה איכא כדי שתכלה שנה וקללותיה, אלא שבתורת כהנים אטו עצרת ראש השנה היא?! אין עצרת נמי ראש השנה היא דתנן ובעצרת על פירות האילן".

ומבואר שיש ענין לקרוא את פרשת בחוקותי לפני חג השבועות שבו דנים על פירות האילן.

אך לפי מנהגינו היום, לא די לקרוא את "בחוקותי" לפני חג השבועות, אלא גם קוראים גם את "פרשת במדבר" קודם חג השבועות.

והטעם כותבים התוס' שם (ד"ה קללות): "ומטעם זה אנו קורין "במדבר סיני" קודם עצרת, כדי שלא להסמיך הקללות שבבחוקותי לעצרת".

[ראשית יש להבין, מדוע לא מצינו שאמרו לקרות הקללות לפני פסח בעבור שאז דנים על תבואת האילן, ומה ראו דוקא לפני חג השבועות בדין על פירות האילן לקרוא אצ הקללות לפניהם.

ומבאר הג"ר צדוק (פרי צדיק כי תבוא אות יג): "אך הענין על פי מה שמובא (זוהר חדש פר' כי תבוא) שקללות שבתורת כהנים הם כנגד בית ראשון וקללות שבמשנה תורה הם כנגד בית שני היינו גלות האחרון. והנה בחורבן בית ראשון כתיב בפירוש (ירמיה ט, יב) "על מה אבדה הארץ על עזבם את תורתי". ובחורבן בית שני איתא (יומא ט, ב) מקדש שני שהיו עוסקין בתורה ומצוות וגמילות חסדים מפני מה חרב? מפני שהיתה בו שנאת חנם.

ותיקן עזרא שיקראו קללות שבתורת כהנים קודם עצרת שאז הוא זמן מתן תורה^א, כדי שתכלה שנה וקללותיה, היינו שעל ידי הקריאה בפרשת התוכחות יתעוררו בתשובה לתקן

^א ידועים דברי השל"ה (שבועות נר מצוה יט) שכותב בשם התולעת יעקב (סתרי חג השבועות): "ודע, כי כמו שבראש השנה רצה הקב"ה להשגיח ולדרוש מעשה בני האדם, כי הוא יום הבריאה הראשונה וחידוש העולם, וכמו שתקנו לומר (במוסף דר"ה) "זה היום תחלת מעשיך" כדברי רבי אליעזר שאמר בתשרי נברא העולם (ר"ה י, ב), כן רצה ביום

מה שקלקלו בחורבן בית ראשון "על עזבם את תורתם" ועל זה הוא הזמן בעצרת שהוא זמן מתן תורה. וקודם ראש השנה לקרות קללות שבמשנה תורה כדי לתקן פגם שנאת חנם".

"למשפחותם לבית אבותם"

בן אך נבוא להציע, שלא רק יש לנו מטרה ש"פרשת בחוקותי" לא יהיה סמוך לחג השבועות, אלא שיש לנו גם ענין חיובי ב"פרשת במדבר" שיקרא חג השבועות.

והוא ע"פ לשון הטור והשו"ע (תכח, ד) שכותבים: "ולעולם קורין פרשת במדבר קודם עצרת", וסימנך "מנו ועצרו".

ונבוא לבאר שיש ענין ב"מנו" (מנין של פרשת במדבר) כהקדמה ל"עצרו" (עצרת מתן תורה).

וזה ע"פ מה שאמרו בילקו"ש (במדבר רמז תרפד): "בשעה שקיבלו ישראל את התורה, נתקנאו אומות העולם בהן, מה ראו להתקרב יותר מן האומות?! סתם פיהן הקב"ה. אמר להן, הביאו לי ספר יוחסין שלכם, שנאמר "הבו לה' משפחות עמים", כשם שבני מביאין, "ויתילדו על משפחותם". לכך מנאם בראש הספר הזה אחר המצות, "אלה המצות אשר צוה ה' את משה אל בני ישראל בהר סיני", ואחר כך "וידבר ה' במדבר סיני שאו את ראש כל עדת בני ישראל", שלא זכו ליטול את התורה אלא בשביל היוחסין שלהן".

הרי מפורש בדברי חז"ל, שעם ישראל זכו לתורה, רק בגלל המנין שבפרשת במדבר!

והטעם מבאר הגרי"א חבר (שיח יצחק דרוש לפר' בראשית): "וענין בחירת אומה הישראלית מכל האומות הוא ענין גדול, והוא מרומז בדברי רז"ל הקדושים מה שאמרו במדרש עה"פ "שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחותם לבית אבותם", שבשעת מתן תורה שאלו אוה"ע על ישראל, מה ראו אלו להתקרב יותר?! סתם הקב"ה את פיהם ואמר להם, הביאו לי ספר יוחסין שלכם כמו שהביאו בני".

ומבאר הגרי"א ח: "והענין בזה, כי מצינו באומות הראשונים שהיו מתייחסים תמיד על שם אמם, וכמו שאמרו רז"ל בכל מקום "אין אב לכותי". והוא ענין נפלא, כי כתיב הדור הוא בדברי המלך שלמה (משלי י, א) "בן חכם ישמח אב ובן כסיל תוגת אמו", והכוונה בזה, כי יש הפרש גדול בנהגת הבן, בין האב ובין האם, ש"אם" ענינה להשגיח על הצלחתו בעניני חיי גופו, להחלימו ולהחזיקו במאכל ובמשתה ושאר צרכי הגוף, אבל ה"אב" ענינו להדריכו בלימוד דעה והשכל בהישרת נפשו, וללמדו מוסר וחיי נפשו כו'.

מתן תורה שהוא מורה על חידוש העולם, להשגיח ולדרוש על מעשה העולם, ולדונו על פירות האילן, כדאיתא בפ"ק דר"ה (טז, א) "בארבע פרקים העולם נידון כו', בעצרת על פירות האילן". וכבר ביארנו, כי הפירות ההם הנשמות הפורחות מאילנו של הקב"ה, והעולם נידון ביום זה על התורה שנתנה בו שבטלו עצמם ממנה, והוא אמרם על פירות האילן, בלא השלימם בתורה ובמצות כראוי".

ולכן מי שכל דרכו להיות נמשך אחר תענוגי תבל, הרי שנמשך יותר אחר מדות וכוחות אמו יותר מאביו. ולהיפוך, מי שמשליך תאוות העוהלים הזה אחר גיוו, ונמשך בכל כוחותיו לילך בדרכי ה' ובמוסרי המדות שלמדו אביו, הרי כח האב גובר בו יותר. ולכן אמר שאם הוא "בן חכם", אז ישמח חלק האב יותר, ולהיפוך בבן כסיל, אז "תוגת אמו" כו".

ולכן אחר שיתקשו אומות העולם בחקירה זאת, מדוע זכו ישראל להתקרב יותר ולהיות אומה הנבחרת לקבלת התורה מכל אומה ולשון, ועל זה סתם את פיהם במ"ש שישראל הם יכולים להתייחס אחר חלק האב שהוא גובר בהם יותר, שבזה מוכשרים לקבל התורה ולקיימה, שכבר הרגילו לילך במדות אבותיהם להכניע תאוות יצרם, ונבחנו כבחון את הזהב על ידי שהיו במצרים אשר שם גבר עליהם כח התאוה כו' והם היו גדורים בעריות, עד שהיו יכולים להתייחס אחר אבותיהם, משא"כ אומות העולם שאין אבות לכותי.

ושורש הראשון וקדושת ישראל, הוא על ידי אבות הקדושים, אשר הם היו מקדשים ימי חייהם רק לעבודתו יתברך התמימה, והשליכו נפשם החומרי מנגד כו" (עכ"ד).^ב

ומבואר מכל דברי הגריא"ח, שהיחס "למשפחותם לבית אבותם", הוא היחס לאב לכח הקדושה עד לאבות הקדושים, ושזה הגורם שזכו להיות שונים ישראל מאומות העולם, עד שהיו ראויים למתן תורה.^ג

ובקדושת לוי (פר' במדבר) כותב: "כי ידוע הוא, שאומות העולם מתייחסים אחר אמם, ולכן נקראו "לאומים", משא"כ אומה הישראלית אחר שקבלו התורה ועשו את המשכן וכליו, זכו להתייחס אחר משפחות אביהם, כנודע סוד הדבר. וזהו "שאו את ראש בני ישראל למשפחותם לבית אבותם כו' ואת כל העדה הקהילו כו' ויתילדו על משפחותם לבית אבותם", ופרש"י "ויתילדו" הביאו ספר יחוסיהם כו'. וזהו "שאו את ראש בני ישראל",

^ב יש לצרף כאן מה שאמרו בזה (זוה"ח פר' כי תבוא) "קללות שבתורת כהנים אינן כנגד בית ראשון. קללות שבמשנה תורה כנגד בית שני וגלות אחרון", והרי ידוע מש"כ המהר"ל (נצח ישראל פ"ד) שבית ראשון הוא בזכות האבות ובית שני בזכותם של ישראל, וכותב המהרש"א שלכן בקללות של בחוקותי נאמר "וזכרתי את בריתי יעקב כו" בעבור שהיה להם אז זכות אבות, ומשא"כ בקללות של כי תבוא שנאמרו על בית שני לכך לא נזכר בהו זכות אבות שכבר תמו בבית ראשון. [והוסיף מו"ר הגאון הגר"כ שליט"א שזהו מה שנאמר לאחמ"כ "וזכרתי להם ברית ראשונים" ופירש רש"י "שבטים", והכונה שגם אחרי שלא יהיה זכות אבות ימשיכו בזכות ישראל]. ומוסיף המהרש"א: "דלכך תקן כן פרשת במדבר קודם עצרת, כדי שתכלה קללות של בית ראשון קודם עצרת שישבו ישראל למספרם הנזכר בפרשת במדבר" □ ומבואר שהמנין "למשפחותם לבית אבותם" מעורר זכות האבות, ובא להשתיק את הקללות של בית ראשון שהיה בעבור זכות האבות, לעורר שוב את זכות האבות.

^ג ובקדושת לוי (פר' במדבר) כותב: "כי ידוע הוא, שאומות העולם מתייחסים אחר אמם, ולכן נקראו 'לאומים', משא"כ אומה הישראלית אחר שקבלו התורה ועשו את המשכן וכליו, זכו להתייחס אחר משפחות אביהם, כנודע סוד הדבר. וזהו "שאו את ראש בני ישראל למשפחותם לבית אבותם כו' ואת כל העדה הקהילו כו' ויתילדו על משפחותם לבית אבותם", ופרש"י "ויתילדו" הביאו ספר יחוסיהם. ולי נראה לפרש כפשוטו 'ויתילדו' לשון לידה, שנולד להם דבר חדש, וזהו "למשפחותם לבית אבותם", שיתיחסו אחר משפחות אביהם. וזהו "שאו את ראש בני ישראל", "שאו" מלשון התנשאות והרמה, "למשפחותם לבית אבותם", היינו שזכו אחר קבלת התורה ועשיות המשכן וכליו להתייחס אחר אביהם.

"שאו" מלשון התנשאות והרמה, "למשפחותם לבית אבותם", היינו שזכו אחר קבלת התורה ועשיות המשכן וכליו להתייחס אחר אביהם".

אצל אומות העולם עיקר היחס הוא ל"אם" - כי מבחינתם האב הוא כמו אצל בעלי חיים רק היכי תימצוי, שעיקר הקשר הוא בין האם לילוד, לא כן אצל ישראל שמבינים שאמנם הגוף הוא מצד האם, אבל צריך יחס לאב החיצוני (עי' רמב"ן בראשית עה"פ "ודבק באשתו").

ג] ויש להוסיף בזה, מש"כ הגר"א (ישעיה ח, ד): "שמים הוא אבא, שמשם שורש נשמתו, והגוף מן הארץ, ולכן נקרא אמא כו'. ולכן ישראל הם אחים בין מן האב ובין מן האם, כי גם שורש נשמתו הוא ג"כ במקום אחד, אבל אומות העולם הן אינם שוין, אלא בגוף ששניהם מן הארץ אבל בנשמתן נפרדים מישראל, כי שורש נשמתן מס"א, ולכן נקראו "בני אמי" כמש"כ בשיר השירים עה"פ (שה"ש א, ו) "אל תראוני כו' בני אמי נחרו בי".

ומבואר מדבריו, שישראל מוגדרים "אב" להיות נשמתן ממקום אחד, לעומת אומות העולם שהם נפרדים ושורש נשמתן פרוד, ולכן הם מוגדרים ל"אם".

והנה ידועים דברי הגר"א (שה"ש א, ג) שכותב, שגם לאומות העולם יש שייכות בתורה שבכתב, אבל תורה שבע"פ היא ביחוד לישראל לבדן. וכותב המבי"ט (בהקדמה לספרו): "ותורה שבע"פ היא המבדלת בין ישראל לאומות, ועל פיה כרת ברית עם ישראל ולא עם האומות, להיות נפשותיהן של ישראל חצובות מתחת כסא הכבוד ומושפעות ממנה, משא"כ בנפשות האומות הנמשכות ממקום אשר איננו טהור, ואין ראויות לקבל שפע חכמת התורה".

[וכותב האלשיך (בראשית פרק יא): "כי נשמות ישראל מהקדושה המה, ועל כן נקראו "גוי אחד" ורוב עם מתייחסים לנפש אחת כד"א "שבעים נפש". אך זולתם נפשותם מהחיצונים, ועל כן אפילו עם אחד מתייחסים לרבים כאומרו בבני עשו "נפשות ביתו"].

הרי מבואר מכל האמור, שמה שמיוחדים ישראל בתורת שבעל פה ביחוד מכל אומות העולם, הוא באשר נפשותיהן של ישראל חצובות מתחת כסא הכבוד ומושפעות ממנה, והרי מבואר בגר"א שכל זה בא מכח היותם שורש ה"אב".

ואשר על כן, המנין והקריאה של "למשפחותם לבית אבותם" שמורה על היחס לאב ולשורש ושאינו בו שום פירוד, הוא דבר יקר עד מאוד בעיני הקב"ה, מאחר שבעבור זה זכו ישראל לכל מעלתם לעומת שאר האומות ושזכו בעבור זה לקבלת התורה.

וזוהו הענין של "עצרו" מתוך ה"מנו", כי רק בעבור המנין של "משפחותם לבית אבותם" זכו למתן תורה!

לתגובות: 5322906@gmail.com להאזנה לשיעור: 0733-718134

¹ ראה בתוס' (ע"ז ה, א): "ואומר הר"ר אלחנן דנשמות של ישראל ושל עובדי כוכבים אינן בגוף אחד".

אדמה לעליון - רום מעלות האדם / הרב חיים שולביץ, ר"מ בישיבת 'תורת רפאל', עיה"ק ירושלים

יישוב האדם

יישוב העולם ע"י אדם הראשון

על עניינו של המדבר מצינו בגמרא (ברכות לא.) 'אמר רבי יוסי ברבי חנינא, מאי דכתיב 'בארץ אשר לא עבר בה איש, ולא ישב אדם שם', וכי מאחר דלא עבר היאך ישב, אלא לומר לך כל ארץ שגזר עליה אדם הראשון לישוב נתיישבה, וכל ארץ שלא גזר עליה אדם הראשון לישוב לא נתיישבה'. ולפי פשוטו, קביעת כל מקום בעולם היתה תלויה בדיבורו של אדם הראשון, שעבר ממקום למקום, ובחר לאשר אוה לנחלה לוי.

וענין גזרת האדם הראשון על מהותו של כל מקום, ביאר מו"ר הגראי"ל זיע"א, על פי דברי רבי מאיר (סנהדרין לח.) 'אדם הראשון מכל העולם כולו הוצבר עפרו', כי כיון שכל הנשמות היו תלויות בו, הרי בו נכללו כל יכולות גילוי רצונו ית' בכל מקום בעולם, ואמר רב 'גופו מבבל, וראשו מארץ ישראל, ואבריו משאר ארצות'. לאמור כי הדומם והצומח לא נבראו לשמש לאדם בצרכיו הגשמיים גרידא, אלא שעל ידי שייכותם לצרכו של האדם, הם נתקנים במלוי תפקידם, ולפיכך גם כאשר חטא האדם, ונתחלקה קומתו לכל הנשמות שיבואו לעולם, לא גזר על מקום יישוב, אלא אם היה בו צורך שיהיה נתקן ע"י יושביו, ואף מקום שכל יושביו גויים תכליתו להינות איש חסיד שיעבור בו [כמבואר בהקדמת פיה"מ].

יישוב העולם מקביל לאדם הראשון

אכן מהר"ל (נתיבות עולם, גמ"ח ה, דרך חיים פ"ג) כתב, שאין הכוונה שאדם הראשון גזר בדיבור, כי למה יגזור על מקום זה ולא על מקום אחר, אלא שמציאות הישוב היא כנגד האדם, כי כשם שיש באדם אבר שהוא עיקר האדם, כגון הראש, כך כנגד זה ארץ

^ה וראה בזה ריש פרשת במדבר (ח"ג קיז): 'תא חזי, כל מלה דבעי לאתנישבא בדוכתיה, לא מתנישבא עד דאדכר בפומא, ואתמני עלה', והיינו שקיומו הפנימי וחיותו של כל דבר, תלוי הוא בקישורו לשרשו על ידי דיבור בפה, הוא המלכות, ומניינו לצירופו לקיום תכלית העולם.

^י ראה שיטה מקובצת (ברכות שם) שאדם הראשון חי הרבה שנים, בהם הלך מסוף העולם ועד סופו. ועוד ביאר לפי המדרש שמתחלה קודם שחטא היה אדם מתחילת העולם עד סופו, דכתיב 'אחור וקדם צרתני'.

^י כאמור בתנחומא (כי תשא) על הכתוב 'איפה היית בידי ארץ' (איוב לח), אמר ריש לקיש, איפה כתיב, אמר הקב"ה לאיוב, היכן היתה איפה שלך באדם הראשון תלויה, בראשו בשערו בצוארו בעיניו, באי זה אבר.

^ה והוסיף, שכל דבר בעולם יש לו מקום מיוחד שהוא טבעי לו, וכיון שעל החיות נאמר 'חיות הארץ', לא יתכן שלא יהיה מקום מיוחד לאדם, שאינו גרוע משאר הנבראים הטבעיים שיש להם מקום מיוחד, וביותר, שהרי שאר בעלי חיים טפלים אל האדם ומשמשים לו. ואין לומר שכל הארץ היא מקום ישוב לאדם [כמו לחיות], שהרי כל מקום תואם לדבר שנצרך לו, ואם כן ללמה יש הרבה מקומות שוממים וחרבים, ומה צורך לאדם בהם. ובהכרח שמקומות היישוב נסדרים לפי מדרגות האדם, ומה שאמרו ש'אדם הראשון גזר', היינו כי הוא היה כלל מין האדם, באשר התחלת כל דבר עומדת במקום הכל, כמו שורש האילן, שהשורש יש לו מקום בארץ.

ישראל, היא המקום המעולה ביותר, ונחשב כראש לכל הארץ. וכשם שבאדם יש אברים שאינם חשובים כל כך, אף בארץ יש מקומות שאין היישוב בהם חשוב כל כך, וזה מה שאמרו (סנהדרין לח:): 'אדם הראשון גופו מבבל ראשו מארץ ישראל, איבריו משאר ארצות'.

המדבר נוצר מחטא אדם הראשון

וכבר נודעו דברי רש"י (ישעיה מ יב) שהעולם שלישי מדבר שלישי יושב שלישי ים, ומקור דבריו במדרש (בראשית רבתי, ג יז) ושם מבואר שאחת מזו אחת מקללות האדמה בחטא אדם הראשון, שתתחלק לשלשה חלקים, שלישי ישוב, שלישי ימים, שלישי מדברות^ט, ואמנם חלוקה זו נעשית בשלבים כפי שהשתרש האדם בחטא, כי בימי אנוש הציף האוקיינוס שלישי מן האדמה, ואילו המדבר נזכר רק מימי אברהם, דהיינו אחר שמחה המבול את כל היקום, חזר רק שלישי להיות יישוב, והשאר נותר מדברי, ויש ליתן טעם בסדר הופעת חלוקה זו.

והנה התוס' (פסחים צד.) הביאו את דברי המדרש, וכתבו שעל פי חלוקה זו מבואר מה שאמרו שם 'שיתא אלפי פרסא הוי עלמא', שהם אלפיים פרסה בכל חלק, ואוזן שומעת שהם כנגד שית אלפי שנין, אלפים תהו אלפים תורה אלפים ימות המשיח^{יא}, ולפי חלוקה זו המדבר הוא כנגד אלפיים שנות תוהו, ואכן על המדבר נאמר (דברים לב י) 'ימצאהו בארץ מדבר, בתוהו ילל ישימון', לאמור, כי רק בהיות ישראל במדבר, שהוא מקום התוהו, שם מצא השי"ת את נאמנות ישראל^{יב}.

והענין הוא, כי כבר כתב הרמב"ן (ריש בראשית) ששני אלפים הראשונים הם כנגד שני הימים הראשונים בבריאה, בהם היה כל העולם מכוסה מים, שהרי עד היום השלישי טרם נראתה היבשה, ונקראו אלפים אלו 'תוהו', כי המים הם כחומר בלא צורה, וכל הרואה דבר שאין לו צורה תוהו, ואינו יודע להגדירו, שאין לחומר שם עד אשר תחול עליו צורה. ולכך גם בסדר התיקון, אחר החטא נמחה העולם כולו בכיסוי מים, ורק אחר כך החלה להראות היבשה, כמדבר שאין בו יישוב אך ראוי ליישוב, כדלהלן.

^ט מדברי המדרש מבואר שבבריאה לא היו מדבריות, אלא היה העולם כולו שווה, ומחמת החטא נתקלקל שלישי להיות מדבר, אכן בלשם שבו ואחלמה (הדעה ח"ב דרוש עץ הדעת סי' י) כתב שאחר החטא נפרדו כל הארצות כולן מדרגת ארץ ישראל, בסוד עץ הדעת טוב ורע. אך קודם החטא היה רק מקום המדבריות בסוד עץ הדעת טוב ורע. ^י והיינו שאין העולם כולו נחלק לשלש שלישיות אלא חלק האדמה הוא שנחלק לשלשה חלקים, ומאחר ששליש ממנה נהפך לים בימי אנוש, הרי שהנותר הוא שני שלישי, שחציו יישוב וחציו מדבר, ו'שלישו' היינו שלישי המקורי, כפי שהיתה האדמה בבריאתה, בטרם חטא האדם.

^{יא} וראה מש"כ בזה הגרי"א חבר (בית עולמים קמג.), ואפיקי ים חולין צא:).

^{יב} ראה רש"י שם 'אותם מצא לו נאמנים בארץ המדבר שקבלו עליהם תורתו ומלכותו ועולו וכו', ארץ ציה ושממה מקום יללת תנינים ובנות יענה אף שם נמשכו אחר האמונה, ולא אמרו למשה היאך נצא למדברות מקום ציה ושממה, כענין שנאמר לכתך אחרי במדבר'. והרמב"ם במורה נבוכים (ח"ג ג) האריך להוכיח שישראל היו במדבר במקום רחוק מאד מן היישוב, 'ארץ לא עבר בה אדם', מקום של 'נחש שרף ועקרב, וצמאון אשר אין בו מים', וקיום מין האדם במקומות אלו הוא ממופתי התורה.

לא תוהו בראה

עניינו של התוהו הוא העמדת מקום הראוי ליישובי, וכמו שכתב הגר"א (ברכות נד:): שהים הוא מקום שלא שייך בו יישוב, ואילו המדבר הוא מקום שניתן ליישוב.

והנה מראש מקדם אמרה התורה כי 'לא תוהו בראה, לשבת יצרה', וזה עניינה של התורה לקבוע צורה לעולם, ובה נגלית תכלית הבריאה, ובעוד בשני אלפים שקדמו לה היה הכל 'תוהו', הרי שתחילה היו כמכוסים מים, עד שיצאו למדבר, ושם על ידי התורה 'לשבת יצרה', ונקבע אופן היישוב הנכון לעולם.

ולכך מצא הקב"ה את ישראל 'בארץ מדבר, בתוהו ילל ישימון', כי הן שלש הגדרות של חסרון והעדר, ה'תוהו' הוא חסרון צורה, ה'ילל' הוא תוצאת העדר, וה'ישימון' כמשמעו הוא שממה, אולם בו גופו מונח זרע הקיום, כמו שדרשו (ברכות ז:): את הכתוב (תהלים מו ט) 'אשר שם שמות בארץ' אל תקרי 'שמות' [מלשון שממה], אלא 'שמות' [מלשון שם], כי קריאת השמות מורה על חלות הצורה על חומר, והפקעתו מידי ה'תוהו' שהיה בו, וזה הוא כל ענין פרשה זו, שנקראו ישראל ב'שמות' במדבר.

ולהאמור, הטעם שלא נתנה תורה עד שהגיעו למדבר, אף שגם המדבר הוא בכלל ה'תוהו', הוא משום שרק שם יש מקום יכולת ליישוב, וזה הוא מהותו של 'מדבר' שנלקח ממנו הדבר, כי הוא מקום שראוי להיות כולל בתוכו 'דבר', והיינו שהתורה מגלה איך כל דבר בעולם תכליתו לבטאות דיבור של רצון השי"ת, והיא התגלטה בהיות ישראל מדבר, והם לקחוה ממנו והעלוה למקום מרכז היישוב, הוא ארץ ישראל, שם נקראו בשמותם למושבותיהם^{טו}, והניחו את המדבר להיות מדבר העמים^{טז}, כדלהלן.

היישוב והמדבר

והנה בתנחומא (מסעי ג) אמרו על הכתוב (ישעיה לה) 'ישושום מדבר וציה ותגל ערבה', את מוצא שעתיד המדבר להיות ישוב, והיישוב להיות מדבר, המדבר להיות ישוב שנאמר (שם מא) 'אשים מדבר לאגם מים' ומנין שהיישוב עתיד להיות מדבר שנאמר (מלאכי א) 'ואת עשו שנאתי ואשים את הריו שממה ואת נחלתו לתנות מדבר', ומבואר שהכתוב מדבר על תהפוכות העתיד^{יז}, ויש להתבונן בהן.

^{יג} ראה מהרש"א (חגיגה יב). ש'תוהו' הוא מקום, וראה בספר השבת (פרשת מסעי) שהתבאר באופן אחר. ^{יד} כן מצינו (ירמיה כה לו) 'קול צעקת הרעים ויללת אדירי הצאן כי שדד ה' את מרעיתו' (זכריה יא ג) קול יללת הרעים כי שדדה אדרתו. וראה רמב"ן (ויקרא יז ז) שתואר 'שדים' ניתן להם 'בעבור שמשכנם במקום שדוד כגון המדבר'. ^{טו} כמו שכתב מהר"ל הנ"ל (דרך חיים פ"ג), שמקומו של אדם נקבע כחלק משמו והכרת עניינו, שאומרים 'פלוני ממקום פלוני', וכשם שמצינו בכתיבת גט, ש'אם שינה שם עירה ושם עירו, פסול, ודינו שוה למי ששינה שמו ושמה. והיינו שהאדם מגלה את כבוד השי"ת במקום היותו ועבודתו.

^{טז} ראה בעמק המלך (שט"ז פי"ח) על הכתוב 'האלהים המכים את מצרים בכל מכה במדבר' (שמואל א' ד ח) כי אף שהמכות היו בארץ מצרים, אמר הכתוב 'במדבר' לפי ששליטת מצרים היא במדבר, דהיינו כח מדבר, שהיא מרכז של כל הטומאה, והיא מדבר העמים, ושם היה צריך להיות הכנעתם והשפלתם. אלא שהחטא גרם, שנשאר התיקון לעתיד לבוא, במ' יום שעתידים להיות הצדיקים במדבר העמים (שהש"ר ב כה).

^{יז} בוהר (ח"ג לב). שאל רבי יוסי את רבי חייא, איך נאמר 'ואשים את הריו שממה', והרי אנו רואים את עשו יושב בשלוה ומלכיו בכרכים חשובים, ושולט על העולם. אמר לו, כיון דמלכא קדישא גזר גזרה, ושוי ההיא גזרה בפתקיה,

ובשפת אמת (מסעי, תרמ"ט) כתב, שכאשר ברא השי"ת את העולם, הניח מקומות שאין הישוב שם בדרך הטבע, ויסורי ישראל במסעיהם במדבר, במגורים שלא כדרך הטבע, היו הכנה למתנת ארץ ישראל, כי באמת ארץ ישראל היא עיקר הישוב שממנה הושתת כל העולם, ורק ע"י שנמשכו ישראל אחר השי"ת בארץ לא זרועה, זכו לעיקר הישוב, כי יסוד כל דבר הוא הביטול אל הבוראית.

ועומק הענין הוא כמבואר, כי תיקון ה'תוהו' הוא בקבלת הצורה העליונה, והיא על ידי ביטול מוחלט על העליון, וכיון שכל היות המדבר הוא תוצאת החטא, הרי שהנחתו בלא יישוב באה לגלות את רצון השי"ת מן האדם, לבל יהיה תלוי ביישוב, כמשפחות האדמה, אשר עליהם נאמר 'ואשים את הריו שממה' מפני חוסר חלקם בתיקון חטא האדם, ואילו התורה נתנה במדבר, לתקן את הארץ, ולהפוך את המדבר ליישוביט, עד שתגל ערבה.

ועל כך כתב רבנו בחיי (פר' מסעי, כד הקמח, סוכה) שכל הנביאים מסכימים פה אחד שהגאולה העתידה תהיה בדמיון הגאולה הראשונה, וכן אמר הנביא (מיכה ז) 'כימי צאתך ממצרים אראנו נפלאות'. וכשם שיצאו ישראל בגאולה ראשונה ממצרים אל המדבר, כן בגאולה אחרונה עתידין שיצאו הרבה מישראל אל המדבר, והקב"ה ינהלם ויכלכלם שם כמו שעשה לישראל במדבר, והוא דבר הנביא (יחזקאל כ) 'והוצאתים אל מדבר העמים', והיינו כי מקום יישוב העמים הוא ה'מדבר', ולעתיד לבא יתקנהו ישראל להיות יישוב.

לתגובות: h0527690963@gmail.com

קרא אסהיד כמה דאתעביד, ועל דא ואשים את הריו שממה, הא שויתי בפתקא דילי, וכן כל אינון טבן דגור עלייהו דישראל, דכתיב (יחזקאל יז כד) אני יהו"ה דברתי ועשיתי, והיינו שהנבואה נאמרה על שם קיום דברו ית' בעתיד. י"י ראה שם שהמדבר הוא מקום שאין בו יישוב בדרך הטבע, והשבת היא זמן שאין ההנהגה בדרך הטבע, וישראל הם נפשות שאין הנהגתם בדרך הטבע, וכלם עדות על השי"ת, כי דברים שיצאו מן הכלל הם להעיד על הכלל כולו. וכשם שיש מ"ח שבתות בשנה, כך היו מ"ח מסעות במדבר, ומ"ח נביאים שעמדו לישראל גילו שכל ההנהגה שלהם שלא בדרך הטבע.

י"י כן כתב רמ"ע מפאנו (חקור דין ח"ד פי"ג) שלכן נאמר 'ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא', ולא היה מתקדש מדבר העמים.

בית המשפט / הרב ישי יצחק שרגא, ר"מ בישיבת לב אליהו ומח"ס תורת העובר, ירושלים

לפדות בכור שנתברר גילו ע"י מכשירים

וְאֲנִי הֵנָּה לְקַחְתִּי אֶת הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תַּחַת כָּל בְּכוֹר פֶּטֶר רֶחֶם מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ
לִי הַלְוִיִּם (ג, יב)

מעשה שהיה במעוברת בבכור זכר, שנתברר במכשיר האולטרא סאונד דכלו לו חודשיו, ויש לעיין אם מותר לפדותו קודם שלושים יום.

והנה כ' החינוך (מצוה שצב) וז"ל: מדיני המצוה, מה שארז"ל (בכורות מט.) שמצוות הפדיון הוא משיש לו שלושים יום ומעלה שיצא מכלל נפל. עכ"ל. ולדבריו י"ל, דהיכא דנתברר בהחלט שכלו לו חודשיו, ויצא מכלל נפל, דאפשר לפדותו קודם ל' יום מלידתו. אכן במנ"ח שם כ', דתלוי הדבר במחלוקת הראשונים, ודעת רש"י בב"ק (יא: ד"ה אין פודין), ובבכורות (מט. ד"ה יחזיר), דאם ידוע שכלו לו חודשיו דמועיל הפדיון קודם שלושים יום. אבל דעת התוס' בב"ק (שם ד"ה בכור), דגזיה"כ הוא דבתוך שלושים אינו נפדה. ועי' במל"מ (פ"ג מאיסורי מזבח ה"ח), מש"כ בזה. ולפ"ז אף אם יתברר בודאות שאינו נפל, א"א לפדותו קודם ל' יום ללידתו.

הכי איתמר / הרב איתמר טעפ, מח"ס 'הכי איתמר',

קרית ספר

מעלת הדגלים

איש על דגלו באתת לבית אבתם יחנו בני ישראל מנגד סביב לאהל מועד יחנו (ב, ב)

במדרש רבה כאן (פרשה ב) נמנו השבחים שהשתבחו ישראל בדגלים אלו, שהיא חיבה ואהבה ודומיא דמלאכים (אות ג), ויעקב אבינו בירך על כך את ישראל (אות ח), וישראל נתאוו לכך ואמרו לאומות העולם "מה גדולה אתם נותנים לנו, שמא יכולים אתם ליתן לנו כגדולה שעשה לנו הא' לוקים במדבר" (אות ד), ונקראים "דגלים לשמי".

וצ"ב למה הוא כך, ומה השבח הגדול להיות עם דגלים. וכדאיתא שם (אות ג) ובמדרש תנחומא (במדבר סוף אות י) שאף לאומות העולם יש דגלים, אלא שאמר הקב"ה אין חביב עלי אלא דגלו של יעקב, הדא הוא דכתיב ודגלו עלי אהבה.

ואולי יבואר עפ"י דבר נוסף האמור במדרש שם (אות ד), שבלעם הביט בהם ויצאה עינו כנגדן שלא היה יכול ליגע בהם, שנאמר (במדבר כד) וישא בלעם את עיניו - אלו הם הדגלים, התחיל אומר מי יכול ליגע בבני אדם אלו מכירין את אבותיהם ואת משפחותיהם, שנאמר (שם) שוכן לשבטיו "מיכן למדנו שהיו הדגלים גדולה וגדר לישראל לכך נאמר איש על דגלו".

והיינו שהדגלים היו סמל טהרת יחוסם, איך כל אחד ואחד בן אחר בן של אביו ואביו אביו עד י"ב שבטי קה, משא"כ אומות העולם הדגלים הם אות וסימן בעלמא, ולכן מוזכר שאכן גם להם יש דגלים אבל אין בהם חביבות דאינם אלא מן השפה ולחוץ. אבל דגלים דישראל הם כך במהותם.

ומ"מ צ"ע דנקודה זו מוזכרת רק כעוד מעלה ממעלת הדגלים ומובלעת בין כולם, ולא כעיקרם וכהסבר לכל המעלות שנאמרו בדגלים.

הלכתא מאורייתא / הרב יוסף אביטבול, מח"ס שערי יוסף ושא"ס, בני ברק

**בדיני טבילת כלים למתארח בבית מלון וצימר, ומי שמתארח
אצל מי שאינו שומר תורה ומצוות ובעל תשובה אצל הוריו**

ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ה' את משה בן עשו (א, נד)

האם כלים בבית מלון חייבים בטבילת כלים

יש לדון חיוב כלים בבית מלון, וכן בצימר שיש קומקום, האם חייבים בטבילת כלים, משום מה דהוי ככלי סחורה, וכן יש לדון אם איכא איזה צד לפטור את הכלים מטבילה, מחמת הטורח להטביל אלפי כלים, והיכא דאיכא חשש שהכלים ישברו, והנה בטור יו"ד סימן קכ ס"ח, כתב בזה"ל: ודוקא בלוקח כלי מן הגוי, אבל שואל או שוכר ממנו אין צריך, אבל ישראל שלקח מן הגוי והשאילו לחבירו אסור השני לשהתמש בו בלא טבילה כיון שכבר נתחייב ביד הראשון עכ"ל, וכתב שם בה"י עמש"כ אבל ישראל שלקח מן הגוי והשאילו לחבירו אסור וכו', כן כתבו שם התוספות (ד"ה אבל) והרא"ש (סי' לה) בשם רשב"ם, וכן כתב סמ"ק (סי' קצט), וכתוב בהגהות אשירי (שם) אבל אם לקחו חבירו לחתוך קלפים ולא לצרכי סעודה אין צריך להטבילו שהרי שאול הוא בידו עכ"ל, והיה נראה לי דישראל שקנה כלי מגוי לסחורה אם מכרו לישראל אחר אין הקונה צריך להטבילו דכיון דלא נתחייב ביד הראשון שהרי לא היה עומד אלא לסחורה, ודמי להא דהגהות אשייר בלקחו לחתוך ולא לצרכי סעודה, אבל מדסיים וכתב שהרי שאול הוא בידו משמע שאם היה לקוח בידו היה חייב טבילה, וא"כ ה"ה בלוקח מהעומדין אצל ישראל לסחורה כיון שמגוי לקחם, וכן הורה מורי הרב הגדול מהר"י בי רב ז"ל עכ"ל, ומבואר דמוכר כלים אינו חייב לטבול את כליו כיון דלא קאי אלא לסחורה, אינו חייב בטבילה, משא"כ הקונה חייב בטבילה. [ובביאור הס"ד דלא יהיה חייב בטבילה הארכתני בזה בס"ד במקומו].

ובפתחי תשובה על השו"ע שם ס"ק ט כתב, לחתוך קלפים, ועין באר היטב, ועין בספר בינת אדם שער או"ה סימן סה לענין מה שנוהגים בסעודות גדולות לשאול כלי חרס מצופין וכלי זכוכית מן חנוני ישראל, וכתב דאף שהט"ז והש"ך חוששין לסברת או"ה לטבול בלא ברכה בקנאו הראשון לצורך קלפים או לסחורה, מ"מ אמר שהרמ"א לא הביא כלל דעת או"ה, וגם הפרי חדש חולק עליו, א"כ לצורך שבת או אורחים או סעודה גדולה שיש לחוש שישברו אם יטבילם ויהיה הפסד או שאין פנאי, יש לסמוך להשתמש בלא טבילה, דטבילת כלים אלו לכו"ע אינו אלא מדרבנן, ואפשר דגם האו"ה לא כתב כן אלא בכלי מתכות, דלהרבה פוסקים הטבילה דאורייתא, וכן ראוי להחמיר כלי מתכות דהוי ספק דאורייתא, ע"ש, ועיין בתשובות חינוך ב"י סי' נב שכתב בזה דישראל השואל כלי זכוכית מישראל החנוני ומתנה עמו שישלם לו דמי הנשברים בתוך הסעודה ויחזיר לו הנשברים, אם הוא משלם בעד הנשברים כפי הקרן של המוכר בלבד, ונותן לו דבר פסוק על שהשאיל לו,

חשיב שוכר, ודינו כדין שואל שא"צ טבילה, (ולדעת הט"ז יש לטובלו בלא ברכה), אך אם משלם לו הנשברים כפי שמוריה בזה חשיב מקח דאילו שאלה שמין כמה שהוא שוה בשוק לכל אדם, ולכן צריך לטבול, ע"ש, ונראה דר"ל בברכה עכ"ל הפתחי תשובה, ועכ"פ מבואר מדברי הבינת אדם שיש מקום להקל בכלי זכוכית, אבל מכל מקום נראה דאינו לכתחילה.

ובדרכי תשובה (יו"ד שם ס"ק ע) כתב, לחתוך קלפים, עפתח"ש מ"ש מהח"א ותשו' הב"י לענין מה שנוהגין לשאול כלים בסעודות גדולות מישראל חנווני והתנה עמו כו' ועי' בס' דברי יוסף ח"ג סו"ס תתכט ובספרו יד יוסף על האו"ח בקונ' טבילת כלים שבסוף הלכות יו"ט אות ג' שכתב שבדרי החב"י במ"ש דכשמשלם לו בעד הנשברים כפי מה שמרויח חשוב מכר וצריך לטבול בברכה צ"ע דהא יש לחוש שמא לא יהא נשבר אפילו אד ויהי שואל למפרע א"כ עשה ברכה לבטלה עכ"ד, וכה ראיתי בשו"ת שערי צדק חיו"ד סי' קיב שהשיג על ההב"י בזה ומסכים לדברי השואל שא"צ לטבול ע"ש.

ויעו"ש שהביא מש"כ בערוך השולחן סעיף מה שבסמ"ד הביא לדעת האיסור והיתר הארוך ועוד דס"ל דיש לחשוש להטביל כלי סחורה, וכתב לדינא בזה בסעיף מה שא"צ טבילה וז"ל: וכן המנהג הפשוט בכל תפוחות ישראל שלסעודות גדולות לוקחין כלי זכוכית וכלי ברזל ככפות ומזלגות וסכינים במחיר מועט בדרך שאלה, ואח"כ מחזיקין להחנונים ולא משענו מעולם שיטבילו אותם ויש מפקפקין בזה, אבל באמת אין כאן פקפוק כלל דכן הוא עיקר לדינא, ויש מי שרוצה לומר דאם התנה עם החנוני שבעד הנשברים ישלם להחנוני בהמקח שמוכרם חייב לטבול דזהו כמכירה, ואין שום עיקר לדברים אלו, דהרי עד השבירה הם שאולים אצלו ואחר השבירה אף אם נחושב דבאותה שעה הם כקונים אצלו הרי נשתברו ועוד דזהו טעות בעיקר הדבר דגם אח"כ אינם רק כשאולים אלא שחייב השואל בשבירתם והתנה כמו שישלם לו כפי המקח, וכן עיקר לדינא, [ונמה שתמה הט"ז שם למה לא הזכירו זה בש"ע הטעם פשוט מפני שסברא פשוטה היא דזהו ממש דמי למה שנתבאר בש"ע כשהראשון קנה לקלפים דהא ודאי אחת היא, וזה שהמחבר כתב לשון ויש מי שאומר דכן דרכו בשו"ע דגם בדין מוסכם כשכתבה אחד מהפוסקים כותב לשון זה כידוע דרכו בקודש]. עכ"ל.

וכתב שכיוצא בזה כתב גם בשו"ת שבט סופר חיו"ד סימן טז, ושם לא הביא לעיקר דבריו, רק בס"ק פח, וז"ל השבט סופר: יש לצדד וליתן טעם להמנהג שלא טובלין אותן לפמ"ש הב"י בסי' ק"כ ולמד מהגה"ה דאם לקחו ישראל לסחורה ולא להשתמש בו אם השאיל לישראל אחר לא צריך טבילה דלא נתחייב עוד בידי ישראל הראשון כמו שקונה לחתוך קלפים דא"צ להטבילו ואף שאו"ה מחמיר וכתבו הט"ז וש"ך דיש להטבילו בלא ברכה י"ל דלא החמירו אלא בכלי מתכות דצריך טבילה מה"ת אבל בכלי זכוכית דהוי רק מדרבנן יש לסמוך על המחבר והרמ"א דלא צריך טבילה כלל ואף שבעליהם של הצלוחית משתמשים בצלוחית אלו וכה"ג החמיר רמ"א דאסור להשתמש דרך עראי בלא טבילה י"ל ג"כ כיון שבעלים הראשונים לוקחים לסחורה להשאילם לאחרים ורק בעראי משתמשים לא

החמירו בכלי זכוכית דהוי טבילה מדרבנן ורק בכלי מתכות יש להחמיר. ושוב מצאתי וראיתי בבינת אדם וכו' (והו"ד לעיל). וא"כ גם בהני צלוחית כיון שדרך תשמישו א"א אלא על ידי הצאפף והמים עוברים ג"כ על הבדיל י"ל דצריך טבילה מה"ת וצריך לומר דנהגו להקל עפ"י דברי הפר"ח שחולק על הש"ך וט"ז וכסתימת המחבר ורמ"א דלא צריך טבילה כלל וסמכו על דבריו כאשר כתבנו כי בלא"ה יש טורח גדול וחשש שישתברו וכן סיים הפר"ח לפ"ז השואל כלים מישראל חנוני לצורך סעודה יכול להשתמש בהם בלא טבילה דלא כש"ך וט"ז שחששו לסברת האו"ה דליתא וכן היקל בפירש אף לבעלים להשתמש בו עראי יע"ש וכן עמא דבר ששואלין כלים לחתונה מחנוני ישראל ואין טובלין ומה"ט נהגו ג"כ שלא לטבול אותן צלוחית של זאדאפלאשען ותנוח דעתו בזה והנח להם לישראל ע"כ דברי השבט סופר.

וסיים בדרכי תשובה שם וז"ל: ודע שנתפשט המנהג בכל העולם כשנוסעין במסילת ברזל ששותין בחצר המסילה שכר ומים בצנצנת של בעל המיזג אשר שם ואין מקפידין אם הוא ישראל או לאו דכלאורה אם הוא ישראל יש למנוע מלשתות בכליו כיון שרובן ככולם הם ריקים וקלי הדעת גם אם כליו צריכין טבילה ובודאי לא טבל הכלים, והטעם פשוט לפענ"ד לפי הנ"ל כיון שהכלי הוא רק בשאלה אצל השותה וכנ"ל ובפרט בכלי זכוכית דהוי הטבילה רק מדרבנן וכמ"ש מזה גם להלן שם, ובפרט לפענ"ד ברור כי גם בעל המיזג א"צ להטביל הכלים כלל כיון שהם אצלו רק לצורך סחורה דהא הוא וב"ב אינם שותים מכלים אלו, רק לפרקים דרך ארעי וכמו חנוני שאין הכלים שבחנותו נחשבים אצלו לכלי שתיה כיון שלא קנה הכלים לצורך ביתו כלל רק לצורך מסחרו שאחרים ישתו בהם ומה"ט יתכן ג"כ מה שאנו רואין בגלילותינו שיש כמה אנשים שמסחרם במי מינערא"ל דהיינו שיש להם באר שנובע מים חמוצים וטובים והם ממלאים בכל יום כמה אלפים צלוחות מים ומוכרים לעיירות הקרובות והרחוקות ומעולם לא עלה על דעת שום רב בגלילותינו לצוות לאותן הסוחרים שיבטלו הצליחות כדין כלי שתיה ובע"כ שהוא מה"ט כי להסוחרים אין להם לטבול כי אצלם אין זה כלי שיה ורק לסחורה היא אצלם וכמו חנוני שא"צ טבילה כליו שבחנותו ולתקונה המים הנה הצליחות הוא אצלו רק בשאלה ואף שאם נשבר הצלוחות היא צריך לשלם איזה סך קצוב עבורו הנה לאחר שהיא משלם הלא היא כבר שבור וקודם שנשבר היא של הסוחר וכאמור עכ"ל הדרכי תשובה, ויעו"ש עוד בדרכי תשובה סקפ"ח שהביא לדברי השבט סופר שכתב להקל בזה.

הרי לן מדבריו דלכאורה יש להתיר לכתחילה להשתמש בכלי סחורה בלא טבילה, ודליכא חיוב טבילה, כי הא סו"ס הוא ככלי סחורה, וממילא לדינא לגבי קיוסקים ומסעדות, ובתי מלון, אינם חייבים להטביל.

וכן כתב בשו"ת מהר"ש ענגיל (ח"ו סי' נ') להקל בזה וז"ל: אם בא באקראי לאיזה מקום ויש ספק אי הכלי בעי טבילה והיינו דיש ספק שמא הכלים הם מפאבריק של יהודים בוודאי מס' א"צ לחוש ולא מבעיא בכלי זכוכית דחיוב הטבילה הוא רק מדרבנן בוודאי א"צ לחוש מספק אלא גם בכלי מתכות דלשיטת רודה"פ חיוב טבילה הוא מה"ת מ"מ באם קרוב הדבר

שנעשה בפאבריק של ישראל א"צ לחוש מס' ובפרט דיש צירוף מכח שיטת הפוסקים דגם טבילת כלי מתכות אינו רק מדרבנן כנודע מדברי סה"מ די"ל דיהי' מותר לטבול ביו"ט דדרבנן ל"ח תיקון וכמו בנטמא בולד הטומאה ורק שכתב דהיכי דא"א להשתמש בו כלל גם דרבנן חשיב תיקון וא"כ גם א"נ דחשיב ספק שמא טבילת כלי מתכות הוא ד"ת וממילא גם בספק אי צריך להטבילו מחויב להטביל עכ"פ כלי ברכה ע' בפר"ח סי' ק"כ ונהי די"ל דחשיב ס"ס בד"ת וספק אחד בדרבנן דשמא א"צ טבילה כלל ושמא כהפוסקים דאינו חייב בטבילה רק מדרבנן, ולענין דרבנן שוב יש ספק שמא א"צ טבילה כלל ע' ש"ך יו"ד סי' ע"ג. עכ"ל.

וכן כתב בשו"ת טוב טעם ודעת (תליתאה ח"ג סימן כב) כתב להקל בזה משום שיש לומר שלא חייבה התורה אלא כאשר הוא עצמו משתמש בו וע"ד זה קנאם אבל אם קנאו לצורך פרנסה ומסחר אינו חייב בטבילה יעו"ש, וכן הו"ד הגר"ש קלוגר זצ"ל בשו"ת שרידי אש (חיו"ד סימן כט אות ד) יעו"ש, וכן הוא לדינא בשו"ת חלקת יעקב ח"ב סימן נו, ויעויין עוד בהמשך שהבאנו מש"כ בשו"ת יביע אומר ושם ציין לעוד כמה מדברי הפוסקים שכתבו לדון בזה.

ואמנם בשו"ת מהרי"ל דיסקין (קו"א סימן ה' אות קלו) כתב, יש לעיין אם קונה אחד כלים על מנת להשכירם לאכילה אם חייב להטבילם או נימא דהו"ל ככלי סעודה, ויש להקל, ויעו"ש עוד כמה ספיקות, וכתב להוכיח, וספק הראשון בלוקח ע"מ להשכיר, י"ל מדלא אמרו כן בשבת להקנות לישראל ואיהו ישאילם וע"כ כנ"ל כיון שהוא קונה אותם ע"מ להשאילם נתחייב, אך י"ל דאסור לישראל השני לקנות בשבת, כיון שאין צורך שבת, אך גם בזה יש לעיין בדליכא עכו"ם לשתרי משום צורך שבת של חבירו, אך זה י"ל בקונה לקלפים והשכירו תוך המשך השאיל למשכיר מהו להשתמש בו צרכי סעודה, ויעו"ש עוד מה שהאריך בספיקותיו, והעולה מדבריו דמסתפק אם יש להקל בזה, אבל בסו"ד בספק כתב שיש להקל, ומהמשך דבריו נראה דאח"כ יש להסתפק בזה.

וכן כתב בשו"ת לבושי מרדכי (חלק יו"ד סימן פג אות א') וז"ל: אשר העיר מע"כ בדבר חדש ע"ד צלוחית (זאדא פלאשען) שקונין הפאבריקאנטען חדשים, הלא צריכים טבילה, וכבר העיר ע"ז בשו"ת שבט סופר וכו', ומעלתו שדי בי' נרגא, דשאני חנוני שאינו משתמש בו כלל לצרכי סעודה, משא"כ הכא הא מכין בו מלאות מים לצורך סעודה. ויפה העיר, דאל"כ וכי נימא המוזגין יין וי"ש או בעלי אכסניא וכי נימא הכלים המוכנים אך ורק לאורחים וקונים לא יהיו צריכים טבילה, אתמהה, דשאני ושאני הוא, דבחנונים דאיירי באיסור והיתר הארוך [כלל נ"ח דין פ"ט] הכלים גופא הם רק לסחורה, ולהכי אינן צריכים טבילה גבי', וכן בשואל דהוה רק שואל, משא"כ הכא נהפוך הוא דהצלוחיות אינן עומדים לסחורה, דהיינו למוכרן, ורק להשאלה הם, ורק פעמים נמכרים, וא"כ דומה ממש למוזגי יין וי"ש כמו ווירטסהייזער ואכסני' טראקטער הייזער, וכי אי"צ טבילה בהני כלים שמאכיל ומשקה לישראל. ופלא בעיני כי הגאון בעל שבט סופר לא הרגיש בחילוק זה כלל, עכ"ד, ומבואר דסו"ס הו"ל כלי סעודה וממילא אין להקל בזה, וכן מוכח ממה שהביא בדרכי

תשובה מקונ' טהרת הטבילה לבעל הדעת קדושים והו"ד בדרכי תשובה סקפ"ח, וכן נראה להחמיר בזה ממש"כ בשו"ת מהר"ש ענגיל ח"ו סימן נ' שהתיר בכה"ג רק שקרוב לומר שהכלים נעשו ע"י ישראל.

וכן בשו"ת מנחת יצחק ח"א סימן מד כתב להביא דברי הדרכי תשובה שיש להקל בזה, וכתב ע"ד אמנם מה דפשיטא ליה להדרכ"ת ז"ל מסתפקי ליה להגאון בחי' מהרי"ל דיסקין סקו"א (אות קלו) דכתב יש לעיין אם קונה א' כלים על מנת לשהכירם לאכילה, אם חייב להטבילם או נימא דהו"ל ככלי סעודה ויש להקל עכ"ד, אך אח"ז כתב להעיר די"ל מדלא אמרו כן בשבת להקנות לישראל ואיהו ישאילם וע"כ כיון שהוא קונה אותם ע"מ להשאילם נתחייב, אך י"ל דאסור לישראל השני לקנות בשבת, כיון שאין לו צורך שבת, אך גם בזה יש לעיין בדליכא עכו"ם לישראל משום צורך שבת של חבירו עכ"ד, והמשמעות בזה דמחמת הערה זו חוזר ממש"כ בתחילה דיש להקל, וכוונת דבריו דאין לחלק דשאני היכא דכבר נתחייב ביד הראשון דקנאו לאכילה, דלענין פטור מחמת דהוי כסחורה, נפטר אף בנתחייב כבר ביד הראשון, וכמבואר בד' אי"ה המובא בד' הש"ך שם סקי"ז דאע"פ שנתקן לצורך סעודה מ"מ אם נמלך עליו לחתוך קלים א"צ טבילה, עי"ש, אך לדעתי אולי בכה"ג בקונה ע"מ להשכירם או להשאילם לאכילה, יש לחלק בזה בין אם נתחייב כבר או לא, דבקונה מתחילה לסחורה אף באופן שהשכירם לאכילה, מ"מ כיון דמעולם לא נתחייב בטבילה לא יוכל לחול עליו שום חיוב, משא"כ בשכבר נתחייב ביד הראשון, לא פקעה חיובו ע"י מה שמקנה לאחרים כיון דגם האחרים קנאו ע"מ להשכירם או להשאילם לאכילה לא עדיפו מן השוכר או השואל בעצמו ממי שנתחייב דלא פקע החיוב עי"ז.

ומ"מ כתב שהמתארח בבית מלון יכול להקל אף אי נימא דיש חיוב טבילת כלים לבעל המלון, וז"ל שם: אמנם איך שיהי' הדין לענין החיוב לבעל האכסניא בעצמו, מ"מ לענין המתארח אצלו שפיר יש לדון בתוספת טעם להקל, דנראה לענ"ד דדינו של הרשב"ם בישראל ששאל כלי מחבירו שקנה מעכו"ם, דצריך טבילה משום שכבר נתחייב ביד ישראל ראשון, לא הוי רק מדרבנן, אף דבעיקר טבילת כלים חדשים הסכמת רוב הפוסקים דהוי מדאורייתא, מ"מ נראה דדין הנ"ל לא הוי רק מדרבנן, והוא עפי"ד הישוע"ק יו"ד שם (סק"א) דכתב להוכיח דאף אי צריך טבילה מה"ת מ"מ לא הוי רק למצוה שיוצא מרשות עכו"ם לרשות ישראל, אבל הא דאסור להשתמש בו פשיטא דלא הוי רק מדרבנן, דהרי אין כאן טומאה שיטמא את המשתמש בו, דהרי אם נשתמש בו מותר בדיעבד, אלא דגוף הטבילה הוא מן התורה, דהתורה הצריכה טבילה בזמן שיזדמן לו מים, ובזה מיישב דברי הרמב"ם (פי"ז מה' מ"א), והביא ראיה לזה דא"נ דהוא מה"ת א"כ לפי זה"א דבעי הזאה שלישי ושביעי, א"כ תקשה הא דקאמרינן לא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא, דהאיך משכחת לה שישתמש בכלי תוך שלשה ימים הא בעי הזאה שלישי ושביעי, ואמנם לפימ"ש דאיסורי השתמשות בכלי קודם טבילה אינו אלא מדרבנן א"ש, וסיים דיש עוד הרבה ראיות לזה עיין שם. ולפי"ז כיון דהחיוב הוא רק בלקוחין וכמעשה שהי' בכלי מדין אבל שאולין לא, א"כ החיוב טבילה נשאר על הראשון, ועל השוכר או השואל הוי רק איסור שימוש

מכח מה שנתחייב ביד הראשון, וכן הוא מדויק בלשון הטור ביו"ד שם דכ' אבל ישראל שלקח מן הנכרי והשאילו להחבירו אסור להשתמש בו בלי טבילה, כיון שכבר נתחייב ביד הראשון עכ"ל. ושינה מן לשון הרשב"ם בתוס' ורא"ש ע"ז שם, משום דרצונו לדייק דעל השני הוי רק איסור שימוש בלא טבילה, ולא חיוב טבילה, דהחיוב טבילה נשאר על הראשון, דמי פטרו, כיון דנשאר שלו והשני רק שכרו או שאלו.

ומכ"ש בכעין נד"ד דלהמתארח רק רשות לאכול בתוך הכלי ברשות בעל האכסניא, ואין לו רשות להוציאו לחוץ כמובן, ואיך יחול עליו חיוב לטבול, כיון שאין לו אף רשות להגיעו לבית הטבילה, ולכלל היותר נוכל לומר עליו רק איסור שימוש בלא טבילה, וזה ל"ה רק מדרבנן וכד' הישועות יעקב.

וכתב עוד שיש לדון מצד האיסור שימוש, וז"ל: ואף דלפי הנראה חידושו של הישוע"ק ל"ה מוסכם אליבא דכל הפוסקים, דהרי כיון שהוקשה להם קושי הישוע"ק בד' הש"ס דהזאה הנ"ל, כמבואר בח"ס חיו"ד (סי' קי"ד) בשם הגאון מחצית השקל ז"ל בכת"י, והח"ס קיהה הרבה בתירוץ והאריך בישובו עיין שם, ולפי דברי הישוע"ק מעיקרא לא קשה מידי דמה"ת ליכא איסור בתשמישו קודם טבילה, וע"כ דלא ס"ל כן, מ"מ נאמן עלינו הגאון בעל הישוע"ק ז"ל, באומרו שיש עוד הרבה ראיות לזה דהוי רק מדרבנן, וכ"כ בביאור הלכה או"ח (סי' שכ"ג סעי' י"ז), ובזה יש לסמוך על הא דגם ביד הראשון ל"ה רק לסחורה ולא נתחייב בטבילה כנ"ל.

ומכ"ש דיש עוד ספק אם בעלי החרושת שהכלים נעשו שמה המה נכרים, שוב י"ל אף בלתי זאת דהראשון לקחו לסחורה, לגבי השוכרו או השואל ממנו הוי רק ספיקא דרבנן, מטעם הנ"ל, ויש להקל, וכמבואר בדין משכנתא דמספקא לן בגמרא דע"ז שם, ולהלכה יטבלנו בלא ברכה כמבואר בש"ע שם (סעי' ט'), ודעת הרמב"ם דא"צ טבילה, כמ"ש (בפי"ז מה' מ"א ה"ו), וכתבו הרשב"א והר"ן בטעמו, משום דס"ל טבילת כלים מדרבנן, וע"כ אזלינן לקולא, ועי' בכ"מ שם, וטעם המחמירים משום דס"ל דטבילת כלים מדאורייתא, והוי סד"א, ובזה כתב הפר"ח שם (ס"ק כ"ו), ומיהו מסתברא דכלי זכוכית דלא מחייב לאטבולינהו אלא מדרבנן (וכמ"ש שם בס"ק ג') הוי לי' ספיקא דרבנן ולקולא עיין שם, וא"כ הה"ד בנד"ד דלא הוי רק מדרבנן.

וכתב שם, שאולי יש מקום להחמיר להטבילם מספק, וז"ל: אמנם הי' מקום להעיר אף בנידון הפר"ח וכמו כן בנד"ד, מן מה דאי' ברמב"ם (פ"ו הט"ו) מה' ברכות, מים שנסתפק לו אם נעשה מהן מלאכה או לא נעשה וכו' ספיקו טהור שכל ספק שבטהרת ידיים טהור, וע"ז כתב הראב"ד ז"ל ועם כל זה אם יש לו מים לרחוץ אמרינן לו קום רחוץ להוציא עצמך מן הספק עכ"ל, והכ"מ כתב ע"ז וי"ל שאם הי' כן לא הווי שתקו רבנן מלהזכיר כן ואף על גב דאמרינן בפרק א"מ (ע"ז ל"ז ע"ב) לענין ספק טומאה דאמרינן לי' הרי מקוה לפניך קום טבול, שאני ידיים שאין להם עיקר בדאו', עכ"ל, ועי' בר"ש (פרק ז' דמקואות משנה א'), ומש"כ בזה השעה"מ (פ"י מה' מקואות כלל י') עיין שם, וא"כ גם בטבילת כלים חדשים שייך הרי מקוה לפניך, והי' צריך להחמיר אף בספק, ובדעת הרמב"ם י"ל כיון דס"ל כשיטת

הרשב"א והר"ן דעיקר טבילת כלים מדרבנן, ואף דסמכינן על קרא, מ"מ י"ל דחשוב אין לו עיקר מדאו', משא"כ להלכה דטבילת כלים מדאו', ורק בכלי זכוכית דרבנן, או כגון נד"ד, שוב הוי ל' עיקר בדאו' ויש להחמיר מטעם דהרי מקוה לפניך, אך באמת התם בע"ז איתא, דאתי לקמי' דר' ינאי אמר להו הא מיא בשיקעתא דנהרא זילו טבילו, הפי' דהוי רק דרך עצה טובה, וכמו שכתב הרמב"ם (בפט"ו מה' אבות הטומאה ה"ט), בשיבא לישראל אומרינן לו אם טבלת אין בכך הפסד, אם טבל הרי זה משובח וכו' עיין שם. ועי' מש"כ בזה המל"מ שם (פי"ט ה"א) בד"ה ומ"ש רבינו וכן השרץ והצפרדע בר"ה (ובפי"י ה"ו) באמצע הדיבור עיין שם, וש"מ משם דאף ביש לו עיקר בדאורייתא הקילו בדרבנן או בר"ה, וממילא כן הדין ג"כ בטבילת כלים חדשים מדרבנן.

אכן ראיתי בתשובת תשורת ח"י מהד"ת (סי' ק"ד), דן בנדון דידי' להחמיר מטעם דשיל"מ בטבילה דהאיכא נהרא זיל טבול, דהא אי' ביו"ד (סי' ק"ב ס"ג) כלי שנאסר בבליעת איסור שנתערב באחרים ואינו ניכר בטלה ברוב לפי שצריך הוצאות להגעילו ל"ח דשיל"מ, כיון טבילה במים דא"צ להוציא הוצאות הוי דשיל"מ ואינו בטל, וגם להמהרש"ל שהביא הש"ך שם דבל"ז ל"ח דשיל"מ, וא"כ דלא בא ההיתר ממילא מכח זמן, הרי הקשו עליו מנדרים ותרצו אחרונים דשאני נדרים דיש מצוה בהתרתן, וא"כ ה"נ יש מצוה להטביל כלים הנקחין מן הנכרים עיין שם, וא"כ לפי דעתו יש להחמיר גם בספיקא דרבנן, או בס"ס דאו' מטעם דשיל"מ וכמבואר ביו"ד (סי' ק"ב ובנו"כ), ועל ד' הרמב"ם דהקיל במשכנתא מטעם ספק דרבנן יש לומר כיון דהוי בעי' דלא איפשטא, ובספיקא דפלוגתא או בעי' דלא איפשטא אזלינן לקולא אף בדשיל"מ, וכמבואר בזה באחרונים, ומצאתי בזה בת' אבני מלואים (סי' י"א) דכתב להסביר טעם הראב"ד בה' ברכות הנ"ל, דאם יש לו מים לרחוץ אומרים לו קום רחוץ, הוא מדין דשיל"מ דשייך אפילו בדבר שאין לו עיקר מה"ת, ומש"ה אם אין לו מים א"צ פיזור מעות למים, אבל בשיש לו מים אומרים לו קום רחוץ כיון דא"צ פיזור ממון, וטעם הרמב"ם, דס"ל דבידים הקילו יותר ואפילו בדשיל"מ, וכמו שכתבו גבי ספק עירוב דהקילו אף על גב דהוי דשיל"מ, ובזה מיישב ד' התוס' זבחים ר"פ טבול יום, לענין סכין הנמצא בי"ד שוחט בה מיד דלא אתי עלה משום ספיקא דרבנן, כמו שכתבו בחגיגה פרק חומר בקודש, משום דהוי ל' דשיל"מ, דהא מיא קמן לטבול וספיקו להחמיר אפילו בדרבנן עיין שם.

וסיים שם במנחת יצחק לדינא: ומ"מ אף לפי דבריו רק בא"צ פיזור ממון למים הוי דשיל"מ, וא"כ בכמו דשכיח טובא דהבית הטבילה רחוק וצריך הוצאות להוליכו שמה כלים הרבה כמו בבית אכסניא י"ל דלא הוי דשיל"מ, אך אף בלא זה, שפיר הקשה הגאון בתורת חיים (פעסט) או"ח (סי' ק"ס אות ל"א) דהרי קיי"ל בס' טבילה בטומאה דרבנן ספיקו לקולא כמבואר ברמב"ם (פ"י מה' מקואות ה"ו) ורק משום עצה טובה אומרים לו להטביל כנ"ל, ונימא להחמיר משום דבר שיש לו מתירין, ועכ"ח דמעיקרא לא החמירו רבנן בספק טבילה מטומאה דרבנן הגם שבקל יוכל לטבול עכ"ד, וכמו כן י"ל לענין טבילת כלים חדשים דהקילו ג"כ בכמה ספיקות כנ"ל.

גם י"ל עפי"ד הפרי תואר (סי' ק"ב) הובא בדרכ"ת שם (אות כ"א) דבלא איתחזק איסורא, והספק הוא בעיקר הדבר אם הוא מותר או אסור, כל דהוי ספיקא דרבנן ולא חל האיסור מעיקרו לא גזרו חז"ל עליו משום דשיל"מ, אך הפמ"ג בשפ"ד (סוס"י קי"א) לא ס"ל הכי עיין שם, וא"כ בכעין נד"ד דהספק בגוף האיסור חזי לאיצטרופי גם זאת. וכ"ז רק לרווחא דמילתא דבעיקר הדבר י"ל כדברינו הנ"ל. ושור"ר בתשובות לבושי מרדכי (יו"ד סי' פ"ג) דפשיטא ליה דהמוזגים או בעלי אכסניא צריכים לטבול הכלים שלהם, ומה"ט הקשה על השבט סופר המובא בפנים, עיין שם, עכ"ל המנחת יצחק.

וכן כתב להחמיר בזה בשו"ת אגרות משה (חלק יו"ד ח"ג סו"ס כב) להשתמש בכלים של בית מלון שלא הוטבלו, אם המאכל צריך לכלי, וז"ל שם: והאוכל במלון או במסעדה וכדומה, שאין טובלים כליהם, ונתנו לפניו חתיכות בשר וכודמה, מונחות על גבי כלי מתכות או זכוכית, ואינן צריכות לעצם הכלי, ואינן משתמשים בו לצורך אכילה, אף שגם כלי שמשתמשין בו לדברים יבשים, הם גם כן נחשבים כלי סעודה, וצריכין טבילה, אבל כיוון שאין המאכל נאסר, יש להתיר בשעת הדחק ליטול משם בידיים או בדבר שאין צריך טבילה ולאכול, אבל במקום שהמאכל צריך להכלי כגון מרק ומאכלים לחים אסור לאכול ממנו בלא טבילה, שנחשבו ככלי סעודה, מדצריך להם לצורך האכילה ובשעת האכילה עכ"ל, ויש לעיין מנין מקורו לחלק בין כלי שמחזיק את האוכל, לבין כלי שאין מחזיק את האוכל דממה נפשך אם צריך טבילה הא סו"ס משתמש בכלי שאינו טבול ומשתמש בכלי בטומאה, וכדברי הירושלמי, ועיין.

ובשו"ת עמק התשובה (ח"א סימן קכא) כתב הגה"צ רבי יחזקאל ראטה זיע"א, לחלק בין נידון הדרכי תשובה לנ"ד, וז"ל: אמנם עיקר דבריו דמדמה ליה לסחורה אין דמינו עולה יפה לענ"ד דאשני התם גבי כלים העשויין לסחורה שהכלים בעצמן עומדים לסחור בהן למכור ולהשכיר הכלים גופייהו משא"כ בעלי המיזוג והגאסט הייזער עיקר מסחרם הוי במאכל והמשתה אלא שא"א בלי כלים באופן שגוף הכלים אין עומדין כלל לסחורה אלא להשתמש בהסחורה ובאופן זה מנין לנו לפוטרן מטבילה, שור"ר בלבושי מרדכי יו"ד ס' פ"ג דנקיט ג"כ בפשיטות דכה"ג חייב בטבילה.

אבל כתב שאם הישראל מאכיל לעכו"ם, נראה שאין הכלים צריך טבילה, וז"ל: אכן ראה ראיתי להיפוך בזכותא דהוראה זו של בעל הד"ת מצד אחר, דהיינו דוודאי אם מאכיל רק לעכו"ם לא שייך טבילה כיון דכל הצורך האו עבור העכו"ם ומה לנו אם הכלים הן של ישראל מ"מ אוכליהן לאו בר אינוש ישראל הם, וא"כ בנידון הד"ת דהמדובר הוא כנראה באופן שרוב עוברים ושבים לאו מבני ישראל המה א"צ טבילה אף דאיקלע להתם בר ישראל וכבנידון מרחץ הרחצת בשבת דאזלינן בתר רוב אולם במקום שנעשה עפ"י רוב לישראל בוודאי צריך טבילה בכה"ג הלענ"ד עכ"ד.

וראה עוד בשו"ת דעת כהן סימן רכז שכתב בני"ד להביא מש"כ בראבי"ה סימן תסד שמשמע מדבריו ששואל כלי מחבירו אין עליו חיוב טבילה כי אין זו מצות שלו כי יסוד מצות טבילת כלי הוא עשית המצוה, והיכא שמשתמש בלא מצוה הרי הוא מטבל מצוה

אבל אין איסור שימוש בפני עצמו, ולכן מי שמגיע לבית מלון אין עליו חיוב טבילה, יעו"ש, ואמנם כל דבריו הוא אי נימא דטבילת כלים הוא מצוה וכשיטת הסמ"ק, אבל נראה משיטת הראשונים ווהשו"ע דטבילת כלים לכאורה הוא מתיר.

ואמנם ראיתי לחכם אחד שכתב ששמע שיש מקומות בבתי מלון שהם כשרים ולא מהדרין שמוכרים את כלי המלון לנכרי ושוכרים מהנכרי, וע"י כן הכלים נפטרים מטבילת כלים.

ובעיקר ההיתר ע"פ סברת הדרכי תשובה, ראיתי בשו"ת אור לציון חיו"ד (פרק לט תשובה טו) שכתבו עורי הספר אור לציון בשם הגרב"צ אבא שאול זצ"ל בזה"ל: שאלה, האם אפשר לשתות במסעדה או באולם שמחות בכוסות שלא הטבילו אותם הבעלים, תשובה: יש להמנע מלשתות במסעדות ואולמות שהכוסות שם לא הוטבלו, ובשעת הדחק המיקל לשתות שם יש לו על מה לסמוך, ובהערה טו שם ציין, לדברי הש"ע בס"ח והדרכי תשובה שם, וכתב ע"ד הדרכי תשובה בזה"ל: ונראה שהוא טעם חלש להתיר להשתמש בכלים אלו בלא טבילה, והיא קולא גדולה, וע"כ יש להמנע מלשתות במסעדות ואולמות שהכוסות שם לא הוטבלו, ומכל מקום נראה שבשעת הדחק הרוצה לסמוך על סברת הדרכי תשובה דחשיבי כלים אלו כלי סחורה יש לו על מה לסמוך, ועל כל פנים במקום שאפשר לתשות ישירות מהבקבוק עדיף טפי. ויעו"ש עוד בתשובה טז לגבי מי שמתארח אצל מי שלא הטביל את כליו יש יעשה, וכתב שם שלדינא אם יכול להמנע מלהשתמש בכלים שאים חייבים בטבילה כגון כלי פלסטיק וכדומה או בכלים חד פעמיים הרי זה עדיף, ואם אינו יכול ויש חשש של איבה או של הלבנת פנים יש להקל להשתמש בכלים אלו ואם ספק אם הם טבולים יש להקל בכל אופן ויעו"ש בביאורים לתשובה זו מה שנתבאר שם, ובעזה"י יתבאר דן זה במקומו.

ואמנם בעיקר דברי האור לציון ע"ד הדרכי תשובה שהוא טעם חלש להתיר להשתמש בכלים אלו ללא טבילה, אכתי י"ל דהא כלים של בתי מלון ומסעדה הא סו"ס הם כלי סחורה, ולא לאכילה קעבדי ליה.

ובשו"ת מנחת שלמה (תניניא סימן סח אות ב) כתב הגרשז"א לחדש לפטור כלים של בית מלון מטעם אנוס וז"ל: לענין אכילה בבתי מלון וכדו' בכלים שאינם טבולים, לא נראה כמ"ש האחרונים להחשיבם ככלי סחורה, אולם יש להקל בזה לפי מש"כ [לעיל] דאיסור ההשתמשות אינו אלא מדרבנן, דאמרו לן אל תשתמש בכלי אלא תטבילו תחילה, וא"כ כ"ז כשיכול להטבילו, אבל במלון וכדומה שלא יתנו לו לקחת ולהטבילו, כיון דרוצה לאכול ולשתות שרי ליה, וגם אפשר דהוא הדין באונן שפטור מן המצוות, כמו שהוא אוכל בלא ברכה כך מותר להשתמש בלא טבילה.

אמנם אף אם אמרינן דאיסור ההשתמשות רק מדרבנן, כ"ז כשאין באפשרות המשתמש להטביל בבואו להשתמש, אבל אם יכול להטביל ומשתמש בכלי בלא להטבילו, אפשר שחייבים מה"ת לטבול בשעה שרוצה להשתמש עם הכלי, ואם אינו טובל, עובר על עשה

אם הוא יכול לטבול באותה שעה, דאילת"ה ימתין עד שימות או יצוה את בניו אחריו לטבול כליו לאחר מותו, ואף גם הם ימתינו עד שישברו הכלים ולא יהיה כלל מה לטבול.

אגב הנני להעיר את כת"ר דבר חשוב בענין שדברנו מזמן, דמוכח נמי מהשאגת אריה סי' נ"ו שסובר דבשעה שמשתמש בלא טבילה - או אפי' בלא שום השתמשות - עובר על איסור תורה, מזה שהוא תמה ומקשה על הרא"ש שכתב, דלטעמיה דרב ביבי שאיסור טבילת כלים ביום טוב הוא משום שמא ישהה, שפיר מותר להטביל כלים חדשים הנלקחים מנכרים ביום טוב, ועל זה הקשה השאגת אריה שגם בזה שייך שפיר החשש של שמא ישהה, ואי אמרינן דלא אסור אלא מדרבנן, ואינו עובר כלל אדאורייתא, לא פריך מידי, דהא רק אם נטמאו באב הטומאה הוא דאסור לטבול, ולא בולד הטומאה שהוא רק מדרבנן, וא"כ מנליה דיש לחוש לתקלה גם בדרבנן, ומוכח דהאי גאון ז"ל סובר בפשיטות דבזה שהוא משהה שפיר עובר על איסור תורה.

ולענין ספק חיוב טבילה בכלי שכל חיובו רק מדרבנן, נלענ"ד דמלבד שבספיקא דדינא לא מחמירים גם ביש לו מתירין, גם נלענ"ד פשוט דדוקא בכה"ג שאפשר ע"י עצה מן הצד, כגון לפדות את המעשר או בספק ביצה שנולדה ביום טוב להמתין עד למחר, אבל אם הדיון הוא אם חייב לטבול את הכלי או לא, רק אומרים לו "מהיות טוב אל תקרא רע", אבל אין זה שייך להכליל של דבר שיש לו מתירין, דאל"כ איך הקילו בשו"ע לענין ספק חלה בזה"ז משום טעמא דספיקא דרבנן לקולא, הרי אפשר להפריש חלה פירור קטן בגודל של שומשום או חרדל, וליכא לא טורח ולא הוצאה של ממון, ועל כרחק, הואיל והא גופא הוא עיקר הנידון אם חייב בהך הפרשה או לא, אין זה קרוי דשיל"מ, וה"נ בספק חיוב טבילה בדרבנן. עכ"ל, וכן הו"ד בספר שולחן שלמה שבת ח"ג עמ' לה אות ח'.

ובעיקר דבריו לכאורה כ"ז היכא שלא אפשר להוציא כמו הכלים בחדר אוכל בבית מלון, אבל כלים בבית מלון כגון בחדרו לכאורה יהיה חייב להטביל אותם בטבילת כלים, והכי נראה מדברי תלמיד הגרשז"א בספר אהל יעקב תשובות הפוסקים חלק יורה דעה עמ' קד, שנשאל הגר"א נבנצל שליט"א בזה"ל: ישראל שהוא הבעלים של בית מלון האם צריך לטבול את הקומקום שמניח בכל חדר, ומה הדין בשאר הכלים של החדר אוכל, והשיב לו בזה"ל: צריך לטבול עכ"ל, וכנראה דס"ל לחלק בין הכלים שבחדר אוכל לבין הכלים שבחדר.

ולפי הטעם שכתב במנח"ש שהוא אנוס יש לעיין מאי שנא משבת שצריך ליתן כליו לגוי, וכמו שכתב ידידי הגר"מ גבאי שליט"א בספרו בית מתתיהו ח"ג סימן י' כתב להקשות ע"ד המנחת שלמה שא"כ מדוע בשבת צריך ליתן כליו לגוי אם אינו יכול לטבול אותם לפני שבת, והרי הוא אנוס ויהא שרי לו בשימוש בכלי ללא טבילה, וכתב שם שמצא שכן כתב להקשות הגרי"מ רובין שליט"א בעמח"ס ארחות שבת והו"ד בקובץ מוירה כסלו תשס"ד עמ' קכג, ועוד כתב להעיר בדבריו דלפי מש"כ בפרי מגדים או"ח סימן תפו להתיר להשתמש בד' כוסות בכלי שאינו טבול כי עשה דרבנן דחי לאיסור טבילה, יש להעיר לכאורה דלפי חידוש הגרשז"א אין צריך לטעם זה שהרי כיון שהוא אנוס וממילא מותר

בשימוש, וליישב דברי הגרשז"א כתב לו תלמיד הגרשז"א הגר"א נבנצל שליט"א שאולי שאני בית מלון שאין הוא בעלים ולא רמיא עליה משא"כ בדוגמאות הנ"ל שהוא הבעלים. ואמנם ראיתי לידידי הגאון יעקב מרדכי מאיר שליט"א בקונטרס עיטורי מרדכי הלכות טבילת כים בנופש עמ' מס' 2 בהערה שכתב להביא דברי הגרשז"א ומה שכתבו להקשות על דבריו ממש"כ בשו"ע לגבי שבת, וכתב שיש ליישב שכיון שהשו"ע הביא המחלוקת האם מותר לטבול כלי בשבת וכתס סתם ויש אומרים ונראה דסובר שהעיקר להלכה שמותר לטבול כי בשבת שהרי השו"ע מכריע כמו הסתם ולכן כתב שיקנה לגוי שכיון שעיקר הדין נוטה שמותר לטבול כלי בשבת שהרי השו"ע מכריע כמו הסתם, ולכן כתב שיקנה לגוי שכיון שעיקר הדין נוטה שמותר לטבול לא יכול להשתמש בכלי טבילילה בגרלל אונס, שכיון שעיקר הדין נוטה שמותר לטבול שוב אינו אנוס, ולכן כתב השו"ע שיקנה לכוי.

ואולם ציין בזה למש"כ בשו"ע סימן קכ סט"ז שכתב לחזור לשנות דין זה שאם רוצה להשתמש בכלי בשבת שיקנה לגוי וסתם שאסור לטבול בשבת, וכתב שלכאורה קשה מדברי השו"ע בסימן קכ שכיון שנקט שאסור לטבול בשבת מדוע פסק שאסור להשתמש בכלי הלא הוא אנוס, ועוד קשה שהרי מקור דברי המרדכי (ביצה סימן תרעז) והמרדכי לא הביא את המחלוקת האם מותר לטבול בשבת, וכתב שנראה מדברי המרדכי שפשוט לו שאסור לטבול בשבת, וא"כ קשה מדוע פסק שיקנה לגוי הלא כיון שאסור לטבול בשבת הוא אנוס, וכתב שנראה לייש דבריו קצת שכיון שיש מחלוקת בראשונים האם מותר לטבול בשבת יתכן שגם המרדכי לא היה פשוט לו שאסור לטבול בשבת אלא שהחמיר שאסור לטבול וכיון שיש צד שמותר לטבול ולכן כתב שיקנה לוגי כיון שלפי הצד שמותר לטבול לא נחשב אנוס, וכתב שנראה שגם השו"ע בסימן קכ אפילו שלא הביא את מחלוקת הראשונים האם מותר לטבול כלי בשבת, מ"מ כיון שבסימן שכג סתם שמותר לטבול, נראה בהכרח שגם ביו"ד השו"ע היה מסופק האם מותר לטבול בשבת, וכלן אפילו שסתם לאיסור מ"מ כיון דהוי חומרא לכן כתב שחייב לטבול.

ואמנם כתב שאכתי יש לדייק ממש"כ בב"י בסו"ס קכ וז"ל: כתב המרדכי (בפ"ב דביצה סימן תרעז) מי ששכח ולא הטביל כלי מערב שבת או מערב יום טוב יתן הכלי לגוי במתנה ויחויחזור וישאלנו ממנו והו"ל כשואלו מן הגוי דאין צריך טבילה ע"כ, ותיקון זה אפשר לעשות אפילו בחול, ובמקום שאין מצוי מקוה מים להטביל בו עכ"ל, מבואר שאם אין מקוה מצוי יקנה את הכלי לגוי, וכמו שפסק ברמ"א סימן קכ סט"ז שאם אין מקוה מצוי יקנה את הכלי לגוי, ומבואר להדיא שיש איסור השתמשות בכלי לא טבול, והיינו דלא כדברי הגרשז"א.

וכן כתב שם בעיטורי מרדכי וכמ"ש להביא לעיל מדיקי דברי רהמב"ם שיש איסור להשתמש בכלים שאינם טבולים. וכתב שם בעיטורי מרדכי שם ששמע מהגרמ"ש קליין שליט"א שפשוט ובררו שיש איסור לאכול בכלי אל טבול, ולכן גם אדם שהוא אנוס ולא

יכול לטבול, אסור לאכול בכלי לא טבול, ויש כמה ראיות שיש איסור לאכול בכלי לא טבול, ולא רק דהוי בעיטון עשה דלא כמו הגרשו"א עכ"ד הגרמ"ש קליין.

והנה בעיקר מש"כ הגרשו"א שאונן אינו חייב לטבול את כליו, כן קנט הגר"נ קרליץ זצוק"ל בחוט שני (הלכות טבילת כלים עמ' ל בשער הציון) שנקט שיש איסור להשתמש בכלי לא טבול, ונפק"מ שגם אדם שהוא אונן או עוסק במצוה אפילו שפטור ממצוה אסור לו לאכול בכלי לא טבול כמו שאסור לאכול בלי נטילת ידיים עכ"ד.

והאי יסודא כן נראה להגאון האדיר רבי אשר וייס שליט"א בשו"ת מנחת אשר ח"ג סימן ס שכתב להביא דברי הגרשו"א וכתב להקשות עליהם שלכאורה חידוש הוא לומר דלא אסור אלא למי שבידו להטביל דמאן יימר שכל האיסור אינו משום ביטול מצות הטבילה, וכתב שלכאורה נאה יותר מפשטות הפוסקים דאסרו חכמים להשתמש בכלי לפני טבילתו כדי שלא יזלזלו ויבטלו ממצות הטבילה, וא"כ מסתמא אסור בכל ענין, וכתב להביא בזה מח' הראשונים שכתבו לדון בחיוב של טבילת כלים אם הוא איסור שימוש או שהוא מצוה, ונפק"מ האם כשמשתמש ללא טבילה מבטל מצות עשה, וגם אם מצות הטבילה מוטלת עליו משעת קניית הכלי, ובעיקר כל דבריו הארכנו בריש הלכות טבילת כלים ביסוד הדין וחיוב טבילת כלים].

וכתב שם שהרי לכאורה אין אנו נוהגין להטביל כלים סמוך לקנייתם ומצוי מאוד שקונים כלים חדשים ומשהים אותם ללא טבילה זמן רב לצורך החג או לצורך פסח וכדר הרי דנקטינן שמצות הטבילה קשורה לשימוש ומסתבר א"כ דהאיסור להשתמש בכלי לפני טבילה אינו אלא משום ביטול מצות הטבילה ומסתבר לפי"ז דכשאינו יכול להטביל אין איסור להשתמש בלי טבילה וכעין מה דמבואר בשו"ע או"ח סימן י"ג ס"ג דבשבת מותר ללבוש ד"כ ללא ציצית משום שאין איסור בעצם בלבישת ד"כ ללא ציצית וכל האיסור אינו אלא משום ביטול מצות ציצית וכיון שמנוע הוא ואין בידו לקשור ציצית אין איסור ללבוש ד"כ בלי ציצית וכך נראה לענין טבילת כלים דכאשר מנוע הוא מלטבול כלים לכאורה אין איסור להשתמש ללא טבילה.

אבל כתב שם שגם אי נימא מהאי היתרא, אכתי שלהעיר בהאי טעמא מתרי טעמי, א). ממשי"כ בתוס' רא"ש עמ"ס יבמות דף צ' ע"ב שהר"י שחידש הלכה זו במדרכי מנחות סימן תתקמד לשיטתו הלך דס"ל ביבמות שם שאין מצות ציצית חלה על האדם אלא לאחר לבישת הבגד, ומשו"ה חשיב אונס דלפני לבישת הבגד אינו מצווה בציצית ולאחר לבישת הבגד אינו חייב לפושטו כיון שהוא אונס מלהטיל בו ציצית ומבואר מדבריו שאילולי שאינו מחוייב בציצית עד לאחר לבישת הבגד לא היה בזה היתר כלל כיון שאינו אונס וכפוי ללבוש בגד זה ולבטל מצות ציצית ולפי"ז פשוט שבטבילת כלים שחיובה לפני השימוש בכלי ולא לאחריה אין כאן פטור אונס כלל שלא ישתמש בכלי סעודה ולא יבטל מצות טבילתן וא"כ אין בזה היתר ככל.

ב). שהרי כתב במג"א סימן יג סק"ח שאף לשיטת הר"י שהוא שיטת השו"ע שם אסור מדרבנן ואין בזה היתר אלא משום כבוד הבריות, ופי"ז אף בנ"ד יש איסור דרבנן ואין נראה

להתיר בזה משום כבוד הבריות לאכול בלכים שאינם טבולים נראה עוד דבדואי אין זה נכון לכתחילה לדחות איסור משום כבוד הבריות.

וכתב שם שגם אי נימא שהוא איסור דרבנן, אכתי הוא דברי נביאות לומר שכל האיסור להטביל דוקא מתי שבידו להטביל.

וכתב שם שאולי יש מקום להקל בזה בשעת הדחק בהנחה שאיסור להשתמש בלכים בלא טבילה מדרבנן, ובצירוף דעות הראשונים שאין בזה איסור אפילו מדרבנן והוי בזה ספיקא דרבנן לקולא. אבל מ"מ אין זה טעם מרווח.

ולמעשה כתב הגאון רבי אשר וייס שליט"א לחדש דגופיים משפטיים לא נתנה להם התורה וז"ל: אמנם מטעם אחר יש לדון לפטור בית מלון מטבילת כלים, דכבר הארכתי במק"א (שו"ת מנחת אשר ח"א סימן קה קו) בגדר הבעלות בחברה בע"מ או בעמותה וכדו', וכתבתי את הנלענ"ד עיקר דאין בעלי המניות או הדירקטורים נחשבים כבעלים מעיקר הדין, אלא החברה היא הבעלים, ולפי"ז נראה דאם בית המלון אינו בבעלות פרטית אלא הוא שייך לחברה בע"מ אין עליו מצוה של טבילת כלים, דמצוות התורה לאנשים ניתנו ולא לגופים משפטיים, ודו"ק כי קיצרתי, עכ"ל, ומ"מ כתב שם שלכתחילה נראה שאין להתארח בבית מלון שאין הכלים טבולים.

וזהו חידוש עצום, ותמוה מנין מקורו, וראייתו מש"כ לציין למש"כ במנחת אשר ח"א סימן קה וקו ושם כתב לדון לגבי ריבית האם יש בו איסור ריבית בחרה בע"מ ומניות וכל כיוצא בזה, ושם כתב לדון בכל זה ע"פ דברי הפוסקים שיש להקל, ובסימן קו שם כתב לבאר עוד דבריו בזה"ל: אך לענ"ד הסיבה שבעלי המניות אין דינים כבעלים איננה משום שבעלותם מוגבלת, אלא משום שיש לחברה בעלים אחרים, וכונתי לומר דהחברה בעלים על עצמה, וכשם שבחוק המודרני מוגדרת החברה כאישיות משפטית וכלכלית בפני עצמה, כך הוא גם מעמדה ההלכתי, ויעו"ש עוד שמה שהבעליי מניות נתפסים כבעלים כיון שאין בידם לנהוג בבמון החברה כבשלהם ואין זו רק סימה בלבד ולא סימן.

והנה שם כתב שהגרצ"פ פראנק חידוש שנכסי המדינה כגון וכדומה ומכלל צבא מחנות מביעור חמץ ממשלה משרדי פטורים הם מן המזוזה מצוות התורה דכיון שאינם בבעלות אדם מסויים אלא בבעלות המדינה אין מצוות התורה נוהגות בהם עיין בשות הר צבי ולענד זרעים ח"ב סימן מ"ג ישראל הוי נראה דמה שבבעלות כל וראיה לדבר מה שאמרו חכמים לכם בסוכה כבעלות גמורה בסוכה כז עב דכל ישראל יוצאים בסוכה אחת ונחלקו ותוס שם לדעת רש"י כוונתם דודאי אין ולשיטת התוס' הוי וממ ושותפות לא הוי לכם והוכיחו מזה דליכא דין רשי שווה פרוטה לכל אחד ואחד זאת כסוכת שותפין חזינן דגם מה ששייך לציבור שאינו מוגדר או לכלל ישראל כולו דינו כשותפות אך מ"מ מצינו בהלכות מסויימות כמו בטומאת נגעים דצריך בעלים מיוחדים כמבואר לעיל ודו"ק בכ"ז, עכ"ד המנחת אשר שם.

ואמנם בעיקר דבריו שם מוכח שלא שייך לפטור בעלות ציבורית מהלכות התורה, וא"כ אכתי צ"ב מנין לומר שהתורה לא נתנה לכל ישראל, וא"כ אכתי צריך ביאור מהכ"ת לפטור את הכלים של בית מלון ללא טבילה.

וכיוצא בזה מצינו האי סברא בשו"ת מנחת שלמה ח"ב סימן סו אות יז שכתב הגרשז"א בזה"ל: במה ששאלת בדבר כלים של מוסדות ציבוריים כגון בתי חולים וצבא, האם חייבים בטבילה, הכלים הרי נכנסו לרשות ישראל ומי שמולח בשר ומפריש תרו"מ עליו מוטל גם לטבול הכלים בברכה עכ"ל, ומבואר מדבריו דליכא לפטור את הכלים מטבילה משום רשות ציבורים, וכן ראה בספר כשרות למהדרין (עמ' שססה) הוב"ד הגראש"ל הגר"מ אליהו זצ"ל והגאון רבי שלום משאשא זצ"ל שאין ללהקל בזה רק לגבי ריבית ולא לגבי שאר ענינים, וא"כ ה"ה גלבי טבילת כלים אין להתיר בצבא, וכ"ש בבית מלון דאין להסתמך על ההיתר של הגופים המשפטיים.

ומרן הגרע"י זצוק"ל בשו"ת יחווה דעת ח"ד סימן מד כתב לפטור מעיקר הדין את הכלים מטבילה, בבתי מלון ובקיוסקים, ובמסעדות וכל כיוצא בזה, וז"ל שם, ומעתה נבוא לעצם השאלה, כי הנה מרן השלחן ערוך (סימן ק"כ סעיף ח') כתב, שישראל שקנה סכין חדש מגוי להשתמש בו שלא לצרכי סעודה, אלא לחתוך בו קלף וכיוצא בזה, אינו צריך להטבילו, ואפילו אם השאילו אחר כך לישראל אחר שמשמש בו לצרכי סעודה פטור מטבילה. (ומקורו מהאור זרוע מסכת עבודה זרה סוף סימן רפ"ט). ומרן הבית יוסף שם כתב, שהוא הדין אם הראשון קנה אותו לסחורה, ואחר כך השאילו לישראל לצרכי סעודה פטור מטבילה. אבל אם הראשון שקנאו לסחורה מכרו לישראל אחר לצרכי סעודה חייב להטבילו. ושכן פסק רבינו הגדול רבי יעקב בי רב זצ"ל. ע"כ. והן אמת שהאיסור והיתר (כלל פ"ח דין פ"ז) כתב, שגם כשקנאו לחתוך בו קלף וכיוצא בזה, אם השאילו לאחר לצרכי סעודה חייב להטבילו. וכתבו הט"ז והש"ך שיטבילנו בלא ברכה. אבל הפרי חדש (בס"ק כ"ב) דחה דברי האיסור והיתר, והעלה כפסק מרן השלחן ערוך. וכן כתב בשו"ת מקור חיים (סימן י"ד), שאף על פי שהאיסור והיתר חולק בזה, כבר השיג עליו הפרי חדש, והעלה כדברי השלחן ערוך. ואף הרמ"א לא הביאו להלכה. ע"ש. וכן פסקו בערוך השלחן (סימן ק"כ ס"ק מ"ג) ובזבחי צדק (שם ס"ק מ"ט). וכן עיקר. ובשו"ת מהרי"ץ דושינסקי חלק א' (סימן ע') כתב, שאם לקח אותו הראשון לסחורה אף האיסור והיתר יודה להקל כדברי מרן הבית יוסף. ע"ש. (ולפי מה שכתב החכמת אדם בבינת אדם סימן פ"ד, שגם האיסור והיתר לא החמיר בזה אלא לשיטתו שסובר שכלי מתכות חיוב טבילתם מן התורה. ע"ש. לפי זה הרי רוב הפוסקים סוברים שטבילת כלים מדרבנן, וכנ"ל, וממילא בודאי דנקטינן להקל. ובלאו הכי אנו אין לנו אלא סברת מרן ז"ל).

וכתב עוד ביחו"ד שם, ומעתה נראה שבעל מסעדה שהכלים שמשמש בהם הם לצורך הלקוחות שלו, נחשב הדבר כמי שקנה אותם לסחורה, והסועד שם הרי הם כשואלים או כשכורים בידו, שרשאי לאכול ולשתות בהם בלא טבילה. וכן כתב הגאון בעל דרכי תשובה (סימן ק"כ אות ע'), שמכאן פשט המנהג בכל העולם, שקונים משקאות אצל מוזג ישראל

(קיוסק) שלא הטביל כליו, ואינם חוששים לאיסור השימוש בכלים שלא הוטבלו, לפי שהמוזג עצמו פטור מן הדין להטביל כלים אלו, מכיון שלא קנאם לצורך אכילה ושתייה לעצמו ולבני ביתו, אלא לצורך מסחרו ופרנסתו להמציא משקאות ללקוחותיו, ומאחר שקניית הכלים אינה אלא לצורך העסק, אינו צריך להטבילם, וגם השותה בכלים אלו אינו אלא כשואל או כשוכר שפטור להטבילם, נמצא שכלים אלה אינם צריכים טבילה לא מצד המוזג ולא מצד הלקוחות, וכן פשט המנהג למכור בקבוקי סודה ומים מינרליים ללא הטבילת כלים מהטעם הנ"ל. ע"כ. והן אמת שאין ראייה מדין הקונה מגוי בקבוקי סודה וכיוצא בזה, כמו שכתב בשו"ת מהרי"ל דיסקין (בקונטרס אחרון סימן קל"ו): ודע, שהקונה כלי עם משקה אינו צריך לשפוך מיד המשקה ולהטביל הכלי, דשב ואל תעשה הוא ולא נקרא שימוש. ע"ש. ועוד יש לומר, כמו שכתב בשו"ת פרי השדה חלק ב' (סימן ק"ט), שהקונה צלוחית עם מי סודה או שכר אין צריך טבילה, משום שמסתמא אין דעתו לקנות הצלוחית, כדי שלא יעבור על איסור השימוש בכלי שלא הוטבל, ואינו אלא כשואל או שוכר הצלוחית, ולכן אין צריך טבילה, משום דאיסורא לא ניחא ליה למקני. (עיין חולין קמ"א ע"ב ובשו"ת הריב"ש סימן ת"א, ובט"ז סימן תמ"ח סק"ג). ובפרט שכל דין טבילת כלי זכוכית אינו אלא מדרבנן. ע"ש. והגאון רבי שלמה קלוגר בשו"ת טוב טעם ודעת (מהדורא תליתאה חלק ג' סימן כ"ג) כתב, שבעל מסעדה שקונה כלים מגוי כדי להגיש בהם דברי אוכל ללקוחות שלו, אינו צריך להטבילם, שלא חייבה תורה להטביל כלי סעודה אלא למי שקונה על דעת להשתמש בו בעצמו לצרכי מאכל ומשקה, אבל זה שקונה לשם פרנסה ומסחר לא חייבתו תורה טבילה, שזהו כקונה סכין לחתוך בו קלף, שמבואר בשלחן ערוך (סימן ק"כ סעיף ח'), שפטור מטבילה. אולם אם נעשה במקום שרובם יהודים, נמצא שקנאם לצרכי סעודה בשביל ישראל, ויש להחמיר להצריכם טבילה. ע"כ. ומדברי הדרכי תשובה הנ"ל מוכח שאין לחלק בזה, ולעולם אינו צריך טבילה. וכן עיקר. וכן כתב להקל הגאון בעל שבט סופר (חלק יורה דעה סימן ס"ז). והובא גם כן בדרכי תשובה (סימן ק"כ ס"ק פ"ח). ע"ש. ואמנם בשו"ת לבושי מרדכי (חלק יורה דעה סימן פ"ג) כתב בפשיטות היפך דעת השבט סופר, שלא יתכן לומר שבעלי אכסניא שקונים כלים מגויים בשביל לקוחותיהם יהיו פטורים מלהטביל כליהם. ע"ש. אולם אין דבריו מוכרחים, וגם מר חתנו הגאון מהרי"ץ דושינסקי בתשובה חלק א' (סימן ע') כתב שאחר העיון נראה לו יותר להקל. ע"ש. ובכלי זכוכית שאינם אלא מדרבנן בודאי שיש לסמוך להקל. אלא שגם בכלי מתכות נראה שהעיקר שיש להקל, שכיון שהאסור להשתמש בהם אינו אלא מדרבנן, בשל סופרים הלך אחר המיקל. וכן העלה בשו"ת מנחת יצחק חלק א' (סימן מ"ד). וראה עוד בשו"ת חלקת יעקב חלק ב' (סימן נ"ז), ובשו"ת שרידי אש חלק ב' (סימן ע"ה). ע"ש.

בסיכום: מותר לאכול ולשתות בקיוסק או במסעדה ובבתי הארחה כשרים אפילו כשיודעים בבירור שכלי הסעודה שמשתמשים בהם לא הוטבלו כהלכה. ואם ירצה בעל המסעדה להחמיר להטביל הכלים שברשותו לצורך הלקוחות, יטבילם בלא ברכה. אולם המתארח בביתו של חבירו ויודע שלא הטביל את הכלים הטעונים טבילה, אסור לו לאכול ולשתות בכליו עד שיטבילם, הואיל ועיקר לקיחתם להשתמש בהם לאכילה ולשתייה. (וכן

מבואר בחידושי החתם סופר ליורה דעה סוף סימן ק"כ). עכ"ד, ומבואר מדבריו דמעיקר הדין אין חיוב טבילת כלים לכלים שבבית מלון כיון דהוי ככלי סחורה.

ואמנם בשו"ת יביע אומר ח"ז חיו"ד סימן ט' אות ג' נראה שהמנהג להחמיר בזה, ושטוב להטבילם, וז"ל, והנה מבואר בספר דרכי תשובה (סי' קכ סק"ע), על דבר המנהג שנתפשט כמעט בכל העולם, שעוברי אורח שותים סודה ומשקאות בכלי זכוכית של המוזג (בקיוסקים), אף על פי שהדבר ידוע שהמוזג אינו מטביל כליו, שהטעם לכך משום שהכלים האלה שאצל המוזג אינם עומדים אלא לצורך פרנסתו, כי הוא ובני ביתו אינם שותים בהם אלא דרך עראי, והם אצלו ככלים העומדים לסחורה שפטורים מטבילה, ואצל השותים בהם אינם אלא בדרך שאלה או שכירות, ולא נתחייבו אצל המוזג כלל. ובפרט יש להקל בכלי זכוכית שכל חיוב טבילתם אינו אלא מדרבנן. ע"ש. והניף ידו שנית (שם בס"ק פח), שהביא דברי הרב בעל דעת קדושים שמחמיר בזה, וכתב, שלפי מ"ש לעיל (בס"ק ע) מבואר שאין זה אלא ממדת חסידות, כי משורת הדין אין המוזג צריך להטביל את כלי המזיגה כלל, כיון שהם אצלו לצורך סחורה בלבד וכו'. ע"ש. וכן המנהג גם בארץ ישראל להקל בזה, ומטעם הנ"ל. וכל שכן לפי מה שכתבנו לעיל שעיקר האיסור שלא להשתמש בכלי סעודה הנקחים מעכו"ם קודם טבילתם, אינו אלא מדרבנן, א"כ בכלי זכוכית הוי תרתי דרבנן, שיש להקל בזה יותר.

ואולם הביא שם ביביע אומר, אמנם ראיתי בשו"ת לבושי מרדכי קמא (חיו"ד סי' פג) שהביא מ"ש בשו"ת שבט סופר (חיו"ד סי' סז) להקל במוזג שנותן ללקוחות שלו מכלי הסיפון לתוך הכוסות ושותים, ואינו טובל כליו, ומשום שהמוזג קנה כלים אלו לצורך פרנסתו, וכדין כלים שאצל הסוחר שעומדים לסחורה שפטורים מטבילה, והלקוחות משתמשים בכלים בתורת שאלה, ומכיון שלא נתחייבו אצל המוזג, רשאי לשתות בהם בלי טבילה, והרב השואל, העיר, דשאני סוחר שאינו משתמש בהם לצרכי סעודה, אבל כאן הרי משתמש בהם למשקאות וצרכי סעודה, וכתב הרהמ"ח, ויפה העיר, שאל"כ וכי נאמר שהמוזגים יי"ש ושאר משקאות, וכן בעלי אכסניא (בתי מלון), יהיו פטורים מלהטביל הכלים המוכנים ומיועדים לאורחים המתאכסנים שם, הא ודאי דשנא ושנא מדין סוחר וחנוני שכליהם עומדים רק לסחורה וכו'. ע"ש. ובשו"ת מהרי"ל דיסקין (בקו"א אות קלו) כתב, יש לעיין אם הקונה כלים על מנת להשכירם לאכילה, אם חייב להטבילם דהו"ל ככלי סעודה, או לא, ויש להקל. אך י"ל מדלא אמרו כן בשבת להקנות לישראל ע"מ שהוא ישאילם לו, אלמא שכיון שהוא קונה אותם ע"מ להשאילם לאכילה נתחייב. ומיהו יש לדחות דהתם משום שאסור לישראל השני לקנות בשבת, כיון שאין לו צורך שבת. ועדיין צ"ע כשאין שם עכו"ם להקנותם לו, שאז יש להתיר משום צורך שבת של חבירו. ע"ש. ולכאורה י"ל דשאני התם גבי שבת, שישראל הראשון קנה הכלים לצורכי סעודה שלו, אלא ששכח להטבילם קודם השבת, וא"כ כבר נתחייבו בידו, ואם יקנה אותם לישראל ע"מ להשכירם לאכילה לא פקע חיובם, ולכן צריך להקנותם לגוי, ואח"כ ישכור אותם ממנו. וכן מצאתי בשו"ת מנחת יצחק ח"א (סי' מד) שפלפל בזה. ע"ש. ועכ"פ גם מהרי"ל דיסקין

לא החליט להחמיר, אין ולא ורפיא בדיה, ולדינא נראה שצדק הדרכי תשובה שלימד זכות על המנהג להקל, וכדעת הרב שבט סופר. ומ"מ המנהג להטביל כלי סעודה של בתי מלון היכא דאפשר, ויש להטבילם בלא ברכה. שספק ברכות להקל. עכ"ד, הרי לן דמעיקר הדין טוב לחוש להטבילם בלא ברכה,

וכן כתב בספר הליכות עולם ח"ז עמ' רסא בהערה כתב לדון לגבי מסעדה או בית מלון שיש שם כלים רבים ויש טירחא יתירה להטביל את כולם האם חייבים בטבילה או שיש לפטור את הכלי מטבילה כדין כלי סחורה, והביא דברי הדרכי תשובה ועוד פוסקים, ולכן הסיק לדינא בזה"ל: ולכן על הד היותר טוב ראוי להטבילם בלא ברכה, וכמו שמתבאר בבן איש חי לקמן סט"ז, וכיון שיש בהם טירחא גדולה להטביל הכלים שרובם ככולם כלי זכוכית שטבילתם מדרבנן י"ל שא"צ להטבילם, ואם אפשר יקנה אותם לגוי במתנה ויחזור וישאלם ממנו, כמ"ש כיו"ב מרן השו"ע או"ח סימן שכ"ג ס"ו, וכ"כ לנ"ד בשלחן גבוה כאן בסקי"א, ועי' במשנ"ב שם, וע"ע בשו"ע יו"ד סי' קכ סט"ז, ואע"פ כן לא סמכתי על זה למעשה וכשהייתי משרת בקודש בתל אביב רבתי, הורתי לכל בעלי המלונות בתל אביב להטביל את כליהם בים, וכן עשו, וכן מתבאר בשו"ת מלמד להועיל חיו"ד ס' מז.

וכן נראה דעת מרן הגר"ע יוסף זצוק"ל ממה שהובא בשיעורי הראשון לציון (שיו"ל ע"י דודי הגאון רבי פנחס פרץ שליט"א מח"ס רבים, ח"ד עמ' קפג) שאמר מרן זצ"ל בלויין, בזה"ל: כשהגענו לתל אביב וחקרנו אצל בתי מלון אם הטבילו הכלים, והם הודו ולא בושו שלא הטבילו את הכלים, ושאלו מה לעשות, ואמרנו להם תזמינו משאית ותטבילו את הכלים בים, ולצורך כך נעשה הים שיטבילו בו עכ"ד, הרי לן דס"ל דיש חיוב טבילת כלים לכלים בבית מלון מעיקר הדין, ואולם יש ליישב שנראה מדבריו ביביע אומר שמה שיש להחמיר ולטבול הוא חומרא בעלמא, ולא מעיקר הדין, ומעיקר הדין הרי הוא פטור ככלי סחורה.

וכן נראה מדברי מרן הראשון לציון הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א בילקו"י קיצור שו"ע יו"ד סימן קכ ס"ד שהביא לדינא שכלי סעודה של בתי מלון יש להטבילם בלא ברכה, ומ"מ כתב שם שבסט"ו לגבי האיסור שימוש שמותר להשתמש בהם וז"ל: מותר לאכול ולשתות בקיוסק או במסעדה בבית הארחה כשרים אפילו כשיודעים בבירור שכלי הסעודה לא הוטבלו, וכן הדין בכלים שבמטוס כי רבים מהאחרונים פוטרם אותם מדין טבילת כלי סעודה הנקנים מגוי, מפני שעיקר קנייתם למסעדה ולקיוסק הוא לצורך מסחר, לארץ בהם תיירים ועוברים ושבים, בכדי להרוויח לפרנסתם, ולא להשתמש לצרכי בעל המסעדה ובני ביתו, ואמנם המנהג שמטבילים את הכלים של בתי המלון ומסעדות בלא ברכה עכ"ד.

וכן הו"ד הגר"מ מאזוז שליט"א ראש ישיבת כסא רחמים בספר טהרת הכלים עמ' קלב יעו"ש.

וכן כתב בספר הכשרות למעשה עמ' רא כתב שבנוהלי הכשרות של הרבנות הראשית לישראל נקבע שכל בתי העסק ובכל רמות הכשרות יש חבובה לבטול את הכלים, ונלענ"ד אדם שהוזמן לבית עסק שכלי אינם טבולים יש להקל היות ובדרך כלל הצלחות עשויות

מחרסינה או פורצלן, ולדעת רבים מן הפוסקים הם פטורים מטבילה, וכן הכוסות מזכוכית ויש בהן מקום רב יותר להקל, כיון שטבילתם מדרבנן, אבל לענין הסכו"ם כיון שבדרך כלל הוא עשוי ממתכת ראוי להשתמש בסכו"ם חד פעמי עכ"ד.

ובשו"ת תשובות והנהגות (ח"ה סימן רנח) כתב הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א במח"ס רבים, וראב"ד ירושלים עיה"ק תובב"א, כתב להעיר על המכשלה שיש הרבה בתי מלון שמשתמשים בכלים שלא טבולים וז"ל: נתברר שכמעט כל המלונות והמסעדות אפילו הנקראים כשרים למהדרין, אינם מטבילים את הכלים, שסומכין שכיון שהכלים נמצאים אצלם רק לצורך העסק והיינו לשמש לאורחים ולא לתשמישי בני ביתו, הוי דומיא דישראל שקנה כלים לסחורה והיינו למוכרם, שהבעלים פטור להטבילם מפני שאצלו אינם כלי סעודה, וכיון שלא נתחייב ביד הבעלים לכן גם השואל או השוכר ממנו לצורך סעודה פטור, (ואף שדעת הש"ך והט"ז דגם במי שקנה כלים לסחורה יטביל הכלים בלא ברכה, ולכן ה"ה דהשואל ממנו יטביל בלא ברכה, מ"מ סומכין על דעת העה"ש דמסיק לדינא דאין פקפוק כלל דמי שקנה כלים לסחורה פטור מלהטבילם אפי' כלי מתכת, ולכן השואל ממנו ג"כ פטור), וכן פסק למעשה ה"דרכי תשובה" (סי' ק"כ ס"ק ע' וס"ק פ"ח) דהכוסות בבתי המזיגה פטורים מדינא מטבילה, דהמוזג אינו חייב להטבילם כיון שהם אצלו רק לצורך סחורה (לשמש לאורחים). וכתב על הדע"ק שהצריך טבילה בכלי בתי משתאות שרק מידת חסידות שנו כאן.

וכתב שם עוד להעיר ע"ד הדרכי תשובה בזה"ל: ולענ"ד דברי ה"דרכי תשובה" צע"ג, שנראה פשוט שרק כשהכלי מיועד להשכירו לאחרים ליהוי ברשות שוכר לשמש בו בכל מקום שירצה וכדו', אז נחשב שאצל הבעלים אינו כלי סעודה רק לסחורה ופטור מטבילה, שהרי כשהכלי ברשות הבעלים אינו משמש לאכילה, אבל הכלים במלון ומסעדה הלוא הם תמיד ברשות הבעלים, (שרק ניתן לאורח להשתמש בהם במלון בשעת אכילת הסעודה), וא"כ כיון שכשהם ברשות הבעלים מיועד להשתמש לאכילה, אף שהבעלים עצמו לא משתמש בהם לאכילה רק אחרים, פשיטא דחייב בטבילה. (וה"ה לבעל קייטרינג שמביא עמו האוכל והכלים, ובסיום הסעודה נוטלם בחזרה, כיון שהכלים ברשותו תמיד שלא ניתן לאורחים רק להשתמש בהם בשעת אכילת הסעודה, פשיטא שחייבים בטבילה).

ומה עוד דאפי' כשהכלי מיועד להשכיר ליהוי ברשות שוכר לאכילה אינו ברור שנחשב לכלי סחורה. עיין בשו"ת "מהרי"ל דיסקין" בקו"א (סימן ה' אות קל"ו) דמסתפק בקנה כלים ע"מ להשכירם לאכילה אי הוי כקנה לסחורה, וע"ע בדברינו ב"אורחות הבית" (פרק ט' סעיף ט') ובהערה שם דהעלינו דהקונה כלים כדי להשכירם לאכילה אינו ככלי סחורה, וכן מביא בספר "טבילת כלים" (פ"ג הערה כ"ג) שכן דעת הגר"מ פיינשטיין זצ"ל.

הדרן למעשה שלע"ד הכלים במלון או במסעדה חייבים בטבילה, (ועיין בדברינו בסימן להלן אם מותר לאורח במלון לאכול בכלים שלא הוטבלו). ועל הרב המכשיר להקפיד לא רק על כשרות המאכלים אלא גם שכל כליו החייבים טבילה הוטבלו כדיון. מיהו בבתי מלונות גדולים שהם בבעלות חברת מניות, וחלק ידוע ומפורסם מהמניות שייך לעכו"ם,

הרי"ז ככלי בשותפות ישראל ועכו"ם שפטור מטבילה (עיין בדברינו בח"ד סי' קצ"א שצידדתי דכיון שאין בעלות העכו"ם שווה לבעלות ישראל, שהניהול מסור אך ורק בידי בעל המלון שהוא ישראל ולעכו"ם אין זכות ניהול, אי"ז ככלי בשותפות ישראל ועכו"ם. מ"מ כאן שבלא"ה יש שמצדדין כמ"ש בדרכ"ת שזהו כלי סחורה שפטור, שפיר יש לסמוך שבשותפות העכו"ם במניות ג"כ חשיב ככלי בשותפות ישראל ועכו"ם). ויעו"ש עוד מש"כ מדברי הגרנ"ק לגבי קופסאות שימורים, ע"כ דברי התשובות והנהגות.

ומדבריו מוכח דאין להקל בזה משום כלי סחורה, אבל מ"מ מסו"ד נראה דיש לסמוך על בתי מלנות גדולים שיש בהם מניות לגויים.

וכן כתב הגאון רבי אליהו אברג'ל שליט"א בשו"ת דברות אליהו ח"ט סימן נא שהעלה לדינא שיש לטבול כלים בבית מלון בלא ברכה, הואיל והוא ספק דאורייתא לחומרא יעו"ש. ואמנם במה שנקט שהוא ספיקא דאורייתא לחומרא, הוא פלוגתא עצומה בין הראשונים והפוסקים האם טבילת כלים מדרבנן או מדאורייתא, ומדברי רוב הפוסקים נראה דהוא דרבנן, וכ"ש כלי זכוכית שברובם איתנהו בבתי מלון דאינם אלא מדרבנן, ולכן נראה דכן יש מקום להקל בזה משום שהוא כלי סחורה.

וכן נראה לגבי קומקום בצימר, שיש לומר שאף לשיטות דבעינן להטביל כלים בבית מלון, אמנם בקומקום שאני כיון שהוא כלי חשמל, ויש לצרף השיטות שכלי חשמל לא בעי טבילה, וגם יש כאן ספק אם הקומקום הוטבל או לא, ולכן נראה דלכו"ע בכה"ג יהיה מותר, וואולם ראיתי לידידי הגאון ריב יעקב מרדכי מאיר שליט"א בקונ' עיטורי מרדכי טבילת כלים בנופש בהלכה ו' שכתב שאם נמצא בבית מלון ויש בחדר אוכל מיחם לא טבול אם מים חמים מותר למזוג מים חמים לתוך כוס, אבל אסור למלאות מים למיחם לבשל את המים, ולכן אם נמצא בצימר ויש מיחם לא טבול, אסור למלאות את המיחם במים לבשל את המים עכ"ד, ואמנם לכאורה נראה דיש להקל בזה ע"פ הנ"ל, והוא החמיר בזה כמ"ש שם בהערות בריש הקו"נ הנ"ל ששמע מהגרמ"ש קליין שליט"א שנקטינן לדינא שיש איסור השתמשות בכלי לא טבול מן התורה, ואמנם לדינא נראה מדברי הביה"ל בסימן שכ"ג שהוא מדרבנן, וראה מה שנתבאר בזה בריש הספר].

האם קיטרינג צריכים להטביל את הכלים

והנה ע"פ מש"כ לדון לגבי חיוב טבילת כלים בבית מלון יש לדון האם קיטרינג צריכים להטביל את הכלים, שלכאורה י"ל שתלי בשיטות הפוסקים לגבי דין בית מלון, שלשיטות שפטורים מלהטביל כלים בבית מלון דהוי ככלי סחורה, ה"ה בקיטרינג, ובמי שיש לו גמ"ח להשכרת כלים שמשלמים כסף על השכרת הכלים, דהוי ככלי סחורה.

ואף מי שיש לו השכרת כלים, אם משתמש מידי פעם לאירועים שלו, לכאורה נראה שיכול להשתמש בהני כלים ללא טבילה, דאזלינן בתר רוב תשמישו, ורוב תשמישו שקנה הכלים הוא ככלי סחורה.

ואמנם לכאורה לדינא דגם בזה, כמו שפסק הגר"ע יוסף זצוק"ל ביביע אומר שם ובהליכות עולם שם, שלכתחילה יש לחוש ולהטבילו, אבל אמנם בלא ברכה.

ושוב ראיתי בנ"ד למרן הראשון לציון הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א בשו"ת הראשון לציון חלק א' חיו"ד סימן ו', שהכא יש להקל כיון דהוי ככלי סחורה, ולא כתב שיש לחוש ולהחמיר ולהטביל בלא ברכה, ונראה מדבריו דהכא אין לך כלי סחורה גדול מזה, וז"ל: למענה לשאלתו הנני להשיב: חברת השכרת ציוד, הרוכשת כלי סעודה חדשים מגויים, במטרה להשכירם לחברות קיטרינג, המבשלות לאירועי שמחה וכדומה, מעיקר הדין רבים מהאחרונים פוטרים אותם מטבילה, וכדין קיוסקים, בעלי מסעדות, ובתי הארחה, דכיון שהכלים שמשתמשים בהם הם לצורך הלקוחות, נחשב הדבר כמי שקנה אותם לסחורה דפטור מטבילתן, שלא חייבה התורה להטביל כלי סעודה אלא למי שקונה כלים על דעת להשתמש בהם בעצמו לצרכי מאכל ומשתה, אבל זה שקונה לשם פרנסה ומסחר, לא חייבתו תורה לטבילה. ואמנם יש חולקים בזה, ואם בעל הסעודה או בעל חברת ההשכרה רוצים להחמיר להטביל כלים אלו, שהם לצורך הלקוחות היהודים, יטבילם בלא ברכה. אולם המתארח בביתו של חברו ויודע שלא הטביל את הכלים הטעונים טבילה, אסור לו לאכול ולשתות בכליו עד שיטבילם, הואיל ועיקר לקיחתם להשתמש בהם לאכילה ולשתיה. (וכן מבואר בחידושי החתם סופר ליורה דעה ס"ס ק"כ).

והנה מרן השלחן ערוך (יורה דעה סימן ק"כ סעיף ח') כתב, שישראל שקנה סכין חדשה מגוי, כדי להשתמש בה שלא לצרכי סעודה, אלא לחתוך בה קלף וכיוצא בזה, אין צריך להטבילו, ואפילו אם השאילו אחר כך לישראל אחר שמשמש בה לצרכי סעודה פטור מטבילה. (ומקורו מהאור זרוע מסכת ע"ז ס"ס רפ"ט). ומרן הבית יוסף שם כתב, שהוא הדין אם הראשון קנה את הסכין לסחורה, ואחר כך השאילו לישראל לצרכי סעודה פטור מטבילה. אבל אם הראשון שקנאו לסחורה מכרו לישראל אחר לצרכי סעודה חייב להטבילו. ושכ"פ רבינו הגדול רבי יעקב בי רב זצ"ל. ע"כ.

והן אמת שהאיסור והיתר (כלל פ"ח דין פ"ז) כתב, שגם כשקנאו לחתוך בו קלף וכיוצא בזה, אם השאילו לאחר לצרכי סעודה חייב להטבילו. וכתבו הט"ז והש"ך שיטבילנו בלא ברכה. אבל הפרי חדש (בס"ק כ"ב) דחה דברי האיסור והיתר, והעלה כפסק מרן השלחן ערוך. וכן כתב בשו"ת מקור חיים (סימן י"ד), שאף על פי שהאיסור והיתר חולק בזה, כבר השיג עליו הפרי חדש, והעלה כדברי השלחן ערוך. ואף הרמ"א לא הביאו להלכה. ע"ש. וכן פסקו בערוך השלחן (סימן ק"כ ס"ק מ"ג) ובזבחי צדק (שם ס"ק מ"ט). וכן עיקר.

ובשו"ת מהרי"ץ דושינסקי ח"א (סימן ע') כתב, שאם לקח אותו הראשון לסחורה אף האיסור והיתר יודה להקל כדברי מרן הבית יוסף. ע"ש. נולפי מ"ש החכמת אדם בבינת אדם סימן פ"ד, שגם האיסור והיתר לא החמיר בזה אלא לשיטתו שסובר שכלי מתכות חיוב טבילתם מן התורה. ע"ש. לפי זה הרי רוב הפוסקים סוברים שטבילת כלים מדרבנן, וכנ"ל, וממילא בודאי דנקטינן להקל. ובלא"ה אנו אין לנו אלא סברת מרן ז"ל. ומעתה נראה שבעל מסעדה שהכלים שמשמש בהם הם לצורך הלקוחות שלו, נחשב הדבר כמי

שקנה אותם לסחורה, והסועד שם הרי הם כשואלים או כשכורים בידו, שרשאי לאכול ולשתות בהם בלא טבילה. וכן כתב הגאון בעל דרכי תשובה (סימן ק"כ אות ע'), שמכאן פשט המנהג בכל העולם, שקונים משקאות אצל מוזג ישראל (קיוסק) שלא הטביל כליו, ואינם חוששים לאיסור השימוש בכלים שלא הוטבלו, לפי שהמוזג עצמו פטור מן הדין להטביל כלים אלו, מכיון שלא קנאם לצורך אכילה ושתיה לעצמו ולבני ביתו, אלא לצורך מסחרו ופרנסתו להמציא משקאות ללקוחותיו, ומאחר שקניית הכלים אינה אלא לצורך העסק, אינו צריך להטבילם, וגם השותה בכלים אלו אינו אלא כשואל או כשוכר שפטור להטבילם, נמצא שכלים אלה אינם צריכים טבילה לא מצד המוזג ולא מצד הלקוחות, וכן פשט המנהג למכור בקבוקי סודה ומים מינרליים ללא הטבילת כלים מהטעם הנ"ל. ע"כ.

והן אמת שאין ראיה מדין הקונה מגוי בקבוקי סודה וכיוצא בזה, כמ"ש בשו"ת מהרי"ל דיסקין (בקונטרס אחרון סימן קל"ו): ודע, שהקונה כלי עם משקה אינו צריך לשפוך מיד המשקה ולהטביל הכלי, דשב ואל תעשה הוא ולא נקרא שימוש. ע"ש. ועוד י"ל, כמ"ש בשו"ת פרי השדה ח"ב (סימן ק"ט), שהקונה צלוחית עם מי סודה או שכר אין צריך טבילה, משום שמסתמא אין דעתו לקנות הצלוחית, כדי שלא יעבור על איסור השימוש בכלי שלא הוטבל, ואינו אלא כשואל או שוכר הצלוחית, ולכן אין צריך טבילה, משום דאיסורא לא ניחא ליה למקני. (עיין חולין קמ"א ע"ב ובשו"ת הריב"ש סימן ת"א, ובט"ז סימן תמ"ח סק"ג).

ובפרט שכל דין טבילת כלי זכוכית אינו אלא מדרבנן. ע"ש. והגאון רבי שלמה קלוגר בשו"ת טוב טעם ודעת (מהדורא תליתאה ח"ג סימן כ"ג) כתב, שבעל מסעדה שקונה כלים מגוי כדי להגיש בהם דברי אוכל ללקוחות שלו, אינו צריך להטבילם, שלא חייבה תורה להטביל כלי סעודה אלא למי שקונה על דעת להשתמש בו בעצמו לצרכי מאכל ומשקה, אבל זה שקונה לשם פרנסה ומסחר לא חייבתו תורה טבילה, שזהו כקונה סכין לחתוך בו קלף, שמבואר בשלחן ערוך (סימן ק"כ סעיף ח'), שפטור מטבילה. אולם אם נעשה במקום שרובם יהודים, נמצא שקנאם לצרכי סעודה בשביל ישראל, ויש להחמיר להצריכם טבילה. ע"כ. ומדברי הדרכי תשובה הנ"ל מוכח שאין לחלק בזה, ולעולם אינו צריך טבילה. וכן עיקר. וכן כתב להקל הגאון בעל שבט סופר (חלק יורה דעה סימן ס"ז). והובא גם כן בדרכי תשובה (סימן ק"כ ס"ק פ"ח). [ע"ש שכתב, דכן עמא דבר ששואלין כלים לחתונה מחנוני ישראל ואין טובלין. והביא מ"ש בבינת אדם (סימן סה) טעם למנהג ששואלים בסעודות גדולות כלי חרס מצופין וכלי זכוכית מחנוני ישראל, כיון שהרמ"א לא הביא כלל דעת האו"ה, וגם הפר"ח חלק עליו, ואף שהט"ז והש"ך חששו לסברתו לטבול בלא ברכה, לצורך שבת או אורחים וסעודה גדולה יש לסמוך להשתמש בלא ברכה, ואפשר שאף האו"ה לא כתב רק בכלי מתכות ולא בכלי זכוכית דלכ"ע טבילתן אינו אלא מדרבנן].

ואמנם בשו"ת לבושי מרדכי (חלק יורה דעה סימן פ"ג) כתב בפשיטות היפך דעת השבט סופר, שלא יתכן לומר שבעלי אכסניא שקונים כלים מגוים בשביל לקוחותיהם יהיו פטורים מלהטביל כליהם. ע"ש. אולם אין דבריו מוכרחים, וגם מר חתנו המהרי"ץ דושינסקי

בתשובה ח"א (סימן ע') כתב שאחר העיון נראה לו יותר להקל. ע"ש. ובכלי זכוכית שאינם אלא מדרבנן בודאי שיש לסמוך להקל. אלא שגם בכלי מתכות נראה שהעיקר שיש להקל, שכיון שהאסור להשתמש בהם אינו אלא מדרבנן, בשל סופרים הלך אחר המיקל. וכן העלה בשו"ת מנחת יצחק ח"א (סימן מ"ד). ע"כ תשובת מרן הראשון לציון שליט"א שם.

ואולם עתה ראיתי בשו"ת מציון תצא תורה תשובה שפד שנשאל הגר"א נבנצל שליט"א בזה"ל: מי שקיבל כלים מגמ"ח האם דינם ככלי סחורה שפטורים מטבילה או חייבים בטבילה, ומי חייב לטבול אותם בעלי הגמ"ח או האיש ששואל אותם, והשיב לו בזה"ל: חייבים בטבילה, והשואל הוא חייב עכ"ל, ושם בהערה ריט ציין עוד למש"כ במעדני אשר סימן קנה שכתב שבנ"ד תלוי במח' השו"ע והרמ"א בסימן קב ס"ח לענין כלי סחורה שסוברים שאין צריכים טבילה בין הש"ך והט"ז בשם האו"ה שצריך טבילה בלא ברכה ולכאורה בכלים של גמ"ח תלוי המח' הנ"ל, אבל כתב דיש לדון אם אפשר לברך על הטבילה כאשר בעל הגמ"ח מתכוון להשתמש בכלים אלו לעצמו שהרי לפי מש"כ הרמ"א בס"ח שאם לקח כלי סחורה ורוצה להשתמש בו באופן עראי טעון טבילה בפשטות בברכה, ואולם הביא שבספר חדרי דעה סימן קב ס"כ כתב שאין לברך על הטבילה בכה"ג שלא ייחד את הכלים לצורך סעודה, ויעו"ש בספר מעדני אשר שפקפק בזה וכתב שראוי לבעל הגמ"ח שבא להטביל את כליו לתכנן להדיא להשתמש בעצמו בכלים עכ"פ פעם אחת ובזה מפיק נפשיה ממחלוקת ויכול לברך על הטבילה, ולא זו בלבד אלא שאם לא היה כן בדעתו נראה שכשאר ירצה להשתמש בכלים בעצמו יצטרך להטבילם שנית בלא ברכה, ולכן אם הטביל הכלים רק עבור משתמשים אחרים לדעת השו"ע והרמ"א לא עלתה להם טבילה עבור השימוש שלו. עכ"ד, ואולם נראה דאף לדבריו דהיכא דמטביל ומכון גם בשביל השימוש שלו, פשוט וברור דבכה"ג עלתה לו טבילה.

וכן כתב להחמיר בזה בקונ' שיעורי הלכה להגרא"נ ויג שליט"א טבילת כלים שיעור יז שדין גמ"ח של כלים כדין מסעדות, ולמעשה יש להחמיר כדעת הפוסקים שלא חשיב כלי סחורה ולהטבילם בלא ברכה יעו"ש.

ואמנם נראה דלכו"ע אם הבעל הבית משתמש בכלים אלו בתדירות הרי אין זה כבר חשיב כלי סחורה, וכן מוכח ממש"כ בשו"ת טוב טעם ודעת שם לגבי כלי סחורה שפטורים מטבילה, וכתב, ואם אירע אחד מני אלף שעושה לעצמו בשביל זה לא נחשב שמשתמש בהם לעצמו, דאנן בתר הרוב אזלינן דאין דרך לעשות כן, עכ"ל, ומשמע שאם עושה כן בתדירות, הרי הכלי הזה חייב בטבילה, וכן כתב בספר טבילת כלים כהלכתה (פרק יא הערה לו) בשם הגר"צ וובר שליט"א, והו"ד בספר מים רבים עמ' צד בהערה כג יעו"ש, ואמנם נראה דגם הדרכי תשובה ושאר הפוסקים הנ"ל יודו בכה"ג, וכן נראה שיסכים לדינא מרן הראשון לציון הגר"י יוסף שליט"א.

האם מותר לאכול ולשתות בבית מלון או במסעדה שלא טבלו את הכלים

ויש לדון לשיטות הפוסקים המצריכים טבילה לכלים בבית מלון, אם מותר לאכול ולשתות, במסעדה או בבית מלון שלא הטבילו את הכלים, וראה מש"כ לעיל בשם

הגרשו"א שכיון שהמתארח בבית מלון לא יכול להטבילם הרי הוא פטור יעו"ש, וכן בהליכות עולם ח"ז עמ' רנא כתב הגר"ע יוסף זצוק"ל שמסעדה או קיוסק שיש בהם כלים הנקחים מעכו"ם שלא נטבלו מותר להתארח שם ולאכול ולשתות בכליהם, כי רבים מהאחרונים פוטרים אותם מדין טבילת כלי סעודה הנקנים מעכו"ם מפני שעיקר קנייתם למסעדה ולקיוסק הוא לצורך מסחר, לארח בהם תיירים ועוברים ושבים, בכדי להרויח לפרנסתם, ולא להשתמש לצרכי בעל המסעדה ובני ביתו עכ"ד בהלכה למעלה, והנה מדבריו נראה דאע"פ שהבאנו לעיל מדבריו דטוב להחמיר ולטבול את הכלים בבית מלון בלא ברכה, מ"מ כלפי האיסור שימוש לנמצאים בבית מלון ובמסעדה ליכא איסורא בהא, ושם בהערה כתב להביא כל מה שכתב להביא לגבי חיוב מסעדות ובתי מלון ודברי הדרכי תשובה שכל היא דנעשה לסחורה הרי הוא פטור, וכמו שכתב בשו"ת טבו טעם ודעת מהדורא תליתאה ח"ג סימן כג ועוד פוסקים, וכיון שכלי זכוכית אינם אלא מדרבנן יש להקל, ואפילו בכלי מתכות נראה שהעיקר להקל כיון שנראה שעיקר איסור שימוש בהם אינו אלא מדרבנן, ובשל סופרים הלך אחר המיקל יעו"ש, ויעו"ש עוד מה שציין בזה לדברי הגרשו"א הנ"ל, ואמנם ראה מש"כ להעיר ע"ד הגרשו"א, ואמנם במש"כ שהאיסור שימוש מדרבנן, הרי הוא מח' הראשונים, והתבאר לעיל, ובע"כ דנקטינן לדינא דהאיסור שימוש אינו אלא מדרבנן.

ואמנם ראיתי בספר טבילת כלים להגר"צ כהן זצ"ל (פרק ג' הערה כד) שכתב בשם מרן החזו"א זצ"ל שאין לשתות במקומות אלו בכלים שלא הוטבלו, יעו"ש, וכן הו"ד החזו"א בספר ארחות רבנו (ח"ג עמ' פ"ד אות נ"ד) שאין לשתות בקיוסקים ובחנויות בכוסות מחו"ל שאינם טבולים.

ואולם בשו"ת תשובות והנהגות ח"א סימן שנו כתב להביא שמועה סותרת בשם מרן החזו"א, וז"ל שם: שאלה זאת נשאלתי כמה וכמה פעמים וכן נוגע לשתיה בקיוסק או מסעדה שלא טובלים הכלי אם מותר לשתות ויסוד השאלה אם בלי טבילה יש איסור להשתמש בכלי לאדם אחר שאין הכלי שלו שאינו מצווה לטבולו או שזוהי רק מצוה על הבעלים לטבולו לפני שימוש בו אבל אין בזה איסור השתמשות, ועיין בבה"ל שכ"ג ד"ה מותר שמפרש שמה"ת יכול להשתמש בלי טבילה שאינה אלא מצוה להטביל הכלי ואין איסור בהשתמשות אבל מדרבנן אסור ולא ביאר אם האיסור הוא רק לבעלים שצריך לטבולו או גם לאחר, ושמעתי ששאלו לרבינו החזון איש זצללה"ה אם מותר לשתות בקיוסק בלי טבילה והשיב שאין זה מגדיל עון בעל הקיוסק שעליו החיוב טבילה שהכלי שלו, וכונת הדברים נראה דאף אם יש איסור לבעל הכלי להשתמש בו לפני שמטביל מן התורה משום שמבטל בכך מצות טבילה שכל זמן שאינו משתמש בו אינו חייב בטבילה וע"י שמשתמש נתחייב בטבילה ומבטל המצוה, ברם לאחר שבעל הכלי עובר ומשתמש בו ואינו טובל הלוא אין בכל השתמשות איסור השתמשות רק שאם משתמשים בו נקבע עליו חיוב טבילה אלא שעל הענין בכללו שעושה השתמשות עובר גם איסור השתמשות מד"ס, ואם כן על הקונה בקיוסק שמוסיף עוד השתמשות אינו מגדיל עון הבעל קיוסק שעונו הוא

ביטול מצות טבילה מהתורה ואיסור השתמשות שמדבריהם עליו לא יגדל עיי"ז וכל זה מפני שבעל הקיוסק בעונו אין בדעתו להפסיק ההשתמשות ללא טבילה אך וודאי שאדם שיש לו כלי לא טבול ונשתמש בו חייב להפסיק ההשתמשות תומ"י וזה פשוט ולפי זה חיוב טבילה על בעל הכלי תלוי אם משתמש בו עכשיו אם לאו ולכן אין לאסור לשתות למשתמש שאינו בעל הכלי בלי טבילה.

וכתב להשיג ע"ד בשו"ת תשובות והנהגות, ברם אמיתות השמועה לא הוכחה ויתכן דכיון שאם הפסיק להשתמש בו פקע החיוב טבילה נמצא שע"י ההשתמשות הזאת יתכן שיחול תמיד מחדש החיוב טבילה א"כ עובר בלפני עור וכ"ש שמסייע ידי עוברי עבירה, ובמק"א ביארתי שתלוי אם טבילת כלים חדשים אסור בשבת ויו"ט משום מתקן או שאר טעמים המוזכרים בסוגיא דהתם ואכ"מ, וגם יש לומר שחז"ל אסרו שימוש בכלי שאינו טבול והמשתמש עובר.

וכתב שם שאולי יש לחלק בין סוגי הכלים, וז"ל: והנה בכלים שעיקר הטבילה בהם הוא ספק כמו אמאייל, אין להחמיר כ"כ לאסור לאכול בבית חבירו או במסעדה וקיוסק וכן בכלי זכוכית וכדומה שהחיוב מדרבנן נראה דיש להקל בעת הצורך, אבל בכלי מתכות כמו בדיל כסף ונחושת וברזל שחיוב הטבילה בהם מן התורה נראה שאפשר שיש להחמיר, וכמו שביארנו לעיל ויש לצדד באלומיניום ונירוסטה שהם כלי מתכות שלא מבואר בפסוק שבפסוק מפורש רק זהב כסף נחשת ברזל בדיל עופרת אבל חייב בטבילה אם זהו מה"ת שכמותם ממש או מדרבנן, ונ"מ לסמוך להקל בבית חבירו בשעת הדחק ובספר טבילת כלים מביא דיעות שונות באלומיניום אם חייב בטבילה כמתכות או פטור שלא תיקנו בו ועמש"כ בזה בסימן תנ"א ועיין בדרכ"ת סי' ק"כ ס"ק ע' ובערוה"ש שם סעיף מ"ה דמבואר דבקיוסק יש לצדד להקל משום דחשיב ככלי סחורה ואין צריכים טבילה יעושה ושיהו בבית חבירו הרי משתמש במזלג סכינים וכפיות שהם סטיל שעיקרו ברזל וחייבין מה"ת ואולי סומכין על השיטות שאין איסור על אחר להשתמש וכמ"ש לעיל, או יש לצדד כיון שאין זה ברזל ממש רק נשתנה בתערובות ואין שמו עליו ובוזה גופא נשתנו ואין בהם חיוב תורה ואף שהתערובות משביח כיון שנשתנה שמו ושימושו כמיין אחר שחיובו כאלומיניום שאינו אלא מדרבנן וכהנ"ל, וד"ז צריך בירור יסודי ומקיף ועיין סוף חגיגה בצפוי כלים לבד מהו טומאתו ובאחרונים שתלוי בשמו עכשיו בצפוי שקובע. ע"כ דברי התשובות והנהגות.

ואולם יש לעיין מנ"ל שמועה זו בשם מרן החזו"א זצ"ל, ואדרבה מבואר להיפך, ממש"כ להביא מארחות רבינו ומס' טבילת כלים, ואמנם בעיקר הסברא הנ"ל שהביא בשם החזו"א, לכאורה אי נימא דטבילת כלים הוא מצוה, והאיסור השתמשות אינו אלא מדרבנן, ממילא יש לסמוך על שיטת הדרכי תשובה ועוד שחשיב כלי סחורה, וסברא זו מסייעת לדברי הגר"ע יוסף ועוד פוסקים דאפשר להקל ולהשתמש בכלים לא טבולים בבית מלון. [ואמנם אכתי יש לדון אם יש ללכת לכזה בית מלון לכתחילה, דלכאורה יש לדון אם חשיב שמכניס את עצמו לאונס, וזה תלוי בכמה וכמה דיני, ואכמ"ל].

ישוב ראיתי בשו"ת תשובות והנהגות חלק ה' סימן רנט ששם מבואר בשם החזו"א שישי להחמיר בזה, והביא מש"כ בזה בספר טבילת כלים, וז"ל שם: מצוי בבעלי תשובה שמוזמנים לבית ההורים או ידידים, ונותנים להם לאכול ולשתות בכלים שאינם טבולים. וכן נתברר שכמעט כל המלונות והמסעדות אינם מטבילים הכלים, וכבר ביארנו בסימן לעיל שחייבים להטביל הכלים, ונשאלתי אם מותר לאורח בבית מלון לאכול ולשתות מהכלים שם.

הנה יש לצדד דהא דמבו' בקדמונים וברמב"ם (פי"ז ממאכ"א ה"ג) וברמ"א (סי' ק"כ סוף סעיף ח') שאסור להשתמש בכלי שאינו טבול, אין הגדר שחל בכלי איסור השתמשות, והיינו שכ"ז שלא נטבל הכלי יש בו טומאה ואסור להשתמש בו, (ולפי"ז החיוב טבילת כלים הוא מצד החפצא, שמצד טומאת הכלי גופא טעון טבילה), אלא באמת אין גדר טומאה בכלי עכו"ם (וחיוב הטבילה עיקרו הוא רק חובת גברא בלבד, ואינו מצד החפצא), והא דאסור להשתמש בו הוא רק משום דעי"ז נמצא דביטל הגברא מצות טבילה, שמצותו לטובלו קודם השימוש, ולכן ע"י שמשמש בו קודם הטבילה נמצא דמבטל חובת טבילה. ועיין בישוע"ק ובבה"ל (סי' שכ"ג) שמדאו' מותר להשתמש בכלי קודם טבילה, וע"כ דמדאו' אין החיוב טבילה מצד טומאת הכלי, שהרי מותר להשתמש בו קודם הטבילה, וא"כ שפיר י"ל דהא דרבנן אסרו השימוש קודם הטבילה אי"ז שרבנן חידשו גדר טומאה בכלי, אלא רבנן רק חייבו להטביל קודם השימוש וכמ"ש).

ולפי"ז נמצא דרק מי שמוטל עליו חובת הטבילה אסור להשתמש בו קודם טבילה, שע"ז נמצא שביטל המצוה, אבל במי שאין עליו מצוה לטובלו מותר להשתמש בו. וי"ל דאף שאין החיוב טבילה רק על בעל הכלי, אלא גם על המשתמש בכלי וכמפורש להדיא בשו"ע (סי' ק"כ ס"ח) דאף דאין קנין שאילה בכלי עכו"ם מחויב בטבילה, שישראל ששאל כלי מעכו"ם פטור מטבילה, מ"מ אם שאל כלי מישראל שקנאו מעכו"ם לצרכי סעודה שנתחייב בטבילה ביד הקונה, צריך השואל להטבילו קודם השימוש, ומבו' להדיא דאחר שכבר נתחייב הכלי ביד הראשון בטבילה, חל החיוב על כל המשתמש בו לטובלו קודם שמשמש בו, מ"מ מסתברא דלא נתחייב בטבילה אלא המשתמש בכלי שברשותו, כגון שואל או שוכר שבידו לטבול הכלי, אבל מי שאין הכלי ברשותו כלל כגון אורח בבית חבירו שאין בידו להטביל הכלי כלל לא נתחייב כלל בטבילה. וא"כ לפי מש"כ לעיל שאיסור השימוש בכלי קודם הטבילה הוא רק למי שנתחייב לטובלו, נמצא שמותר לאורח לאכול בבית חבירו קודם טבילה.

[ובספר "טבילת כלים" פ"ג סוף הערה כ"ד מביא מהגרש"ז אויערבאך זצ"ל שאמר סברא כעין דברינו, והיינו דאיה"נ דיש איסור שימוש בכלי שאינו טבול, מיהו לפי מש"כ הישוע"ק ובבה"ל דהאיסור הוא רק מדרבנן, א"כ י"ל שגדר האיסור מדרבנן היינו שאמרו לו "אל תשתמש בכלי עדיין אלא תמתין עד שתטבילו", וא"כ לא אסרו השימוש אלא למי שבידו להטביל, אבל המתארח בבית חבירו שאין בידו לילך להטביל הכלי לא אסרו השימוש. (מיהו כ"ז דוקא למתארח בבית חבירו של"ש אצלו כלל לילך להטביל הכלי, אבל בעל הכלי

אסור להשתמש בשבת בכלי שאינו טבול, דאף שאסור בשבת לילך להטביל הכלי, מיהו כיון שאינו אנוס אלא לשבת בלבד, חייבוהו חז"ל להמתין להשתמש עד שיוכל להטבילו].

מיהו עדיין יש לדון דנהי שאין האורח אסור בשימוש וכמ"ש, מ"מ כיון שע"י שמשתמש בו נתחייב הבעה"ב לטבול הכלי, (דפשוט דאין הבעה"ב חייב בטבילה דוקא כשהוא עצמו משתמש בו, אלא כל שאחר משתמש ברשות בעל הכלי לאכילה מחויב בעל הכלי לטבולו קודם השימוש), וא"כ אסור להשתמש בכלי שאינו טבול שנמצא שמכשיל הבעה"ב בביטול מצות טבילה ועובר בלפנ"ע.

ונראה בזה עוד, דמה"ט אסור להשתמש אפי' בכלי מומר, דאף שבדגו"מ (סי' קנ"א) כתב שאין מחויבין להפריש מומר מאיסור, מ"מ כאן אין זה שהמומר עושה מעצמו האיסור והאורח רק אינו מפרישו, אלא שהוא העושה שהמומר יעבור האיסור, שרק ע"י שימוש חל כאן שהמומר נתחייב בטבילה ולא טבל, והרי"ז כמאכילו איסור בידים שזה אסור אפי' למומר.

מיהו י"ל שאין הגדר שהשימוש גופא הוא המחייב בטבילה, (דלפי"ז יוצא שרק כל פעם שמשתמש בכלי חל עליו חיוב טבילה), אלא שכלי שהוא כלי סעודה והיינו שמיועד להשתמש בו לאכילה ה"ה מחויב בטבילה, ולפי"ז יוצא דאף אם אין משתמשים בו כעת, מ"מ אם דעת בעל הכלי להמשיך להשתמש בו הרי"ז כלי סעודה והיינו שמיועד להשתמש בו לאכילה והרי הוא מחויב בטבילה וכשלא טבל הריהו מבטל מ"ע דטבילה, וא"כ נמצא שלא נתוסף שום עבירה ע"י שימוש האורח בכלי, דאף בלא שישתמש נמי נתחייב בעה"ב בטבילה וכמ"ש. עיין היטב בדברינו בח"א סי' שנ"ו (ורק אם בדעת בעל הכלי לשוב בתשובה ולהפסיק להשתמש בו קודם הטבילה ששוב אינו עומד להשתמש לאכילה, הרי"ז פטור מטבילה).

מ"מ בבתי מלון ומסעדה הכשירים למהדרין, שמקילין לסמוך שאין הכלים חייבין בטבילה, וביארנו בסימן לעיל דהאמת שחייבין בטבילה, נראה שאין להשתמש בכלים, דכיון דבמידה והיו אורחים נמנעים להשתמש בכלים כשאינם טבולים, היו הבעלים מטבילים הכלים, א"כ מדין ערבות אסור לנו להשתמש בכלים, כדי למונעו מלבטל חיובו להטביל הכלים.

ולמעשה בעיקר הדין אם מותר לאורח לאכול ולשתות בכלים שאינם טבולים, הנה בספר "טבילת כלים" (פ"ג הערה כ"ד) מביא מהגר"ח קנייבסקי שליט"א בשם רבינו החזו"א שאסור לאורח לאכול ולשתות בכלי שאינו טבול, (ועיין בדברינו בח"א סי' שנ"ו שהבאנו שמועה בשם החזו"א להיפך), וכן דעת הגאון הגדול רבי משה פיינשטיין זצ"ל. ובמק"א (עיין ח"א סי' שנ"ו וב"אורחות הבית" פ"ט ס"ו) העליתי שראוי להשתדל בכל כוחו שלא להשתמש בכלים שאינם טבולים. מיהו בשעת הדחק יכול להקל בכלי זכוכית שהחיוב טבילה בהו רק מדרבנן (ואפשר דאפי' בכלי אלומיניום יכול לסמוך שחייבין בטבילה רק מדרבנן, ולהקל בשעת הדחק להשתמש בהו כשאינם טבולים). ושמעתי שכן צידד הגרש"ז אורבאך זצ"ל (ועיין בספר "טבילת כלים" (פ"ג סוף הערה י"ט) שמביא בשמו שהקיל לאורח

להשתמש בצלחת שנמצא שבאכילתו הוא כמוציא המאכל מהכלי, אבל לא ישתמש בכף או מזלג שאינם טבולים).

מיהו שוב הראוני שבחידו' ה"חתם סופר" ליו"ד (שנדפס לראשונה מכת"י לונדון תשט"ו) כתב (סו"ס ק"כ) וז"ל "ויש לזהר מלשתות בבית המומר בכליו, שהרי צריכים טבילה כשקנאם מן הגוי ואסור לנו להשתמש בהם אפי' באקראי בלא טבילה", ומעכשיו מאחר שנתגלה שרבינו עמוד ההוראה ה"חתם סופר" זצ"ל אוסר, בטלה דעתי ולא אוכל להקל לאורח לאכול ולשתות בכלי שאינו טבול, אפי' בכלי זכוכית שחייבין רק מדרבנן. ומה עוד דמסתברא שאפי' המקילין בזה אם היו יודעים שרבינו הגדול ה"חתם סופר" זצ"ל הורה לאיסור לא היו מתירין. ע"כ דבריו ויעו"ש מש"כ לגבי בעל תשובה שנמצא אצל הוריו והבאנו דבריו לקמן יעו"ש.

והנה דעת האגרות משה זצ"ל להחמיר את בעלי המלון בטבילת כלים כמובא בספר מסורת משה (ח"א יו"ד אות מ"ז, שנראה שיש לבעל מסעדה לטבול כליו, דאינם כלים ששוכרים באמת, רק הם כליו של בעל המסעדה, ויש לו אחריות ליתן לאלו שקנו אוכל ממנו, גם כלים, להשאילם כליו, ובשו"ת אגרות משה (חלק יורה דעה ח"ג סוף סימן כב) כתב לגבי השימוש שי לחלק בין אם צריך האוכל לצלחת או לא, וז"ל: והאוכל במלון (האטעל) או במסעדה וכדומה שאין טובלין כליהם ונתנו לפניו חתיכות בשר וכדומה מונחות ע"ג כלי מתכות או זכוכית ואינן צריכות לעצם הכלי ואינן משתמשים בו לצורך אכילה אף שגם כלי שמשתמשים בו לדברים יבשים הם ג"כ נחשבים כלי סעודה וצריכין טבילה אבל כיון שאין המאכל נאסר יש להתיר בשעת הדחק ליטול משם בידים או בדבר שאי"צ טבילה ולאכול, אבל במקום שהמאכל צריך להכלי כגון מרק ומאכלים לחים אסור לאכול ממנו בלא טבילה שנחשבו ככלי סעודה מדצריך להם לצורך האכילה ובשעת האכילה. עכ"ד, ואמנם חילוק זה לא מצאנו לו חבר בספרי הפוסקים, דהא י"ל דסו"ס הרי חשיב שימוש.

וכדעת החזו"א שאסור להשתמש בכלים לא טבולים, כן הו"ד מרן הגריש"א בספר אשרי האיש חיו"ד פרק יט אות נז בזה"ל: אסור לאכול ולשתות במסעדה או בקיוסק, מהכלים שמגישים בהם, אם הם אינם טבולים, ואין להקל בזה כלל. עכ"ל, וכן הו"ד הגר"ש וואזנר זצ"ל בקובץ מבית הלוי חלק טו עמ' פג אות ו' יעו"ש. וכן כתב בחוט שני טבילת כלים סקי"ח אות ד' שאם הבעלים ישראל אין להשתמש ללא טבילה, ואמנם בקובץ מוריה חלק לה עמ' קכא אות יט הובא בשעת הגרנ"ק זצ"ל שבשעת הצורך יש להקל בכלי זכוכית שהחייב טבילה הוא רק מדרבנן יעו"ש, וכן כתב לאסור בכה"ג בשו"ת עמק התשובה ח"א סימן קכא יעו"ש, וכן נקט לדינא בשו"ת רבבות אמרים ח"ב סימן קעה אות ד' יעו"ש, וכן נקט להחמיר בספר שלחן הלוי חלק א' פרק כד אות לב יעו"ש, וכן בשו"ת חיי הלוי ח"ד סימן ס' אות ז', ובספר אור יצחק ח"ב חיו"ד סימן יז אות טו יעו"ש.

וכן נקט להחמיר לדינא הגרמ"מ קראפ שליט"א בספר משמרת הבית (פרק ה' הערה 4) שיש להחמיר ולא להשתמש בכלים לא טבולים בבית מלון, והוסיף עוד סברא בזה דלא

חשיב כלי סחורה, שהרי פעמים רבות באולמות ומסעדות כויוצא בזה אף אם נשבר הכלי ע"י השוכר אינו צריך לשלם עליו, ולפי"ז נמצא שהשוכרים את האולם או את המלון אינם שוכרים את הכלים, אלא שוכרים האולם לקיים האירוע ובעל הבית מגיש להם את המנות בכליו ובכה"ג לכו"ע אין להחשיב כלים אלו ככלי סחורה, ולכן יהיו טעונים טבילה אף אצל בעל האולם.

וראה מה הבאתי במק"א (עי' קונ' שיח יוסף ח"ז) שכן כתב להקל ידידי הגאון רבי שמואל שמואל ברוך גנוט שליט"א בעמח"ס ויאמר שמואל ושא"ס אלעד, מראשי ישיבות משאת המלך, והו"ד בקובץ מריח ניחוח מס' 500 שהמתארח בבית מלון שיש הכשר שהוא לא סומך עליו, ורוצה לאכול לארוחות בוקר דברים שאין בהן חשש כשרות, כגון ירקות וכוד', יש להקל להשתמש בצלחות של הבית מלון בצונן, וכתב שם שאף שהצלחות עשיות מחרסינה, מ"מ כיון שמנקים אותן היטב, ומתארחים רק לכמה ימים, א"כ זה נחשב כארעי, ויש להקל, וכתב שזה כעין דברי הרמ"א (יו"ד סימן קכ"א), (וז"ל הרמ"א: אבל מתר להשתמש בו צונן אפילו לכתחילה ע"י הדחה ושפשוף היטב, וכ"ש בכלי שצריך הגעלה, ודוקא בדרך עראי כגון שהוא בבית העובד כוכבים או בדעיבד אבל אם רוצה להשתמש בו בקבע וכו' עי"ש), וכתב שכן יש להקל להשתמש לצונן בסכו"ם של בית המלון, וראה עוד במש"כ בזה בספרו שלהי דקייטא, וכן עתה ראיתי שכתב הגאב"ד הגר"מ גרוס שליט"א בספר מנוחת אמת (פרק כ"ט הל' נ') שאין להשתמש בכלי לפני הטבילה אפילו באופן ארעי וראה עוד בקובץ "קו ההלכה" - עיון ההלכה" (מס' 2) בתשובתו של הרה"ג משה מרדכי כהן שליט"א, שדן במח' הראשונים האם הטבילת כלים, האם זה מדאורייתא או מדרבנן, שזה תלוי האם זה מצווה או בגדר מתיר, ואם זה מתיר א"כ ההטבלה זה מעכב, עי"ש, ודן עוד האם זה על הבעלים או על המשתמש. אלא דכתב לדון מה הגדר של האורח דאפשר דעתה שהוא מתארח בבית המלון הרי הוא כבעלים, ולמעשה מסיק שם שיש חיוב להטביל עי"ש.

ואמנם הו"ד הגר"ח קניבסקי זצוק"ל בספר הליכות חיים (ח"ב אות רל"ד) שנשאל בזה"ל: מאכל או משקה שמונח בכלי שאינו טבול, אם מותר לאכול או לשתות מן הכלי או לא. תשובה: אין ראוי. עכ"ד, הרי לן דאינו איסור מעיקר הדין, אלא דלא ראוי, ובע"כ דכיון דכל האיסור שימוש אינו אלא מדרבנן, הרי הוא על בעל הכלי, ונפק"מ בכ"ז לפגישות קודם האירוסין שעושים בבית מלון כן כתב לעורר בספר מעדני יו"ט הכשרת הכלים עמ' 7 ושם כתב עיצה לבקש כוס חד פעמית, ועוד כתב שם שאם המלון שייך לרשת גדולה של בתי מלון הנסחרת בברוסה ויש גם בעלי מניות גויים יש להקל ולסמוך על ההיתר שהכלים שייך לגויים יעו"ש, ואמנם בדין האם מניות חשיב בעלות לפטור מטבילת כלים, הארכתי בזה בפנ"ע, ואין כאן מקומו, ועיינ עוד במש"כ לגבי שימוש בכוסות לא טבולים בפגישות בספר לעת מצוא גולדברג יעו"ש.

ואולם נראה דמעיקר הדין יש להקל, כיון דאין חיוב על בעלי המלונות והמסעדות לטבול את הכלים ע"פ דברי הדרכי תשובה.

ולענין חולה שמאושפז בבית חולים והכלים שם אינם טבולים, נראה דלכו"ע יש להקל בזה, וכן מבואר בספר נשמת אברהם ח"ב סימן קכ בשם הגרשו"א, ויש שהוסיפו עוד לדון שיש הרבה בתי חולים שנמצאים בבעלות ממשלתית ובזה לפי ההר צבי, והמנחת אשר שהו"ד לעיל, ועוד פוסקים, אין חיוב טבילה בכה"ג.

האם בעל תשובה יכול להשתמש בבית הוריו בכלים לא טבולים

ויש לדון ע"פ הנ"ל האם בעל תשובה יכול להשתמש בבית הוריו בכלים לא טבולים, נואמנם אם יכול להטביל את הכלים של אביו או לא, נתבאר בתחילת הספר בגדר דין טבילת כלים אם הוא מצוה או מתיר, ויעו"ש מה שהבאנו מח' הפוסקים בזה האם יכולים להטביל את הכלים של הוריו היכא שהם לא מסכימים]

ובשו"ת תשובות והנהגות ח"ה שם, והו"ד לעיל הביא דברי החת"ס שיש ליזהר שמתארח אצל מומר שלא לאכול ולשתות מכליו, ומ"מ כתב שם שבעל תשובה שאני וז"ל: אמנם בבעל תשובה שמתארח בבית הורים או ידידים מחללי שבת בפרהסייה שדינם כעכו"ם אולי יש לימוד זכות להתיר, דהנה מש"כ ב"חתם סופר" דגם בכלי מומר אסור לשתות בלא טבילה, היינו משום דלשיטתו קאזיל, דכתב (בחידושו שם) דהקונה כלי ממומר אינו חייב בטבילה, דמומר אינו כעכו"ם לענין זה. מיהו באבנ"ז (יו"ד סי' ק"ט) מצדד דהקונה כלי ממומר חייב בטבילה שמומר ה"ה כעכו"ם (וכן יש מגדולי הפוסקים) ובפרט באונגרין) שהחמירו כן ובפרט בכלי מתכת שחייבים בטבילה מדאורייתא, וכתב שם דא"כ ה"ה שכ"ז שהכלים ברשות המומר הרי"ז כברשות עכו"ם שעדיין לא נתחייב בטבילה, ומותר להשתמש בכליו בלא טבילה (וע"ש דמסיק בצ"ע). (וכן מצדד ב"דעת כהן" סי' רכ"ז דמה"ט מותר להשתמש בכלי מומר בלא טבילה).

מיהו רבים מהפוסקים סוברים שהקונה כלי ממומר אינו חייב בטבילה, דמומר אין דינו כעכו"ם לענין זה, וע"ע ב"לבושי מרדכי" (סי' רמ"א) שמצדד דאפי' נימא דמומר ה"ה כעכו"ם, מיהו זהו רק במשומד שנטמע בין הנכרים, אבל מחלל שבת בפרהסיא אין דינו כעכו"ם לענין זה (ומה עוד שבמחללי שבת בזמנינו יש לדונם כתינוקות שנשבו שאינם כעכו"ם), וכ"ז צריך עוד בירור ולמעשה נראה כמ"ש. עכ"ד התשובות והנהגות.

האם אדם שמתארח אצל חבירו והכלים לא טבולים

ולענין מי שמתארח בביתו של חבירו ויודע שלא הטביל את כליו אסור לו לאכול ולשתות בכליו עד שיטבילם הואיל ועיקרא לקיחת הכלי היתה לשם אכילה ושתיה.

כן כתב בחידושי חת"ס יו"ד סוף סימן קכ, בזה"ל: ויש ליזהר מלשתות בבית המומר בכליו שהיו צריכים טבילה כשקנאם מהוגי, ואסור לנו להשתמש בהם אפילו באקראי בלא טבילה עכ"ל.

וכן נראה מדברי הגר"ע יוסף זצ"ל בהליכות עולם ח"ז עמ' רנא שדוקא מסעדה או קיוסק מותר להשתמש בלא טבילה.

וכן הו"ד הגריש"א בספר אשרי האיש חיו"ד ח"א עמ' פו שיש להחמיר בזה, והוסיף שאפילו אם זה יגרום איבה, אבל אם יש ספק אם הכלים הוכשרו או לא יש להקל בכלי זכוכית, מפני שזה ספק דרבנן, וכשמגישים לו מאכלים יבשים שאינם טעונים כלי, יש להקל בשעת הדחק גם בשאר כלים עכ"ד.

וכן כתב בשו"ת משנה הלכות ח"ו סימן קלו, וז"ל: הנה בעזה"י מצאתי מפורש כדברינו דכלי מומר לא בעי טבילה ודלא ככל הני אחרוני שמספקא להו ותשורת ש"י כתב דלא מצא זה להדיא וא"כ פשוט דאלו ראו דברי הח"ס היו חזרו בהם וגם האב"נ והדובב משרים לא ראו דברי הח"ס שלא ראו עדיין אור בזמנן ולא שבקינן פשיטותיה דמרן רבינו הגדול עמוד ההוראה בשביל ספיקת האחרונים ז"ל ופטורים כל הכלים הללו מטבילה, ושמעינן עוד כמ"ש לעיל בס"ד דאסור לשתות מכליהם אפילו באקראי בעלמא וא"כ בגזוז וכיוצא בזה או בסעודות צריך להזהיר בזה הרבים שאינם נוהרים בזה, וכן במסעדה של מומר לחלל שבתות אסור לשתות אפי' מים אם לא שישתה מתוך כוס פלסטיק וזה שייך נמי במי שנכנס לבקר שכנו ישראל שחשוד שאינו טובל כליו שאסור לשתות אצלו טהע או קאפע בכליו אף שמותר לשתות אצל עכו"ם. והקונה כלים ממומר מיהו חייב לטבלם מטעם שבודאי כיון שהוא מומר לא טבלם לעצמו אבל אי טבלם מהני טבילה ודלא כאב"נ דאינם בני טבילה ונתתי שבח להקב"ה שהנחני בדרך אמת וברוך פוקח עורים, עכ"ד.

וכן כתב להחמיר בספר טבילת כלים להגר"צ כהן זצ"ל בעמ' פו, וז"ל: השואל או השכור מיהודי כלי הטעון טבילה חייב להטבילו שכבר נתחייב ביד הראשון, לכן לא יאכל ולא ישתה בבית חבירו בכלים הטעונים טבילה, אבל הם הוצאו המאכלים מן הכלים, אף אם נתבשלו בכלים הטעונים טבילה, יכול לאוכלם, כי כלים שלא הוטבלו אינם אוסרים את המאכל עכ"ל בהלכה למעלה, ושם בהערות שם כתב לדון שאפילו אם הוציא מהכלי שהתבשל האם חשיב השתמשות, ויהיה אסור לכתחילה לאכול, יעו"ש בדבריו, ושוב כתב שכתב לו הגרשז"א בזה, וז"ל: דהגם שהוצאה מהכלי חשיב השתמשות, ולפי"ז כלי שכבר נתחייב בטבילה אסור לאכול ממנו, אך אפשר דכיון שהכלי אינו של האוכל, ולא בעלים הוא טובלו, נהי דאסור להשתמש גם בכלי של ישראל אחר, אבל כשהוא רק מוציא את המאכל אשר כבר ניתן לו, אפשר להקל, אבל לא ישתמש בכף או מזלג הטעון טבילה, אך אם האורח יודע שבעל הבית רוצה לכבדו באוכלין, שהוא שם אותם בכלים שלא הוטבלו, נכון להמנע ולא לגרום לו לעשות עבירה עכ"ד, ויעו"ש בהערה שהביא בשו"ת בית אבי נראה שיש להקל בזה, ויבואר בדיבור הבא.

ואמנם בשו"ת בית אבי (ח"א יו"ד סימן קטז) כתב שיש להקל למתארח אצל אחר כיון שאין זה לא שאלה ולא שכירות וגם לא חיי לאכול בכלי זה יכול לאכול בכלי נייר, וגם י"ל לפי מש"כ בישועות יעקב יו"ד סימן קכ שחובת הטבילה על הבעלים ולא על השואל.

וכן כתב להתיר בשעת הדחק בשו"ת אור לציון חלק יורה דעה פרק לט תשובה טז, שנשאל שם בדין מי שמתארח אצל מי שלא הטביל את כליו כיצד ינהג, והשיב שם, אם יכול להמנע מלהשתמש בכלים שם, כגון להשתמש בכלים שאינם חייבים בטבילה, כגון

כלי פלסטיק וכדומה, או בכלים חד פעמיים, הרי זה עדיף, ואם אינו יכול, ויש חשש של איבה או הלבנת פנים, יש להקל להשתמש בכלים אלו, ואם ספק הוא אם הכלים טבולים שם, אפשר להקל בכל אופן. ובביאורים שם כתבו עורכי הספר אור לציון שמכיון שבעל הבית חייב בטבילת כלי הסעודה שבביתו ואסור לו להשתמש בכלי סעודה שלא הוטבלו, א"כ גם המתארח אצל מי שלא הטביל את כליו, אסור לו לאכול ולשתות בכלים אלו, ואולם כיון שיש מקם לאלו הסוברים שאין חיוב טבילת כלים מוטל על האורח, מכיון שכלי שאינו טבול אינו אוסר את המאכל שנתנו בתוכו וכמבואר בדברי הרמ"א בסימן קכ סעיף טז, ועיקרו של חיוב טבילה הוא על בעל הכלי שחייב להטביל כלי סעודה שברשותו, ושיש לזה קצת משמעות מפשט לשון מרן השו"ע, ואיסור ההשתמשות בכלי שאינו טבול אינו אלא מדרבנן, וכיון שאין אפשרות למתארח להטביל את הכלים שאין זה בידו, יש לומר שלא נאסר באופן זה להשתמש בכלי, וע"כ אף שנראה לכתחילה אין לסמוך ע"כ, ויש להמנע מאכילה ושתיה בכלים אלו, וע"כ היודע שעומד להתארח במקום שאין הכלים שם טבולים יש לו להשתדל להביא עמו מבעוד יום כלים טבולים, או לבקש להשתמש בכלים שאינם חייבים בטבילה, ושישתמשו בהם או שיעבירו את האוכל אליהם, מכל מקום אם יש חשש איבה או חשש הלבנת פנים, יש להקל משום דרכי שלום לאכול בכלים אלו. עכ"ד של האור לציון שם, ויעו"ש מש"כ שלכתחילה אין לסמוך על דברי הישועות יעקב והביה"ל שהאיסור השתמשות בכלי שאינו טבול אינו אלא מדרבנן, כיון דדמי לדבר שיש לו מתירין ואין להקל בזה, וראה במש"כ בשו"ע סימן קכ ס"ג ובש"ך שם סק"ח, ובכה"ח סימן שכג סקמ"ז, יעו"ש.

ומ"מ כתב שם שכ"ז אם הוא בודאי הכלים לא טבולים, אבל אם יש ספק אם הכלים טבולים יש להקל בכל אופן לאכול ולשתות בכלים אלו, ושם ציין למש"כ בפרי מגדים או"ח סימן תנא ובמשב"ז סקל"א שבספק רגל אם הטבילו את הכלי צריך טבילה, ואולם הכא הוי ספק ספיקא, ובספק ספיקא כתב בישועות יעקב סימן קכ סק"ג דבס"ס בטבילת כלים יש להקל יעו"ש.

וכן כתב להקל בכה"ג בשו"ת תשובות והנהגות ח"ה סימן קנט, והו"ד לעיל.

וכן כתב הגר"י זילברשטין שליט"א בחשוקי חמד עמ"ס פסחים דף פד ע"ב, בשם מרן הגריש"א זצ"ל וז"ל: שאלה. יהודי שנכנס לבית של יהודים שעדיין אינם שומרים תורה ומצוות, כדי לשכנעם לשלוח את בניהם למוסדות תורה, ההורים הגישו לפעיל לשתות, והוא יודע שהכוסות אינם טבולים, ואם לא ישתה זה יגרום לאיבה, ויכול לגרום שההורים לא ישלחו את בניהם למוסדות תורה, האם מותר לו לשתות בכלים הללו, תשובה. בשו"ת בית אבי (סימן קטז) הקל למתארח אצל אחר לאכול בכלים שלא הוטבלו, כיון שאין זה לא שאלה ולא שכירות. שאינו מתחייב באחריות הכלי אם ישבר. וגם האורח הרי לא משתמש בכלי כי אין לו נפקא מינה לאכול דוקא בכלי זה, כי הוא יכול לאכול גם בכלי נייר או בכלים שפטורים מטבילה. וגם דלפי הישועות יעקב חובת הטבילה היא על הבעלים, ולא על השואל.

אולם אין כך דעת מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב (שליט"א), והוא סובר שהמתארח אצל חברו, ומגיש לו אוכל או משקה בכלים שאינם טבולים, אין היתר לאכול מהם, אפילו אם זה יגרום איבה. אבל אם ספק אם הכלים טבולים, יש להקל בכלי זכוכית, מפני שזה ספק בדרבנן. ובדברים יבשים [כגון תפוח, עוגה וכדומה] שאינם טעונים כלי, יש להקל בשעת הדחק. יעוין באגרות משה (יו"ד ח"ג סימן כב) וכך הורה מו"ח שליט"א (קיצור הלכות טבילת כלים סעיף ל). ע"כ דברי החשוקי חמד.

ובשו"ת אבני ישפה ח"ג סימן עד כתב להביא מהגרשו"א זצ"ל שיש להקל בזה ע"פ הסברא שכתב בהשו"ת מנחת שלמה לגבי טבילת כלים בבית מלון שאין המתארח שם צריך להטביל את הכלים כיון שאין בידו להטביל שהרי הבעל הבית אינו נותן לו להטביל, ולכן רשאי לאכול בכלים אלו יעו"ש, וכן הובא ההיתר בשם גהרשו"א בספר שלמי מועד עמ' תקמט ואולם שם הוסיף שכל ההיתר הוא רק בכה"ג שאין לו אפשרות להטביל את הכלי או כשהבעלים לא נותנים לו רשות יעו"ש, וכה"ג מבוא גם בשמו בספר שלחן שחמה או"ח סימן שכג הערה ח' יעו"ש. וכן העלה להקל בזה בשו"ת יפה נוף סימן ל', ובספר טהרת הכלים עמ' קיז יעו"ש.

האם אדם שאינו שומר תורה ומצוות נאמן לומר שכליו טבולים

ואם אינו שומר תורה ומצוות, אבל אומר שהוא הטביל את הכלים, כתב הגאון רבי דוד טהרני שליט"א בספר בין ישראל לעמים (עמ' קז) שאדם שאינו שומר תורה ומצוות וחשוד על מאכלות אסורות אינו נאמן על טבילת כלים לומר שהכלים הוטבלו, אבל אם הוא מקפיד על כשרות המאכלים אף שאינו שומר תורה ומצוות, נאמן לומר שהכלים הוטבלו ע"י אדם היודע דיני טבילת כלים, אבל אם אומר שהוא הטבילם בעצמו יש לחקור אם הטבילם כדין ואם יש חשש שלא הטבילם כדין או שרואים שיש עדיין מדבקות על חלק מהכלים שטוען שהם טבולים אין לסמוך על דבריו, עכ"ד שם, ואמנם נראה דהיינו דוקא היכא שיש מדבקות במקום שרואים אותם, ולא בגב הכלי דכתבו הפוסקים דלא הוי חציצה, וכמבואר בדיני חציצה בעזה"י"ת לקמן, ואמנם נראה דבכל כה"ג אדם נאמן לומר שכליו טבולים, כיון שהאיסור השתמשות אינו אלא מדרבנן, ויש כאן כעין ספק ספיקא, וכעת צ"ע לדינא בזה.

הערות בפרשה / הרב שלום פולק, ירושלים

חיבתם של ישראל - של כל אחד ואחד

שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ כָּל עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפָּר שְׁמוֹת כָּל זָכָר לְגִלְגָּלְתָּם
(א, ב)

יש כאן עשרות פסוקים בתורה שנראים ח"ו כמיותרים, למה אנחנו צריכים לדעת כמה פעמים ספרו את ישראל, וכמה היה בכל שבט.

על השאלה הראשונה למה אנחנו צריכים לדעת כמה פעמים מנו את ישראל, יש תשובה לכך מרבינו הגדול רש"י הקדוש, שכותב על פסוק א' "מתוך חיבתן לפניו מונה אותם כל שעה, כשיצאו ממצרים מנאן, וכשנפלו בעגל מנאן לידע מנין הנותרים. כשבא להשרות שכינתו עליהן מנאן. באחד בניסן הוקם המשכן, ובאחד באייר מנאם".

אבל על השאלה השנייה, למה צריך לדעת כמה בדיוק היה בכל שבט, למה לא מספיק לדעת שהקב"ה אוהב את עם ישראל ומנה אותם כמה פעמים, מה חסר שנדע מנין כל שבט ושבט.

ונ"ל ע"פ דברי רש"י הנ"ל, שהסביר שה"מנין" הוא להראות חיבתו של מקום אלינו, אבל החיבה במנין בכלל הוא לא חיבה לכל אחד ואחד, אלא חיבה כללית לעם ישראל, ויכול להיות שהחיבה נובעת מהגדולים שבהם, מעובדי ה' הגדולים שבהם, אבל במנין הפרטי שכותב הפסוק מספר פרטי של כל שבט ושבט, הפסוק נכנס לקטנות שנדע בדיוק מספר כל שבט, זה כבר חיבה לכל אחד ואחד, זה להודיע חיבת כ"א ואחד, הקב"ה אוהב את כל אחד ואחד, ישראל אע"פ שחטא ישראל היא, א"כ מובן למה כתוב בתורה פרק שלם של מנין כל שבט ושבט, כמה שמקדישים לזה יותר כך רואים יותר את החיבה לאדם היחיד והפשוט שבישראל.

וזה מסר שאפשר ללמוד כשקוראים את כל פרק ב' וג' שאין מדי הרבה מה לכוון ומה ללמוד, אבל אפשר ללמוד את מסר הנ"ל, הקב"ה אוהב כל יחיד ויחיד מעם ישראל, ומספר לנו בדיוק מי הנשיא ואיפה יחנו וכמה בדיוק היו בתוך השבט.

ולפ"ז יובן מה המעלה במנין של שבט לוי שנמנו מגיל חודש, ככתוב בפרק ג' פסוק טו, בפשטות לא מוכן המעלה הגדולה בזה שנמנים מגיל חודש, אבל לפי הנ"ל שכל המנין הוא "להודיע חבתן", מוכן מאוד המעלה בזה, שמשבט לוי כל יחיד מבן חודש הקב"ה מראה לו חיבה, לא שח"ו שמהשבטים האחרים הקב"ה לא מחבב עד גיל 20, אלא לשבט לוי הראה חיבה כבר מגיל חודש.

יש עוד לימוד, ממספר בני שבט דן, שדן היה לו רק בן אחד, ושאר השבטים כ"א היה לו כמה וכמה ילדים, ואפ"ה הם היו השבט הכי גדול מעם ישראל, הם מנו כפי שכתוב בפרק ב' פסוק כו 62.700, והוא לימוד גדול, שלא כפי שאדם מתכנן את החיים כך יהיה, יכול

להיות שמי שיש לו הכי פחות ילדים יהיה לו הכי הרבה צאצאים, ומי שיש לו הכי הרבה ילדים יהיו לו הכי פחות צאצאים.

*

חלוקת התפקידים בסמכות הרוחנית

וּמִשְׁמֶרֶת בְּנֵי גֵרְשׁוֹן בְּאֵהֶל מוֹעֵד הַמִּשְׁפָּן וְהָאֵהֶל מִכֶּסֶהוּ וּמִסֶּכֶּה פֶּתַח אֵהֶל מוֹעֵד (ג, כה)
וּמִשְׁמֶרֶתם הָאָרֶץ וְהַשְּׁלַחַן וְהַמִּנְחָה וְהַמִּזְבֵּחַת וְכָלִי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ בָהֶם וְהַמִּסֶּכֶּה וְכָל עֲבֹדָתוֹ
(ג, לא) וּפְקֻדַת מִשְׁמֶרֶת בְּנֵי מְרָרִי קְרָשִׁי הַמִּשְׁפָּן וּבְרִיחִיו וְעַמְדָּיו וְאֲדָנָיו וְכָל פְּלָיו וְכָל עֲבֹדָתוֹ
(ג, לו)

כתוב בתורה בדקדוק רב בדיוק מה יעבוד כ"א משבט לוי, ויותר מזה מצאנו בגמרא בהקפדה הגדולה על הסדר בחלוקת התפקידים בגמרא בערכין דף יא עמוד ב "אמר אביי, נקיטינן: משורר ששיער בשל חבירו - במיתה, שנאמר: והחונים לפני המשכן קדמה לפני אהל מועד וגו' והזר הקרב יומת". והמשך הגמרא כתוב "מעשה בר' יהושע בר חנניה שהלך לסייע בהגפת דלתות אצל ר' יוחנן בן גודגדא, אמר לו: בני, חזור לאחוריך, שאתה מן המשוררים ולא מן המשוערים".

ולכאורה זה תמוה, ודאי שזה לא סדר פרקטי, שאם זה היה כך זה לא היה כתוב בתורה, כל מה שכתוב בתורה הוא מסר לדורות, כדברי הגמרא במגילה דף יד עמוד א "הרבה נביאים עמדו להם לישראל, כפלים כיוצאי מצרים, אלא, נבואה שהוצרכה לדורות - נכתבה, ושלא הוצרכה - לא נכתבה". ואם זה כתוב בתורה ודאי שאינו סדר פרקטי, וא"כ מה מלמד אותנו חלוקת התפקידים שהיו בשבט לוי.

ונראה לבאר המסר שכתוב כאן בפסוק אלו [כמובן שזה לא פשט, זה ביאור בנלמד מהפשט ולא פשט הפסוקים], שבט לוי הוא כינוי לשבט המוקדש לה' ומורה הוראה לעם ישראל, כידוע דברי הרמב"ם בסוף הלכות שמיטה ויובל פרק יג הלכה יג "ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני יי לשרתו ולעובדו לדעה את יי והלך ישר כמו שעשהו האלהים ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהיה י"י חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים ויזכה לו בעה"ז דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללוים". א"כ כשרואים שהתורה מחלקת את התפקידים של שבט לוי הכוונה בזה הוא ללמדנו שיש חלוקת תפקידים ברוחניות ובהוראה לרבים, לא כל אברך כולל הוא רב שפוסק הלכות ומביע דעה בכל נושאי הלכתי שעולה על הפרק, לא כל רב הוא מנהיג הדור שפוסק בעניני השקפה מה צריך לעשות, לא כל גדול הוא מנהיג הדור, וכן בדברים יותר קטנים, לא כל מי שיודע ללמוד יכול להביע דעה בכל דבר, יש חלוקת תפקידים מסודרת, מי שלומד גמרא בעיון אומר פירושים בגמרא, מי שלומד הלכה למעשה נעשה רב לענות לרבים הלכה למעשה, מי שלומד דרוש מוסר וכדומה הוא אומר ועדים וכדומה לחנך את הרבים, כ"א במלאכתו ובמה שיעדו בשבילו משמים.

ובזה יובן העונש הגדול של חיוב מיתה למשורר ששיער כמבואר בגמרא הנ"ל, ברגע שכ"א מתערב בתפקידים של השני, אין לך חורבן גדול מזו. [בדור האחרון רואים הרבה דברים קשים בגלל אי החלוקה בסמכות על הדור לגדולים, מערבבים פסק והנהגה והשקפה, ואין כאן המקום להאריך, אבל מהנ"ל אפשר לראות חומר הדבר].

השבת של מ"י / הרב יחיאל פישל רוזנר, מח"ס 'מנחת יחיאל' ו'השבת של מ"י'

פניני עיון בפרשת השבוע

א, א: וידבר ה' אל משה במדבר סיני.

במדבר רבה [א, ז] בג' דברים ניתנה התורה באש ובמים ובמדבר... ולמה ניתנה בג' דברים הללו, אלא מה אלו חינום לכל באי עולם, כך דברי תורה חינום הם, שנאמר הוי כל צמא לכו למים. דבר אחר וידבר ה' אל משה במדבר סיני כל מי שאינו עושה עצמו כמדבר הפקר [פירש מהרז"ו שלא להקפיד על שום דבר מדברי העולם] אינו יכול לקנות את החכמה והתורה, לכך נאמר במדבר סיני.

ובמדרש חדש סוף יתרו איתא ולמה ניתנה תורה במדבר, מה מדבר אין לו סוף כך התורה אין לה סוף ארוכה מארץ מידה וגו', וכשם שאין לה סוף כך אין סוף מתן שכרה שנאמר מה רב טובך אשר צפנת וגו'.

*

א, א : וידבר ה' אל משה וגו' באחד לחודש השני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים לאמור.

פירש"י מתוך חיבתן להיות מונה אותם כל שעה וגו', וכשבא להשרות שכינתו עליהם בתוכם מנאם, והיינו באחד בניסן הוקם המשכן ובאחד באייר מנאן.

יש להקשות אם השרה שכינתו עליהם באחד בניסן מפני מה לא מנה אותם רק באחד באייר. וביאר בצידה לדרך דכיון דהנשיאים הקריבו קרבנותיהם כל יום מי"ב ימי ניסן ופסק הרמב"ם [פ"ט מקרבנות] דהמקריב קרבן באותו יום הוא יו"ט אצלו ואסור במלאכה, ומנין בני ישראל היא מלאכה, כי ישראל נמנו או ע"י מחצית השקל [עיי' רש"י ריש כי תשא] דאסורה עכ"פ מדרבנן או ע"י כתיבת שמותיהם כמבואר ברמב"ן [א, מה] וא"כ בי"ב ימים הראשונים לא יכלו למנותם, ואח"כ היו ימי פסח שגם לא יכלו למנות, וכיון שיצא רוב החודש בקדושה לכן לא מנאן בזה החודש כלל, וכעין מה שכתב הב"י לענין שאין מתענין בחודש ניסן כיון שיצא רובו בקדושה ולכן חיכה לחודש אייר.

ובפירוש באר התורה כתב בזה"ל דיש לומר דלא הוצרך למנין לגילוי שכינה לפי שעה, אבל לענין קביעות שכינתו בתוכו הוצרך למנין, ובל' יום אשכחן קביעות ובפחות מכאן לא נקרא שרוי וקבוע, כדאשכחן [ב"ב ט, א] דבזמן מועט להיות נקרא מיושבי העיר זהו ל' יום, ולזה כיוון רש"י במה שכתב בא' ניסן הוקם המשכן ובא' באייר מנאם דהיינו ל' יום.

ובפירוש באר בשדה כתב דהטעם שלא מנה אותם מיד בא' לחודש הראשון שהשרה שכינתו, משום שגלוי לפניו שבאותו יום ימותו בני אהרן ולא יאמרו שבשביל המנין שרה בהם עין הרע ומתו, והמתין עד שיעברו השלושים ממיתת בני אהרן ומנאן מיד באחד לחודש השני.

*

א, יח: ויתילדו על משפחותם לבית אבותם.

הנה הדין "יחוס" מאיזו משפחה ושבט נקבע לפי משפחותם לבית אבותם, ולא אזלינן בתר האם רק לענין לקבוע האם הוא יהודי או גוי. אמנם כתב במים חיים להגרי"א דינר שליט"א בשם בעל שבט הלוי שמצינו מי שאביו לא כהן ולא לוי ונותנין לו עליה של לוי, באופן שלויה נישאת לגוי, הוא מקבל דין לוי מאמו [והיינו דיחוס האב עדיף על יחוס האם, אבל כשאין מתייחס לאביו הגוי אזלינן בתר יחוס האם].

*

ב, ב: איש על דגלו.

כתב בדרשות ופירושי רבינו יונה והיו אותות על דגלי הראשים שכל אחד מהן היה לו בדגלו מפה צבועה כצבע אבנו שבחושן, ואולי היו לשאר השבטים שלא היו ראשים גם הם דגלים קטנים במפות קטנות צבועות כצבע אבניהם שבחושן עיין שם.

*

ג, א: ואלה תולדות אהרן ומשה וגו' נדב ואביהוא.

הקשה רש"י למה נדב ואביהוא נחשבין כתולדות משה הא הם היו בני אהרן, ותירץ שמשה לימד תורה וכל המלמד בן חבירו תורה כאילו ילדו. ויש להקשות שהרי משה לימד את כל כלל ישראל תורה אז נכתוב על כולם אלה תולדות משה כל כלל ישראל, אומר הגור אריה דיש לומר דשאני ישראל שהרי הקב"ה ציוה לו שילמד להם תורה [דברים ד, יד] והתורה שניתנה למשה לא ניתנה אלא ללמד לישראל תורה לא שייך לומר שישראל הם בניו שאילמלא לא היו ישראל לא היתה תורה ניתנת למשה, אבל מה שלימד לבני אהרן יותר ממה שלימד לישראל זה היה ממשה לבד ולא נצטוה מפי הגבורה ללמד להם יותר ובזה להם בפרט כאילו ילדם, וכע"ז במשכיל לדוד עיין שם.

אמנם לפי זה קשיא טובא הא דלא קאמר שגם אהרן הוא תולדות דמשה שהרי משה למד עמו גם כן תחילה בנפרד קודם שלמד עם בניו כדאיתא בעירובין [נד, ב] ורק לבסוף למד עם כל ישראל ואמאי חשיב רק בני אהרן שהם תולדות משה ולא אהרן עצמו וצ"ע [ועיין בעיון יעקב שבעין יעקב סנהדרין יט, ב שעמד בזה].

ועיין בהעמק דבר דאע"ג דבאותו יום עוד לא למדו ממשה חכמת התלמוד, מכל מקום באותו יום קיבלו עליהם ללמוד ממנו אח"כ ומיד נעשו כבריה חדשה וכדאיתא בב"מ [פד, א] גבי רשב"ל דמיד שקיבל עליו עול תורה נשתנה כוחו ממה שהיה ונעשית בריה חדשה.

*

ג, טו: פקוד את בני לוי לבית אבותם למשפחותם כל זכר מבן חודש ומעלה תפקדם.

פירש"י משיצא מכלל נפלים הוא נמנה לקרות שומר משמרת הקודש. א"ר יהודה בר' שלום למוד אותו השבט להיות נמנה מן הבטן שנאמר אשר ילדה אותה ללוי במצרים עם

כניסתה בפתח מצרים ילדה אותה ונמנית בל' נפשות, שכשאתה מונה חשבונם לא תמצאם אלא שבעים חסר אחת, והיא השלימה את המנין.

שמעתי להקשות דמה שייך "למוד אותו השבט להיות נמנה מן הבטן", הא במנין בני יעקב מנו הכל בין זכרים בין נקיבות, משא"כ כאן מנו הזכרים בלבד, וא"כ הכיצד ידעו בעוד שלא נולדו שיהו זכרים ולא נקיבות, אלא בעל כרחך צריך לומר לפי שנמנו על פי ה' וכדפירש"י [פסוק טז] שהיתה בת קול מקדמת ואומרת כמה יונקים יש בבית והקב"ה ידע שפיר אי הוי זכר או נקיבה, אלא לפי זה קשיא אמאי צריך להמתין שיצאו מכלל נפלים הא הקב"ה ידע דלא הוי נפל.

ונראה עפמש"כ בבאר בשדה דאין הכא נמי היה אפשר למנות מהבטן על פי ה', אלא דכיון שמשא"כ היה אומר כך וכך הם אם היו נמנים מהבטן יש משום הכזבת הנביא שפעמים יהיה בהם שאינן בר קיימא ויאמרו הרי יש יותר, וכפי האמת לא נמנו היתרים משום שאינן בר קיימא, לכך לא נמנו עד שיהו מבן חודש, אבל התם [ביוכבד] נמנו מהבטן שהרי ליכא הכזבת נביא עכ"ל.

ולפי זה מדוקדק דרש"י כאן כתב משיצאו מכלל נפלים, ואילו במנין הבכורות פסוק מ' כתב משיצא מכלל ספק נפלים.

*

ג, לח: והחונים לפני המשכן קדמה לפני אוהל מועד מזרחה.

איתא בתוספתא [פ"ג דמגילה הי"ד] אין פותחין פתח בתי כנסיות אלא למזרח, שכן מצינו בהיכל שהיה פתוח למזרח, שנאמר והחונים לפני המשכן קדמה לפני אוהל מועד מזרחה. אמנם ברא"ש [פ"ג דמגילה סי"ב] כתב זה היה בימיהם שהיו מתפללין למערב, אבל אנו שמשתחוים למזרח לצד ארץ ישראל אין עושין פתח למזרח.

וכתב אאמו"ר שליט"א בפירושו מנחת משה על הרא"ש שם וז"ל וכן הלשון בטור סימן ק"נ, וקשה דהוי ליה למימר אבל אנו שמתפללין למזרח עושין הפתח למערב, וכתב שם בפרישה אות ג' דצריך לומר דסבירא ליה דלדידן כיון שאנו מתפללין למזרח, א"כ אין קפידא כלל כיון שאין בידינו לקיים הפסוק דאיירי בהיכל ששם היה פתוח למזרח, האמנם בהגהות מימוניות פי"א מתפילה אות ד' כתב דטעם התוספתא כדי שיהיו משתחוים מן הפתח כנגד הארון שהיה במערב, וכן הדין למתפללין למזרח לעשות הפתח במערב וכן צפון ודרום. ובשו"ת חת"ס [או"ח סימן כז] כתב לדקדק בתוספתא דאף אם מתפללין למזרח לעולם פותחין הפתח למזרח. והוכיח כן מכמה מקומות [וכן משמע קצת מהרמב"ם פי"א מתפילה ה"ב שהעתיק התוספתא כלשונה], מ"מ מסיים החת"ס דחלילה לשנות מה שתפסו קדמוננו במוחלט והמה נביאים ובני נביאים, דבשו"ע [סימן קנ, ה] כתב אין פותחין פתח בית הכנסת אלא כנגד הצד שמתפללין בו באותה העיר וכו' כדי שישחו מן הפתח נגד הארון שהוא ברוח שמתפללין נגדו עכ"ד.

והנה ממו"ר הגרמ"א פינקוס שליט"א שמעתי לבאר יסוד המחלוקת אי מי שמתפלל למזרח פותח רוח כנגדו או לא, משום דבאמת סתימת לשון התוספתא משמע דלעולם פותחין למזרח, אלא דהתוספתא אזיל לשיטתו דסבר כמאן דאמר שכינה במערב [עיינ ב"ב כה, א] וכ"כ תוס' [עירובין יח, ב ד"ה ולא], וממילא לעולם מתפללין למערב מאחר שהשכינה שם בבית הכנסת יותר במערב, וא"כ לדידן דלא ס"ל הכי אלא דיש מתפללין למזרח שהוא נגד ירושלים וכו' כדי שהכל מכוון לצד קודש הקדשים, זה הכל בצד הכיוון להתפלל, אבל זה לא אומר שבגלל זה **השכינה במזרח יותר רק צריך לכוון תפילתו לשם**, ולכך את הפתח אין סיבה שיעשו בפתח שכנגדו אלא בכל מקום שירצה, וגם אי מתפללין למערב נמי הדין כן. אמנם הגהות מימוניות שכתב שלעולם עושין הפתח ברוח שכנגדו מדוייק מדבריו דמשום שישתחוה מן הפתח **כנגד הארון** קאמר **וביאור דבריו דסבר דמקום שיש שם ארון השכינה שם** [וברמב"ם שם חידש דצריך להתפלל כדי שיהיו פניהן מול הארון כשיעמדו בתפילה] במקום הארון, ולכך צריך לעשות הפתח כנגדו מטעם דאמרן כדי שישתחוה לשכינה בצאתו, וכמו שמשתחוה כשיוצא מבית המקדש, [והפרישה שכתב שאין קפידא כלל היכן יעשה הפתח לא סבר הטעם שכנגד הארון].

ומבואר באחרונים דהפתח **העיקרי שרוב משתמשי בו** לכניסה ויציאה צריך להיות בצד שכנגדו, אמנם יש מדקדקין לעשות גם פתח קטן במזרח כדי לצאת גם שיטת הרמב"ם דלעולם הפתח למזרח ומטעם שאמרנו.

*

ג, מט: ויקח משה את כסף הפדיונים.

עיינ באבן עזרא המ"ם תחת הנו"ן כמו גרשום, והוסיף הכתב והקבלה ובא במ"ם, כי הנו"ן מיוחד לנקבות בכל הפעלים וכאן שאין הפדיון רק לבכור זכר נפלה הנו"ן ובא המ"ם במקומו. ואמר כאן "כסף הפדיונים", ואח"כ [בפסוק נא] אמר ויתן משה את כסף הפדיונים לאהרן", דבשעה שלקחו משה מן הבכורים אינם פדויים לכך קרא כסף הפדיונים שם תארו על הכסף המוכן לפדות בו, אמנם אחר זה כשנתנו משה לאהרן קראו כסף הפדויים, שבבואו לאהרן הכהן אז הם נפדים.

*

ג, נ: מאת בכור בני ישראל לקח את הכסף חמש וששים ושלוש מאות ואלף בשקל הקודש. לכאורה מאי דכתיב מאת בכור בני ישראל לקח וגו', היינו לאפוקי דמאי דכתיב לעיל ולקחת חמשת וגו' היינו שיעשה על פי ציווייך אבל לא שאתה בעצמך תקח רק הבכורים יתנו. ועיינ באור החיים הקדוש שפירש דאתא לאפוקי מהלויים. אולם מאי דכתיב חמישים וששים וגו' לכאורה מיותר, שכל אחד יעשה 273 כפול 5 ויצא לו החשבון הזה.

ויברך דוד / הרב דוד אריה הילדסהיים, מח"ס 'ויברך דוד' ומעורכי ספרי הגאון מרוגוטשוב

שלשה דוגמאות מרזי המסילת ישרים (ליומא דהילולא דרבינו הרמח"ל זי"ע בכ"ו באייר)

הנה בהשקפה ראשונה כל דברי הספר הנפלא מסילת ישרים נראים כדברי מוסר פשוטים ונחמדים המתיישבים על הלב, ולא ניכר בהם דבר וחצי דבר מכל עמקי גנוי החכמה העליונה אשר שאר ספריו הנוראים של רבינו הרמח"ל זי"ע מלאים מהם על גדותיהם, מה גם שהרמח"ל עצמו בהקדמת ספרו כתב ברוב ענוותנותו את הדברים הבאים: "החבור הזה לא חברתיו ללמד לבני האדם את אשר לא ידעו, אלא להזכירם את הידוע להם כבר ומפורסם אצלם פרסום גדול, כי לא תמצא ברוב דברי אלא דברים שרוב בני האדם יודעים אותם ולא מסתפקים בהם כלל".

אמנם בספר דעת חכמה ומוסר ח"א עמ' רמ"ט כתב הג"ר ירוחם זצ"ל ממיר: "המשכיל בספרי החסיד לוצטו יראה שספר מסילת ישרים הוא ספר כולל מכל הספרים שחיבר, ויתכן שספרים וחיבורים שלמים שלו כלולים בשורות ספורות במסילת ישרים, ולו היה כותב ספרו בלשון של קבלה כגון "קליפות", "ס"א", "ביעור הרע" וכדומה, אז היינו מחליטים כלנו שכל הספר ועניניו הם עניני "קבלה", גדולתו של המסילת ישרים הוא שהוריד הענינים וקירבן ללשוננו, עד שבלמדנו אותו אנו מדמים שיש לנו שייכות בזה, ובאמת הלא ענין "בעור הרע" הוא מסודות היצירה, שעליו סובב הפלפול של היצירה כולה".

ובספר עלי שור ח"א עמ' כ"ט כתב: "אדמו"ר מאור עינינו מרן רבי ירוחם ממיר זצ"ל היה רגיל לומר כי מסילת ישרים הוא התמצית מכל ספרי רמח"ל ז"ל בחכמת הקבלה".

ואמרתי לנפשי לציין לשם דוגמא בעלמא שלשה דברים שבמסילת ישרים, אשר בהשקפה ראשונה נראים כדברים פשוטים מאוד, אמנם ממה שכתב הרמח"ל באותם עניינים בספריו האחרים מתברר (גם למי שלא יתעמק בדברים) שדבריו אינם פשוטים כלל אלא רומזים ליסודות רמים ונכבדים במשנתו הטהורה (דילגתי על רוב דברי הקבלה שבדבריו, כי אין לי עסק בנסתרות):

א. תחבולת היצה"ר להכביד עבודה על האנשים

במסילת ישרים פ"ב כתב: "ואולם הנה זאת באמת אחת מתחבולות היצר הרע וערמתו, להכביד עבודתו בתמידות על לבות בני האדם עד שלא ישאר להם רוח להתבונן ולהסתכל באיזה דרך הם הולכים. כי יודע הוא שאלולי היו שמים לבם כמעט קט על דרכיהם, ודאי שמיד היו מתחילים להנחם ממעשיהם והיתה החרטה הולכת ומתגברת בהם עד שהיו עוזבים החטא לגמרי. והרי זה מעין עצת פרעה הרשע שאמר "תכבד העבדה על האנשים וגו'", שהיה מתכוין שלא לבד שלא להניח להם ריוח כלל לבל יתנו לב או ישימו עצה נגדו,

אלא היה משתדל להפריע לבם מכל התבוננות בכח התמדת העבודה הבלתי מפסקת. כן היא עצת היצר הרע ממש על בני האדם. כי איש מלחמה הוא ומלומד בערמימות ואי אפשר להמלט ממנו אלא בחכמה רבה והשקפה גדולה".

וכדברים הללו כתב רבינו גם במסילת ישרים פרק כ"א, וז"ל: "אך מפסידי החסידות הם הטרדות והדאגות. כי בהיות השכל טרוד ונחפז בדאגותיו ובעסקיו אי אפשר לו לפנות אל ההתבוננות הזו, ומבלי התבוננות לא ישיג החסידות, ואפילו אם השיגו כבר, הנה הטרדות מכריחות את השכל ומערבבות אותו ואינן מניחות אותו להתחזק ביראה ובאהבה ובשאר הענינים השייכים אל החסידות, כאשר זכרתי".

ודברים אלו לכאורה פשוטים מאוד, אך באוצרות רמח"ל עמ' ר"ל האריך רבינו בסוד הדברים הללו, וז"ל:

"כאן עומד אותו ענין רע שנאמר "נתן אלקים לבני האדם לענות בו", וזה עמל ורעות רוח שנאמר בו "בזעת אפך תאכל לחם", וסותם כל אור שבעולם... שהרי ודאי חייו אינם חיים, ושערי הרוחה נסתמים ממנו. ונשמה נחשכת ולא נוטלת מן האור העליון כלל, אלא נטבע בעומק זה העולם כמו שנטבעים רגליו בטיט קשה. וכל כמה שמרבה בעונו, גורם לזה העול להתתקף עליו, וכן מתרחק מצד הקדושה... ואז בני העולם עומדים תוך זה העול, שנוטל מהם האור, והולכים כסומים בזה העולם. ועבותות קשורים במרכבתו של ס"מ הרשע, ואותם הרשעים מנהיגים אותה ולא יודעים, שהרי הם שקועים בחשך של זה העולם, בזה העול שעליהם... לנגד זה, עול אחר נמצא וזה עול תורה... מי שנוטל עול זה עליו, יש לו להתדבק באהבת הקב"ה, וכמו שהוא מניח אהבת דברי העולם בעבור אהבת המלך, כך עול יצר הרע ניטל ממנו ועול יצה"ט מתחזק עליו. כמו של יצר הרע גורם חשך לנשמה ומרחיק אותה מן המלך, כך עול יצר הטוב מאיר לה לנשמה. כאן סוד לקבוע עתים לתורה, שאז עול יצר טוב ניתן עליו. וכאן יש לקיים "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך" וגו', שלא להניח אותו הקביעות בעבור שום דבר שבעולם, אדרבא להניח כל שאר דברי העולם בעבורו. מיד שיעשה כן הרי אמרו "המאור שלה מחזירין למוטב". ואם הוא אוהב דברי העולם יותר מאהבת המלך, עול יצה"ר מתחזק עליו, ויאמר לו יצה"ר "תכבד העבודה על האנשים ויעשו בה". וכן מי שמניח זמן התפלה או שאר דברי עבודת המלך, בעבור הדברים של זה העולם, לא קיים "ואהבת את ה' אלקיך". מיד עול יצה"ר מתחזק עליו ומתחשכת נשמתו. ועוד קושר אותו ס"מ למרכבתו באותם העבותות שלו, אוי לו שמנהיג מרכבת הס"מ בעולם. אשריהם הצדיקים שנוטלים עליהם עול מלכות שמים באהבה... וזה מנהג למרכבה הקדושה בעולם".

ב. הקנס של בזעת אפך תאכל לחם

במסילת ישרים סוף פרק כ"א כתב: "אמנם מה שיוכל לשמור את האדם ולהצילו מן המפסידים האלה הוא הבטחון, והוא שישליך יהבו על ה' לגמרי... וכבר היה האדם יכול להיות יושב ובטל והגזירה היתה מתקימת, אם לא שקדם הקנס לכל בני האדם ואמר "בזעת אפך תאכל לחם", אשר על כן חייב אדם להשתדל איזה השתדלות לצורך פרנסתו, שכן

גזר המלך העליון, והרי זה כמס שפורע כל המין האנושי אשר אין להמלט ממנו. על כן אמרו "יכול אפילו יושב ובטל תלמוד לומר בכל משלח ידך אשר תעשה". אך לא שהשתדלות הוא המועיל, אלא שהשתדלות מוכרח, וכיון שהשתדל הרי יצא ידי חובתו וכבר יש מקום לברכת שמים שתשרה עליו, ואינו צריך לבלות ימיו בחריצות והשתדלות מוכרח".

ולכאורה אין בדברים אלו עומק מיוחד, אך בחיבורו הנורא אדיר במרום (על האידרא רבא) עמ' תיד-תטו האריך מאוד בענין זה, וז"ל:

"ואפרש לך עתה ענין ותפקחנה עיני שניהם... כי בתחלה היו כמעט כמו מלאכים המתנהגים אחר השורש... ואז היו ממש כמי שהולך בעינים סגורות נשען על מי שמביא אותו... וכשירדו ממדריגתם ניתן להם להיות מפקחים על ענייניהם, ושיצטרכו הם להיות תמיד במחשבה טובבת אפילו על עניני העבודה... ומזה נולד אחר כך ענין אחר בעניני העולם עצמו שיצטרכו לחזור על פרנסתם וקיומם. והוא ענין בזיעת אפיק תאכל לחם. וגם שם כבר שום אחד אינו עושה יותר ממה שנגזר עליו, ושהקב"ה רוצה. אבל הדרך הוא כך, בתחלה היה האדם במנוחה כמ"ש למעלה. ובא הנחש והודיע את חוה שיש דרך אחר בעולם שאדרבא האדם ידע את העניינים ויפקח הוא על עניניו, ויעשה הטוב בכח עצתו הטובה וחכמתו השלימה. וזה יותר הנאה ועונג לאדם כשיגיע לשלימות על דרך זה. ואז ערב זה הדבר בעיני חוה ונתפתתה אחריו וירדה לעץ הדעת, וניתן לה בהכרח מה שרצתה בבחירה כי בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכים אותו. וירדה והורידה לאדם עמה לכל אלה הדברים. והנה על זה הדרך הולכים הדברים, מי שמתפתה בזה וערב עליו פקירות עיניו, הקב"ה גם מוליך אותו בדרך זה. ונאמר בו בכל (משלח ידיך) אשר תעשה, והוא צריך לעשות כדי שתבא לו ברכה. אבל אם הוא מניח זה הפקירות עין ומשליך יהבו על הקב"ה, זהו מה שאמרו עליו מלאכתך נעשית על ידי אחרים. וכן אמרו כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ. ותראה שעכ"פ אמרו מנין שלא יהיה יושב ובטל, כי זה אי אפשר. אלא אם יתעסק רק בעבודה אז מלאכתו נעשית על ידי אחרים. אמנם עם כל זה אינו ניצול מן הזיעת אפיק, כי על כן נקרא עול תורה, כי באמת עדיין צריך פקירות עין הרבה מאד, כמ"ש למעלה, מפני רוב הסיתומים. ואי אפשר לימלט ממנה לגמרי, כי אם בהתגלות היחוד העליון המתקן הכל כנ"ל".

ג. ביטול הקנאה לעתיד לבא

במסילת ישרים פרק י"א כתב: "ואמנם לו ידעו ולו יבינו כי אין אדם נוגע במוכן לחבירו אפילו כמלא נימא והכל כאשר לכל מה' הוא כפי עצתו הנפלאה וחכמתו הבלתי נודעת, הנה לא היה להם טעם להצטער בטובת ריעיהם כלל. והוא מה שיער לנו הנביא על הזמן העתיד, שלמען תהיה טובת ישראל שלימה יקדים הקב"ה להסיר מלבבנו המדה המגונה הזאת ואז לא יהיה צער לאחד בטובת האחר, וגם לא יצטרך המצליח להסתיר עצמו ודבריו מפני הקנאה, והוא מה שכתוב "וסרה קנאת אפרים וצוררי יהודה יכרתו אפרים לא יקנא את יהודה וגו'", הוא השלום והשלחה אשר למלאכי השרת, אשר כולם שמחים בעבודתם

איש איש על מקומו ואין אחד מתקנא בחבירו כלל, כי כולם יודעים האמת לאמתו ועליונים על הטוב אשר בידם ושמחים בחלקם".

וענין זה ביאר רבינו גם במאמר הגאולה, וז"ל: "אך משיח בן דוד הוא הראשון במלכות, ועל כן אמר "וירם קרן משיחו", כי קרנו רמה מקרן משיח בן יוסף בסוד "מי בראש בן ישי בראש" כי כך צריך לפי המדרגות, והטוב הגדול יותר שיהיה לישראל הוא סור הקנאה ואפלות היצר הרע, כי בהכיר כל אחד את מקומו לפי המדרגה, הנה יהיה זה למעלה וזה למטה ואף גם זאת אין קנאה אין שנאה, כי כך הסדר לפי המדרגות. וכחשיבות זה העליון חשיבות זה התחתון, בהיות כל אחד מרכבה למאורות העליונים, איש על מקומו ואין יוצא מגבולו כמאורות העליונים".

ובמאמר הזוהר ריש משפטים (גנזי רמח"ל עמ' רעז-רעח) כתב: "ואמנם אע"פ שכל הנשמות כשעולות למקומם ולמדריגתם האמיתית אינם עומדים, עכ"ז הנשמות שהם בסוד מט"ט כשבאות בגלגולים לתקן עניני המלכות בסוד החטא הראשון ותיקוניו, הנה הם יורדין בבחינת עבד... ועל כן מי שהם מצד מט"ט צריכים להיות משועבדים, והיינו שיעבדו עבודה ממש בלי שינתן להם ההתדבקות בשכינה, שהיה מגיע להם להיותם "נשמות", ונשארות רק בבחינת העבדות, והיא עבודה קשה הרבה, אבל זהו תיקונם ובוה הם מקבלים נחת וישוב. וסוד הדבר, כי הנה הקב"ה עשה הסיחים וחמורים לשאת המשא ולטרוח הרבה, והאדם להיות משתמש מהם, והוא אינו עושה שום טורח אלא הבריות משמשות לו. שמה תאמר אין זו משפט, כי מה נשתנו אלה שנגזרה עליהם עבודה קשה, ולאלה מנוחה והשקט? אינו כך, כי ודאי הקב"ה כל מעשיו בצדק, אבל בסוד המקום העליון נתן שורש לכל מיני נמצא, כל ענין וענין בפ"ע, ונתן הישוב לכל דבר כמה שיתישב ויקבל נחת לפי שרשו, ואין שום אחד מוצא קורת רוח אלא במה ששרש שלו נותן. ונמצא ששרש הבהמות אינו מתישב ואינו מוצא קורת רוח אלא במקום שהוא הבית קיבול שלו, וכיון שהוא עשוי לטרוח, אינו מוצא תיקון למעלה, ולא ישוב בשרשו, אלא במעשה המוטבע בו. וכן המלאכים הם עשרים לענינם, אין להם ישוב חוץ מזה. והנשמות היורדות במדריגה זו של מט"ט זהו תיקונם להיות כך, ולעבוד בדרך זה. ונמצא, שאין משוא פנים בדבר ח"ו, אלא כל אחד מתתקן בדרך שלו, כי באמת בהיותם במדריגה זו אינם מתאווין יותר מזה, ואדרבא זהו תיקונם".

ובמאמר פנות המרכבה בפנה השלישית כתב: "פנה הזאת היא פנת השלום בזה תלוי סדור גדול לכל פרקי המרכבה לעמוד על נכון אשר לא עמדו לעולם... ואז השלום יתפשט בעולם... והוא מקום שהעליונים והתחתונים עומדים בשלוח אחת בלא רגש ובלא קנאה... ועמד אור אחד חזק... המקשר עליונים ותחתונים ביחד. ובהגיע מאורות של שם... היה מצרפם ומחלקם לכל אחד לעברו. ומי שיצאו מהם היו מקבלים לפי השרש המשפיע בלי שינוי. וכן קבלו המלאכים בתחלה, ולכך כל אחד לקח מעלתו. ואין קנאה ביניהם, כי קבלו משרשם בלי שינוי, וכל אחד חפץ רק בשרשו. וכשהגיע למטה נעשה חשך אחד שנאמר בו "ישת חשך סתרו". ובני אדם לא קבלו בלי שינוי, אלא בשינוי, על ידי החשך הזה, ולכן לא הכירו את שרשם. ובאמת שלכל אחד מעלה הראוי לו אלא שלא הכירו זה, ולכן כל אחד

היה רוצה לעלות במעלה שאינו ראוי לו. וזה היה הקנאה, שלא הכירו מעלתם שהיו בו, שזה הוא מה שמגיע להם, ולא יותר. ולכך כמה מלחמות וקנאות ושנאה שהיו בעולם. והקנאה התחיל מיד בקין והבל, כי נתקנאו זה בזה, וס"ז "ויהי בהיותם בשדה". כי המקום העליון שמקבלים משם בלי שינוי נקראה אהל, ומקום התחתון מקום החשך נקרא שדה. ועל כן קין והבל בהיותם בשדה, אז נתקנאו זה בזה, והרג להבל. וכן עשו איש יודע ציד, מקום הצידה שצדים זה אל זה "איש שדה", והיה מתקנא ביעקב על הברכות. אבל יעקב היה מקבל ממקום האהל, שנאמר בו: "ויעקב איש תם יושב אהלים"... ועל כן מי שמקבל משם לא ירצה לעלות אל מקום שאינו שלו. וזה השרש צריך שיתגלה באחרונה, כדי שיקבלו כל בני האדם מעלתם כראוי לכל אחד ולא ירצו מעלה אחרת, וס"ז "וסרה קנאת אפרים... וזה הצבי יתן כח לארץ ישראל שיהיו כל המאורות משפיעים בה בחמדה ברווחה... אז יהיה השלום שולט, שכבר עברה כל קנאה, וכל אחד יחפוץ בשרשו, ולא יבקש יותר רק לפי תיקונו. ויתגבר החסידות בכל הלבבות, והחפץ יתפשט. ואז יהיה בנוי בלי חורבן אחריו "עולם חסד יבנה" בחסידות שיתפשט. "אף תכון תבל בל תמוט", והמרכבה הקדושה מסתדר לפי סדריה, הכל לפי ענין השלום על נכון כראוי... ואז שרש ישי, זאת נפש דוד "אליו גוים ידרושו". כלם יכירו מעלתם, וישראל לא יקנאו לו. וגם לא יבקשו מלחמות, וגם אומות, אלא "והיתה מנוחתו כבוד" בזמן שלא יש קנאה יש מנוחה למלך, מנוחה וכבוד ושלום עד עולם ודאי. ואז והיה ה' למלך קשר העליונים עם התחתונים, ה' אחד ושמו אחד.

ויצבור יוסף / הרב יוסף צברי, רב ומו"צ בעיר אלעד, ומח"ס ויען יוסף, שלחן מלכים ושא"ס

אימתי התמנה אהרן להיות נשיא שבט לוי?

והלוים למטה אבתם לא התפקדו בתוכם (א, מז)

הרמב"ן פירש, שהטעם שלא מנה משה את הלווים מתחילה, הוא לפי שעשה כן מדעתו, מעצם זה שה' לא מינה נשיא לשבט לוי יחד עם על הנשיאים. ולכן כעת הגיע לו ציווי מפורש ונפרד על מנין הלווים בראשות אחיו אהרן הכהן.

וזה לשונו: "והלוים למטה אבותם לא התפקדו בתוכם - הנה מתחלה ראה משה מדעתו שלא למנות הלוים, מפני שנאמר לו (פסוק ד) ואתכם יהיו איש איש למטה וגו', כי לכל המטות הנמנים יהיו נשיאיהם, ובעבור שלא מינה מבני לוי נשיא לא מנה אותם. והנה משה מסופק בענין הלוים ולא ידע מה יעשה להם, וכאשר השלים כל הפקודים בעם ונשארו הלוים לבדם פירש לו הקדוש ברוך הוא שלא ימנה אותם בתוך בני ישראל, וימנה אותם לבדם כי יפקידם על משכן העדות. ואמר (להלן ג טו) פקוד את בני לוי, שיפקדם הוא לבדו בלא הנשיאים, והוא קרא אהרן שיהיה עמו כי הוא נשיא השבט ההוא, וכאשר היו נשיאי ישראל בשבטיהם כן יהיה נשיא הלוים בם" עכ"ל.

מבואר מדבריו, כי כבר אותה העת, היה אהרן מכהן בתור נשיא שבט לוי. והכי משמע נמי לכאורה בדברי המדרש (הובא ברש"י להלן ח, ב): "לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה דעתו שלא היה עמהם בחנוכה, לא הוא ולא שבטו", ע"כ. והיינו שאהרן נשיא שבט לוי היה, ולכן חלשה דעתו שלא השתתף בקרבנות חנוכת המזבח, כשאר הנשיאים.

אמנם יש לעיין, דהרמב"ן גופא (להלן בפרשת קורח, פרק י"ז פס' י"ח) כתב בזה"ל: "איש את שמו תכתב על מטהו - יש מפרשים, שם ראש השבט ראובן שמעון לוי ויהודה. והנכון, שם הנשיאים, ועשה אהרן נשיא לשבט לוי. והוצרך לפרש כי הם מטה אחד ונשיא אחד להם, לומר אף על פי שחלקתים לשתי משפחות כהונה לבד ולויה לבד, מכל מקום שבט אחד הוא ונשיא אחד להם. והטעם כאשר פירשתי (בפסוק ו), כי לא הוצרכו ראייה רק שנבחר השבט ההוא מכל שבטי ישראל" עכ"ל.

מלשון "ועשה" יש לדייק, כי רק בזמן ההוא של מחלוקת קורח ועדתו נעשה אהרן נשיא שבט לוי, ולא קודם לכן, ודברים אלו נסתרים לכאורה מדבריו בפרשתינו, דמשמע שכבר בפרשתינו קיבל אהרן את המינוי של נשיא שבט הלווי.

ת. יש להקדים, כי "נשיא" במשמעות ממונה על הלווים, היה אלעזר בן אהרן, וכמו שמעיד הפס' כי אלעזר היה "נשיא נשיאי הלווי", ופי' שם המפרשים שהיה הממונה על הממונים בעבודת כלי המקדש. נמצא כי מינוי אהרן לנשיא ע"י משה, לא היה אלא תואר כבוד להיות לא "נשיא" מממונה, אלא "ראש השבט" לשבט לוי, וכלשון האברבנאל {פר'

במדבר { שמנה שם באריכות סדר הנשיאים ותפקידיהם: "והנשיא השמיני יותר נכבד ממנו הוא אלעזר בן אהרן שהיה נשיא נשיאי הלוי. והנשיא התשיעי יותר נכבד ממנו היה אהרן הכהן הגדול שהיה על כלם נגיד ומצוה עניניהם" עכ"ל. וכ"כ המלבי"ם {פר' בהעלותך}: "אולם באשר שבט לוי לא הקריב לחנוכת המזבח ונצטער ע"ז אהרן שהיה נשיא שבטם" עכ"ל.

אלא שלמרות מינוי משה לאהרן על שבט לוי, הוסיף להזכיר מינוי בפרשת קורח, לפי ששם היתה טענה על הראויים להיות המשמשים במקדש, ולפיכך היה ראוי לחלק את הכהנים לבד ואת הלויים לבד, ובכ"ז מינה את אהרן על שניהם, אחד כנגד כהונתו והטענה כלפיה, ואחד כנגד הלוייה והלויים, וכדביאר הרא"ם שם וז"ל:

"ואם תאמר מאי זה צד הורה מופת המטה על כהונתו של אהרן, והלא מטה אהרן לא בעבורו היה, אלא בעבור שבטו, כמו שכתוב (פסוק יח): "ואת שם אהרן תכתוב על מטה לוי", וכתוב (פסוק כג): "והנה פרח מטה אהרן לבית לוי", וכמו שהיו מטות כל הנשיאים, בעבור שבטיהם, לא בעבורם, כן מטה אהרן בעבור שבטו, ולא בעבורו. יש לומר: אף על פי שמטות שאר כל הנשיאים לא היו אלא בעבור שבטיהם, מטה אהרן לא היה אלא בעבורו ובעבור שבטו יחד. בעבורו, בשביל עבודת הכהונה, ובעבור שבטו, בשביל עבודת לוייה. שאלו היה בעבור שבטו לבד, לא היה אהרן נותן המטה של שבט לוי, אלא אלעזר בן אהרן, הממונה על כל נשיאי שבט לוי, כמו בכל שבט ושבט, שנשיאו היה נותן המטה. ואם כן פריחת מטה אהרן מכל שאר המטות, הוא מופת על כהונתו של אהרן ועל עבודת לוייה לשבט לוי, שאילו לא היה אהרן הראוי לכהונה, או שבט לוי הראוי לעבודת לוייה, לא היה מטהו פורח, מכיון שניתן לשני עניינים: בעבור כהונתו של אהרן ובעבור עבודת לוייה לשבט לוי. והסיבה שלא לקחו משבט לוי שני מטות, אחד מאהרן בעבור כהונתו, ואחד מאלעזר בנו בעבור שבט לוי, הוא מפני שהכהנים והלויים שבט אחד הם. וזהו שאמר הכתוב (פסוק יח): "כי מטה אחד לראש בית אבותם", שפירושו: אף על פי שחלקתים לשתי משפחות: משפחת כהונה לבד, ומשפחת לוייה לבד, והיה ראוי לקחת שני מטות, אחד מאהרן בעבור משפחת כהונה, ואחד מנשיא שבט לוי בעבור משפחת לוייה, מכל מקום שבט אחד הוא ודי באחד" עכ"ל.

לפי דברים אלו, יבואו דברי הרמב"ן על נכון, דמה שהוסיף לכתוב "ועשה אהרן נשיא לשבט לוי", אחר שביאר מינויו בפרשת נשא, היינו לומר שמינהו גם כנגד משפחות כהונה וגם כנגד משפחות הלוייה, להיות נשיא על שניהם, וכמפורש בדברי הרמב"ן: "לומר אף על פי שחלקתים לשתי משפחות כהונה לבד ולוייה לבד, מכל מקום שבט אחד הוא ונשיא אחד להם" עכ"ל.

ונמצא כי לשון "ועשה" שכתב בפרשת קורח, לא בא להורות על מינוי חדש, אלא בא הוא לחזק מינוי ישן וקודם, ולהוסיף לו תוקף על משפחות הכהונה והלוייה.

חקירה בפרשה / הרב יהושפט שרגא רבינוביץ, מג"ש בישיבת מיר וראש מכון דעת סופרים

המפקד בישראל, החשבה של כל אחד מעצם היותו, חלק
מהכלל, ו"מחשיבותו כיחיד"

וַיְהִי כֹּל הַפְּקָדִים שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וְשִׁלְשֵׁת אֲלָפִים וַחֲמִשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים (א, מו)

על עצם המפקד של בני ישראל, כתב הרמב"ן (א מה) ויהיו כל פקודי בני ישראל לבית
אבתם וגו' כל יצא צבא בישראל - הוצרך הכתוב להגיד מספר הכלל לאחר שהגיד הפרטים,
כי נצטוו משה ואהרן שידעו מספר מפקד העם, וידעו מספר כל שבט, כי כן דרך המלכים
במנותם את העם.

בעצם מנין נאמר "שאו", ולהלן פסוק ג "תפקדו אתם לצבאתם אתה ואהרן": יש להבין
מדוע היה צריך שאת מפקד זה יעשה אף אהרן הכהן. והלעצים הקושי שבמנין הלויים
להלן כתב הרמב"ן א מז וז"ל: פירש לו הקדוש ברוך הוא שלא ימנה אותם בתוך בני ישראל,
וימנה אותם לבדם כי יפקידם על משכן העדות. ואמר (להלן ג טו) פקוד את בני לוי, שיפקדם
הוא לבדו בלא הנשיאים, והוא קרא אהרן שיהיה עמו כי הוא נשיא השבט ההוא, וכאשר
היו נשיאי ישראל בשבטיהם כן יהיה נשיא הלויים בם. ואולי זה טעם הנקוד על ואהרן (שם
פסוק לט), כי לא היה הוא על פי ה' בפירוש.

וא"כ עולה לפי דבריו, שלהבדיל ממנין ישראל נצטוו שיהיה אהרן עמו, ומשא"כ במנין
הלויים לא היה עמו אלא הוא מעצמו קרא לו וצ"ב בזה.

ובמדרש נאמר עוד (מדרש הגדול במדבר פרשת במדבר א ג): תפקדו אותם לצבאתם אתה
ואהרן, מה שאתה שוכח אהרן מזכיר לך ומה שאהרן שוכח אתה מזכירו, ועליהם נאמר
טובים השנים מן האחד (קהלת ד, ט).

ומבואר שהיה ענין בדווקא שיהיה גם אהרן במפקד זה. ולעצם דברי המדרש, תמוה מה
שייך שכחה אצל משה ואצל אהרן שכל אחד מהם מזכיר עבור השני.

וממשיך הרמב"ן לא הבינותי טעם המצוה הזאת למה צוה בה הקדוש ברוך הוא, כי היה
צורך שיתיחסו לשבטיהם בעבור הדגלים, אבל ידיעת המספר לא ידעתי למה צוה שידעו
אותו. אולי להודיעם חסדו עליהם.

וברמב"ן כתב "אולי להודיעם חסדו עליהם כי בשבעים נפש ירדו אבותיהם מצרימה ועתה
הם כחול הים, כך וכך בני עשרים".

ואחר כן הוסיף עוד טעם שיש ענין בעצם המנין, מצד החשבת כלל ישראל בתור עם,
והחשבת כל יחיד ויחיד בפני עצמו וכדלהלן.

וז"ל: עוד כי הבא לפני אב הנביאים ואחיו קדוש ה' והוא נודע אליהם בשמו יהיה לו
דבר הזה זכות וחיים, כי בא בסוד העם ובכתב בני ישראל וזכות הרבים במספרם, וכן

לכולם זכות במספר שימנו לפני משה ואהרן כי ישימו עליהם עונם לטובה, יבקשו עליהם רחמים, ה' אלהי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים ולא ימעט מספרכם, והשקלים כופר על נפשותיכם:

ומבואר בדבריו שמלבד שכל שבט ושבט היה צריך למנותם לצורך הדגלים, מלבד זאת היה חשוב לדעת המספר הכולל של עם ישראל.

מלבד זאת יש ענין שכל אחד ואחד מישראל יעבור לפני שני האחים הקדושים משה "אב הנביאים", אהרן "קדוש ה'", שכל אחד ואחד מישראל על מאות האלפים שבהם, יעבור לפניהם.

ובטעם לכך כתב הרמב"ן שעל ידי כך יהיה להם לכל אחד ואחד "זכות וחיים", וובטעם לכך כתב שהוא מחמת שתי סיבות. א. "כי בא בסוד העם ובכתב בני ישראל וזכות הרבים במספרם". והיינו שכל יחיד ויחיד הוא חלק מעם ישראל וכחלק מכך יש לו ליחיד "זכות הרבים", בכך שנמנה כל אחד מהם בתוך כלל ישראל.

מלבד זאת היתה בחינה השנייה במניית כל יחיד והיא ההחשבה של כל יחיד ויחיד מכלל ישראל בפני עצמו ולא רק שהוא שייך לכלל, אלא יש ענין והחשבה של כל יחיד ויחיד. בפני עצמו. שבשעה שכל אחד ואחד מהם יעבור לפני האחים הללו, **ישימו עליהם עונם לטובה, יבקשו עליהם רחמים.**

הביאור שכל אחד מישראל עובר לפני משה ואהרן כדי לקבל קדושה מהם

והביאור שחשימו עליהם כח לטובה. יבואר על פי דברי האלשיך (במדבר א ג) שכתב על הכח שיש למשה ואהרן, "שהם המשפיעים שפע קדושה בעצמם. וובטעם לכך כתב "כי אין צריך לומר ששכינה אתם כי הם גדולים על שבט הלוי, שהם לגיון של מלך למעלה ממדרגת שבטי הדגלים, שעל כן סביב למשכן יחנו.

לפיכך כשעברו כל אחד מישראל לפני האחים משה ואהרן, השפיע על כל אחד שפע של קדושה וממילא נזכרו לטובה לפניו יתברך.

ועולה שהמטרה היתה שכל אחד ואחד יעבור כדי שיתברך הוא בפני עצמו מתוקף החשבתו של כל אחד ואחד.

ונראה שהוא הביאור המשך דבריו שהביא מן המדרש: **ובמדבר סיני רבה ראיתי כך, במספר שמות לגולגלותם, אמר לו הקדוש ברוך הוא למנותם בכבוד ובגדולה, לכל אחד ואחד, לא תהיה אומר לראש המשפחה "כמה במשפחתך" "כמה בנים יש לך", אלא כולהון יהון עוברים לפניך באימה ובכבוד ואתה מונה אותם, הדא הוא דכתיב (פסוק יח) במספר שמות מבין עשרים שנה ומעלה לגולגלותם**

וצריך ביאור מה היתה הס"ד למנותם כמה במשפחתך, והרי בודאי לא היה צד של זלזול אצל משה רבינו ואהרן הכהן.

אכן ביאור הדברים הוא מיניה וביה, והוא כלשון הרמב"ן שהואיל והמנייה היתה צריכה להיות "בכבוד ובגדולה", שוב כחלק מן ההחשבה של כל אחד ואחד, לכך היה צריך למנות

כל אחד ואחד מהם כיחיד, ולכך נאמר לא כחלק ממשפחה, בכבוד ובגדולה **כל אחד בפני עצמו**.

אמנם נראה מדבריו, שכדי שתחול על המתברך ברכה, המתברך עצמו הי צריך להכין עצמו כדי לקבל את הברכה. שלשון המדרש "אלא כולהון יהון עוברים לפניך באימה ובכבוד ואתה מונה אותם".

והביאור בזה, שהואיל ויש החשבה אצל המתברך כדין בכבוד ולגדולה, ממילא זה דרש מן המתברך לבוא באימה וכבוד, וביאר המכתב מאליהו שכדי שתחול הברכה על ראש המתברך הוא היה צריך לבטל עצמו כדי שתחול עליו הברכה.

ולפי זה עוד יבואר, מה שהובא במדרש שלעיל, "מה שאתה שוכח אהרן מזכיר לך". ונראה שהביאור הוא בזה, שאחר שכל אחד מן המתברכים קיבל שפע של קדושה ממשה ואהרן. ומדקדוק לשונו של הרמב"ן, שהברכה היתה "מאב הנביאים" מאחיו "קדוש ה'".

ומכך שהפריד הרמב"ן בתואריהם יבואר, שכל אחד מהם משה והן אהרן בירך מתוקף מעלתו האישית, וממילא כל אחד נתן ברכה וקדושה כפי ערך דרגתו שלו, ובביאור הענין מה ששכח זה ביאורו, שמה שהחסיר בברכתו, השלים השני, ונמצא שנתברך כל אחד ברכה שלימה משניהם גם יחד.

ולפי זה יבואר היטב מדוע דווקא במנין בני ישראל נצטוה גם אהרן שיהיה נוכח בעצם הספירה ולהבדיל ממניית הלויים. ונראה שבני לוי המה משרתי ה' ברור הוא שהם חשובים והם החונים לפני ה', הכל יודעים החשבתם, וממילא לא היה צורך שאהרן יהיה מונה אותם כדי להחשיבם. אכן, כלל ישראל היה ענין להחשיבם הם כרבים והן כל אחד בפני עצמו ומשום כן דדוקא במנין בני ישראל נצטוה אהרן למנות את בני ישראל.

ואחר המתבאר גודל ההחשבה של כל אחד מישראל, יש בנותן טעם להביא דבריו של מרן הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל והוא הביא דברי התוספות מגילה לא ע"ב וז"ל: **מטעם זה אנו קורין במדבר סיני קודם עצרת כדי שלא להסמיך הקללות שבבחוקותי לעצרת**

והוא ביאר טעם נוסף, שלכך את פרשת במדבר קודם שבועות לומר לכל יהודי ויהודי, שחושב מי מה אני שאעמול בתורה, מה שווה תורתני. ולזה קוראים פרשה זו קודם מתן תורה, שידע לו כל יהודי ויהודי כמה הוא חשוב בפני עצמו כמה ערך יש לו, כמה חשובה תורתו לפני ה', יעריך את עצמו ואת למודו.

ומסיכום כל מאמר זה עולה שענין מנין בני ישראל, היו בו החשבה של "היחיד" הוא חלק מן הכלל ישראל וכל הכלל כלל ישראל נוצר ממאו אלפי יחידים המשפעים על כל הכלל. משום היה צורך לדעת את המספר הכולל של כלל לישראל, ומשלימות זו נוצר הכלל.

מאידך, היה צורך שכל אחד מישראל ימנה אחד בפני עצמו, וזאת מדין החשבתו של היחיד מתוקף החשבתו של היחיד. כחלק החשבתו של היחיד הוא הברכה שקיבל מקיבל בכך שעבר לפני משה ואהרן יחדיו כאמור, ועצם החשבתו היא ערך בפני עצמו שהכל צריכים לו ולתורתו.

חקירה בפרשה / הרב יהושפט שרגא רבינוביץ, מג"ש בישיבת מיר וראש מכון דעת סופרים
המפקד בישראל, החשבה של כל אחד מעצם היותו, חלק מהכלל", ו"מחשיבותו כיחיד"

והשלישי והוא כדי שיקבל אדם ברכה הוא צריך להכין את עצמו שתחול עליו הברכה
הוא צריך לבטל על עצמו ואת אישיותו כדי שיהיה כלי מחזיק ברכה.

להערות: ys.rabin@gmail.com

יש מאין / הרב יצחק שלמה פייגנבוים, מו"צ בבני ברק, מח"ס 'נר איש וביתו' ו'שמועה טובה'

ויחנו במדבר סיני (ה) - עליותיו וירידותיו דמשה להר מתי

היו

שיטות התנאים באיזה שעה ביום עבוד פרישה

א. בגמרא שבת פו. מייתי פלוגתא דתנאי גבי פולטת מתי היא טהורה -

א. דעת רבי אלעזר בן עזריה, פולטת ש"ז ביום השלישי טהורה, ומפרשין דס"ל כרבנן דאמרי בה' בשבא עבוד פרישה, ובשבת ניתנה תורה, הרי דאי איכא ג' ימים טהורה, ולא תליא בעונות כי אם בימים ומקצת היום ככולו, וע"כ מחשבינן ליום ה' בשבא הגם דפירשו בסוף יום ה' ויום ו' כולו וכיון שנכנס יום שבת שהוא יום שלישי אי פלטה הרי היא טהורה, והגם דבמציאות ליכא כי אם כי אם ב' עונות שלימות, ליל ו' ויום ו' טהורה, ע"ש ברש"י ד"ה ביום השלישי וד"ה בשלמא.

ב. דעת רבי ישמעאל, פולטת ש"ז ביום הרביעי טהורה, ומפרשין דס"ל כרבי יוסי דבד' בשבא עבוד פרישה ובשבת ניתנה תורה, הרי דאי איכא ד' ימים טהורה, וגם לרבי ישמעאל לא תליא בעונות כי אם בימים ומקצת היום ככולו, וע"כ מחשבינן ליום ד' בשבא גם אם פירשו בסוף היום, וימים ה' ו' וכיון שנכנס שבת שהוא יום הרביעי אי פלטה טהורה, והגם דבמציאות ליכא כי אם ד' עונות שלימות ליל ה' ויום ה' ליל ו' ויום ו' טהורה.

ג. דעת רבי עקיבא, דבעינן ה' עונות ולא תליא בימים, ומפרשין בגמרא בזה"ל לעולם כר' יוסי [ס"ל דאמר בד' בשבא עבוד פרישה, ובשבת ניתנה תורה], כדאמר רב אדא בר אהבה משה בהשכמה עלה ובהשכמה ירד, בהשכמה עלה דכתיב (שמות לד, ד) וישכם משה בבקר ויעל אל הר סיני, בהשכמה ירד דכתיב (שמות יט, כד) לך רד ועלית אתה ואהרן עמך, מקיש ירידה לעליה מה עליה בהשכמה אף ירידה בהשכמה.

ופרש"י ד"ה לעולם ר"ע כרבי יוסי ס"ל וכרב אדא דאמר משה כל עליותיו בהשכמה עלה וכל ירידותיו בהשכמה, הלכך ירידה דכתיב וירד משה מן ההר אל העם ויקדש את העם דהיינו פרישה בהשכמת רביעי היתה ומהוזקק להפרישן בהשכמה ש"מ עד ה' עונות שלימות קפיד קרא עכ"ל, פירוש לפירושו, דלכאורה אין הכרח ממה דמשה ירד בהשכמה דבעינן ה' עונות דדילמא כך הוא הסדר לאותם שעולין לשמים ויורדין שכל עליותיהן וירידותיהם הוא בהשכמה, ועל כן הדגיש רש"י דילפינן לה' עונות מהא דמשה הפרישן תיכף בירידתו והוא מה דכתיב וירד משה מן ההר אל העם ויקדש וע"כ הוא משום דבעינן ה' עונות הזדרז להפרישן בהשכמה.

ד. דעת חכמים, אמר רבי יוחנן זו דברי רבי ישמעאל ורבי עקיבא אבל חכמים אומרים שש עונות שלימות בעינן, ופרש"י ד"ה אבל חכמים אומרים ו' עונות שלימות ס"ל כר' יוסי

דאמר בארבעה עבוד פרישה ובהשכמה כרבי עקיבא, ולית להו שטבלו בלילי שבת וכו' עכ"ל.

*

סיכום שיטות התנאים מי הוא האומר דבהשכמה ירד ועבוד פרישה בתחילת היום

ה. נמצינו למדים דלרבי עקיבא וחכמים דס"ל דבעינן עונות שלימות ס"ל דכל עליותיו וכל ירידותיו בהשכמה היו, והתחיל הפרישה בתחילת היום בהשכמה, אבל לראב"ע ור' ישמעאל דס"ל דלא אזלינן בתר עונות כי אם בתר ימים אין הכרח לומר דעליותיו וירידותיו בהשכמה היו דאפילו אם הפרישן באמצע או בסוף היום עלו להם לפרישה דמקצת היום ככולו.

*

האם לדעת הסוברים דלא עבוד פרישה בתחילת היום ס"ל דבהשכמה עלה

ו. והנה הא דמשה בהשכמה עלה ילפינן מקרא האמור בלוחות שניות וישכם משה בבוקר ויעל אל הר סיני, ויש להסתפק לראב"ע ור' ישמעאל הסוברים דדהפרישה היתה באמצע היום אי סבירא להו דבהשכמה עלה וילפינן לה מהאי קרא או דילמא דס"ל דהאי עליה שהיתה בלוחות שניות היא היתה בהשכמה אבל שאר עליותיו אין הכרח שהיו בהשכמה.

*

דעת התוס' דלתנאי דלא עבוד פרישה בתחילת היום לית להו בהשכמה עלה

ז. ולאחר העיון נראה דנחלקו בזה רש"י ותוס', דבתוס' פו. כתבו על מה דאמרינן בגמרא בהשכמה עלה אליבא דרבי עקיבא איורי עכ"ל, ומבואר מדבריהם דכל דברי רב אדא בר אהבה משה בהשכמה עלה אתי אליבא דרבי עקיבא ואילו לשאר תנאי אין הכרח דבהשכמה עלה, וכ"כ הפני יהושע דדוקא אליבא דרבי עקיבא דאיכא נפק"מ לדינא בהנך דרשות לענין פולטת דבעינן ה' עונות שפיר שייך הנך דרשות דרב אדא, משא"כ לאינך תנאי דפליגי עליה בדינא דפולטת א"כ הל מילתא דבהשכמה עלה לא איצטריך כלל כיון דלא נפק"מ מידי עכ"ל.

*

דעת רש"י דכולהו תנאי ס"ל בהשכמה עלה

ח. אמנם רש"י ס"ל דכו"ע ס"ל דבהשכמה עלה ולא נחלקו אלא אם בהשכמה ירד, וכתב דף פז: ד"ה בתרי בשבא אמר להו ואתם תהיו לי ומשה עלה ויקרא אליו כל העניין עד אלה הדברים אשר תדבר וגו', הדברים האלה נאמרו לו למחרת ביאתם כדאמרינן כל עליותיו בהשכמה היו, ואפילו למאן דלית ליה בהשכמה ירד דלא אקיש אית ליה בהשכמה עלה דהא בהדיא כתיב קרא עכ"ל.

ומה שהיה מוכרח לומר כן כתבו המזרחי ולבוש וגור אריה (שמות יט, ג) דהיה קשה לרש"י מי אמר דהני קראי נאמרו ביום השני דילמא נאמרו לו מיד ביום ביאתם, וע"כ כתב כיון דלכו"ע כל עליותיו בהשכמה היו, ובני ישראל הגיע לבמדבר סיני ביומא קמא, ע"כ דברים אלו נאמרו למשה ביום השני למחרת שעלה בהשכמה עכ"ד.

אלא דצ"ב הא רב אדא בר אהבה דס"ל בהשכמה ירד יליף לה מהיקשא דכתיב (שמות יט, כד) לך רד ועלית אתה ואהרן עמך, מקיש ירידה לעליה מה עליה בהשכמה אף ירידה בהשכמה, וראב"ע ור' ישמעאל דלא ס"ל בהשכמה ירד מה ילפי מהאי היקשא, וצ"ל דלית להו האי היקשא ואיכא מ"ד דס"ל דאי אפשר ללמוד היקש מעצמו אלא קיבלו מרבותיו כמבואר ברש"י סוכה לא. ד"ה לא מקשינן.

והא דכתיב וירד משה מן ההר אל העם ויקדש את העם לאו למימרא שהפרישה היתה מוכרת להיות בדוקא סמוך לירדתו דהא סגי נמי אם תהיה בסוף היום, אלא לומר שבחו של משה שלא היה פונה לעסקיו אלא מן ההר אל העם וכמו שכתב רש"י (שמות יט, יד) ודו"ק בכל זה.

(המשך יבא בע"ה)

להתענג על ה' / הרב יעקב מנשה, מגיד מישרים בשכונת פסגת זאב

כיסוי הכלים - ורמזם

וּבֹא אֶהְרֵן וּבְנֵי בְנֵי הַמִּצְחָה וְהוֹרְדוּ אֶת פְּרֻכַת הַמָּסַךְ וְכִסּוּ בָּהּ אֶת אֶרֶץ הָעֵדֻת, וְנָתַנוּ עָלָיו פְּסוּי עוֹר תַּחַשׁ וּפְרָשׁוֹ בְּגַד כָּלִיל תְּכֵלֶת מְלֻמְעָלָה וְשָׂמוּ בְדָיו: וְעַל שְׁלַחַן הַפָּנִים יִפְרָשׁוּ בְּגַד תְּכֵלֶת וְנָתַנוּ עָלָיו אֶת הַקְּעֻרָתָּהּ.. וּפְרָשׁוּ עֲלֵיהֶם בְּגַד תּוֹלַעַת שָׁנִי וְכִסּוּ אֹתוֹ בְּמִכְסָה עוֹר תַּחַשׁ וְשָׂמוּ אֶת בְּדָיו. וְלָקְחוּ בְּגַד תְּכֵלֶת וְכִסּוּ אֶת מְנֵרֶת הַמָּאוֹר.. וְנָתַנוּ אֹתָהּ וְאֵת כָּל כְּלֵי אֶל מִכְסָה עוֹר תַּחַשׁ וְנָתַנוּ עַל הַמוֹט. וְעַל מִזְבַּח הַזֶּהָב יִפְרָשׁוּ בְּגַד תְּכֵלֶת וְכִסּוּ אֹתוֹ בְּמִכְסָה עוֹר תַּחַשׁ.. וְלָקְחוּ אֶת כָּל כְּלֵי הַשֶּׁרֶת.. וְנָתַנוּ אֶל בְּגַד תְּכֵלֶת וְכִסּוּ אֹתָם בְּמִכְסָה עוֹר תַּחַשׁ.. וְדָשְׁנוּ אֶת הַמִּזְבֵּחַ וּפְרָשׁוּ עָלָיו בְּגַד אֲרָגְמָן, וְנָתַנוּ עָלָיו אֶת כָּל כְּלָיו.. וּפְרָשׁוּ עָלָיו פְּסוּי עוֹר תַּחַשׁ וְשָׂמוּ בְדָיו (ד, ה-יד)

ומבואר בפסוקים שעל הארון היו ג' כיסויים: פרוכת, עור תחש, ובגד כליל תכלת. ועל השולחן היה ג' כיסויים: בגד תכלת מעליו, תולעת שני מעליו ועל כליו, ומעל שניהם עור תחש. ועל המנורה, ומזבח הזהב, וכלי המזבח היה ב' כיסויים: בגד תכלת, ועור תחש. ועל מזבח הנחושת היה ב' כיסויים: ארגמן, מעליו, ועור תחש מעליו ועל כליו.

ובמדרש (רבה ד, יג, ה"ד ברמב"ן) מבואר הטעם שחלוק הארון משאר הכלים, שבכל הכלים המכסה העליון שנראה לכול, היה עור תחש. ואילו על הארון הכיסוי העליון שנראה לכול היה בגד תכלת, כיון שכל מעשיו היו ככסא כבוד של מעלה, כמו שנאמר: "מכון לשבתך פעלת ה' מקדש אדני כוננו ידיך". (שמות טו, יז). שבית המקדש מכון כנגד מקדש של מעלה, והארון כנגד הכסא הכבוד, שלכך עשו לו כפורת כנגד השרפים שהם עומדים ממעל לו, וכן שני כרובים כנגד שמים וארץ מקום מושבו של הקב"ה. ולכך גם בשעה שהיו נוסעים לא היו פורסין עליו לא בגד ארגמן, ולא תולעת שני, אלא בגד כליל תכלת, כיון שתכלת דומה לים, וים דומה לרקיע, ורקיע דומה לכסא הכבוד. ולכך היה הבגד תכלת מלמעלה פניו כנגד הרקיע הדומה לו.

ואמנם עדיין יש לבאר בשאר ההבדלים בין הכלים, שלארון ולשולחן היו ג' כיסויים, ואילו לשאר הכלים רק ב' כיסויים. וגם בסוג הכיסויים יש שינוי שכולם היה תכלת ועור תחש, ואילו במזבח הנחושת היה ארגמן. ובארון נוסף גם פרוכת. וגם בצורת הקיפול של הכלים היה שינוי שבמנורה הכלים היו יחד עמה ממש ואילו בשולחן ומזבח היו כיסוי נפרד.

בספר תולדות יצחק (ר' יצחק קארו, דוד מרן השו"ע) כתב לבאר בטעם שינוי מספר הכיסויים. שבארון היו שלשה כיסויים, כנגד שלשה מדרגות שהיו בנבואה, רוח הקדש, אספקלריא שאינה מאירה, אספקלריא המאירה. שהרי משה רבינו קיבל נבואתו מבין הכרובים, כמש"כ "ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת מבין שני הכרובים". (שמות כה, כב). ובשולחן היה שלשה כיסויים, כנגד שלשה מעלות שהיו במלכות ישראל. שופטים, מלכי ישראל, מלכי יהודה. ובמנורה היה שני כיסויים שהיא מכונת כנגד החכמה, כנגד

תורה שבכתב ותורה שבעל פה. ובמזבח הקטורת היה שני כיסויים כנגד ב' דרגות שיש בישראל, העוסקים בתורה, ובעלי מלאכה שאלו צריכים לאלו. שאם אין קמח אין תורה. (אבות ג, יז).

ובהעמק דבר הוסיף לבאר: שצבע התכלת מסמל הנהגה שהיא למעלה מהטבע, שהרי הוא דומה לכיסא הכבוד, ואילו עור התחש מסמל את הנהגת הטבע שהרי בא לשמירה מחול וגשם וכדו'. ובוזה יש לומר שכיון שהשולחן מרמז על מלכות, והמזבח הפנימי על כהונה גדולה, והמנורה על כח פלפולה של תורה, לכן כיסוי התכלת היה מלמטה והתחש מלמעלה, כדי לרמז שאף שבכל אחד מהם אדם זוכה משמים בהשגחה פרטית, מ"מ הדבר גם תלוי בהשתדלות האדם להגיע לכך, משא"כ בארון הדבר היה הפוך: כיון שכל הנהגתו היה למעלה מהטבע וכמו שאמרו חז"ל (סוטה לה.) שהארון היה נושא את נושאי. וכן הדברות שכתובים בו עמדו בנס. וגם שמיעתם הייתה בנס. לזה היה הדבר להפך שמכסה התחש שבאה לשמירה מכוחות הטבע הייתה מלמטה, והכיסוי תכלת מלעלה.

והנה כלי השולחן היו מונחים מעל השולחן בהפסק של בגד תכלת, ואילו כלי המנורה לא היו בנפרד אלא יחד עם המנורה, וביאר העמק דבר שטעם הדבר: שכיון שהשולחן מסמל למלכות. 'ואין מלך בלא עם'. וראשי העם תמיד עומדים מסביבו, אבל מכל מקום הוא מובדל מהם, ואינו רגיל עמהם כ"כ, וגם המשרות שלהם שונים זה מזה, לכן השולחן מכוסה בתכלת בפני עצמו, וכלים מכוסים בתולעת שני.

אבל במנורה הכלים נכרכו יחד איתה בתכלת, כיון שהיא רומזת לתורה ובא לומר שהרב מוכרח להיות בצוותא עם תלמידיו, והיו עיניהם רואות את מוריהם ומשמשים אותו, וכולם מושגחים בפרטות שיהיו מצליחים בלמודם, ולכן הכי היו הכל בבגד תכלת אחד. משא"כ מזבח הזהב שהוא מרמז לכהונה גדולה, נכרכו הכלים בפני עצמם ולא ביחד עם השולחן, כיון שכהן גדול אינו מוכרח שהיו כהנים הדיוטים סביבו.

והטעם שמזבח החיצון נכרך בצבע ארגמן בשונה משאר הכלים ביאר הרב: היות שעיקר עבודת הקרבנות היה בו, ובזכות זה העולם ניזון ומתברך (כתובות י:). לכן כיסו בבגד ארגמן שהוא בגד מלכים ומי שיש לו שפע עשירות.

וביסוד זה ביאר הטעם שבמנורה הקדימה תורה לומר את לקיחת הבגד קודם שהזכיר את המנורה, ולא ככל כלי שרת שבפרשה, ללמדנו שכח פלפולה של תורה מצריך סיעתא דשמיא לעמלים בה עוד קודם שהגיעו להיות תלמידי חכמים, שיהיו יכולים להגיע לבסוף לכבודה.

מאור שעשועי - תפילה לעני / הרב מנחם צבי גולדבאום, מחבר סדרת 'מוסר דרך'

עיניו למטה ולבו למעלה

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה פֶּקֶד כָּל בֶּכֶר זָכָר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִפֶּן חֹדֶשׁ וּמַעַלָּה וְשָׂא אֶת מִסְפָּר שְׁמֹתָם
(ג, מ)

כתב בעל הטורים: "ושא. ג' [כלומר, 'ושא' מופיע שלש פעמים בתנ"ך]. 'ושא את מספר שמותם'. 'ושא עיניך ימה וצפונה' (דברים ג, כז). ואידך 'ראה עניי ועמלי ושא לכל חטאתי' (תהלים כה, יח). שהיה דוד מתפלל על שנשא מספר בני ישראל, וזהו 'ושא את מספר שמותם', והמתפלל צריך שיתן עיניו למטה. וזהו 'ושא עיניך ימה', שיתן עיניו למטה ולא ירים עיניו למעלה".

הנה מה שכתב בעל הטורים "המתפלל צריך שיתן עיניו למטה" כבר ציינו את המקור ליבמות (דף קה ע"ב) וז"ל הגמרא שם: "רבי חייא ורבי שמעון בר רבי הוו יתבי, פתח חד מינייהו ואמר, 'המתפלל צריך שיתן עיניו למטה, שנאמר, 'וזהו עיני ולבי שם כל הימים'. וחד אמר, 'עיניו למעלה, שנאמר, 'נשא לבבנו אל כפים'. אדהכי אתא ר' ישמעאל בר' יוסי לגבייהו. אמר להו, 'במאי עסקיתו?'. אמרו ליה, 'בתפלה'. אמר להו, 'כך אמר אבא 'המתפלל צריך שיתן עיניו למטה ולבו למעלה, כדי שיתקיימו שני מקראות הללו'". נרבי חייא ורבי שמעון בן רבי ישבו. אחד מהם פתח ואמר, 'המתפלל צריך שיתן עיניו למטה... ואחד אמר צריך שיתן עיניו למעלה... בינתיים בא רבי ישמעאל ברבי יוסי אליהם ושאל אותם, 'במה אתם עוסקים?'. הם השיבו לו, 'בענין תפלה'. אמר להם, 'כך אמר אבא נרבי יוסי', 'המתפלל צריך שיתן עיניו למטה... ויכוון בלבו למעלה... כדי שיתקיימו שני מקראות הללו כאחד].

מה הכוונה שהמתפלל צריך לתת "עיניו למטה"? מבאר רש"י: "עיניו למטה. כלפי ארץ ישראל, משום דשכינה התם קיימא כדכתיב 'וזהו עיני ולבי שם'". ולכאורה לפי זה "למטה" אין הכוונה שיתן את עיניו בארץ, אלא שיתן את עיניו כלפי ארץ ישראל. וזה נקרא "למטה" לעומת השמים שנקראים "מעלה".

ואשר לפי זה לכאורה הלכה זו היא מעין ההלכה המבוארת בברכות (דף ל ע"א), "היה עומד בחוץ לארץ - יכוין את לבו כנגד ארץ ישראל שנאמר 'והתפללו אליך דרך ארצם'. היה עומד בארץ ישראל - יכוין את לבו כנגד ירושלים, שנאמר, 'והתפללו אל ה' דרך העיר אשר בחרת'. היה עומד בירושלים - יכוין את לבו כנגד בית המקדש, שנאמר, 'והתפללו אל הבית הזה'. היה עומד בבית המקדש - יכוין את לבו כנגד בית קדשי הקדשים, שנאמר 'והתפללו אל המקום הזה'. היה עומד בבית קדשי הקדשים - יכוין את לבו כנגד בית הכפורת. היה עומד אחורי בית הכפורת - יראה עצמו כאילו לפני הכפורת. נמצא, עומד במזרח - מחזיר פניו למערב. במערב - מחזיר פניו למזרח. בדרום - מחזיר פניו לצפון. בצפון - מחזיר פניו לדרום. נמצאו כל ישראל מכוונים את לבם למקום אחד. אמר רבי אבין

ואיתימא רבי אבינא, מאי קראה? 'כמגדל דויד צוארך בנוי לתלפיות', תל שכל פיות פונים בו".

אלא דאם כן, דהלכה זו המבוארת ביבמות (דף קה ע"ב) שיתן עיניו למטה - לארץ ישראל, היא עצמה ההלכה המבוארת בברכות (דף ל ע"א) שיכוין את לבו כנגד ארץ ישראל, אם כן צריך עיון מדוע רש"י ביבמות כתב הטעם "דשכינה התם קיימא כדכתיב 'והיו עיני ולבי שם'", ומדוע לא הביא את הפסוקים המובאים במסכת ברכות "וְהִתְפַּלְלוּ אֵלַיךְ דְּרֶךְ אֲרָצָם" (מלכים א ח, מח) או "כְּמַגְדַּל דְּוִיד צְוֹאֲרֶךְ בְּנוֵי לְתַלְפִּיּוֹת" (שיר השירים ד, ד) - תל שכל פיות פונים בו?

אלא על כרחך דבאמת אלו הן שתי הלכות נפרדות, והראיה, שהרי הן שני סימנים בשלחן ערוך, שבסימן צד איתא, "...היה עומד בחוץ לארץ יחזיר פניו כנגד ארץ ישראל ויכוין גם לירושלים ולמקדש ולבית קדשי הקדשים. היה עומד בארץ ישראל יחזיר פניו כנגד ירושלים... אם מתפלל לרוח משאר רוחות, יצדד פניו לצד ארץ ישראל אם הוא בחוץ לארץ ולירושלים אם הוא בארץ ישראל... מי שאינו יכול לכוין הרוחות, יכוין לבו לאביו שבשמים", [ובבאר הגולה שם ציין לסוגיה דברכות דף ל], ואילו בסימן צה כתב "צריך שיכוף ראשו מעט, שיהיו עיניו למטה לארץ, ויחשוב כאילו עומד בבית המקדש, ובלבו יכוין למעלה לשמים" [וכאן ציין באר הגולה לסוגיה דיבמות דף קה]. והרי שאלו הן שתי הלכות נפרדות, והשלחן ערוך הפרידן לשני סימנים נפרדים, וצריך עיון.

עוד צריך עיון לשון השלחן ערוך הנ"ל "שיהיו עיניו למטה לארץ, ויחשוב כאילו עומד בבית המקדש", ולכאורה אין זה כפירוש של רש"י, שהרי רש"י כתב שהכוונה "למטה" היא לארץ ישראל, ואילו השלחן ערוך הרכיב שני ענינים: א] שיהיו עיניו למטה 'לארץ'. ב] יחשוב כאילו עומד בבית המקדש. והנה עצם ההרכבה של שני הטעמים צריך עיון, דמה השייכות בין זה שיתן עיניו למטה לארץ לזה שיחשוב כאילו עומד בבית המקדש? ובכל אופן לכאורה לפירוש רש"י אין כלל מקור שיתן את עיניו "למטה לארץ" (אלא אם כן נפרש דגם השלחן ערוך לא התכוון שיסתכל כלפי מטה, אלא שכוונתו "למטה לארץ" היא לבית המקדש של מטה, ולכאורה אין זו משמעות לשונו).

ואף ברמב"ם יש שתי הלכות נפרדות, דבהלכות תפילה פרק א (הל"ג) כתב "והכל יהיו מתפללין נכח המקדש בכל מקום שיהיה" [ובכסף משנה שם כתב "נראה לי שלמד כן מדאמרינן במשנתו של ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי, את ה' אלהיך תירא ואותו תעבוד, עבדהו בתורתו, עבדהו במקדשו, כלומר להתפלל נכחו"], ושם פרק ה (הל"א-ג) כתב, "שמונה דברים צריך המתפלל להזהר בהן ולעשותן... ואלו הן... ונוכח המקדש... כיצד, היה עומד בחוצה לארץ מחזיר פניו נכח ארץ ישראל ומתפלל" וכו' [ועיין כסף משנה שם], וכבר העיר בהגהות שנדפסו בסוף אחד השס"ם החדשים (ואינן לפני כעת לעיין בהן) דמזה שהכסף משנה הביא מקור שונה לשתי ההלכות ברמב"ם, מבואר דסבירא ליה לכסף משנה ששני עניינים נפרדים הן.

ואולי אפשר לומר שיש שני דינים: א. צורת העמידה של המתפלל - וזה נוגע יותר לצורה החיצונית של התפילה נוכפי שראיתי מעירים בסוגיה דברכות הנ"ל, דתוס' (ד"ה עומד) והרמב"ם (תפלה פ"ה ה"ג) לא גרסו 'את לבו' בכל הברייתא, שהרי צריך לעמוד ולכוין את פניו לכוון מקומות אלו (וכן גרסת הירושלמי 'הופכין פניהן'). והב"ח (סימן צד) ביאר שאין אדם יכול לדייק בכוון ארץ ישראל, ולכן יכוון גם בלבו לאותו כוון שצריך לעמוד בו, ועל כל פנים גם לפי הב"ח עיקר ההלכה היא בצורה החיצונית של התפילה, לכוין את פניו למקומות אלו). ב. כוונת לבו של המתפלל (ולפי זה צריך לפרש את הסוגיה של יבמות הדנה אם צריך שיתן "עיניו" למטה או למעלה, דעיקר הענין אינו העיניים אלא הלב והכוונה), ובאתי רק להעיר. [ועיין "קרן אורה" בסוגיה דיבמות (דף קה ע"ב) שכתב בתוך דבריו, "וכח העין והלב גם כן ידוע, כי כח העין הוא ראש לכחות הנפש, כי כח המחשבה היא, ומקורה הוא בקדושה עליונה. על כן אמרו ז"ל המתפלל צריך שיתן 'עיניו' למטה, שיכוין להוריד השפע ממעלה למטה, למען תתקדש גם הלב בתכלית הקדושה. ועל ידי זה תתעלה גם הלב וכל כחותיו אל המדרגה העליונה, ותתפשט מכל לבושי המחשבות הזרות מדרגות הקטנים והפחותים, וזהו כוונת מאמר השני צריך שיכוין 'עיניו' למעלה, כי תכלית הכוונה הוא למען העלות הכל מעלה מעלה. ובא ר' יוסי והכריע לקיים ב' המקראות, צריך שיתן 'עיניו' למטה ו'לבו' למעלה, כי על ידי הורדת השפע ממקור העין למטה, יעלה לבו מעלה מעלה ויחדיו יהיו תמים ביחוד שלם, והבין עכ"ל].

והנה הרי"ף בברכות (דף כב ע"ב מדפי הרי"ף) הביא את הסוגיה דיבמות הנ"ל, וכתבו תלמידי רבינו יונה (שם), "צריך שיתן עיניו למטה ולבו למעלה, כלומר שיחשוב בלבו כאילו עומד בשמים ויסיר מלבו כל תענוגי העולם הזה וכל הנאות הגוף, כענין שאמרו הקדמונים 'כשתרצה לכוין פשוט גופך מעל נשמתך', ולאחר שיגיע לזו המחשבה יחשוב גם כן כאילו הוא עומד בבית המקדש שהוא למטה, מפני שעל ידי זה תהיה תפלתו רצויה יותר לפני המקום. מפי מורי הרב נר"ו עכ"ל.

ובערוך השולחן (סימן צה סעיף ד) ז"ל, "אמרו חז"ל ביבמות (דף קה ע"ב) 'המתפלל צריך שיתן עיניו למטה ולבו למעלה... ופירש רש"י כלפי ארץ ישראל משום דשכינה התם קיימא עכ"ל, כלומר דפסוק זה אמרו שלמה לאחר שבנה את הבית המקדש, ושלא נאמר דלאחר החורבן סילק שכינתו בשמים, דאינו כן... דאף אחר החורבן לא זזה שכינה ממקומה (מהרש"א), ולבו למעלה למקדש של מעלה המכוון כנגד מקדש של מטה (שם), וזהו שנתבאר בסימן הקודם שצריך שיכוין את לבו כנגד ארץ ישראל וירושלים ובית המקדש ומחזיר פניו לשם", והרי שכתב שבאמת שני הסימנים בשולחן ערוך עניינם אחד, וצריך עיון.

ובעצם הענין שצריך שיתן עיניו למטה ולבו למעלה כתב בספר "פניני תפילה" לפרשתנו כמה טעמים, וז"ל: "ובביאור ענין זה שהמתפלל יתן עיניו למטה ולבו למעלה, מבאר המלבי"ם (תהלים קכג, א) שהמתפלל על צרכי העולם, הגם שיתן עיניו למטה על דברים השפלים, צריך על כל פנים שיהיה לבו למעלה אל המנהיג והמניע הכל.

עיניו למטה ולבו למעלה

וכעין זה מבאר החיד"א (פני דוד פרשת וזאת הברכה לג, כח) כשהאדם מתפלל על עיניו עולם הזה (פרנסה, חיים, רפואה וכיוצא בהם) לא יהיה כוונתו לעסקי עולם הזה, אלא תכליתו לשמים - שיוכל על ידי זה לעבוד את השם, וזה מה שאמרו 'עיניו למטה' - בעיני עולם הזה לשאול כל הנצרך, 'ולבו למעלה' - שעיקר כוונתו ומחשבתו הכל למעלה לשם שמים.

ביערות דבש (ח"ב דרוש ה) מבאר שהמתפלל צריך לתפוס מדת האמת שהיא למטה... והיינו שיתפלל על דברים אמיתיים ולא ליתן עיניו להתפלל בדברים שקרים וכזבים... ולבו למעלה' - שלא יעמוד על הדין והאמת, אלא יתנהג לפני משורת הדין וירדוף צדק שהוא החסד, שהוא למעלה" וכו'.

הכלי יקר (שמות כה, י) מבאר וז"ל, 'לפי שאמרו החכמים... הבט למעלה ממך, כי על ידי זה ידמה בנפשו כי הוא חסר מן שלימות ולא הגיע למדריגת חבירו ויבוא להתקנאות בו ויוסף על שלימות חכמתו, כי קנאת סופרים תרבה חכמה. אבל בעיני העולם הזה, דהיינו כל הצלחות הגופניות כעושר וכבוד, יסתכל במי שהוא למטה ממנו, ובסיבה זו ישמח בחלקו בראותו כי יש לו רב יותר מן הרבה אנשים. וכמו שאמרו 'המתפלל יתן עיניו למטה ולבו למעלה', זה המתפלל על צורכי הנפש והגוף יתן לבו הרואה הרבה חכמה ודעת במי שהוא למעלה ממנו ויתפלל אל ה' להטות לבבו אל החכמה שיגיע בה למעלת השלימים... ועיניו הרואות בחמדות הגוף המוחשות יתן במי שהוא למטה ממנו במדריגה, ואז ישמח בחלקו" וכו'. והיינו, שעל האדם להתבונן שיש אנשים שיש להם פחות ממנו והם למטה ממנו בעיני הגשמיים, ועל ידי זה לא ירדוף תענוגי עולם הזה. ואילו, שהוא מרכז האדם ומקור דביקותו וחשקו, יהיה למעלה, להסתכל על אלו שהם בדרגה למעלה ממנו, וישאף בכל לבו להיות כמותם בעבודת השם יתברך...

בענף יוסף (נדפס בעין יעקב יומא דף סט ע"ב) מובא כי האדם בנוי מאויר ועפר, וטבע האויר לעלות למעלה, וטבע העפר לרדת למטה. ובתפילה צריך שיהיה לבו למעלה - כאויר, ועיניו למטה - כעפר, כי יזכור כי רוחו - שהוא אויר ורוח - יעלה למעלה, וגופו - שהוא עפר - ירד למטה וישוב אל האדמה, ועל ידי זה יתפלל בכוונה ובכבוד ראש.

וכעין זה ראיתי בבניהו (ברכות פרק ה), שעל האדם לשים עיניו למקום עפר רימה ותולעה שממנו לוקח ולשם ילך ויקבר בסוף ימיו, ובזה יהיה שפל ונכנע, ועל ידי הכנעה זו יוכל להעלות לבו למעלה בתפילתו" וכו', עד כאן מהספר "פניני תפילה".

מאיר לישראל / הרב ישראל מאיר בהגר"צ פלמן, מרבני כולל 'מדרש אליהו', מח"ס קונטרס השביעית

דיני יום טוב שחל במוצאי שבת (שבועות תשפ"ב)

א. סעודת שלישית זמנה משיגיע זמן המנחה כדאיתא בשו"ע סי' רצ"א סעי' ב', דהיינו משש שעות ומחצה, ואם עשאה קודם לכן לא קיים מצות סעודה שלישית.

נויש שאוכלים בשבת זו בבוקר סעודה קלה כסעודה הראשונה ביום (הסעודה השנייה של שבת) ואת הסעודה העיקרית אוכלים בזמן מנחה גדולה כסעודה שלישית. ואינו פשוט אי שפיר למעבד הכי לכתחילה, דיעווי' בפמ"ג סי' של"ד מש"ז סק"א שכך נהגו בימי חז"ל לכתחילה בכל שבת, ואף דאין הלכה כרבי חידקא (שבת דף קי"ז ע"ב) הנך רואה דרכן היה לאכול פת שחרית ועיקר הסעודה בשש בצהרים, ע"כ, אולם אפשר דשם הם נתכונו שלא לצאת בזה סעודת שבת, אבל לכתחילה אפשר דלאו שפיר לאכול את הסעודה הטפילה כסעודת שחרית, דיעווי' בסידור הגר"א (שהו"ל הגר"נ הערץ הלוי ז"ל, דף קמ"ג ע"ב) שהביא מה שכתב הגר"א (בליקוטים בסוף היכלות פקודי), דאף דכבוד יום השבת קודם לכבוד הלילה כדאיתא בפסחים דף ק"ה ע"א, מ"מ כבוד לילה קודם לסעודה שלישית כיון שבסעודה שלישית אין בה משום כבוד שכבר יצאו בשחרית וכו', עי"ש, ומבואר שעיקר חשיבות ודין כבוד בסעודת היום צריך להיות בסעודה השנייה. ומחכ"א שמעתי להוכיח דדבר זה שפיר דמי, דהנה הרמב"ם בפ"ו מיו"ט הי"ט ביאר בגדר מצות חצי לה' וחצי לכם דאיכא ביו"ט, דכך הוא סדר היום: בַּבֶּקֶר מִשְׁפִּימִין כָּל הָעַם לְבִתֵּי פְּנִסוֹת וּלְבִתֵּי מְדָרְשׁוֹת וּמִתְפַּלְלִין וְקוֹרִין בַּתּוֹרָה בְּעֵינֵי הַיּוֹם וְחוֹזְרִין לְבִתְיָהֶם וְאוֹכְלִין, וְהוֹלְכִין לְבִתֵּי מְדָרְשׁוֹת קוֹרִין וְשׁוֹנֵין עַד חֲצֵי הַיּוֹם, וְאַחַר חֻצוֹת הַיּוֹם מִתְפַּלְלִין תְּפִלַּת הַמְּנַחָה וְחוֹזְרִין לְבִתְיָהֶן לְאָכַל וּלְשִׁתּוֹת שְׁאָר הַיּוֹם עַד הַלַּיְלָה, ע"כ. והעתיקו המ"ב בסי' תקכ"ט סק"א, והרמב"ם אזיל לשיטותי' שהצריך ביו"ט ג' סעודות כמו בשבת כדמבואר בטור בסי' תקכ"ט סעי' א', ואפ"ה מבואר שאת הסעודה העיקרית עושים לאחר מנחה והסעודה הטפילה בבוקר].

ואף שנוהגים להתפלל מנחה לפני סעודה שלישית, כתב המ"ב בסי' רצ"א סקי"א במקום שקשה לו לקיים הסעודה לאחר מנחה יוכלו אפילו לכתחילה לקיים הסעודה קודם מנחה אם הוא קודם זמן מנחה קטנה, וביאר השעה"צ דה"ט לפי דקי"ל בסי' רל"ב דסעודה קטנה מותר אפילו סמוך למנחה קטנה]. ולכתחילה יאכל קודם זמן מנחה קטנה דהיינו קודם שעה עשירית, לפי שמצוה להמנע מלאכול מהמנחה ולמעלה בערב יו"ט כדמבואר בסי' תקכ"ט סעי' א', עבר ולא קיים סעודה שלישית קודם לזמן מנחה קטנה יאכל לכתחילה רק מעט פת דהיינו יותר מכביצה פת כמש"כ המ"ב בסק"ח. ואם לא התפלל מנחה עדיין, מהדין אסור לאכול מהשעה הנ"ל (מזמן מנחה קטנה) אא"כ יש שומר כדמבואר בסי' רל"ב סעי' ב'. לאחר הסעודה אין לעשות שום הכנות ולא להדיח כלים לצורך סעודת ליל יו"ט עד צאת הכוכבים.

ב. מותר לישן בשבת אע"פ שכל מטרתו הוא כדי שיוכל לילמוד בלילה במוצ"ש (בליל בשבועות), אך אין לומר בפיו שמטרת השינה הוא עבור מוצאי שבת, ומקור הדברים הוא מאליה רבה (סי' ר"צ סק"ב) שהביא מספר חסידים (סי' רס"ו) שלא יאמר בשבת נישן (בשבת) כדי שנעשה מלאכתנו במוצאי שבת ואפילו חפץ לכתוב ספר תורה, אלא יאמר כי שבת היום, ובטעם האיסור משום שמראה בזה שנח וישן בשביל ימות החול, ומשמע דאם אינו אומר בפיו אע"פ שכך כוונתו מ"מ כיון שאינו ניכר מותר, וכ"כ הפמ"ג בסי' ר"צ שהאיסור הוא רק כשאומר בפיו. [ולפ"ז יש שהוסיפו עוד, דכשאומר שהולך לישון בשביל הלילה תו ניכר שעושהו לצורך חול, ותו אסור גם השינה הנגררת אחריה. אולם דעת רוב המורים אינו כן]. אולם יש שטענו שכל האיסור לומר הוא רק כשמדבר על מלאכה, כלשון ספר חסידים 'כדי שנעשה מלאכתנו במוצאי שבת', וכ"ה בשו"ע הגר"ז סי' ר"צ סעי' ו' לא יאמר לבני ביתו נישן כדי לעשות מלאכתנו בערב, וציין לסי' ש"ז. ולפ"ז אפשר דאמירה בדבר שאין בו מלאכה יהיה מותר. [וללכת למקוה מיוחד בשבת אחה"צ לצורך יו"ט, יש שאסרו לפי שניכר שעושהו לצורך יו"ט].

ולענין ללבוש בשבת סמוך ליו"ט בגדי יו"ט, שמעתי שבספר כף החיים מחמיר משום שניכר שעושהו כן לצורך יו"ט, אלא א"כ ילבשם בעוד היום גדול. ויש שלובשים כבר מערב שבת בגדי יו"ט. ועי' במ"ב (סי' תצ"ד סק"ט) שהביא בשם המג"א דאין לשטוח עשבים בשבת ערב שבועות, כיון שכוונתו לצורך יו"ט, והיינו משום שניכר שהוא לצורך יו"ט. וכן ראוי להימנע מלהחליף לפרוכת של יו"ט בשבת אחה"צ אלא יעשה מער"ש. וכן אין לתת בשבת במקרה משקאות המיועדות אך ורק עבור יו"ט, דהוה הכנה, [ויש לעיין באופן שנותן בקבוק אחד לצורך שבת אם מותר לתת הרבה בקבוקים גם ליו"ט, כמו בהדחת כלים שכתב המ"ב (סי' שכ"ג ס"ק כ"ו) דמדיחים בשבת אפילו עשרה כלים ואין צריך אלא לאחת]. אבל להחזיר למקרר מה שנשאר מהאוכל שאכל ביו"ט שרי, דזה הוה שמירת ממונו שלא יתקלקל, ושמירת ממונו שרי אע"פ ששומרו כדי לאוכלו בחול, וכדאיתא בשו"ע בסי' שכ"א סעי' י"א.

במעריב בליל יו"ט, ראוי לכיין בברכת אהבת עולם לצאת בברה"ת מאחר שישן ביום שינת קבע, וילמד מיד לאחר תפילת ערבית, (שו"ע סי' מ"ז סעי' י"א, משנ"ב ס"ק י"ג י"ד כ"ה). ובעלות השחר אם למד מיד אחרי מעריב א"צ לברך בעה"ש ויכול להמשיך לילמוד, אך אם לא למד מיד אחרי מעריב תליה בפלוגתא, לרעק"א חייב לברך עתה ברכה"ת, ולחזו"א א"צ לברך. וביום השבועות שישן שינת קבע, נחלקו רבותינו לדינא אם בזה יברכו ברכה"ת כשקם ממשנתו או דהוי ככל שינת קבע ביום שאין נוהגים לברך.

ג. הדלקת נרות יו"ט, אין להדליק כ"א בזמן שודאי לילה, ויאמרו קודם ההדלקה 'ברוך המבדיל בין קודש לקודש'. וצריך להדליק הנרות קודם הקידוש משום דבעינן קידוש במקום נר, עי' שו"ע סו"ס רע"ג.

ברמב"ם מבואר דהדלקת הנר הוה נמי מדין כבוד, ולכך זמנו הוא מבעו"י, וכמש"כ הגר"א (בסי' תקכ"ט) דכבוד הוא מבעו"י, וכ"כ הרמב"ם (בפרק ל' הלכה ה') בהדיא דחובת הדלקה שמדין כבוד הוא מבעו"י, ולכך ביום טוב אף שהותרה הבערה, מ"מ צריך להדליק הנרות בערב יו"ט מבעו"י. וכבר כתב זאת בן הדרישה בהקדמתו לטור יו"ד בשם אמו, וכ"כ הפמ"ג בסי' ר"ס במשב"ז סק"ג, וכ"כ במטה אפרים סי' תרכ"ה סעי' ל"ג ובסי' תקצ"ט סעי' י', וכ"כ הבאר היטב בסוף סי' תק"ג, וכן האריך בזה בספר פרי יצחק ח"א סי' ו', ואאדמו"ר זצ"ל בספרו שלמי תודה - יו"ט סי' ח' סק"ג. ויש להוסיף עוד דאפשר דכל חובת ההדלקה ביו"ט הוי רק מדין כבוד, דהנה במושב זקנים עה"ת מבעלי התוס' בפרשת אמור (ויקרא כ"ד ב') כתב שאין מברכין על הדלקת נר ביו"ט משום דבשבת (דף כה ע"ב) אסיק תלמודא דהדלקת נר בשבת חובה משום שלום בית וא"כ ביו"ט שיכולים להדליק אין לברך דהא אין צריך לשלום בית מעשה הדלקה, ע"ש, אולם מנהג אשכנז שמדליקין נר ביו"ט בברכה כמו בשבת, ואפשר דסברו שאף שמדין עונג אין צריך להדליק מ"מ משום כבוד מיהא בעי, ונמצא דעיקר חיוב ההדלקה ביו"ט הוי מדין כבוד. ולפ"ז נראה דבמוצאי שבת, יש ענין להדליק מיד לאחר צאת הכוכבים, עוד קודם שבאו מבית הכנסת, מאחר שמדין כבוד יש ענין לקבלו באורים.

ויש להדליק במקום שאוכלים בדוקא. ואף לבני ספרד שאין מברכין על תוספת אורה מ"מ כל שהאור שישנו לא הודלק לכבוד יו"ט לא חשיב תוספת אורה, ושפיר יכולה לברך. ואף שיש שם אור חשמל חזק מאד, לא חשיב נר לבטלה כיון שזה מוסיף כבוד, ועי' במ"ב (סי' רס"ג סק"מ) שדייק מלשון השו"ע שאם מדליק על השולחן במקום שאוכל, אף שעדיין יום ויש אור, ועד הלילה יכבו הנרות, אפ"ה לא הוי ברכה לבטלה כיון שיש לו הנאה ושמחה בשעת אכילה מן הנרות, והתוספת אורה שאין מברכין הוי רק באופן שכבר הודלק במקום זה לכבוד שבת דתו נפטר המקום מהדלקה. וע"ע בתשובות מהר"ם רוטנברג (כת"י אמשטרדם, סי' מ"ז) שנתן כמה טעמים על נרות שמדליקין בביהכ"נ ביו"ט שחרית דלא חשיב נר של בטלה ובתוכ"ד כתב וז"ל: ועוד אין אלו קרויין נרות של אבטלה כלל, נהי דשרגא בטיהרא לא מהני כולי האי, מ"מ מהני קצת, דאינו דומה אורה של כמה נרות למאה ואחת, דאי לא תימא הכי, היכי שרי אפילו בלילה להדליק ביו"ט כמה נרות כיון דאפשר להשתמש לאורה של נר אחד א"כ הו"ל כל אינך אחריני נרות של אבטלה, אלא י"ל כדפי', ע"כ.

[ובזמנינו שיש אור חשמל חזק, ואין הנרות מוסיפים מאומה, ראוי להקפיד להדליק בשולחן שאוכלין בדוקא, דבשו"ע סי' רס"ג סעי' ט' איתא: המדליקין בזויות הבית ואוכלים בחצר, אם אין הנרות ארוכות שדולקות עד הלילה הוי ברכה לבטלה, וכתב ע"ז המג"א בס"ק ט"ז דמשמע שאם אוכל בבית, אפילו אין דולקות עד הלילה סגי, ולא הוי ברכה לבטלה. ולכאורה כיון שעדיין יום אינו נהנה כלל מן הנרות, ומה מהני מה שאוכל שם, וביותר ילה"ק הא לשיטת השו"ע אף על תוספת אורה אין מברכין, וא"כ אמאי כאן שיש אור יום מברכים. ועיין באליה רבה בתירוץ השני, שכתב דאפשר דעצם הנרות הדולקים בשעת הסעודה מוסיפים עונג ושמחה. וכ"כ הדרך החיים (בסידורו בהלכות הדלקת הנר

אות י"ג) והמשנ"ב (ס"ק מ'), שאף שעדיין יום יש לו הנאה ושמחה בשעת אכילה מן הנרות, ע"כ. וזהו כמו שנוהגים בסעודות חשובות שמדליקין נרות לכבוד הסעודה, שהנרות מחשיבות ומחבבות הסעודה, וממילא מרבות העונג והשמחה. ומעתה על זה סמכו העולם שמדליקין נרות במקומות שיש אור חשמל גדול, ואין ממש בתוספת אורה שע"י הנרות, כיון שעצם מה שדולקות הנרות בסעודה מוסיף חשיבות ועונג. וצריך להוסיף דאף דעת השו"ע שעל ריבוי אורה אין מברכין, לביאור זה היינו דוקא שכבר הודלק שם נר שבת, ולא שיש אור ע"י דבר אחר. ונתחדש בדברי הא"ר דהא דאין מברכין על ריבוי אורה, אין הענין שריבוי אורה איננו תועלת מספקת לברכה, אלא ענינו הוא דכיון שכבר הדליקו נר, ונתקיימה תקנת חז"ל בבית, אין לברך על הדלקת נר נוסף אף שיש בו ריבוי אורה, אכן אם לא הדליקו נר בבית, ולא נתקיימה תקנת חז"ל בהדלקת נרות בבית, אזי יש לברך על הדלקת הנר אף אם יש בו תועלת של ריבוי אורה בלבד].

ובשאר החדרים כשיש שם חושך, בשבת איכא חובת הדלקה כדי שלא יכשל בעץ ובאבן, וביו"ט אינו ברור דאיכא חובת הדלקה משום שלו' בית, שהרי יכול להדליק ולהוליק נר ביו"ט. ועמש"כ בזה לעיל בשם המושב זקנים. וע"ע בזה בספר חוט שני הלכות יו"ט עמו' מ"ב. ועל כן מי שמתארח בליל יו"ט, ידליק או במקום שסועד או בביתו ויאכל מזונות בעת שחוזר לביתו לאור הנרות.

*

ד. שאריות מהנר של שבת הוי מוקצה, וע"כ בנרונים של זכוכית שצריך להוציא את הדיסקית דהיינו הברזל שנשאר, ובלא זה א"כ להניח את הנרון החדש, יכול לנער את הדיסקית במוצ"ש. אבל כזה דבוק על הזכוכית, לוקחים סכין ובדחיפה קלה מנתקים זאת, ואז זה חשיב טלטול מוקצה בידיים אף לדעת המ"ב בסי' ש"ח ס"ק קט"ו כיון שכך דרכה להזיז את הדסקית, ולכאן תליה בפלוגתת הט"ז (סי' תק"א ס"ק ז') ורעק"א (שם) אם יש היתר לטלטל מוקצה לצורך הדלקת נרות, לפי דטלטול מוקצה לצורך אוכל נפש בלי שימוש קי"ל דמותר, ואף לדעת רעק"א המקילה, מפקפק הגרש"ז אוערבאך זצ"ל (שש"כ פרק יג הערה פ"ז) כשהבית מלא אורה ומדליקין נרות רק משום כבוד יו"ט אפשר דאסור. והעיצה לזה שישים מעט מים בתוך הזכוכית מער"ש לפני הנחת הנרון ואז לא תדבק הדיסקית לזכוכית, ויוכל לנערו במוצ"ש. וכשלא עשה כן, יש שהקילו להסיר הדיסק בידים כדין הסרת פסולת מפרי.

וכשמדליק בשמן עם 'פתיל צף', ינער הפתילה השרופה בליל יו"ט, אולם להשחיל את הפתילה לתוך החור ביו"ט יש שאסרו דחשיב עשית כלי דאסור.

וכשמדליק בנריות מפח, (והפחים הישנים תופסים מקום שנצרך עבור הנרות החדשים), אם אפשר לסלקם ע"י ניפוח ברוח ש"ד (רמ"א סי' ש"ח סעי' ג'), וכשא"א יש שהתירו לסלקם ע"י סכין וכדו', כשיטת המ"ב בסי' ש"ח ס"ק קט"ו, ואף לחזו"א (סי' מז ס"ק י"ד) יש לצרף דעת רעק"א דשרי לטלטל מוקצה לצורך הדלקת הנר.

וכשמדליק נרות שעוה אסור לחמם הנרות ביו"ט וידביקנו גזירה שמא ימרח, דהיינו שיפשפשונו להחליקו, והוא תולדה דממחק, אלא ידביקנו הנרות מער"ש ליו"ט, (מג"א סי' תקי"ד סק"ו הביאו המ"ב שם סקי"ח).

*

ה. יו"ט שחל במוצ"ש אומר בקידוש יקנה"ז, ולענין ברכת האש יש שמקרבים הנרות זל"ז לפי שאמרו אבוקה להבדלה מצוה מן המובחר, ויש שחששו דשמפריד הנרות הוי מכבה, ואף דכתב השו"ע בסי' תק"ב ס"ב דדוקא כשאוגדין העצים אסור להפרידן זמ"ז משום דממעט האש של אגודה כולה אבל כשאין אגודין מותר, ואף לרמ"א דפליג ואסר לפי דגם כשאין אגודים יוכל להתמעט, מ"מ כשאינו מכויין לכך שרי כיון שאין זה פס"ר, מ"מ כתב המג"א שם סקי"י ובמ"ב סק"כ שיש מחמירין במפרידן אפילו כשאין מכויין לכיבוי ונכון להחמיר. ובזמנינו יש נר מיוחד שעשוי לאבוקה כדי להדליקו בליל יו"ט להבדלה, ויש שחששו גם בזה משום נר של בטלה דאסור להדליק ביו"ט, ומה"ט יש שאסרו נר של זכור (נר נשמה) ביו"ט, ועב"ז בביה"ל סי' תקי"ד סעי' ה' סוד"ה נר. ולכן יש שהורו לצאת מכל חששא, ולברך כעיקר דינא על נרות יו"ט אף שאינן אבוקה. מיהו אם מדליק הנר במקום שאוכלים ונהנין ממנו יש להקל מאחר שיש בזה תוספת כבוד, ומה"ט מותר להדליק נר יו"ט אף כשיש כבר אור בחדר. [ולענין נר נשמה, המנהג לקחת נר שדולק יומים, ולהדליקו מערב שבת].

שכח ברכת ההבדלה בקידוש, לוקח שוב כוס ומבדיל עליו, וא"צ לחזור שוב על הקידוש כדמבואר בשו"ע סי' תע"ג סעי' א'. והנידון אם הזכיר בקידוש ברכת הנר, ולא סיים ברכת ההבדלה, אם ברכת הנר הוי הפסק בין ברכת הקידוש לשתייה, שהרי ברכת הנר הוי חלק מברכת ההבדלה וכאן למעשה לא הבדיל, וצ"ע.

בקידוש אומר יקנה"ז, וחותרם בהבדלה 'ברוך המבדיל בין קודש לקודש', והיה מעשה באדם גדול אחד זצ"ל, שחתם ואמר 'ברוך המבדיל בין קודש לחול' כהרגלו בכל ימות השנה, ועבר שיהוי זמן דתוכ"ד שאינו יכול לתקן, ודן בזה האם צריך לחזור ולהבדיל, דשמא הוי כמשנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות, ואמר שכן נראה טפי. וכן הורה למעשה מרן הגרי"י קניבסקי זצ"ל בחד שטעה כנ"ל [בחג השבועות בשנת תשל"ח שחל במוצ"ש] שדין הוא שיחזור ויבדיל. ולכאורה כשחוזר ומבדיל צריך לברך שנית נמי ברכת הגפן, כיון שטעה בהבדלה הראשונה נמצא שהוי הפסק בין ברכת הגפן לשתייה.

*

ו. בליל שבועות באחד הישיבות בעירנו, עושים קידוש לאחר מעריב, ואוכלים מזונות, ובאמצע הלילה לאחר כמה שעות של לימוד עושים סעודה כיד המלך על פת. ועושים כן מב' סיבות, א' שיש בחורים שקשה להם לילמוד ברצף שמונה שעות, ולפיכך מחלקים את שעות הלימוד, ב' לאחר שבשבת אכלו סעודה שלישית אחה"צ תו קשה לאכול סעודה מיד בתחילת הלילה.

וחכמי בית המדרש העירו דלכאו' דבר זה לאו שפיר דמי, דיעוי' בשעה"צ סי' רע"ג סקכ"ט שכתב שלצאת קידוש במקום סעודה על יין, בקידוש של יום יש לסמוך על המקילין, אבל בקידוש של לילה אין להקל בזה, כי כמה ראשונים חולקים על זה, כמו שכתב בחידושי רעק"א. וא"כ בליל יו"ט אין לסמוך על השיטות שיוצאים קידוש במקום סעודה בה' מיני דגן ובעינן דוקא פת.

אלא דדבר זה תליה בהבנת השעה"צ לחלק בין קידוש של יום לקידוש של לילה, בהבנה הפשוטה הוא לפי דקידוש של לילה עיקרו דאורייתא ולפיכך חשו לשיטות שאין יוצאים קידוש במקום סעודה כ"א בפת, אבל קידוש של יום דהוי דרבנן סמכו השיטות שיוצאים יד"ח בכל שבעת המינים. ולפ"ז בליל יו"ט דחובת קידוש הוי נמי רק מדרבנן שפיר יוצא יד"ח אף בה' מיני דגן.

אולם אפשר דהחילוק הוא שקידוש של יום דהוי רק ברכת בפה"ג, לפיכך בכל גווני ליכא חשש ברכה לבטלה, דהרי אם לא יצא חובת קידוש מ"מ שפיר הוי ברכת הנהנין על שתית היין, משא"כ בקידוש של לילה, לצד שאינו יוצא בו חובת קידוש הוי ברכת הקידוש לבטלה, ולפיכך משום חומר ברכה לבטלה חששו לשיטות שאין יוצאים בו חובת קידוש. ולפ"ז אף בליל יו"ט א"א לעשות קידוש במקום סעודה על מזונות.

אלא דאף להבנה השניה, נראה שאם המקדש עצמו יאכל פת, תו השומעים יכולים לאכול מזונות ולצאת בזה קיבמ"ס, שהרי לגביהם ליכא חשש ברכה לבטלה.

ומאמור"ר זצ"ל שמעתי שכל מה שהחמיר המ"ב (ס"ק כ"ה) והשעה"צ (ס"ק כ"ט) שאין יוצאים ידי קידוש במקום סעודה ע"י כוס יין כ"א במקום הדחק ובקידוש של שחרית, מאחר שרעק"א והתוספת שבת הוכיחו דלכמה ראשונים אינו יוצא ידי קידוש במקום סעודה ע"י כוס יין. משמע מדבריו שרק ביין החמיר ולא בשאר מיני תרגימא מחמשת מינים. אף שמהראשונים שהביאו התוספת שבת ורעק"א מבואר שצריך דוקא פת שיוצאים בו יד"ח סעודת שבת, וא"כ אמאי החמיר רק ביין. וביאר בכמה אנפין, א', דכוונתו שבמיני דגן יש להקל, כיון שיש לצרף לזה ג"כ הא דאיתא בשו"ע (סי' קס"ח סעי' ז') דכל מזונות שלנו הם ספק פת, ואפילו אי חשיב פת הבאה בכיסנין יש לצרף לזה השיטות שיוצאים יד"ח סעודת שבת אף בפת הבאה בכיסנין (ועיין קה"י ברכות סי' כ"ה שהאריך בזה), ולפיכך בזה בודאי יש להקל דיוצאים בו קידוש במקום סעודה לכו"ע. אלא דלפי"ז בתבשיל דחמשת מיני דגן שברכתו במ"מ אפילו אי קבע עליו סעודתו ולא מיקרי לחם (כמו קוגל די"א דחשיב תבשיל, ואף אם אכל שיעור כד' ביצים אינו מברך ברהמ"ז), דבזה ודאי דאין יוצאים חובת סעודת שבת, ולדעת הראשונים שהובאו בתו"ש וברעק"א לא יצאו בזה בודאי דין קידוש במקום סעודה, א"כ להכרעת המשנ"ב הנ"ל אין להקל בזה לכתחילה אלא בשעת הדחק. ב', ע"פ מש"כ המגן אברהם (ס"ק י"א) והמחצית השקל (שם) שהוכיחו דמיני תרגימא מחמשת מינים חשיבי טפי לסעודת שבת מיין, כדחזינן גבי סוכה שיין אפילו קבע עלייהו לא בעי סוכה, לפי דחשיבא אכילת ארעי, משא"כ ה' מיני דגן שרי לאכול רק עד כביצה חוץ לסוכה לפי דחשיב קביעות, ולפיכך י"ל דלענין קידוש במקום סעודה בעינן דוקא דבר שקובעים עליו סעודה (ואין כוונתו שלקידוש במקום סעודה בעינן שיאכל שם שיעור כביצה, אלא

בזה שאוכל כזית חשיב תחילת סעודה של קביעות), ולהכי בעינן דוקא מיני דגן דהוי אכילה של קבע, ולפיכך חשיב סעודה חשובה. ובאמת מצינו כמה שיטות שצריך ממש אכילת קבע, והיינו שיאכל פת או מזונות בשיעור כביצה, יעויין בחידושי הרא"ה בברכות דף כ"ז ע"א על הא דאמר רב יהודה אמר שמואל, מתפלל אדם של שבת בערב שבת ואומר קדושה על הכוס, דמזה מוכח דשרי למיכל בין תפילת ערבית לקריאת שמע דידיה, מטעם שהתחיל מקמיה דמטי זמן ק"ש, דהא הכא אמר שמואל מתפלל אדם בערב שבת ואומר קדושה על הכוס, ושמואל גופיה הוא דאמר דאין קידוש אלא במקום סעודה, עכ"ד. ומבואר דלקידוש במקום סעודה בעינן סעודת קבע, דהיינו בשיעור כביצה דאסור לאוכלו קודם ק"ש, ושפיר הוכיח דחזינן מהכא דשרי לאכול קודם ק"ש מטעם שהתחיל בהיתר. ובאמת שיטה זו מצינו בספר נחלת צבי סי' רפ"ט (עטרת צבי סק"ג), והעתיקו האליה רבה בסי' רפ"ו סק"ט, דלא חל חובת קידוש עד אחר תפילת מוסף, לפי דלא שרי לאכול סעודה דהיינו יותר מכביצה קודם מוסף, ולפיכך שרי לשתות קודם מוסף בלא קידוש, [והאליה רבה (שם) סמך על שיטה זו בתורת סניף להתיר בשעת הדחק למי שאין לו יין ופת רק פירות, וחלש לבו, דמותר לטעום קודם מוסף בלא קידוש, דיש לסמוך על הראב"ד (בהשגות פכ"ט) דמותר לטעום קודם קידוש של יום, ועל הנחלת צבי שלא חל חובת קידוש קודם מוסף, והעתיקו המ"ב בסי' רפ"ט סק"ט]. ומעתה אתי שפיר דהחמיר המ"ב רק ביין ולא במיני דגן. אולם יל"ע אי שרי לדרך זה לעשות קידוש לכתחילה על תבשיל מחמשת המינים, דהנה לענין חיוב אכילה בסוכה איתא במ"ב סי' תרל"ט ס"ק ט"ו פלוגתא אם תבשיל מחמשת מיני דגן יותר מכביצה מותרת חוץ לסוכה, דלדעת השו"ע בעינן דוקא שיקבע סעודתו עליו [וקבע ר"ל שאוכלים בחבורה, או שאוכל שיעור חשוב שקובע סעודתו בזה, ולא די שיאכל מעט יותר מכביצה], ולמג"א דינו כפת, וא"כ הוא הדין הכא אם אוכל בביהכנ"ס (דהיינו שאוכל בחבורה) ש"ד אף לכתחילה, ואם אוכל בבית תלוי בפלוגתא הנ"ל. ג', עפמש"כ רעק"א בשם הדרישה לבאר שסברת הגאונים הוא משום דס"ל דכל שבעת המינים טעונים ברכה אחריהם במקומם, ומעתה למאי דקי"ל כשיטת הרא"ש שרק פת ומין דגן טעון ברכה לאחריהם במקומם, א"כ אין יוצאים ביין כ"א בפת או במיני דגן, ואתי שפיר שבמיני דגן בכל גווני אף שיעשהו תבשיל, כיון שטעון ברכה במקומם חשיב מקום סעודה אף לכתחילה.

*

ז. כשמקדש בשחרית ואוכל פת כיסנין, מצוי הוא שישנם עוגות שיש ע"ג הרבה שוקולד וכדו', וכן כשאוכלים 'עוגת גבינה' דהיינו שיש ע"ג העוגה הרבה גבינה [והדבר מצוי בפרט בחג השבועות], צריך להזהר בזה שיאכל כזית מגוף העוגה, דאם יאכל חצי זית מהעוגה וחצי זית מהגבינה אפשר דאינם מצטרפין, לא לענין ברכה אחרונה לברך אחריהם 'על המחיה, עי' במ"ב (סי' ר"ח ס"ק מ"ח), וכן לענין קידוש במקום סעודה נמי לא מצטרפין, אלא צריך שיאכל כזית מגוף העוגה. [וכן צריך להקפיד שיאכל שיעור כזית מהה' מיני דגן בלא צירוף שאר התבלינים שמעורבים עם הקמח, דבלא"ה לא חשיב סעיד שהרי לא אכל כזית בפני עצמה מהמיני דגן, וכדחזינן די"א דאין מברך אחריהם על המחיה. ולענין דיעבד

אם אכל פת כיסנין שמעורב בתבלין הרבה בשיעור כזית, כתב המשנה ברורה (שם) שנוהגין
העולם לברך עליו לבסוף על המחיה, ור"ל, דלדינא הכי נקטינן ולכך העולם מקילים בזה].

מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא וראש מוסדות "אור המלך", מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי ועוד

חביב האדם שנברא בצלם אלוקים

(א, א) וַיְדַבֵּר יְקֹנֶק אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינִי בְּאֵהָל מוֹעֵד בְּאַחַד לַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִית לְצֵאתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: (ב) שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפַּחְתֶּם לְבֵית אֲבֹתֶם בְּמִסְפַּר שָׁמוֹת כָּל זָכָר לְגִלְגָּלְתֶּם: (ג) מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל תִּפְקְדוּ אֹתָם לְצַבְּאֹתָם אֹתָהּ וְאַהֲרֹן: וּפְרָשִׁי לְגִלְגָּלְתֶּם עִי שְׁקִלִים.

(א, מח) וַיְדַבֵּר יְקֹנֶק אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (מט) אַךְ אֵת מִטָּה לְוִי לֹא תִפְקֹד וְאֵת רֹאשֶׁם לֹא תִשָּׂא בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. (ג, יד) וַיְדַבֵּר יְקֹנֶק אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינִי לֵאמֹר: (טו) פִּקֹּד אֵת בְּנֵי לְוִי לְבֵית אֲבֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם כָּל זָכָר מִבֶּן חֲדָשׁ וּמַעְלָה תִפְקְדֶם: (טז) וַיִּפְקֹד אֹתָם מֹשֶׁה עַל פִּי יְקֹנֶק בְּאֵשֶׁר צִוָּה:

וּפְרָשִׁי בַמִּדְבָר פֶּרֶק ג פְּסוּק טז עַל פִּי ה', אָמַר מֹשֶׁה לְפָנַי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הֵי אֲנִי נִכְנַס לְבַתִּי כֹלם וּלְתוֹךְ אֵהְלִיָּהֶם לְדַעַת מִנִּין יוֹנְקִיָּהֶם. אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲשֵׂה אֹתָהּ אֵת שְׁלַךְ וְאֲנִי אֶעֱשֶׂה אֵת שְׁלִי. הֵלֶךְ מֹשֶׁה וְעִמְד עַל פֶּתַח הָאֵהָל וְהִשְׁכִּינָה מִקְדַּמַּת לְפָנָיו, וּבֵת קוֹל יוֹצֵאת מִן הָאֵהָל וְאוֹמֶרֶת כֵּךְ וְכֵךְ תִּינּוֹקוֹת יֵשׁ בְּאֵהָל זֶה, לִכְךָ נֹאמַר עַל פִּי ה':

שאלות

(א) יש לשאול מדוע נעשו שני ספירות לכלל ישראל לבד ושבת לוי לבד? (ב) ועוד מהו לשון שאו ולא כתב סיפרו או תמנו או תפקדו? (הכלי יקר וכן הקשה הבא"ח). (ג) ועוד יותר יש להקשות הרי שבת לוי אינו בתוכן וכיצד כותב "כל" כאשר בהמשך מבואר שאין הכונה להכל? (ד) מדוע הקב"ה מצוה לספור את בני ישראל ואיזו מעלה יש בדבר? (ה) מדוע ספירת בני ישראל נעשית ע"י שקלים ואילו ספירת שבת הלוי נעשית בספירה אישית ע"י הקב"ה בלא שקלים? (ו) מדוע בני ישראל נספרו רק מבין עשרים ומעלה ואילו בני לוי מבין חודש?

תפיסת העולם

כפי הנתפס אצל בני אדם ערכו של כל אדם בעיניו נמדד לפי מעמדו וכבודו עושרו ושליטתו, כך שרוב בני האדם אינם חשובים בעיניו בהיות ואין להם שום השפעה ומתוך כך אף נוהג בזלזול כלפיו, ובודאי שאינו נוהג כלפיו בסלחנות, ואף פעמים מרשה לעצמו להזיקו כי אינו חושש מהם, לעומת אדם שיש לו מעמד נזהר בכבודו ובהתנהגותו כלפיו ואף נוהג בסלחנות כלפיו מעשיו, ולפי השקפה זו גם כאשר יש מפקד אוכלוסין אינו אלא לצורך ידיעת המספר ואינו בא לבטא את החשיבות של כל אחד ולזה יקרא ספירה או מפקד, אולם תורתנו הקדושה מלמדת אותנו מבט אחר על החיים שצריך לדעת שכל אדם מישראל הוא בן של הקב"ה ויש לו חשיבות ומעמד ואינו תלוי וקשור למצבו הגשמי ולכן

חביב האדם שנברא בצלם אלוקים

אפילו הפשוט ביותר יש לו חשיבות כי אצל השי"ת כולם בניו וגם יתכן שעולם הפוך למעלה שעליונים למטה ותחתונים למעלה ויש להוקיר כל אדם מישראל כי בצלם אלוקים נברא האדם ובכל אחד יש חלק אלוקה ממעל כאשר נבאר.

דברי התנא באבות על חביבות האדם

ונקדים את דברי רבי עקיבא במסכת אבות פרק ג משנה יד רבי עקיבא אומר וכו' הוא היה אומר חביב אדם שנברא בצלם חבה יתירה נודעת לו שנברא בצלם שנאמר (בראשית ט) בצלם אלהים עשה את האדם, חביבין ישראל שנקראו בנים למקום חבה יתירה נודעת להם שנקראו בנים למקום שנאמר (דברים י"ד) בנים אתם לה' אלהיכם, חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה חבה יתירה נודעת להם שניתן להם כלי חמדה שבו נברא העולם שנאמר (משלי ד) כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו: רבי עקיבא מבאר שלושה חיבות לאדם א. נברא בצלם אלוקים. ב. ישראל נבחרו כבניו של הקב"ה. ג. נתן לישראל את התורה. וצריך להבין מה המשמעות בזה שאנחנו חביבים ומה הדבר מלמד אותנו.

חיבה ראשונה. שיהודי נברא בצלם אלוקים

וביאור הדברים חיבה א. הצלם: הכוונה על הנשמה שיש רק לישראל ואילו אומות העולם יש בהן נפש כמו בהמה שיש חיות אבל אין להן את הדרגות הגבוהות רוח ונשמה. ומבואר במסכת ברכות דף י ע"א מהיא הנשמה אשר דומה לקב"ה. הני חמשה ברכי נפשי כנגד מי אמרן דוד? לא אמרן אלא כנגד הקדוש ברוך הוא וכנגד נשמה, א: מה הקדוש ברוך הוא מלא כל העולם, אף נשמה מלאה את כל הגוף, ב: מה הקדוש ברוך הוא רואה ואינו נראה, אף נשמה רואה ואינה נראית, ג: מה הקדוש ברוך הוא זן את כל העולם כלו, אף נשמה זנה את כל הגוף, ד: מה הקדוש ברוך הוא טהור, אף נשמה טהורה, ה: מה הקדוש ברוך הוא יושב בחדרי חדרים, אף נשמה יושבת בחדרי חדרים, יבא מי שיש בו חמשה דברים הללו וישבח למי שיש בו חמשה דברים הללו. עד שאמרו חז"ל להמחיש לנו המשמעות של צלם אלוקים, שצריך האדם הרוחץ פניו לחשוב שזה צלם אלוקים, כמבואר במסכת שבת דף נ ע"ב דתניא רוחץ אדם פניו ורגליו בכל יום בשביל קונו, משום שנאמר כל פעל ה' למענהו. עוד אמרו במסכת סנהדרין דף נח ע"ב ואמר רבי חנינא הסוטר לועו של ישראל כאילו סוטר לועו של שכינה, שנאמר משלי פרק כ פסוק (כה) מוקֶשׁ אָדָם יֵלַע קֶדֶשׁ.

חיבה שנייה. שנקראים בנים

חיבה ב. בנים: ואכן כך מפורש שיטת רבי עקיבא במסכת בבא בתרא דף י ע"א הגמרא מספרת על ויכוח שהתקיים בין רבי עקיבא לבין טורנוסרופוס הרשע מפקד רומי שהתאכזר על עם ישראל בימי שלטון הקיסר אנדריונוס על העובדה שעם ישראל נותן צדקה ודואג לפרנסתם של העניים, טורנוסרופוס טען כנגד רבי עקיבא אם הקב"ה אוהב את העניים היה מפרנסם, השיב רבי עקיבא ואמר שהעובדה שישנם עניים הינה אך ורק כדי שאנו נדאג להם ונפרנס אותם וכתוצאה מכך נזכה גם אנו בשכר על קיום מצות הצדקה, אמר לו טורנוסרופוס לרבי עקיבא הרי זה דומה למלך שכעס על עבדו וחבש אותו בבית הסוהר

חביב האדם שנברא בצלם אלוקים

וציווה שלא יאכילו אותו ולא ישקו אותו הלך אחד והאכילו והשקוהו כששמע זאת המלך וכי הוא לא כועס עליו, בדומה לכך העניינים הם העבדים של המלך שנאמר כי לי בני ישראל עבדים, והעובדה שאין להם מה לאכול הרי זה בציוויו וברצונו של המלך הקב"ה והעובר על רצונו של המלך ומאכיל את העבד העני הרי לבטח המלך יכעס עליו, השיב לו רבי עקיבא במשל זהה אך שונה משל המלך שכעס על בנו וחבש אותו בבית הסוהר וציווה שלא יאכילו אותו ולא ישקו אותו והלך אחד והאכילו והשקוהו כששמע המלך על כך האם הוא לא ישלח לו מתנה כתודה על כך, כך אנו סיים רבי עקיבא את המשל עם ישראל נקראים בשם בנים של הקב"ה בנים אתם לה' אלוקיכם גם כשאנו חוטאים כלפי הקב"ה אנחנו נשארים בנים שלו, והמפרנס את בנו של המלך גם אם המלך ציווה לבל יאכילו אותו המלך מרוצה ושמח מכך. וכך גם תלמידו רבי מאיר המשיך בדרכו כמבואר **במסכת קידושין דף לו ע"א שיש מחלוקת מתי עם ישראל נקראים בנים**. לכדתניא בנים אתם לה' אלהיכם, בזמן שאתם נוהגים מנהג בנים אתם קרוים בנים, אין אתם קרוים בנים, דברי ר' יהודה, רבי מאיר אומר בין כך ובין כך אתם קרוים בנים, שנאמר בנים סכלים המה, ואומר בנים לא אמון בם, ואומר זרע מרעים בנים משחיתים.

חיבה שלישית. נתינת התורה

חיבה ג. נתינת התורה: מבואר במסכת זבחים דף קטז ע"א וישמע יתרו כהן מדין מה שמועה שמע ובא ונתגייר? ר' יהושע אומר וכו' **ר"א המודעי אומר** מתן תורה שמע [ובא], שכשנתינה תורה לישראל היה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו, וכל [מלכין] עובדי כוכבים אחזתן רעדה בהיכליהן ואמרו שירה, שנאמר ובהיכלו כולו אומר כבוד, נתקבצו כולם אצל בלעם הרשע ואמרו לו מה קול ההמון אשר שמענו, שמא מבול בא לעולם? (אמר להם) ה' למבול ישב! [אמר להם]: וישב ה' מלך לעולם, כבר נשבע הקדוש ברוך הוא שאינו מביא מבול לעולם, אמרו לו מבול של מים אינו מביא, אבל מבול של אש מביא? שנא' כי (הנה) באש ה' נשפט אמר להן כבר נשבע שאינו משחית כל בשר, ומה קול ההמון הזה ששמענו? אמר להם חמדה טובה יש לו בבית גנזיו שהיתה גנוזה אצלו תתקע"ד דורות קודם שנברא העולם, וביקש ליתנה לבניו, שנאמר ה' עוז לעמו יתן, [מיד] פתחו כולם ואמרו ה' יברך את עמו בשלום. הראת לדעת כי לכל איש מישראל יש לו חשיבות לפני הקב"ה בכל מעמד שהוא נמצא, אולם עוד יותר מי שעוסק בתורת השם שזוכה גם לחיבה השלישית.

יסוד הדברים ואהבת לרעך זה כל התורה

ונראה לענ"ד שדברי רבי עקיבא מיוסדים על היסוד הגדול שהיה אומר כמבואר בירושלמי (וילנא) מסכת נדרים פרק ט הלכה ד [ויקרא יט יח] ואהבת לרעך כמוך. רבי עקיבא אומר זהו כלל גדול בתורה. ללמדנו שכל התורה נעוצה במצוה זו ובפרט לאחר שראה בפטירת עשרים ואלף תלמידיו על שלא נהגו כבוד זה בזה, ולזאת הוסיף ומבאר כיצד האדם צריך לחשוב על ערכו וכבודו של כל אדם כי זו הדרך להגיע לקיום מצות ואהבת לרעך כמוך, שהרי אם יתבונן וישכיל כי כל אדם הוא צלם אלוקים זאת ועוד שהוא בנו של מלך מלכי המלכים וקל וחומר כאשר זוכה ולומד תורת אלוקים חיים כיצד יעיז לפגוע להזיק ולבזות

חביב האדם שנברא בצלם אלוקים

את חברו, ואין ספק שאם היה לו עסק עם בן מלך אפילו נפגע ממנו הוא נאלץ לוותר ולסלוח ולא להגיב על כך, ויותר מכך אין ספק שינהג בו בכבוד מפני יחוסו, ואם כך בבן בשר ודם קל וחומר אלף פעמים בבני הקב"ה מלך מלכי המלכים.

ישראל בני מלכים

כלל ישראל נחשבים בני מלכים בכל מצב, כך מבואר במסכת שבת דף קכח ע"א אמר אביי: רבן שמעון בן גמליאל ורבי שמעון ורבי ישמעאל ורבי עקיבא כולוהו סבירא להו, כל ישראל בני מלכים הם. ואכן הרי מבואר במסכת נדה דף לא ע"א שלושה שותפין יש באדם אביו ואמו והקב"ה, נמצא שכל ילד הוא גם בן של מלך מלכי המלכים הקב"ה ועל כן חובה עלינו להתייחס אליהם כיחס לנסיך ברוך ובנעימות. **ולכן מבואר בירושלמי מסכת פסחים פרק י הלכה ד תני ר' חייה כנגד ארבעה בנים דיברה תורה בן חכם בן רשע בן טיפש בן שאינו יודע לשאול. לכולם קורא בשם בנים כי את הילדים אף אחד לא בוחר כמו שהאצבעות אינם שוות כך הבנים. אך למרות הכל כשיש צרה לאחד מהם למרות כל מצבו הלב נקרע כי אחרי הכל הוא בן. כך אבינו בשמים שמחשיב את כלל ישראל באשר הוא בנים אתם לשם בכל מצב והדבר מצער אותו ותמיד מייחל ומצפה לחזרתו בתשובה.**

ידיעת הדבר מחייבת התייחסות האדם לחברו בהתאם לבן מלך

ובזה מובן דברי התנא באבות פרק ד משנה יב רבי אלעזר בן שמוע אומר יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך וכבוד חבירך כמורא רבך ומורא רבך כמורא שמים: מצריך להתייחס לכל חבר כרבו ורבו כיון שכל אחד בן מלך.

בדומה לכך נאמר במסכת בבא מציעא דף מט ע"א מעשה ברבי יוחנן בן מתאי שאמר לבנו: צא ושכור לנו פועלים. הלך ופסק להם מזונות. וכשבא אצל אביו אמר לו: בני, אפילו אתה עושה להם כסעודת שלמה בשעתו לא יצאת ידי חובתך עמהם, שהן בני אברהם יצחק ויעקב. אלא, עד שלא יתחילו במלאכה צא ואמור להם: על מנת שאין לכם עלי אלא פת וקטנית בלבד.

מעשה כיצד התייחס המשגיח של לומז'ה לכל תלמיד.

ואכן סיפר הגר"י ניימן זצ"ל פעם אחת נכנסתי בשבת קודש אל מו"ר הרב ר' משה רזנשטיין זצ"ל המשגיח דישיבת לומז'ה וראיתי שהוא בוחן בחומש ילד מהתלמוד תורה כאשר שאלתי את מו"ר בנו של מי הוא הילד הזה לחש לי באוזני לתדהמתי הוא ילד של הקב"ה, משראה שאני מתפלא על שלא השיב לי על שאלתי הוסיף ואמר אילו הייתי אומר לך שהוא בנו של ר' חיים או של ר' משה היית יודע מי הוא הילד ואם אני אומר לך שהוא של הקב"ה אינך יודע של מי הוא, דברים אלה אומר הגר"י ניימן זצ"ל בספרו דרכי מוסר מתווים דרך לכל ראש ישיבה מורה מחנך ומדריך המרביצים תורה בילדי ישראל ועוסקים בחינוכם כשם שכל יהודי צריך לקיים שויתי ה' לנגדי תמיד כך צריך גם המחנך להעלות כנגדו תמיד את הידיעה שהוא מלמד תורה לילדיו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך

חביב האדם שנברא בצלם אלוקים

הוא גישה כזו של בנים אתם לה' אלקיכם תעניק למלמד סבלנות ותשומת לב שונה לחלוטין מאחר שללמד את בן המלך שאני.

וכן מסופר על הסבא מסלבודקה הגרנ"צ פינקל זצ"ל שכאשר היה רואה שאחד מתלמידיו אינו מצליח בלימודיו היה צם כדי שהלה יצליח. כך נוהגים כאשר מבינים שהתלמיד הוא בן מלך רז"ל אומרים אל תגעו במשיחי אלו תינוקות של בית רבן שבת קי"ט רואים מכאן שרז"ל הקדושים הביטו על כל ילד הלומד תורה כאחד שראוי להיות משיח ה' כך צריכים המחנכים והמורים לראות את ילדי ישראל.

דבר שבמנין אפילו באלף אינו בטל

ובזה נבא לביאור הפסוקים, נראה שהתורה באה ללמדנו מעלת כל אדם מבני ישראל ולכל אחד יש חשיבות בפני עצמו, והוא על פי המבואר ביו"ד בהלכות תערובות שדבר שבמנין אפילו באלף אינו בטל, ועניינו של דבר שכל דבר אשר האדם סופרו פירושו של דבר שיש לו חשיבות בעיני האדם לכל יחידה ויחידה וכיון שהוא חשוב אינו מתבטל. אבל דבר שאין לו חשיבות לכל יחידה אינו נספר אלא נשקל, כך הדבר שהקב"ה מלמדנו כמה חביב האדם שנברא בצלם אלוקים כמאמר התנא באבות ושיש חשיבות לכל אדם באשר הוא. וכדברי הרמב"ם אשר כתב מדוע הקב"ה ברא את אדם הראשון יחידי ולא כמה אחדים? אלא ללמדנו שכל יחיד נחשב כעולם שלם והמקיימו כאילו קיים עולם מלא וח"ו ההורגו כאילו החריב עולם מלא. ובזה מובן היטב לשון שאו וגם כל עדת ישראל, שהכוונה מלשון נשא הערכה וחשיבות לכל אחד מבני ישראל, זאת ועוד "כל" בכדי לכלול כלל ישראל ולא משנה באיזו דרגה הוא נמצא יש לו חשיבות בפני עצמו ושיש לרומם כל אחד מבני ישראל כיון שאי אפשר לדעת דרגתו של כל אדם לפי מצבו מה הוא, ואדרבא מבואר בגמרא שעליונים למטה ותחתונים למעלה כי האדם יראה לעין והשם יתברך יראה ללבב. **אך למרות זאת** חשיבות החפצים תלוי באדם לפי מצבו יש אדם שאצלו כל אגורה יש לה חשיבות וסופר כל אגורה, ויש שרק שקל מוכן לספור ופחות מזה אינו מתייחס, ויש רק עשרה שקלים ויש מאות ויש אלפים והכל תלוי במצבו של האדם, כי עשיר גדול העוסק במיליונים וקל וחומר במיליארדים לא יתכן שיתייחס לשקלים. ובזה נבין ההבדל בין בני ישראל לשבט לוי, שברור ששבט לוי המקודש יותר יש לו חשיבות יותר, ולכן את בני ישראל נספרו על ידי שקלים ועל ידי משה רבינו, אבל שבט לוי נספרו על ידי הקב"ה בעצמו בלי שקלים מפני חשיבותם היתרה מאחר והן הם לומדי התורה והמורי דרך ומנהיגי בני ישראל, אשר יש להם חשיבות מיוחדת אפילו כלפי הקב"ה.

ענישת מי שמדבר בגנות ישראל.

ואף גם זאת חז"ל מלמדים אותנו עד כמה מקפיד הקב"ה על מי שמקטרג על בניו. כמבואר בשיר השירים רבה (וילנא) פרשה א [ו] אל תראני שאני שחרחורת, וכו' אין לך שמח בבני יותר ממשה ועל ידי שאמר (במדבר כ) שמעו נא המורים נגזר עליו שלא יכנס לארץ, ד"א אין לך שמח בבני יותר מישעיהו ועל ידי שאמר (ישעיהו ו) ובתוך עם טמא שפתים אנכי יושב אמר לו הקדוש ברוך הוא ישעיה בנפשך את רשאי לומר, (ישעיהו ו') כי איש טמא

חביב האדם שנברא בצלם אלוקים

שפתים אנכי ניהא, שמא ובתוך עם טמא שפתים אנכי יושב אתמהא, תא חמי מה כתיב תמן ויעף אלי אחד מן השרפים ובידו רצפה, אמר רב שמואל רצפה רוץ פה רצוף פה למי שאמר דלטוריא על בני, ודכוותיה כתיב באליהו שנאמר (מלכים א יט) ויאמר קנא קנאתי לה' אלהי ישראל כי עזבו בריתך בני ישראל, אמר לו הקדוש ברוך הוא בריתי שמא בריתך, ואת מזבחותיך הרסו, אמר לו מזבחותי שמא מזבחותיך, ואת נביאיך הרגו בחרב, אמר לו נביאי ואת מה איכפת לך, אמר לו ואותר אני לבדי ויבקשו את נפשי לקחתה, תא חמי מה כתיב תמן ויבט והנה מראשותיו עוגות רצפים מה הוא רצפים, אמר רבי שמואל בר נחמן רוץ פה רצוף פיות בכל מי שאמר דילטוריא על בני.

דברי הרמב"ן כיצד צריך להתייחס לכל אדם

ולזאת כתב באגרת הרמב"ן: וכל אדם יהיה גדול ממך בעיניך. ואם חכם או עשיר הוא, עליך לכבדו. ואם רש הוא ואתה עשיר או חכם ממנו, חשוב בלבך כי אתה חייב ממנו והוא זכאי ממך. שאם הוא חוטא הוא שוגג ואתה מזיד. ללמדנו שהאדם יראה לעין אבל השם יראה ללבב ופעמים רבות נראים בני אדם כפשוטים ומעשיהם גדולים ונספר דוגמה אחת מיני אלה.

בני אדם פשוטים שנתגלה גדולתם.

מובא בזמנו של המהרש"ל זצ"ל שהיה גר מתחתיו ירקן יהודי ירא שמים וקובע עתים לתורה ולא יותר פעם קרה שהגאון המהרש"ל למד תורה בלילה והנה הוא שומע את שכנו הירקן לומד סוגייה קשה ומעמיק בה ושואל שאלה גדולה ותירץ אותה בעמקות נפלאה למחרת שלח לו הרב שיבא אליו ואמר לו בגזירת רב העיר אני אומר לך תחזור על כל מה שאמרת אתמול ענה לו רבי אברהם כבוד הרב אני לא יודע כלל ללמוד ואני רק קובע עתים לתורה בלבד והכריח אותו הרב עד שגילה לו כל עמקותו בתורה וביקש ממנו שלא יגלה דבריו כשנת של"ג כאשר המהרש"ל עמד להיפטר השאיר צוואה חד משמעית שהרב אשר ימונה להיות רב העיר במקומו יהיה רבי אברהם הירקן ולא אחר כמובן רבי אברהם התנגד ואמר אולי מישהוא אחר ורק אחרי הפצרות רבות אליו מאנשי הקהילה נענה להם והתגלה בתור גאון גדול ומנהיג מעולה וקבל עליו עול הרבנות.

יש לנו אבא אוהב בשמים

אחר הדברים האלה אשר השכלנו להבין מעלת כל יהודי שהוא בן מלך מלכי המלכים דבר המחייב התייחסות וכבוד כלפי חברו באשר הוא בהתאם לכך, נוסיף על כך את הצד השני שיש לכל אדם אבא אוהב בשמים ומחכה ומצפה לו וכמו אבא שלעולם אינו יכול לוותר על שום ילד מבניו גם כאשר אינו הולך בדרך ישרה ונכשל כמו שאמר רבי עקיבא כך בורא עולם אוהב כל אחד מאיתנו אהבה ללא גבולות וכאשר האדם רואה יסורים ומצוקות ידע שאבא שבשמים מצפה לו וגורם לו שלא ישכח מאבא שבשמים ומייסר אותו כמו שכתוב דברים (פרשת עקב) פרק ח פסוק (ה) וַיִּדְעַתָּה עַם־לְבַבְךָ כִּי פֶּאֶשֶׁר יִיָּסֵר אִישׁ אֶת־בְּנוֹ יִקְוֶה אֶל־הוֹיָךְ מִיָּסָרְךָ: פירושו של דבר אבא לעולם לא פועל מתוך נקמה אלא מתוך

חביב האדם שנברא בצלם אלוקים

אהבה גם כאשר כואב, ובעצם אם נתבונן כל מצוות התורה ולימוד התורה והתפילות הכל סביב נושא אחד שאבינו שבשמים דורש ומבקש שנהיה איתו בקשר ולהידבק בו ולא לשכוח שאנחנו בני מלכים ולזלזל בעצמנו, ואם היה הקב"ה שונא אותנו לא היה מביא את האדם להצטרך לבקש ממנו בכדי להרחיקו ממנו, וכמו שהסביר הזוהר למה הקב"ה הוריד מן בכל יום ולא פעם בשבוע או חודש אלא מרוב אהבתם רוצה שבכל יום יהיו איתו בקשר, והביא משל למלך שנוזק אליו איזה מצורע והמלך אינו חפץ לראותו לכן שלח לו צרכיו בכדי שלא יתקרב אליו, וכמאמר שלמה המלך משלי פרק ג פסוק (יא) מוֹסֵר יְקוֹקֶךָ בְּנֵי אֶל־תִּמְאָס וְאֶל־תִּקְחַץ בְּתוֹכְחָתוֹ: (יב) כִּי אֶת אֲשֶׁר יֵאָהֵב יְקוֹקֶךָ יוֹכִיחַ וְכָאֵב אֶת־בֶּן יִרְצֶה: ונתאר לעצמנו שאין לו על מה להתפלל לבורא עולם הרי ממילא הוא יתנתק מהקשר לאבא שבשמים, לכן אבינו שבשמים שחפץ בנו ממציא לנו צרכים להזדקק לפנות אליו, וכמו שמצינו במדרש למה האמהות היו עקרות בגלל שהשם יתברך מתאוה לתפילתם ויוצר מצב שיצטרכו לפנות אליו, ולכן כל התפילה היא בלשון נוכח כאילו מדברים עם אדם שעומד ממולו, כך צריך האדם בתפילתו לדעת שהוא מדבר ישירות עם אבא שבשמים ללא שום אמצעי, וכך הדבר בלימוד תורה אשר היא חמדת גנוזי מסרה לנו בכדי להיות מחוברים עם אבינו שבשמים כי התורה והקב"ה אחד הם, כך שאם האדם יפנים שהוא בן של מלך מלכי המלכים יודע ומאמין ומבין שיש לו אבא שבשמים שאוהב וכל יכול, ישתנה המבט שלו על כל החיים ויקח כל מה שקורא איתו שהכל מתוך אהבה לקשרו כמה שיותר לאבינו שבשמים וידע לשמוח תמיד בחלקו, וכל מצוה תפילה ולימוד יעשה בשמחה עצומה שקושר נפשו ונשמתו לבורא עולם האבא שבשמים.

הסבר מדוע נספרו בני לוי בנפרד

אחר הדברים האלה מובן הטיב מדוע שבט לוי נספרו בפני עצמן ואף גם זאת נספרו מגיל חודש ומעלה, והקב"ה בכבודו ובעצמו ספר אותם כיון שהן חבבים אצל הקב"ה יותר מכלל ישראל ויש ערך אפילו לתינוק ובלבד שעומד להיות חייל הקב"ה, ומזה ילמד כל בן תורה עד כמה ערכו גדול בעיני הקב"ה ועי"ז יתחזק בלימוד התורה שאין גדול ממנה.

מעלת הבני תורה

והסבר הדבר על פי דברי הרמב"ם שבזה"ז מעלת הבני תורה ומורי הוראה כשבט לוי וחשיבותם יתירה כיון שהם המורי דרך ומנהיגי בני"י. ולפי"ז כל אדם מישראל יכול לרומם את מעלתו וחשיבותו כשבט לוי אך הדבר תלוי בו במה שיעסוק בתורה ויעלה ויתעלה במעלות התורה. וז"ל הרמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק יג הלכה יב: ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל ובביזתה עם אחיו מפני שהובדל לעבוד את י"י לשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים שנאמר יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל, לפיכך הובדלו מדרכי העולם לא עורכין מלחמה כשאר ישראל ולא נוחלין ולא זוכין לעצמן בכח גופן, אלא הם חיל השם שנאמר ברך י"י חילו, והוא ברוך הוא זוכה להם שנאמר אני חלקך ונחלתך. והוסיף בהלכה יג: ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני יי לשרתו ולעובדו לדעה את יי והלך ישר

חביב האדם שנברא בצלם אלוקים

כמו שעשהו האלהים ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם הרי זה **נתקדש קדש קדשים** ויהיה י"י חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים ויזכה לו בעה"ז דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללויים, הרי דוד ע"ה אומר י"י מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי עב"ל. **מלמדנו הרמב"ם** מדוע שבט לוי לא קיבל נחלה כיתר בני"י, אין הדבר אלא מפני מעלתן שהקב"ה הוא נחלתן בהיותם צבא הקב"ה וחיליו אשר יעודם ללמוד וללמד ולהורות לכלל ישראל, ולכן הובדלו מכלל ישראל עד שאינם יוצאים למלחמה כיתר בני"י למרות שבני"י נצרכו להלחם ולכבוש את הארץ, שבט לוי בהיותו חייליו של הקב"ה פטורים מכך כיון שיש להם תפקיד נעלה יותר. זאת ועוד מוסיף הרמב"ם שאין הדבר נחלת שבט לוי בלבד אלא כל אדם שהשכיל להבין תכליתו בעולמו ורצה להיות מצבא הקב"ה ולשבת ללמוד וללמד נכלל בשבט לוי, ויתירה מכך הופך להיות בגדר "קדש קודשים" והשי"ת חלקו ונחלתו.

גדר לומר התורה קדש קודשים

ומי יראה תוארים אלה ולא יחשק ליבו להיות מחייליו של הקב"ה ולקבל תואר "קדש קודשים", הבא נתאר לעצמנו שגדול הדור מצלצל לטלפון של איזה בחור ישיבה או אברך ומבקש לשוחח עם קדש הקודשים, לא יבינו בבית אל מי כונתו וק"ו אותו תלמיד או אותו אברך לא יבין מה לו ולגדול הדור ומהיכן המציא עליו תואר גדול כזה אין אלא טעות, אך כאשר ישוחח איתו יאמר לו כך הרמב"ם מגדיר כל בן תורה היושב ועוסק בתורה ומי לנו גדול מהרמב"ם שנותן תואר זה לכל מי שחשקה נפשו בתורה להיות חייל לקב"ה.

ובזה יובן דברי השו"ע מדוע פרשת במדבר לפני עצרת

כתב השולחן ערוך אורח חיים הלכות ראש חודש סימן תכח סעיף ד ולעולם קורין פרשת במדבר סיני קודם עצרת, וכו'. **וכתב בביאור הלכה סימן תכח ד"ה** ולעולם קורין וכו' כדי לעשות הפסק בין הקללות למתן תורה. **אולם לדברנו הנ"ל** יובן היטב עוד טעם מדוע לעולם יקראו פרשת במדבר לפני עצרת, כיון שמכאן אנו לומדים על ערכו של הבן תורה וכל לומד תורה ועד כמה הוא חביב לפני הקב"ה ונמצא שפרשה זו היא הכנה לקבלת התורה.

מוסר השכל

עלה בידנו ללמוד מפרשתנו ומדברי רבי עקיבא עד כמה כל אדם מישראל חביב בעיני הקב"ה, חיבה ראשונה כי בצלם אלוקים הוא נברא בשונה מיתר אומות העולם שלא זכו לצלם שהיא הנשמה, וחיבה שניה אף נחשבים בניו של מלך המלכים דבר שמחייב כל אחד מאיתנו לכבד איש את רעהו ולרומם כל אדם וק"ו שלא לפגוע, ומצד שני להפנים שיש לנו אבא שבשמים שאוהב אותנו ורוצה שנהיה איתו בקשר מתמיד וכל הסובב אותנו בכדי לחזק את הקשר בנינו לאבינו שבשמים, ועוד יותר למי שזוכה לעסוק בתורת השם שהיא החיבה השלישית שאמר רבי עקיבא ולהכין עצמו לקבלת התורה אשר היא מקשרת את האדם לאבינו שבשמים וגם מרוממת את האדם מעל כל הבריאה והופך לנור הבריאה

מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא וראש מוסדות "אור המלך", מחבר ספרי שו"ת דרך המלך,
אמרי מרדכי ועוד

חביב האדם שנברא בצלם אלוקים

כולה, ויה"ר שנזכה כולנו לקבלת התורה בשמחה ובששון ובטוב לבב כל הימים אנו וזרענו
וזרע זרענו שלא ימוש דברי התורה מפינו אמן.

בידידות ואהבה

החותם בברכת שבת שלום ומבורך.

הצב"י מרדכי מלכא עיה"ק אלעד

מעלת התורה / הרב אברהם דניאל עבשטיין, מח"ס 'מי מנוחות', לייקווד

בענין הטעם שפרשת במדבר הוא קודם חג השבועות

מִפֶּן עֲשׂוּרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה כָּל יוֹצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל תִּפְקְדוּ אֹתָם לְצַבְאָתָם אֲתָה וְאַהֲרֹן (א, ג)
הנה יש להעיר, מדוע צוה הקב"ה למנות דוקא כל מי שיוצא בצבא, הרי המניין אינו אלא כדי להורות חיבתו של הקב"ה כמו שפי' רש"י: "מתוך חיבתן לפניו מונה אותם כל שעה, כשיצאו ממצרים מנאן, וכשנפלו בעגל מנאן לידע מנין הנותרים. כשבא להשרות שכינתו עליהן מנאן. באחד בניסן הוקם המשכן, ובאחד באייר מנאם", עכ"ל. וא"כ, אם התורה הקדושה תלה מנין בני ישראל דוקא באלו שיוצא בצבא, ע"כ יש כן ענין בזה, וצ"ב.

כל אחד מישראל חשוב באופן מיוחד

ונראה לענ"ד לומר, דהנה כשחיל יוצא בצבא, כל אחד ואחד של היוצא בצבא להלחם, נמנה באופן מיוחד ביותר. שכל אחד ואחד יש לו תפקיד של עצמו, ולא שייך לנצח המלחמה אם אין כל אחד ואחד עושה רק מה שמוטל עליו לעשות.

וא"כ יש לומר, שהענין של המנין שהקב"ה מונה כל אחד ואחד, שהתורה הקדושה נתלה המנין דוקא באלו שיוצא בצבא, שהוא להורות, שכל אחד ואחד מישראל יש לו תפקיד של עצמו, וכל אחד ואחד חשוב אצל הקב"ה באופן שהוא מיחוד בפנ"ע.

פרשת במדבר קודם שבועות

ועל דרך זה ביאר ר' משה פיינשטיין זצוק"ל (דרש משה) שזהו הטעם מדוע פרשת במדבר לעולם הוא קודם שבועות [עי' בתוס' מגילה לא, ע"א]. וכתב וז"ל, "ונראה שיש לפרש "במדבר" שייכות גדולה לשבועות, שהוא להוציא מאלה שמתרשלין ללמוד בחשבם שלא יגיעו למדרגה גדולה בתורה, וע"ז בארתי [שמות ל, יב] שמה שנאמר ענין המנין בלשון "שאו", שבזה מתנשאים כל אחד ממדרגתו בראותו שהוא שוה לימנות באותו המספר ממש של הגדול, ששניהם נמנים רק לאחד, א"כ גם הוא יכול לבוא למדרגה הגדולה, ולכן קודם שבועות צריך לקרוא פרשת במדבר שהוא פרשת הפקודים שנאמר בלשון נשיאות, ללמדנו שבאופן זה יכול לקבל התורה וללמדה", עכ"ל.

הרי מבואר מדבריו, שהטעם שפרשת במדבר לעולם נמצא קודם חג השבועות הוא להורות שכל אחד ואחד ראוי למנות עם הגדולים, דהיינו שכל אחד ואחד מישראל לבא למדריגות הגדולות.

ותן חלקנו בתורתך

וזהו ההכנה קודם היום טוב של "חג השבועות", לידע שכל אחד ואחד יש לו חלק של תורה, וחלק זה הוא מיוחד לכל אחד ואחד בפנ"ע. ורק ע"י ידיעה זה שייך לקבל התורה בחג השבועות.

והאריך בענין זה החפץ חיים (שם עולם פרק י"ג): "הנה ידוע שלכל איש ישראל יש לו חלק בתורה וכאשר כתב הגר"א ז"ל שלפיכך אחז"ל יגעתי ולא מצאתי אל תאמין שהוא כעין מציאת איזה דבר שמתחלה קודם שמצאה היתה גם כן בעולם אלא שמחפש אותה ומוצאה. כן ענין התורה שלכל איש ואיש ניתן חלק בתורה"ק בעת מעמד הר סיני שהיו כל הנפשות שם ולפיכך אנו מבקשין כולנו מהש"י ותן חלקנו בתורתך וכל אחד ואחד בבואו לזה העולם כאשר מתיגע בתורה הוא מוצא החלק שניתן לו ולזה החלק מושך לו לבו [ולפיכך אחז"ל בע"ז דף י"ט אין אדם לומד אלא מה שלבו חפץ שנאמר ובתורתו וגו'] וזהו החלק הוא כמו מטמון שהטמין הש"י עבורו בתורה כי אב רחמן הוא ורוצה שלא יתבייש שום איש בבואו שם וע"כ לענין התורה צריך לחפש היטב ולייגע עצמו שבודאי ימצא המטמון שהטמין הש"י עבורו. וזהו שמסיים הכתוב אז תבין יראת ה' הוא נגד בחינת בקשת הכסף ולא אמר תמצא שלזה לא שייך ענין מציאה שלא היה הדבר מתחלה במציאות כלל וכנ"ל אלא הוא אחר שמבקשנה ככסף הוא מתבונן ובא לידי יראה ואח"כ אמר ודעת אלהים תמצא הוא נגד וכמטמונים תחפשנה אז ימצא דעת אלהים והוא חלקו שהוטמן עבורו בתורה", עכ"ל.

וכן הובא יסוד זה מהגר"א בספר מעלת התורה (אחיו של הגר"א, מעלת המעשה) וז"ל, "ואמרו בגמרא: כל הלומד תורה ואינו מקיימה נוח לו שנהפכה שליתו על פניו ולא יצא לאויר העולם. ואמר אחי הגאון ז"ל, שהוא על פי מה דאיתא (נדה ל'): כשהתינוק במעי אמו מלמדין אותו כל התורה, כיון שיצא לאויר העולם בא מלאך וסטרו וכו'. ולכאורה צריך עיון, מה תועלת יש במה שמלמדים אותו ואח"כ משכחין אותו, והוי כלא למד כלל. ונראה ע"פ מה שאמר האלשיך הקדוש על מה שאנו אומרים ותן חלקנו בתורתך, לפי שכל הנשמות עמדו על הר סיני וקבלו כל אחד חלקו בתורה. וזה שאמרו בגמרא (מגילה ו'): יגעתי ומצאתי תאמין, מצאתי דייקא, כמוצא אבידה, לפי שהוא חלקו. ולפי זה אם לא היו מלמדין אותו במעי אמו איך יכול למצוא על ידי יגיעתו ואם לא היה שוכח לא היה צריך ליגע, ואם כן בטל שכר ועונש. ולכך מלמדין אותו חלק תורתו במעי אמו, זה נקרא כל התורה, רצה לומר, מה שנוגע לחלק נשמתו. ובצאתו לאויר העולם הוא נשכח ממנו ואחר כך ע"י יגיעתו מוצא אבידתו. וא"כ אתי שפיר כל הלומד ואינו מקיים מוטב לו שלא יצא לאויר העולם, כי בשביל הלימוד לבד לא היה צריך לצאת לאויר העולם, כי גם במעי עמו איהו לומד חלקו. אבל המקיים משלים כוונת הבריאה, שלא היה יכול לקיים [התורה] בעודו במעי עמו, הגם שלמדה", עכ"ל.

האופן שיוכל לזכות לחלקו בהתורה הקדושה

וביאור הגר"ב רנשבורג זצ"ל הענין בספרו חכמת בצלאל (נדה ל) וז"ל, "יש לתת טעם וסברא לזה, מה ראה ה' הטוב על ככה, ללמד לאדם בתחילה כל התורה כולה טרם צאתו לאור העולם, ולהשכיחה שוב ממנו כשבא לאויר עולם, והלא דבר הוא?

ושמעתי בזה בשם הגאון רשכב"ה התנא האלקי מוהר"א מווילנא זלה"ה, כי טוב מאד עשה ה' בהשגחתו יתברך ללמד להאדם, טרם יוצאו לעולם השפל מלא הבל וריק ותוהו, כל התורה כולה, דאלולי כן אין כל בריה ולשון היתה יכולה להשיג רוחניות התורה

וקדושתה ואצילותה, והיה מהנמנע להשיג עמקי סודותיה, ולפיכך מלמדין אותו כל התורה כולה טרם צאתו, שעדיין אינו מלוכלך בחטא, ויכול להשיגה, ואח"כ כשלומדין עמו בעוה"ז, נשמתו נזכרת מה שלמדה כבר, ונקל לה להשיגה, כי נזכר האדם מה שלמד כבר, וזהו אמרם במס' מגילה, יגעתי ומצאתי תאמין, ד"מציאה" שייך רק על דבר הנאבד, והיינו התורה שלמד האדם, ושכחה כשסטרואו על פיו, ואחרי היגיעה שוב הוא משיג חלקו, והיינו יגעתי ומצאתי, את הנאבד. ומה שהוצרך לסטור על פיו ולשכחו, גם הוא לטובת האדם, ומחסדי האל יתברך, כי אלו בא האדם לאור עולם ותלמודו בידו, והיה יודע כל התורה כולה מבלי עמל ויגיעה, לא היה מקבל שכר עליה, אבל עתה, שהוא צריך לחזור אחריה ולטרוח בה, ולהגות בה יומם ולילה, הוא מקבל שכרו משלם, בזה ובבא, עד כאן דברי הגאון הנ"ל זלה"ה, ודברי פי חכם חן, ושפתים יושק", עכ"ל.

הרי מבואר מדבריו, שעיקר הטעם שכל אחד ואחד לומד כל התורה כולה קודם שיוצאו לעולם הזה, היינו משום שרק על ידי זה שייך לזכות כל "חלקו בתורה הקדושה".

חידושי תורה - ותן חלקנו בתורתך

ואיתא במדרש (ויקרא רבה, פרשה כב): "ויתן ה' אלי את שני לוחות האבנים כתובים באצבע אלהים ועליהם ככל הדברים (דברים ט, י), ריב"ל אמר ועליהם ככל הדברים וכתוב כל המצוה אשר אנכי וגו' כל ככל דברים הדברים מצוה המצוה מקרא, משנה, הלכות, תלמוד, תוספתות, אגדות, ואפילו מה שתלמיד ותיק עתיד לומר לפני רבו כלן נאמרו למשה בסיני", ע"כ. הרי מבואר מדברי המדרש, שיש חלק לכל תלמיד שהוא עתיד לחדש ג"כ נאמר למשה בסיני. וזהו "ותן חלקנו בתורתך".

וזהו הענין שצריכים ללמוד מפרשת במדבר, שכל אחד ואחד מיוחד בפנ"ע, כמו שכל יוצא צבא יש לו תכלית בפנ"ע, וכל אחד צריך להשתדל לזכות "לחלקו בהתורה הקדושה". יה"ר מפני אבינו שבשמים, שיזכה כל אחד ואחד לזכה לחלקו בהתורה הקדושה, אכי"ר!

לתגובות: adebstein@gmail.com

משאת משה / הרב מנחם ישראל חזן, מודיעין עילית

חיצוניות

וְלֹא יָבֹאוּ לְרֵאוֹת כְּבֹלַע אֶת הַקֹּדֶשׁ (ד, כ)
בני קהת.

- אלו שזכו ל'נשיאות ראש' - כפולה ומכופלת.

הלא כל ישראל - כבר 'נשאו ראש'. בני לוי - 'נלקחו' מתוך בני ישראל (ג, יב). 'והיו לי
הלוים' (שם, מה).

ובני קהת - 'נשא את ראש בני קהת מתוך בני לוי'.

יותר גבוה. ועוד יותר.

והם נבחרו לשאת - את אהל מועד. את קודש הקדשים.

איזו מעלה נפלאה. איזו זכות עצומה. כנראה, שהם היו ראויים לזה.

ראויים - 'לשאת'. ורק - כשהקודש כבר 'בלוע' ב'כסותו'. 'כבלע את הקודש'.

לפני כן, בזמן בו הקודש עובר למצב של 'בלוע'; בזמן בו הוא עובר ממצב של 'מנוחה'
למצב של 'מסע' - אז אפילו הם, נצטוו - להתרחק. שלא 'יבואו לראות'. חלילה.

*

פסק זמן

כל אחד מאיתנו, זקוק לפעמים - ל'פסק זמן'.

פסק זמן מהעבודה, פסק זמן מהתנהלות הבית השוטפת. אפילו פסק זמן מהכולל -
בבחינת 'ביטולה זהו קיומה'.

יש - שה'פסק' הזה, הוא למטרת חופש. 'יחליפו כוח'.

ויש, שהוא נועד - לתכנן הכל מחדש. 'חישוב מסלול מחדש'.

ההתנהלות הרגילה, מסתבכת. הדברים מאבדים את מקומם הנכון. סדר העדיפויות
מתערער. אתה לא יודע מה להקדים למה. מה יותר חשוב ממה. מה ה'חפצא', ומה רק
בגדר 'תוספת'. מה מ'עיקר הדין', ומה 'הידור' או 'חומרא'.

ואז צריך - להפסיק. לעצור. לחשוב על הכל מחדש. לסדר את ה'עסק' - מההתחלה.
לעשות 'ריסט'.

העסק - מתקפל. הבית, נעצר. הכולל - מחכה.

אני צריך לחשוב. להתבונן.

בראש ובראשונה, עלי לחזק אצלי - את המטרה שלי. שהיא תהיה ברורה, שתעמוד לי מול העינים'.

וכשמטרה שלי תהיה ברורה לי, אז אני מתחיל לתכנן את ה'דרך' אליה.

לדוגמא. מי שאינו מודע היטב לכך, שה'עסק' שלו נועד - לצרכי 'פרנסה'. ובמילים פשוטות יותר: להביא אוכל - ושאר צרכים - לפיהם של בני ביתו, הוא עלול לאבד את אותם 'בני ביתו' - על ידי ה'שקיעות' שלו - ב'עסק'. 'להקריב' את המשפחה - על 'מזבח', שכל כולו נועד - עבוד אותה משפחה.

וכמו שאנחנו מכירים הרבה. יותר מידי הרבה.

ומי שאינו מודע לכך, שמהותו של 'חינוך' הוא - 'להחשיבו' (תוס' נזיר כח: ד"ה קסבר); שהמטרה אליה הוא חותר בחינוך ילדיו היא - להעניק להם 'חשיבות' (ויש להאריך בזה הרבה, ואין כאן המקום), הוא עלול לעשות בדיוק ההיפך - בשם ה'חינוך'.

- וגם את זה אנחנו מכירים. וגם זה הרבה יותר מידי.

*

מידת המלכות

אחת מה'מידות' של האדם, וגם של 'מעלה' - הלא 'מבשרי אחזה אלוק', נקראת - 'מלכות'.

מידה זו, היא - ה'פעולה'. ה'מעשה'.

- היציאה לפועל - של כל התכונות הקודמים.

ומדוע קוראים לזה 'מלכות'?

אז ככה. במדינה אחת רחוקה, היה פעם - 'אזרח'.

הוא היה אדם רגיל. מן השורה.

אותו אזרח רגיל, היה יושב - ומתכנן. את הכביש הזה, צריך להזיז לכאן. את הבנין ההוא - לשם. עמוד החשמל, אינו ממוקם כראוי. יש לסלק אותו מכאן. ו'במידי'.

ובכלל, המשטרה כאן - ממש נחשלת. צריך לחזק אותה. 'לתקצב' אותה הרבה יותר. להוסיף שוטרים.

וגם - משרדי הרוחה. מערכת ה'חסד' הממשלתית. חסר שם. צריך... וצריך. וצריך עוד.

הרעיונות - היו טובים. באמת טובים.

אבל הבעיה היתה, שבאותה מדינה 'רחוקה', זה היה עובד רק לפי המעמד שלך. אם אתה 'חשוב' - אז יקשיבו לך. אם לא, אין לך סיכוי.

אז כל הרעיונות היפים - נותרו ככאלו. שום דבר לא בא לידי ביצוע.

וביום בהיר אחד, אל תשאלו כיצד, אותו אזרח תמהוני - הפך להיות מלך.

והוא היה מלך אמיתי. לא כמו היום. ככה זה במדינות 'רחוקות'.

אזרחי המדינה כולם - השתחוו לו. פיזית. ממש. כולם נשבעו אמונים למלך, והיו מוכנים - מרצונם החופשי - למסור את חייהם למענו. כולם היו 'מאוחדים' - למען המלך. עתה, כל המגבלות שלו - הוסרו. הוא יכול היה לבצע את כל תכניותיו, בשלמות. אפילו בלי לחכות לאישור של יועץ בטיחות.

כי הוא היה - מלך. ומלך, עושה מה שהוא רוצה. לגמרי. בלי שום מעכבים. והכוח שלו לעשות את מה שהוא רוצה, הוא העם. זה שהם 'מקבלים' את מלכותו. מרצונם החופשי. 'מלכותו - ברצון קיבלו עליהם'. אז כעת - הבנו.

מלכות, היא הכוח - לעשות את ה'פעולה'. את החלק ה'מעשי'. כך גם כל אדם, לעצמו. יש, שהאדם חש 'תאווה' - למצות הצדקה. הוא רוצה לתת לארגון זה, ולקופה זו. וגם לישיבה זו. הכל - מרצון אמיתי, וכן, לעשות את רצונו של מלכו - השי"ת.

דבר אחד הוא אינו מסוגל: להכניס את היד לכיס, להוציא את הכסף - ולהעניק אותו. 'מידת החסד' שלו - קיימת. פועמת בקרבו. אבל 'מידת המלכות' שלו - חסרה. אין לו את כוח ה'פעולה'. לעשות. לבצע. להעביר את הרצונות והרעיונות היפים - לעולם המעשה.

*

חכמה ובינה

אז למדנו - שיש מידת ה'מלכות'. למדנו גם מעט - מ'מידת החסד'. מידה, היא 'דחף' פנימי. רצון פנימי. משהו שמעורר אותך לכיוון מסויים. ויש גם 'למעלה' מהן:

- מערכת ה'חשיבה'. היכן שהדברים עדיין - ב'תכנון'. זהו המקום, בו נוצר ה'בכוח'. עוד קודם שהוא יורד למערכת ה'בפועל'. אלו - ה'חכמה', וה'בינה'.

החכמה, אלו ה'ידיעות'. ה'נתונים'. לדוגמא:

נתון א': יש לך שקל. בכיס. בתוך הארנק.

נתון ב': יש אי אלו אנשים, שלא זכו 'למעלה' זו.

נתון ג': יש מצוה כזו, שקוראים לה - 'צדקה'.

הבינה, מעבדת נתונים. מצליבה מידע. ו'בונה' - מסקנה:

- אני צריך לתת צדקה.

החכמה והבינה, נקראים גם - 'אבא' ו'אמא'. האבא - מביא מציאות. האמא, 'בונה' ממנה משהו, שמתאים יותר - לעולם מעשי.

מערכת זו, קיימת ופועלת - בכל חיי האדם. למשל - כשאדם מקים עסק.

חלק מהנתונים: א. אני צריך פרנסה. ב. יש מציאות כזו, 'חנות'. שם מוכרים דברים. ג. המוכר, מתפרנס מזה. ד. יש לי 'אופי', המתאים - לאיש מכירות מוצלח.

ואז - הבינה: אני יכול להתפרנס מחנות. עלי לפתוח חנות.

וכשאנו זקוקים ל'פסק זמן', אז אפשר לקרוא לזה כך:

ה'מלכות', עולם המעשה שלנו, 'עולה' - ל'בינה'. אולי אפילו ל'חכמה'.

מערכת ה'פעולה' שלנו, נעצרת. היא 'אורות חפצים', ועולה - למערכת החשיבה והתכנון. להעמיד את הדברים מחדש. סוג של 'ריענון'.

בדרך - ל'הפעלה מחדש'.

- בדרך.

*

חסר במלכות

במדבר, עם ישראל היו - ב'דרך'.

- ה'מסעות'.

והיו גם - 'חניות'.

במסעות, המשכן - 'נארו'. מלכות ה', ששכנה בו - היתה 'כבלע'. היא 'נבלעה' - בבינה העליונה (עי' רמב"ן ד, כ).

יש עשר מערכות, בהן השי"ת מנהיג את עולמו. בהן הוא 'מתגלה'. ארבע מהן הזכרנו כאן: חכמה, בינה, חסד, מלכות.

השי"ת, 'מתגלה' בהנהגותיו. הוא מתגלה - כ'חסדן'. כ'חכם'. כ'מלך'.

בדומה - לאדם, המתגלה - במידותיו. בהנהגותיו. במעשיו. 'צורת אדם', הינה משל - להנהגה העליונה.

והמטרה שלו יתברך - זו מידת ה'מלכות'. שהיא תהיה 'גלויה' לכל. שזיהיה ה' למלך על כל הארץ'.

ולפעמים, מערכת ה'גילוי' - נעלמת. ה'מלך' - אינו 'כאן'. המלכות עולה 'למעלה'. ל'בינה'. ל'תכנון מחדש', כביכול.

וזהו מצב - שאינו אידיאלי. זה לא הדבר הכי טוב שיש. רצון ה' יתברך - לגלות את מלכותו. שהכל יהיה ב'גילוי'. שלא יהיה 'כבלע'.

זו מציאות - שאינה 'לכתחילה'. זה בדיעבד. ה'לכתחילה' הוא - שהבינה, והמלכות, יפעלו יחד. שיהיה 'ייחוד השלם'.

שהכל ייראה, ויתגלה. שה'אור חדש' - יהיה 'על ציון תאיר'. שזה יהיה כאן. בגילוי מוחלט. שלא יהיה צורך ב'היעלמות'. שתהיה - 'נחלה'.

אז כשהכל ב'גילוי', אז הכל נפלא. היעד, התכלית - מתגשמים. כאן.

ומצד שני, כשהמלכות 'למעלה' - אז אין גילוי. המלכות עצמה - נעלמת.

ויש גם - 'מצב בינים'. זו מציאות, בה המלך מתגלה - בחסרונו. כשהוא 'נארו'; כשהמלכות 'עוברת' ממצב של פעולה וגילוי, למצב של עצירה והסתרה - אז המעבר עצמו, כרוך בחוסר כבוד.

ובמצב זה, המלכות - עדיין כאן. קיימת. אבל - היא חסרת כבוד. היא לא בשיא תפארתה. היא מתגלה כחסרה, כזקוקה ל'ריענון'. זהו גילוי של ה'מלך' - כשהוא לא ממש 'מלך'. - 'כבלע את הקודש'.

ומאחר וחלק מה'חפצא' של מלכות - הוא כבוד המלכות; מאחר ומלכות, ללא כבוד - אינה מלכות, אז ההוראה היא - 'לא יבואו'. אסור 'לראות'. אסור שיהיה 'גילוי' למצב זה. כי כשהמלך נמצא במצב חסר כבוד, זהו באמת 'חסר' גדול מאוד. ניתן להבין - מדוע מי ש'יבואו לראות', דינו - 'ומתו'.

*

החניה שלנו

אז היו 'מסעות', וגם 'חניות'.

המסע, כל כולו תכנון - אל ה'יעד'. כשאתה ב'דרך', אז אין 'כאן ועכשיו'. כל מהותה של ה'דרך' - היא ה'יעד'.

- במסע, אין 'מלכות'. אין פעולה. אין מציאות נוכחית.

כך בערך, נראית גם - ה'גלות'.

אין פעולה, אין 'מלכות'. אין מציאות של 'מלך' בגילוי.

בגלות, אנחנו - ב'דרך'. הגאולה, קרובה לבוא. בכל יום. אף על פי שיתמהמה. אבל כעת - אין מלכות.

ה'עם' - אינו ממליך. אין אפשרות כזו. הלא 'כל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוך' (כתובות קי:ו. וע"ע זוה"ק, רע"מ בהר קט ע"ב).

ואם כן, הלא כל מטרת המצוות - היא אותו 'קשר', בין המלך - והעם. להמליך אותו עלינו, בכל עת ובכל שעה.

והאם - עלינו להמשיך לעשותן גם כשאין אפשרות להמליך?

- כן. קלה כחמורה. ובדקדוק.

ומדוע?

רק - כדי להיות 'מוכנים'. שלא נשכח. שנזכור - כיצד ממליכים. כעת, אנחנו בדור אחרון. וה' - הביא אותנו לארצו הקדושה. לפלטרין של מלך. והמלך - כאן. ממש כאן. ארץ ישראל, מעולם לא היתה נקראת 'גלות' (עי' מדרש תהלים יא, ג. וע"ע זוה"ק ויחי דף ריד עמוד ב.).

ובפרט - במצב הנוכחי, בו עם ישראל שב לארצו.

[כמו שכבר הזכרנו בעבר. אין אנו מייחסים כל חשיבות לאותה ה'מדינה', אשר הוקמה ומונהגת על ידי הלוחמים הגדולים ביותר - מאז ומעולם - בה' ובתורתו, היינו - ה'ערב רב'. אנו רק מעוררים על המצב, בו עם ישראל - נמצא בארמון המלכות. מה שלא היה מאז תחילת הגלות.]

אז אנחנו - איכשהו - נמצאים ב'חניה'.

ובחניה הזו, עלינו להבין - יש כאן מלך. הוא כאן! ממש!

וכשהמלך כאן - זו עבודה חדשה. שונה.

- לא ב'מעשים', חלילה. הלא 'התאמנו' על אותם מעשים בדיוק נמרץ, מזה אלפי שנים, רק כדי - שנוכל לעשות אותם, בדיוק באותה ה'מתכונת', אל מול פני המלך.

השינוי הוא רק - ב'דעת'. לדעת ולהפנים - אנחנו עומדים לפני מלכנו. ובכל מצוה - אנו 'מקשטים' את עצמנו, לפניו יתברך. בכל מצוה - אנחנו 'ממליכים' אותו. וה'מלכות' הזו - תלויה בנו. ב'דעת' שלנו.

שיהיה 'מלכותו ברצון קבלו עליהם'. לא רק 'שכר עולם הבא', אלא - מלכות. 'פעולה'. כאן ועכשיו.

*

ביטול תורה - האמנם?

'תפקדו אותם לצבאותם' (א, ג).

משה רבנו, ואהרון הכהן - נצטוו למנות את בני ישראל.

וזה היה 'עסק' גדול. כולם נמנו. ובדקדוק רב.

ובהמשך:

'איש על דגלו לצבאותם' (א, נב).

עם ישראל, ביקשו - 'דגלים'. וגם קיבלו.

וגם זה היה 'עסק'. אולי יותר גדול. כל שבט - וה'דגל' שלו. כל שבט, ומקומו.

נתאר לעצמנו.

אתה יושב ולומד. עושה 'שטייגען'. תלמוד תורה כנגד כולם. כנגד - כולם! ממש! 'אפילו כל מצותיה של תורה אינן שוות לדבר אחד מן התורה' (ירושלמי פאה פ"א).
ובדיוק ברגע שאתה הכי קרוב להבין פשט ברשב"א, מישהו קורא לך. 'אתה חייב לבוא', הוא אומר.

טוב, אם 'חייב' - מה אומר ומה אדבר. הרי גם הוא יודע ש'כנגד כולם'.
מתברר, שיש - 'מרשם אוכלוסין'. צריך 'לספור' אותך. נו נו. ביטול תורה. תעשו את זה מהר. למה צריך את זה בכלל.

- וזה לא נגמר. אתה נקרא אל ה'דגל'. יש איזשהו 'ציור', שכולנו צריכים להתאחד תחתיו. אתה צריך לדעת מה המקום שלך בדיוק, ולאיזה דגל אתה 'שייך'.
זה כבר שווה עוד כמה 'נו נו'.

ואתה שואל - זה יעזור לי להבין את התוס'?

ואם לא - אז למה? למה המספרים. למה הדגלים. למה לבטל כל כך הרבה תורה?? מה יצא לי מזה?

- למה כל ה'עסק' הזה?

ובאמת, למה.

*

דגלים

אז אם לימוד התורה היה בגדר 'מטרה', אז אתה צודק. לגמרי.
הלא אני עוסק - בתכלית רצונו של השי"ת. מי שאינו מסוגל לכך, אין לי בעיה שיעשה דברים אחרים. רק שלא יפריע לי.

אבל - זו אינה המטרה.

המטרה האמיתית היא - מלכות ה'.

היינו - גילוי מלכות ה' יתברך, בעולם הזה. 'לגלות' את מלכותו. לפרסם את שמו הגדול.
'מעלת' התורה - גבוהה מכל המצוות.

אבל היעד - הוא 'דירה בתחתונים'. לא 'למעלה', אלא - כאן. למטה. בהכי 'תחתון' שיש.
וה'תחתון' הזה, כולל - חיצוניות. הרבה מאוד חיצוניות.

בדיוק - כמו שאתה מפרסם מלך. עצם הפרסום, ועצם ה'חיצוניות' - מראה 'מלכות'.

וללא אותה 'חיצוניות' - אין מלכות.

מלכות, ללא 'כבוד מלכות' - אינה מלכות.

לכן צריך לספור. למנות. מרשם אוכלוסין. מרשם - כמה 'ממליכים' יש כאן. ממה מורכבת ה'ממלכה'. ה'מספר', הוא חלק מאוד חיצוני. נכון. אבל כדי 'להמליך' - זה מה שצריך. גם את זה.

וגם - הדגלים. כך נראית מלכות. צבא מפואר. כל 'יחידה' - עם דגל לעצמה. הדגל, מגלה - יש כאן מלכות. ואנחנו 'מגלים' את ה'גוון' המסויים הזה - במלכות ה'יתברך. אנחנו - 'מפגינים' את זה. מחצינים. מראים לחוץ. [נאגב, המושג 'ביטול תורה' - הוא כמו 'ביטול חמץ'. שיהיה 'כעפרא דארעא'. וכשאתה מקיים את מלכות ה' בארץ - זהו 'קיום' התורה. הפוך בדיוק מה'ביטול'. ויתכן לומר, שבזמנים בהם אנחנו נדרשים לסגור את הגמ', ולהמליך את השי"ת ב'חוץ' - אז אם אנחנו ממשיכים ללמוד, זה עצמו 'ביטול תורה'. חלילה.]

*

הגיגיו של חתול

מלכות ה', היא 'טוב'. טוב אמיתי. ברור - שזה 'טוב' לו יתברך, כביכול. זה מה שהוא רוצה. זו ה'תכלית' של כל המערכת האדירה שהוא ברא כאן. אבל, זה טוב גם - לנו. תדמיין. וילת פאר. חמישה מפלסים. חדרים רחבי ידיים. סלון ענקי, מרוהט היטב. וגם מרוהט יקר. מאוד יקר. וגם - יאכטה. מפוארת, מאובזרת היטב. וגם רכב חדיש ומשוכלל. ועוד ועוד, כפי יד הדמיון ה'טובה' עלינו. ועדיין יש כסף בבנק. כל הנ"ל אינו מה'משכנתא'. כמה נחמד. איזה 'חלום' זה. את כל זה - הגויים מציעים לנו. זה מה שיש להם ב'תפריט' (עי' בכ"ז בפסיקתא שיה"ש פ"ז סי' א).

וזה תפריט 'מנצח'. באמת. בעוונותינו, כמה הוא ניצח. כמה חללים הפיל. אנחנו, אומרים להם - נו. ארוך כזה, ננוו. זה הכל. זה מה שיש לכם להציע. - זה אפילו לא בגדר 'שטויות'. הלא לנו יש - 'מחולת המחנים'! יש לנו - 'דגלים'!!

חיצוניות

אנחנו באים - בשם ה' יתברך. יש לנו אותו! הוא המלך שלנו. ואנחנו מפגינים את זה. מגלים את זה. מתגאים - בשמו. 'התהללו בשם קדשו'.

לכו אתם, עם כל ה'הצעות' שלכם.

משל - לאותה חבורת חתולי רחוב, אשר 'חגגה' בפח האשפה. ה'סיבה למסיבה' היתה - שאריות סעודה גדולה, שהתרחשה באולם הסמוך יומיים קודם.

השאריות, לא היו במצב 'הכי הכי'. האמת היא, שהם היו קרובים יותר ל'הכי' לצד השני. אבל החתולים - נהנו. כדבעי.

חתול אחד, הציץ לרגע אל העולם שבחוץ. שם הוא ראה - אדם. זה האחרון, היה מהלך בזריזות. מתרחק ככל האפשר מאותה 'חגיגה'.

החתול קינח את שפמו. 'אני לא מבין אותו'. חשב לעצמו. מדוע הוא מתרחק. הלא יש כאן סעודה דשנה. זה כל כך טעים. למה הוא לא מצטרף.

'הגיגיו' של חתול.

- וגם של גוי.

'בואו, והכנסו אצלנו. ותהיו כמונו' (שם).

- לא תודה.

אין לנו מה לחפש אצלכם. שום דבר לא ישווה - למה שיש לנו. למלכות ה' יתברך. בסופו של דבר, מלכות ה' - כוללת את כל הנ"ל. צריך 'חיצוניות', וזה כולל - שפע חיצוני. שפע רב.

- אבל לא ב'צורה' של הגויים. ממש לא. אנחנו לא דומים להם במאומה.

הלא ההלכה היא (רמב"ם הל' ע"ז פי"א ה"א) - 'יהיה הישראל מובדל מהן וידוע במלבושו ובשאר מעשיו כמו שהוא מובדל מהן במדעו ובדעותיו'.

אנחנו רק - עם ה'דגלים' שלנו. עם מלכות ה' יתברך.

וזה מספיק לנו. לגמרי.

לסיכום:

המטרה שלנו - היא מלכות ה'. לגלות את מלכותו.

ו'לגלות' - כפשוטו. ב'גילוי'. עם הרבה מאוד 'חיצוניות'.

וכשאין את אותה 'חיצוניות', כשהכל 'פנימי' - אז אין כאן מלכות.

ב'דרך', אין מלכות. אין 'פעולה'. רק - ב'חניה'.

דגלי השבטים, וגם מנין בני ישראל - זה גילוי המלכות. זו 'חיצוניות' במיטבה.

כיום, אנחנו כאן. ב'חניה'. בארץ ישראל - שהיא פלטין של מלך. כאן, אפשר לגלות את מלכותו. ה'תוכנה' - קיימת. צריך רק 'להפעיל' אותה.

- ה' יזכנו!

לתגובות: 0533127133m@gmail.com

מתורתו של הצפנת פענח / הרב אברהם ישעיהו הכהן בירנהק, מו"ל 'צפנת פענח החדשות', מודיעין עילית

כלי הקודש אשר ישרתו 'בם' - כי המגריפה שימשה גם לשיר

וְעַל מִזְבַּח הַזֶּהָב יִפְרְשׁוּ בְּגַד תְּכֵלֶת וְכִסּוּ אֹתוֹ בְּמַכְסֵה עוֹר תְּחָשׁ וְשָׂמוּ אֶת בְּדָיו. וְלָקְחוּ אֶת
כָּל כְּלֵי הַשֶּׁרֶת אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ בָם בְּקֹדֶשׁ וְנָתַנוּ אֵל בְּגַד תְּכֵלֶת וְכִסּוּ אוֹתָם בְּמַכְסֵה עוֹר תְּחָשׁ
וְנָתַנוּ עַל הַמּוֹט (ד, יא-יב)

רבינו הרוגוצ'בער זצ"ל מבחין בין הכתוב בענין כיסוי המנורה וכליה, שנכתב אשר ישרתו
'לה' בהם'. לבין הכתוב כאן בכיסוי מזבח הזהב וכליו, אשר ישרתו 'בם' בקודש. ועוד
דהכתוב קראם כלי שרת.

ואומר רבינו דבר נפלא: בין כלי מזבח הזהב ישנה המגריפה שגורפין על ידה את הגחלים.
והנה בערכין דף י' ע"ב איתא: אמר רבא בר שילא אמר רב מתנה אמר שמואל מגריפה
היתה במקדש עשרה נקבים היו בה כל אחד ואחד מוציא עשרה מיני זמר נמצאת כולה
מוציאה מאה מיני זמר במתניתא תנא היא אמה וגבוה אמה וקתא יוצא הימנה ועשרה
נקבים היו בה כל אחד מוציא מאה מיני זמר נמצאת כולה מוציאה אלף מיני זמר אמר רב
נחמן בר יצחק וסימניך מתניתא גוזמא. וברש"י פירש: מגריפה. שבה גורפין את דשן המזבח
וודי"ל והוא כעין כף. והתוס' הקשו: דהא היתה כלי זמר. וכתבו דנראה לפרש דשני מיני
מגריפות היו אחת לדשן ואחת של שיר.

והנה מהכתוב אצלנו ראייה לשיטת רש"י, דהמגריפה של מזבח הזהב היתה משמשת לב'
דברים. א' לגרוף את הגחלים. ב' בתורת כלי לשיר. שלכן נקט הכתוב אשר ישרתו 'בם'
ולא כתב אשר ישרתו 'לו', משום שמדובר על שירות לדבר אחר שזהו השירה הנקראת
שירות. ומפני זה גם המגריפה נחשבת כלי שרת בלשון הכתוב כאן. למ"ד בסוכה דף נ' ע"ב
עיקר שירה בכליכא. [מקור: העתקת כת"י]

לתגובות ומסירה או הודעה על חומרים כתבים אגרות תולדות מסמכים/תמונות
הקשורים לרבינו יוסף ראזין - הרוגוצ'ובער זצ"ל: tp089744873@gmail.com

^כ במקום אחר כתב לבאר דלא כרש"י שסובר שזו היתה 'מגריפה של מזבח החיצון'.
^{כא} והנה בס' מאורי המועדים (קונט' מאורי אור) עמו' תקפ"ז, הביא מהגרמ"ד סולוביצ'יק זצ"ל ביאור בהא דהיו נושאים
את כלי מזבח הזהב בפני עצמם, ולא כשאר הכלים שהיו נושאים אותן עם הכלי שמשמשין אותו. משום דקיי"ל זבחים
נ"ט. דמזבח שנעקר מקטירין קטורת במקומו, א"כ נמצא שאין שייכין כ"כ למזבח שאין משמשין דוקא אותו כיון דאפשר
להקטיר קטורת אף ללא מזבח הזהב. [וע"ש מה שהעיר ע"ז]. ולפי"ד נתיישבה שפיר גם תמיהת רבינו הצ"פ ז"ל למה
כאן כתיב 'אשר ישרתו בם' ולא כמנורה דכתיב 'אשר ישרתו לה'. דשאני כלי מזבח הזהב שמשמשין לקטורת ואף
כשאין מזבח.

נחשבה / הרב יחיאל הלוי נוביק, ראש כולל דעת יוסף - אשדוד, עורך ספרי מרן הגר"ש רוזובסקי זצ"ל

בְּמִסְפָּר שְׁמוֹת - חִיבְתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל

שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ כָּל עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפָּר שְׁמוֹת כָּל זָכָר לְגִלְגָּלְתָּם
(א, ב)

בספר פני דוד להחיד"א על פסוק זה כותב דברים נפלאים משובבי נפש.

וכך פתח: "צריך להבין בְּמִסְפָּר שְׁמוֹת מה פירושו".

ובהמשך דבריו, פירש בעל הפני דוד את פירושו, על פי מה שידוע, שאדם ששונא את חבירו אינו יכול להזכיר שם שונאו, ובמקום זה הוא מכנה אותו על שם אביו או כינוי אחר, ועל כל פנים הוא נמנע ככל האפשר מלהזכיר את שמו, ולהיפך מי שמחבב את השני הוא משתדל להזכיר את שמו.

וכן מצינו בשאל המלך ששואל את יהונתן, מדוע לא בא בן ישי אל הלחם, וכאשר יהונתן משיב, נשאל נשאל דוד מעמדי וכו', עונה לו שאל, הלא ידעתי כי בוחר אתה בבן ישי וכו', כלומר שאל מקפיד לומר, בן ישי, ואילו יהונתן מדבר על דוד, ודוקא בכך רואה שאל ומבין כמה יהונתן מחבב את דוד בן ישי.

וזהו שאמר כאן הכתוב, בְּמִסְפָּר שְׁמוֹת, כאומר חביבין עלי שאני רוצה שתזכיר שמותם שיש לי נחת רוח בזכירת שמם. עד כאן דבריו הנפלאים של החיד"א משובבי הנפש ומשמחי הלב, עי' שם.

והנה למידין אנו מכאן חיבתן של ישראל עם קדושים, שהקדוש ברוך הוא כביכול מחבבן, ורוצה שיוזכר שמם שוב ושוב, וציוה גם כן לפקוד אותם, עד שכל חומש במדבר נקרא חומש הפקודים.

וכמו כן כל יהודי באשר הוא, חביב לפני הקדוש ברוך הוא, ואמרו באבות, חביב אדם שנברא בצלם, חיבה יתירה נודעת לו שנברא בצלם שנאמר כי בצלם אלקים ברא את האדם. וחביבין ישראל שנקראו בנים למקום.

והנה יש להבין שחיבתו של כל אדם ואדם, היא מפני האישיות שלו המיוחדת, כי לכל אדם יש אופי שונה ומיוחד, לפי התפקיד אותו יעד עבודו הבורא יתברך. ובעם ישראל באופן מיוחד, יש לכל אחד ואחד תפקיד יחודי, ומטרה מסוימת שעבורה נברא. והקדוש ברוך הוא מחבב כל אחד ואחד, ומסייע בעדו לבצע את מה שהוא צריך לבצע, וזה חביב לפניו יתברך עד מאד. עד שבראש השנה כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון, שנאמר היוצר יחד ליבם המבין אל כל מעשיהם. כי כל אחד יש לו את הלב המיוחד שלו, לפי המעשים שהוא אמור לעשות.

ואולם התפקיד של כל אחד ואחד יש לו השפעת גומלין, על כל הבריאה בכללותה, ולכן הם נימנו בְּמִסְפָּר שְׁמוֹת, כי גם המספר קובע, ולא רק השם. וזהו בְּמִסְפָּר שְׁמוֹת. וכאשר אנו מתקרבים מידי יום יותר ויותר לחג השבועות הבא עלינו לטובה. זכור נזכור כל אחד ואחד מאחינו בית ישראל בתפקידו ומעמדו המיוחד, ונשתדל לסייע לו במה שאפשר, וכמובן שלא נשיח הדעת מתפקידינו אנו. והשם יתברך, הוא יִפְתַּח לָּבְנוּ בְּתוֹרָתוֹ, וְיִשֵּׁם בְּלִבֵּנוּ אֶהְבָּתוֹ וְיִרְאָתוֹ, וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ וְלַעֲבֹדוֹ בְּלֵבב שְׁלָם, אָמֵן וְאָמֵן.

עיונים בפרשה / הרב יעקב ברמן, בני ברק

פרפראות ונידונים קצרים בפ' במדבר

היכן היתה חניית הגרים במדבר?

וְחָנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ עַל מַחְנֵהוּ וְאִישׁ עַל דָּגְלוֹ לְצַבְאוֹתָם (א, נב)

יש לדון היכן חנו הגרים בדגלי המדבר, (וכן ערב רב שהצטרפו לבנ"י).

והנה מצינו בפ' אמור שרצה המגדף ליטע אהלו בשבט דן, משום שהיתה אימו משבט דן ואביו מצרי, ואמרו לו "איש על דגלו באותות לבית אבותם כתיב" וכן נפסק בבית דינו של משה, ומבואר שהקפידו שלא יגור שם, וצ"ע מדוע הקפידו עליו, והלא אין מחסור במקום במדבר להרחיב חנייתם, וכפי הנראה הטעם דכתיב "איש על מחנהו ואיש על דגלו", ומבואר שיש להקפיד שלא יתערבו משבטים אחרים, וכ"ש גרים, וצ"ע היכן למעשה היו כל הגרים, (יתרו וצאצאיו, ועוד).

והנה לגבי ירושת הארץ לגרים, אין הגרים נוטלים חלק בארץ ישראל, אך לעתיד לבוא מבואר ביחזקאל סוף פרק מ"ז שיטלו חלק בא"י, ובדרך אמונה (פי"ג משמיטה ויובל בהל' ד"ה שבט) הוכיח שהוא מדרשים חלוקים אם יטלו חלק או לא].

היכן חנו בני משה

וְהַחֹנִים לְפָנֵי הַמִּשְׁכָּן... מִשָּׁה וְאַהֲרֹן וּבְנֵיהֶם (ג, לח)

ומבואר שהיתה חלוקה בין משפחת קהת שחנו מדרום המשכן, למשה ואהרן ובניו שהיתה להם חניה נפרדת במזרח המשכן, והטעם פשוט משום שהם כהנים והם לוויים, ולפי"ז יש לדון היכן חנו בני משה רבינו שלא היו לוויים, ולכאור' דינם כשאר משפחת בני קהת שחנו בדרום, וקצת מדויק כן לשון הפסוק "משה ואהרן ובניו" - ולא כתיב "משה ואהרן ובניהם", ומשמע שרק בני אהרן חנו במזרח לפני המשכן ולא בני משה.

מקום חניית משפחות הלוויים

וְהַלוֹוִיִּים יַחְנוּ סָבִיב לְמִשְׁכַּן הָעֵדוּת (א. נג)

במשך חכמה הוכיח שאמנם חנו הלוויים סביב למשכן, אך אהליהם נשיהם וטפם היו חונים סביבות מחנם סמוך למחנה ישראל, שהרי טמאים משתלחים ממחנה לוייה, ואיך היו מותרים במשפחותיהם, וע"כ שרק סביב למשכן בסמיכות היה קדוש במחנה לוייה, ובמרחק סמוך למחנה ישראל שלא נתקדש חנו בני משפחתם.

מי היו נושאי הכיור? ובמה כיסוהו?

וְשָׁמְרוּ אֶת כָּל כְּלֵי אֹהֶל מוֹעֵד (ג, ח)

ובהמשך הפרשה מפורט חלוקת כלי המשכן בין המשפחות לוי (קהת - כל כלי הקודש, גרשון - מסך יריעות קלעים ומיתרים, מררי - קרשים עמודים אדנים בריחים יתדות ומיתרים).

והנה מפורש כל כלי מי נשאו, אך לא מפורש כלל בפרשה מי משבט לוי היו נושאי הכיור, ומצאתי בפ' הגרח"ק זצ"ל לברייתא דמלאכת המשכן (פי"ג א) שכתב מסברא שהכיור בכלל כלי המזבח שמבואר בפסוק (ג, לא) שנשאו בני קהת (כפי הנראה משום שהכיור משמש כהכנה לעבודת המזבח כמש"כ "או בגשתם אל המזבח לשרת"), ובהוצאה חדשה הוסיף שכ"כ הרמב"ן בתחילת פ' פקודי ובספר חסידים (החדש תתת"ל"ז), ובפ' רבינו חיים פלטיאל (ר"פ נשא) כתב שהוא בכלל "כל אשר יעשה להם ועבדו" המבואר גבי בני גרשון, ובחזקוני (כי תשא, ל, יח) כתב דהכיור וכנו לא היו להם בדים, והיו נישאים על גבי עגלות.

והנה בהמשך הפרשה מוזכר איך כיסו כל כלי מכלי המשכן, וגבי כיור לא הוזכר, ואם הוא מכלי המזבח כדברי הרמב"ן מובן היטב שכבר מבואר בפסוק (ד, יד) גבי מזבח "ונתנו עליו את כל כליו אשר ישרתו עליו בהם", ושמו ע"ז כסוי עור תחש, אמנם בפ' הגרח"ק זצ"ל לברייתא דמלאכת המשכן כתב שלא נראה שהיו נותנין אותו ע"ג המזבח כשאר כלי המזבח שהרי היה גדול, ואם היה בכלל משא בני גרשון מסתבר שהיה בלי כיסוי (והטעם שחלוק משאר כלים שהיו עם כיסוי, אפשר לומר עפ"י מש"כ בפ' כי תשא להוכיח שהכיור אינו בדרגת שאר כלי המשכן, שהיו מוכרחים לעבודת המשכן, משא"כ כיור אפשר לקדש בכלי, עי"ש).

איך נכנסו אהרון ובניו לקדש הקדשים במסעות?

וּבֵּא אֶהָרֹן וּבָנָיו בְּנִסּוּעַ הַמַּחֲנֶה וְהוֹרִידוּ אֶת פְּרוּכַת הַמָּסַךְ וְכִיסוּ בָּהּ אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת (ד, ה)
ומבואר שמיד בנסוע המחנה התחילו אהרון ובניו בכיסוי הארון בתחילה, ויש לדון איך הותר להם הכניסה לקדש הקדשים לכסות ולהוציא הארון, והנה אם פירקו הקרשים מסתבר שבטלה קדושת קודש הקדשים ומעתה מותר להכנס, כ"כ אך לשון הפסוקים משמע שמיד בנסוע המחנה הורידו את פרוכת המסך, ולא מוזכר שפירקו את הקרשים מקודם, ומסתבר לומר בפשיטות שכשם שמצינו (פסחים כו) שהתירו לאומנין הבאים לתקן בקודש הקדשים להכנס שם, כמו כן התירו לצורך עבודת כיסוי כלי המשכן לתקן.^כ

[ואע"ג שאפשר ע"י שיפרקו קודם הקרשים ויכנסו בהיתר, יתכן שגזה"כ שזה הסדר שיכנסו קודם הפירוק].

ומצינו בדומה לזה בב"ב יד. לגבי ס"ת שהיה מונח בארון בבית קדש הקדשים. והקשו התוס' שהרי לעולם לא היו מוציאים אותו מן הארון, שהרי אסור ליכנס לבית קה"ק, ותירצו דלצורך כדי לתקן הותר].

^כ ואכן במנחות צה, מבואר שבשעת סילוק מסעות קדשים נפסלים ביוצא, וכתבו התוס' שם דהיינו אחר פירוק הקלעים (ומשם מדובר לגבי פסול יוצא שתלוי בקלעים, אך לגבי קדושת קה"ק מסתבר שתלוי בקרשים)
^כ ואע"ג שמבואר בפסחים כו, שעשו מעלה, שיכנסו האומנין בלולין לבית קה"ק שלא יזונו עיניהם הוא תקנת חכמים מאוחרת, ועוד שלגבי כניסה לצורך כיסוי הארון המפורש בתורה להיתר מסתבר שלא גזרו חכמים.

איך עבדו הלויים מהקמת המשכן עד שנפדו הבכורות?

פְּקוּד כָּל בְּכוֹר זָכָר.. וְלִקְחָתָ אֶת הַלְוִיִּים לִי (ג, מ-מא)

מבואר שנמנו הלויים ונפדו הבכורות תמורת הלויים שנתקדשו תמורתם, וצריך עיון, שהרי מנין הלויים היה לכל הפחות בחודש אייר, שהרי נמנו כל בני ישראל בא' אייר, ורק אח"כ נמנו הלויים, והמשכן הוקם בא' ניסן, ואיך עבדו הלויים מא' ניסן עד הזמן שנפדו הבכורות תמורתם, עוד צ"ע שהרי הבכורות נפסלו כבר בחטא העגל,

ונראה מכאן כמו כתב החזו"א (או"ח סי' קכ"ה סדר קבלת התורה סק"ז) שבוודאי נתקדשו הלויים כבר מחטא העגל עוד קודם הפדיון, אלא שמ"מ היו הבכורות צריכים פדיון להפקיע מעצמם הקדושה, ולכן נעשה הפדיון.

כָּל זָכָר מִבֶּן חֹדֶשׁ וְיָמְעָלָה תִּפְקְדֶם (ג טו)

מבואר בפרשה שבני ישראל נמנו מבן כ' שנה, ולבני לוי היו ב' מנינים, האחד מבן ל' עד נ', והשני מבן חודש ומעלה.

ויש לבאר מהי משמעות המנין מבן חודש, ובשלמא גבי ישראל נמנו מזמן היותם יוצאי צבא, ומנין בני לוי מבן ל' שאז נכנסו לעבודה במקדש, אך מהי המשמעות של המנין מבן חודש, עוד צ"ע שהרי בשני מנייני בני לוי מוזכר בכל משפחה מהי משמרת משאם, וצ"ע מה שיש למנין שמבן חודש.

והנה כבר הביא רש"י ד' חז"ל "למוד הוא אותו השבט להיות נמנה מן הבטן", משמעות הדברים נראה שהמנין מבטא חשיבות לדבר, וכמו שאמרו "כל דבר שבמנין אפילו באלף לא בטל", אלא שבישראל חשיבותו מתחילה בגיל כ' ובבני לוי משיצא מכלל נפל, ונראה שאצל בני לוי כבר משיצאו מכלל נפל כבר מתכוננים לתפקידם להיות שומרי משמרת הקודש, ולכן כבר כתבה התורה את משמרת משאם כעת, כי כבר כעת הם בהכנה לתפקיד זה ולכן נמנים כבר, אלא שיש מנין מיוחד למשמשים בפועל, ויש למתחנכים לזה, נובס' תורת רפאל הקשה למה לא מנו מגיל כ"ה שלמדו הלויים לעבוד, ולדברינו מיושב שלזה הם כבר מגיל חודש].

וכמדומה שיש ללמוד מזה הרבה לתורת החינוך, תן לחכם ויחכם עוד.

לתגובות: yehudit2761@gmail.com

פניני פז / הרב אברהם נח זלצמן, מח"ס 'אדני פז' על סוגיות הש"ס

מדוע דור המדבר נקראו דור דעה

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַר סִינַי בְּאֶהָל מוֹעֵד בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִית לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר. שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ כָּל־עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אָבֹתָם בְּמִסְפָּר שְׁמוֹת כָּל זָכָר לְגִלְגָּלְתָם. מִפֶּן עֲשֹׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל יֹצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל תִּפְקְדוּ אֹתָם לְצַבְּאֹתָם אֹתָהּ וְאֶהְרֵן (א, א-ג)

ידוע שהתקופה הכי מובחרת של עם ישראל היה דוקא זמן שהותם במדבר, כמו שכתוב במדרש שעם ישראל במדבר היו 'דור דעה', ונמחלו להם העוונות, והיו כל הדור ההוא בני עולם הבא. ולכאורה יש לקרב מעט אל שכלנו, היכן אנו פוגשים את ה'דעה' שבהם שמחמתה נקראו 'דור דעה'?

מה נתן לעם ישראל את הכוח להחזיק במדבר כאשר ידעו שלא יזכו לעלות לארץ ישראל ויש לבאר זאת ובהקדם שהנה מתברר שמלכתחילה לא היו עתידים להיכנס לארץ ישראל, כמו שכתוב בספרים הקדושים, שמחמת שבכניסת עם ישראל לארץ היו צריכים להילחם עם ל"ו מלכים, הרי שהדור שהיו בארץ מצרים לא היו כשירים לכך, מחמת שהיו עבדים הרבה שנים, לא היה להם את העוז להילחם ולעמוד כנגד אנשים חופשיים, ולכן היה צריך שיכנס דור שלא היו עבדים.

נמצא מכך שהעם שסבל במצרים במשך דורות רבים על מנת להיכנס לארץ ישראל, וסבל סבל בגשמיות ורוחניות, והתמודד כ"כ הרבה לא זכה להיכנס לארץ ישראל. ומה החזיק אותם מעמד אם כן. הרי כל מה שאדם מסכים לסבול זה רק אם יודע שיהיה לו עתיד טוב יותר, ואחרי שעם ישראל נודע לו לאחר כמה ימים מזמן יציאתו ממצרים שהוא הולך להיות ארבעים שנה במדבר, ולא להיכנס לארץ ישראל, שזה היה כל תקוותו. מה נתן להם כוח להחזיק מעמד באמונה!?

עבודת ישראל במדבר היה לקבל ברצון את הנהגת הבורא, וזה העלה אותם לדרגה העליונה ביותר

ויתכן לומר, שעבודת עם ישראל במדבר היתה בבחינה של 'לעשות רצונך אלוקי חפצתי', שכל דרך החיים שלהם היה לעשות מה שהם מצווים, וכל דבר לא טוב שעובר עליהם הריהם 'מקבלים ברצון את הנהגת הבורא' וכמו שכתבו ע"ז מאורי החסידות שזו תכלית הבריאה. ומאחר ואמר להם ה' להישאר במדבר קיבלו זאת בלב שלם, ועל אף שבכך נגנזו כל שאיפותיהם שעבדו למען זה כ"כ הרבה שנים בסבל ובקושי, מכל מקום אם ה' מועיד להם תפקיד אחר, הם מקבלים זאת ברצון, כי כך ה' ציוה עליהם.

ומזה הטעם נמחלו העוונות, וזכו לעולם הבא, כיון שאין דבר נשגב יותר מלקבל ברצון את הנהגת הבורא, להמליך את ה' על עצמו בהמלכה גמורה, תוך ביטול המציאות

העצמית, ומסירת כל החושים והרצונות וההרגשות אליו יתברך. מחמת שעשו כן עם ישראל, זה מה שנתן להם את הכוח להיות במדבר ולא להיכנס לארץ ישראל. דווקא ביטול הרצון העצמי לנוכח הדעה העליונה, הוא שהקנה לאותו הדור את התואר הנשגב: 'דור דעה'^{כד}.

הדבר המבדיל בין יהודי לגוי, ומה שנותן כוח בקשיים זה תובנה זו 'לקבל ברצון את הנהגת הבורא'

ולמעשה זה אחד ההבדלים המהותיים ביותר בין ישראל לעמים, כשליהודי יש קושי, אף אם הוא נראה בלתי נתפס ובלא הסבר ואין יכולת לעמוד בו, הרי שלגוי אין במה להתחזק אך ליהודי המאמין בה', ומאמין שבא לעולם בכדי למלאות את תפקידו בעולם, הרי שהאמונה בכך שאם זה רצון ה' אז מקבלים זאת בשמחה, כי זהו רצון ה' ובאנו לעולם בכדי לעשות את רצונו יתברך, ואם לעשות את רצון ה' זה אומר להתמודד עם דברים קשים, אז עושים זאת גם כן, ובשמחה.

ואכן בגמ' מבואר שהדרך להמתיק את הייסורים זה 'לקבלינהו בשמחה' והטעם לכך כאמור, כאשר יהודי מוסר את הנהגתו לידי הקב"ה ובשמחה, נמתקים מעליו הדינים, ה' אינו רוצה שיהיה לאדם קשה בחיים, הוא רוצה שיתקרב אליו, ואם האדם שוכח זאת אז יש לו קשיים שעייזו יתחזק באמונה, ואם האדם מתחזק תכף, ומקבל ברצון את הנהגת הבורא, אז כבר אין מקום לקושי, ומשפיעים עליו רק חסדים ורחמים.

^{כד} וגם החטאים שחטאו במדבר, הלוא דרשו בהם דורשי רשומות, שלא היו כי אם לשם שמים ובמטרה להתקרב לה' (עי' דרכי נעם).

פניני תרגום יונתן / מכתבי הרב מאיר שפריר ז"ל בעריכת הרב מאיר פרידמן

פניני תרגום יונתן לפרשת במדבר

איש על דגלו באותות | האם היה דגל לכל שבט או רק לכל מחנה? ומה הם האותות שהיו על הדגלים?

(במדבר ב, ב) **אִישׁ עַל דָּגְלוֹ בְּאֵתֶת לְבֵית אָבֹתָם יַחֲנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִנְּגֵד סָבִיב לְאֵהָל מוֹעֵד יַחֲנוּ:**

מה הפירוש איש על דגלו באותות?

גַּבְרַעַל עַל טִיקְסִיָּה בְּאֵתָנָן דְּמִסְתַּמְנִין עַל טִיקְסִיָּהוֹן לְבֵית אָבֹהֵתְהוֹן יִשְׂרוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִלְּקָבִיל סָחוּר סָחוּר לְמִשְׁכַּן זְמָנָא יִשְׂרוּן:

[איש על דגלו באותות המסומנים על דגליהם לבית אבותם יחנו בני ישראל מנגד סביב לאהל מועד יחנו]

בת"י מבואר שאותות הם הסימנים שנסמנו על הדגלים, כך גם רש"י בפירושו הראשון מבאר, שעל כל דגל היה אות - סימן היכר לאותו שבט.

מהו הסימן? ברש"י כתב שמפה צבועה היתה תלויה על הדגל, וצבעה השתנה משבט לחברו, כגוון אבנו הקבועה בחושן, ומתוך כך הכיר כל אחד את דגלו.

אולם באבן עזרא וברשב"ם (כאן) פירשו עפ"י המדרש, שהאותות שעל הדגלים היו צורה הקשורה לאותו שבט, וכך כותב האב"ע:

"וקדמונינו אמרו שהיה בדגל ראובן צורת אדם - מכח דרש דודאים. ובדגל יהודה צורת אריה - כי בו המשילו יעקב. ובדגל אפרים צורת שור - מטעם בכור שור. ובדגל דן צורת נשר עד שידמו לכרובים שראה יחזקאל הנביא".

עוד מחלוקת נחלקו רש"י והאבן עזרא - כמה דגלים היו במסעות. מדברי רש"י הנ"ל נראה שלכל דגל היה צבע אחד בלבד, בגוון אבן החושן של השבט. ומסתבר א"כ שרש"י סבור שלכל שבט ושבט היה דגל משלו, כי אם היו רק ארבעה דגלים, כיצד יכיר כל אחד את דגלו? ונמצא שבסה"כ היו שנים עשר דגלים.

וכך מבואר אף במדרש: (במדבר רבה פ"ב, ז)

^כ ראה להלן שת"י חלוק על כל צורות אלו, וסבור שהיו על הדגלים צורות אחרות.

”סִימָנִין הָיוּ לְכָל נְשִׂיא וְנְשִׂיא, מִפָּה וְצִבְעַ עַל כָּל מִפָּה וּמִפָּה כְּצִבְעַ שֶׁל אֲבָנִים טוֹבוֹת שֶׁהָיוּ עַל לְבוֹ שֶׁל אֶהֱרֹן, מֵהֶם לְמִדָּה הַמְלָכוֹת לְהִיּוֹת עוֹשִׂין מִפָּה וְצִבְעַ לְכָל מִפָּה וּמִפָּה. כָּל שִׁבְט וְשִׁבְט נְשִׂיא שָׁלוֹ צִבְעַ מִפָּה שָׁלוֹ דוֹמָה לְצִבְעַ שֶׁל אֲבָנֹו”כ¹³.

אמנם ממה שפירט האבן עזרא (הנ”ל) רק ארבעה דגלים, נראה שהיו ארבעה דגלים בלבד, דגל לכל מחנה לשבטי ראשי המחנות והם: יהודה, ראובן, אפרים ודן, אך לא היה דגל לכל שבט ושבט.

בת”י להלן מבואר להדיא שהיו רק ארבעה דגלים, וכדי שכל שבט יכיר את דגלו, נצבע כל דגל בג’ צבעים - כצבעי אבני החושן של השבטים החונים באותו מחנה, וכך הכירו הכל את מקומם.

עוד מבואר בת”י שמלבד הצבע היה על הדגל גם צורה הקשורה לשבט העיקרי במחנה, (צורות אחרות ממה שהובא במדרש הנ”ל ובאב”ע) ואף נכתבו בו שמות השבטים שבאותו מחנה. ויתירה מזאת היה חקוק במרכזו פסוק, המבטא ענין השייך לאותו שבט - מחנה. ולדבריו נמצא:

א. היו רק ארבעה דגלים - דגל לכל מחנה ולא לכל שבט.

ב. הדגל היה עשוי ממשי.

ג. צבע הדגל היה מורכב מג’ צבעים - בגוון אבני החושן של השבטים החונים באותו מחנה.

ד. על הדגל היה חקוק שמות השבטים שבאותו מחנה.

ה. על הדגל היה צורה הקשורה לשבט העיקרי שבאותו המחנה. דגל יהודה - גור אריה. דגל ראובן - אילה. דגל אפרים - תינוק. דגל דן - נחש.

ו. על כל דגל היה רשום פסוק שביטא ענין השייך למחנה או לשבט ראש הדגל. דגל יהודה - 'קומה ה' ויפוצו אויבך'. דגל ראובן - 'שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד'. דגל אפרים - 'וענן ה' עליהם יומם בנסעם מן המחנה'. דגל דן - 'ובנחה יאמר שובה ה'".

להלן נביא בפירוט את דרכו של ת”י בצורתו של כל דגל ודגל. וביאור הקשרי הצורות והפסוקים שנכתבו על הדגלים.

¹³ במדרש שם מפרט מה היה הצבע שנצבע כל דגל מכל אחד השבטים עיי”ש.

**דגל מחנה יהודה | מדוע דווקא גור אריה? והקשר בין הצורה שנחקה לנחשון בן עמינדב
(במדבר ב, ג) והחנים קדמה מזרחה דגל מחנה יהודה לצבאתם ונשיא לבני יהודה נחשון
בן עמינדב:**

משריתא דישראל הוה אורכא תריסר מילין ופותיה תריסר מילין ודישרן קידומא מדינחא
טיקס משריתא יהודה לחיליהון בארבעתי מילין מרבעיניו וטיקסיה הוה ממילת תלת גוונין
כל קביל תלת מרגליתא דבחושנא סמוקא וירוקא וברוקא וביה חקיק ומפורש שמהת תלת
שבטיא יהודה יששכר וזבולון ובמציעותיה כתיב יקום יי ויתפדרין סנאך ויערקון בעלי דבך
מן קדמך וביה הוה חקיק צורת בר אריון מטול דרבא לבני יהודה נחשון בר עמינדב:

[מחנה ישראל היה אורכה שנים עשר מיל ורחבה שנים עשר מיל והחונים קדמה מזרחה
דגל מחנה יהודה לצבאותם בארבע מילין מרובעין, ודגלו היה ממשי שלשה צבעים כנגד
שלשת המרגליות שבחשן, אדם פטדה וברקת. ובו חקוק ומפורש שמות שלשת השבטים
יהודה יששכר וזבולון, ובאמצעו כתוב 'יקום ה' ויפוצו אויבך וינוסו משנאיך מפניך', ובו
היה חקוק צורת גור אריה, בגלל הנשיא לבני יהודה נחשון בן עמינדב]

בת"י כאן מתבארים כל היסודות שהבאנו בקטע הקודם והם: מנין הדגלים, חקיקת שמות
השבטים, הצורה הצבע, החומר והפסוק.

ביאור טעם חקיקת הפסוק 'קומה ה' ויפוצו אויבך' על הדגל

בת"י מבואר שעל דגל יהודה נחקק הפסוק (במדבר י, לה) 'ויהי בנסוע הארון ויאמר משה,
קומה ה' ויפוצו אויבך וינוסו משנאיך מפניך'. ויש להבין מדוע נכתב דווקא פסוק זה?
והנה פסוק זה עוסק בנסיעת הארון בעת הילוך המחנות, ומקומו הראוי הוא בפרשתנו,
ולכן כשנכתב בפרשת בהעלותך, כדי להפסיק בין פורענות לפורענות^{כח}, נכתב עם סימן
היכר - אות נ הפוכה מלפניו ומלאחריו, כדי להורות שמקומו הוא בפרשתנו - פרשת
הדגלים.

בת"י שם מתרגם את הפסוק עם תוספת. ומתרגומו נוכל להבין את הקשרו של הפסוק
לדגל מחנה יהודה. וכך מתרגם:

^כ בת"י כאן מבואר שגודל מחנה ישראל היה י"ב מיל על י"ב מיל, וכך מבואר בגמ' בברכות נד: וסוטה יג: ובגמ'
בעירובין נה: למדו מפסוק שהמחנה היה בגודל ג' פרסאות על ג' פרסאות, ופרסה היא ארבעה מיל.
וצ"ע שבת"י בפרשת חוקת (במדבר כא, לה) כתב שעוג מלך הבשן ראה את מחנה ישראל שהיה ו' פרסאות, ולכן עקר
הר ורצה להשליך עליהם וכו'. ודלא כמשנ"ת כאן.
וכן גירסת רב אחאי גאון בשאלתות (סי' כו) ועיין בחתמ"ס סוף פרשת בלק שמבאר את דברי התרגום שם עפ"י
החשבון, ובפרדס יוסף החדש כאן בפרשת במדבר.
^{כח} כמבואר במפרשים שם עפ"י הגמ' (שבת קטז).

"ויהי כאשר היה רוצה לנסוע הארון, היה הענן מקופל ועומד, ולא היה נוסע עד שמשנה רבנו היה עומד בתפילה, מתפלל ומבקש רחמים מלפני ה' וכך אמר, התגלה עתה מאמר ה' בחוזק כעסך, ויתפזרו אויבי עמך, ולא יהא לשונאיהם רגל לעמוד לפניך".

למדנו מדבריו שמשנה רבנו היה אומר פסוק זה כתפילה, קודם תחילת המסעות. ועל פי זה ביאר בספר 'קטורת הסמים', שלכך כתבו פסוק זה על דגלו של יהודה, לפי שיהודה היה הראשון למסע, והיה משה מקריא את הפסוק מתוך הדגל, מפני האיסור לומר פסוקים בעל פה - כמאמר חז"ל: (גיטין ס:) "דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם על פה".

ולביאור זה הפסוק שנכתב על הדגל אינו מקושר לגופו של שבט יהודה, אלא לעובדה ששבט יהודה הם הראשונים במסע המחנות.

ביאור אחר המקשר את הפסוק לגופו של שבט יהודה, נכתב בספר 'נו"כ יהונתן', המבאר שהיות ופסוק זה מדבר על מלחמות ישראל עם אויביהם. והמלחמה שייכת בפרט ליהודה, כפי שברכו יעקב (בראשית מט, ח) 'ידך בעורף אויבך' - ולמדו מכאן חז"ל (ע"ז כה.) שיהודה יוצא הראשון למלחמה^{כט}. ולכן נחקק בדגלו תפילה זו, שהיא בקשה על נצחון המלחמה נגד אויבי ישראל.

ביאור צורת גור האריה שעל הדגל

בת"י נאמר שהצורה שנחקקה בדגל מחנה יהודה היא 'גור אריה'. בפשטות השייכות לאריה, היא משום שהאריה מסמל את המלכות שניתנה ליהודה, ועמדו המפרשים על כך שאם כן ראוי היה לחקוק בדגל צורת אריה ממש. ואכן במדרש רבה (פ"ב, ז) נאמר שעל הדגל נחקק צורת אריה ולא גור אריה: "יהודה נפך. וְצָבַע מִפֶּה שָׁלוֹ דְמוּתוֹ כְּמִין שָׁמַיִם. וּמְצִיר עָלָיו אַרְיֵה ל". ומדוע בת"י מבואר שהצורה שנחקקה היא 'גור אריה' לא?

אמנם יהודה נמשל לגור אריה כבר בברכה שברכו יעקב: (בראשית מט, ט) 'גור אריה יהודה'. ויתכן שעל פי מקרא זה חקקו בדגל דווקא גור אריה. אלא שיש להבין כבר שם מדוע המשילו יעקב אבינו דוקא לגור האריה^ל?

עוד יש להתבונן במה שכתב ת"י שסיבת חקיקת דיוקן גור האריה, היא בגלל נחשון בן עמינדב שהיה נשיא השבט. ולהאמור דיוקן גור האריה בא בעקבות ברכת יעקב ליהודה,

^{כט} בגמ' שם מובא: "איזה מלחמה שצריכה יד כנגד עורף הוי אומר זה קשת, ומנין שביהודה כתיב, דכתיב (שופטים א) מי יעלה לנו וגו' ויאמר ה' יהודה יעלה". וברש"י שם: "יהודה יעלה. שבט יהודה יעלה תחלה לכבוש את גורלו. הרי שיהודה יוצא הראשון".

^ל וכך נכתב גם באב"ע שהובא לעיל.

^{לא} בספר 'אוצר יד החיים' כתב ליישב, שהנה באבן עזרא (רות ד, יז) העלה אפשרות שנחשון בן עמינדב היה פחות מבן עשרים שנה (כבן י"ח) בשעה שיצאו ממצרים. ולמרות גילו הצעיר היה נשיא שבט ונושא דגל. והיות וצורת הדיוקן באה בגללו לכך חקקו צורה של גור אריה ולא אריה ממש. ולביאור זה עדיין צ"ב מה הטעם שהדיוקן בא בגללו ולא בגלל מהות השבט כברכת יעקב? וכדלהלן.

^{לב} עיין במפרשים שם שביארו זאת כל אחד בדרכו, ברש"י ביאר ש'גור אריה' הולך על דוד שמתחילה היה גור בימי שאול שהוא היה מוציא ומביא, ולאחמ"כ היה האריה בעצמו כשמלך. ברשב"ם ביאר שהגור הוא קל וגבור יותר מהאריה הזקן, לכן הומשל יהודה לגור שהוא שיא הגבורה. בספורנו שם ביאר שיהודה הומשל דוקא לגור היות ואינו אריה ממש, שאין לו מלכות אלא הוא 'גור אריה' הגובר באחיו ועתיד למלוך.

והברכה הלא שייכת לכלליות השבט ומדוע קישר ת"י את הדיוקן לנחשון בן עמינדב הנשיא?

וביאר בספר 'ברכת אברהם' עפ"י המדרש רבה (בראשית פצ"ח, ז) עה"פ 'גור אריה יהודה':

"גור אריה יהודה (בראשית מט, ט), מלמד שנתן לו גבורה של ארי, וחצפה של גוריו".

ושני תכונות אלו היו בנחשון בן עמינדב בשעה שקפץ ראשון למים, לכך הדיוקן של שבט יהודה ביטא את תכונות אלו שהם אכן תכונות השבט, שבאו לידי ביטוי בנשיאם - נחשון בן עמינדב.

דגל מחנה ראובן | מה השייכות בין ראובן לאילה? ומדוע נכתב על דגלו הפסוק 'שמע ישראל'?

(במדבר ב, י) דגל מחנה ראובן תימנה לצבאתם ונשיא לבני ראובן אליצור בן שדיאור:

טיקס משרית ראובן דרומא ישרון לחיליהון בארבעתי מילין מרבען וטיקסיה הנה ממילת תלת גוונין כל קבל תלת מרגלייתא דבחושנא אזורד ושבזיו וסבהלום וביה חקיק ומפרש שמהת תלת שבטיא ראובן שמעון גד. ובמציעותיה כתיב שמע ישראל יי אלהנא יי אחד. וביה הנה חקיק צורת בר אילא. והנה חמי למהוי ביה צורת בר תורי ברם משה נביאה חלפיה מטול דלא ידבר להון חובת עיגלא ורבא דהנה ממני על חילות שבטא דראובן אליצור בר שדיאור:

נדגל מחנה ראובן יחנו לצבאותם בארבע מיל מרובעין, ודגלו היה ממשי שלשה צבעים כנגד שלשת המרגליות שבחשן נפך ספיר ויהלם. ובו חקוק ומפורש שמות שלשת השבטים ראובן שמעון גד. ובאמצעו כתוב 'שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד'. ובו היה חקוק צורת אילה צעירה והיה ראוי להיות בו צורת שור צעיר, אך משה הנביא החליפו כדי שלא יזכר להם עון העגל. ונשיא שהיה ממונה על צבא שבט ראובן אליצור בן שדיאור]

ביאור טעם חקיקת הפסוק 'שמע ישראל' על הדגל

טעם הדבר שנחקק על דגלו של ראובן פסוק זה, כתבו המפרשים לפי שפסוק זה נאמר על ידי בני יעקב אבינו בשעה שנאספו אצלו קודם מיתתו, ובחז"ל איתא: (פסחים נו.) "בקש יעקב לגלות את קץ הימין לבניו ונסתלקה ממנו שכינה אמר שמא ח"ו יש פסול במיטתי, אמרו לו בניו 'שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד' - אמרו כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד".

ולפיכך נכתב פסוק זה על דגל מחנה ראובן מפני שיעקב חשד את בניו שנכשלו בדבר עבירה כמו ראובן שחילל יצועיו, ושמעון בשכם. והיות וראובן ושמעון היה תחת דגל אחד - דגלו של ראובן, לפיכך נכתב פסוק זה על הדגל, להודיע לכל שלא חטאו. (נו"כ יהונתן - יין הטוב)

מדוע היה ראוי שיחקק צורת שור

ת"י כתב שהיה ראוי לחקוק על הדגל צורת שור, אלא שמשנה רבנו לא רצה כדי שלא יזכר חטא העגל, ולכך נחקק על הדגל צורת אילה.

ויש לידע מה הטעם שהיה ראוי שיחקק שם צורת שור?

בפירוש יונתן ביאר לפי שראובן וגד היו גיבורים בעלי כח כשור.

ובנו"כ יהונתן ביאר, שהשור מסמל את הבכורה, כמו שנאמר אצל יוסף (דברים לג, יז) 'בכור שורו הדר לו' ומפני בכורתו של ראובן ראוי היה שיחקק על דגלו דיוקן שור.

ביאור צורת האילה שנחקה על הדגל

הטעם שנחקה צורת אילה על דגלו של ראובן, יש שפירשו שענין האילה רומזת על זריזות כעין מה שאמר יעקב על נפתלי - 'נפתלי אילה שלוחה' (בראשית מט, כא) לפי שהיה זריז. וצורת האילה באה לרמוז על זריזותו של ראובן שהיתה בטבעו וכמו שאמר לו יעקב (בראשית מט, ד) 'פחוז כמים'.

עוד פירשו שהאילה באה לרמוז על זריזותו במעשה התשובה, שתיכף עשה תשובה על חטאו ולא דחה זאת. וכמו שאמרו חז"ל (הובא ברש"י בראשית לז, כט) שראובן לא היה במכירת יוסף לפי שהיה טרוד בשקו ותעניתו.

באופן נוסף ביאר בספר 'קטורת הסמים', שאילה רומזת על 'תפילה', וכדברי חז"ל המובאים ברש"י (תהילים מב ב) "אמרו רבותינו האילה הזאת חסידה שבחיות וכשהחיות צמאות למים, הם מתכנסות אליה שתתלה עיניה למרום ומה היא עושה חופרת גומא ומכנסת קרניה לתוכה וגועה, והקב"ה מרחם עליה והתהום מעלה לה מים. כאיל תערוג - כאילת תערוג לא נאמר וכאיל יערוג לא נאמר אלא כאיל תערוג דבר הכתוב בזכר ובנקיבה, הזכר עורג על עסק המים כמו שפרשנו, הנקיבה כשהיא כורעת לילד והיא צועקת הקב"ה מרחם עליה לג'".

דגל מחנה אפרים | טעם חקיקת הפסוק 'כי ענן ה' על המשכן' וצורת הילד

(במדבר ב, יח) דָּגֶל מַחֲנֵה אֶפְרַיִם לְצַבָּאתָם יִמָּה וְנָשִׂיא לְבָנֵי אֶפְרַיִם אֱלִישָׁמֶע בֶּן עַמִּיהוּד:

טיקס משריית אפרים לחיליהון מערבא ישרון ומשיריתהון בארבעתי מילין מרבען וטיקסיה הנה ממילת. תלת גוונין כל קביל תלת מרגלייתא דבחושנא קנפירין טרקין ועינעיגל. וביה חקיק ומפרש שמהת תלת שבטיא אפרים ומנשה ובנימין ובמציעותיה כתיב

^{לג} בגמ' (ב"ב טז): 'אילה זו רחמה צר בשעה שכורעת ללדת אני מזמין לה דרקון שמכישה בבית הרחם ומתרפה ממולדה'. ואמנם לא מוזכר שם תפילת האילה כי שם הגמ' מדברת מענין ההשגחה הפרטית, אך הוא מבואר ברש"י כאן בשם חז"ל.

**וְעֲנָנָא דַּיְי עֲלִיהוֹן בְּיַמָּא בְּמַטְלִיהוֹן מִן מְשָׁרִיתָא וּבִיָּה הָוָה חֲקִיק צוֹרֵת רִיבָא. וְרַבָּא דְהָוָה
מְמַנֵּי עַל חִילוֹת שְׁבֻטָא דְבְנֵי אֶפְרַיִם אֲלִישְׁמַע בְּרַ עֲמִיהוּד:**

נדגל מחנה אפרים לצבאותם מערבה יחנו, ומחנותיהם בארבעת מילין מרובעים ודגלו היה ממשי שלשה צבעים כנגד שלשת המרגליות שבחשן לשם שבו ואחלמה. ובו חקוק ומפורש שמות שלשת השבטים אפרים ומנשה ובנימין. ובאמצעו כתוב 'וענן ה' עליהם יומם בנסעם מן המחנה, ובו היה חקוק צורת ילד ונשיא שהיה ממונה על צבא שבט בני אפרים אלישמע בן עמיהוד]

ביאור טעם חקיקת הפסוק 'וענן ה' עליהם יומם' על הדגל

ת"י כתב שעל דגלו של מחנה אפרים נחקק הפסוק (במדבר י, לד) 'וענן ה' עליהם יומם בנסעם מן המחנה', העוסק במסע בני ישראל, ואומר שענני הכבוד מצלים להם.

בביאור השייכות בין פסוק זה למחנה אפרים, כתבו המפרשים (פ' יונתן הקדמון ונו"כ יהונתן) הואיל ובמחנה אפרים היה את שבטו של בנימין, שבית המקדש עתיד להיבנות בחלקו. ועליו נאמר (דברים לג, יב) 'חופף עליו כל היום' ועננים היו שרויים שם.

וראה ברמב"ן (פסוק ב) שכתב: "ושכינה לעולם במערב בגבול בנימין, שנאמר 'ולבנימין אמר ידיד ה' ישכון לבטח עליו'".

לכך נכתב על דגל זה פסוק זה המדבר על השראת השכינה בעת מסע המחנות.

ביאור צורת הילד שנחקקה על הדגל

בטעם הדבר שעל דגל אפרים נחקקה צורת ילד, כתבו המפרשים שהוא על שם הכתוב (ירמיה לא, יט) 'הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים'. שפסוק זה מבטא את חיבת ה' לבניו בהיותם 'ילד שעשועים'.

השייכות בין פסוק זה למחנה אפרים לכאן אינה רק משום 'הזכרת' שמם בפסוק זה. אלא משום שמחנה זה הוא מחנהו של בני רחל - אפרים ומנשה ובנימין שהיו חביבים ואהובים אצל יעקב.

דגל מחנה דן | טעם חקיקת הפסוק 'ובנחה יאמר שובה ה' וטעם חקיקת צורת נחש הצפעוני

(במדבר ב, כה) **דָּגֶל מַחֲנֵה דָן צִפְנָה לְצַבְאָתָם וְנָשִׂיא לְבְנֵי דָן אַחִיעֶזֶר בֶּן עֲמִישַׁדַּי:**

טיקס מְשָׁרִית דָּן לְצִפּוֹנָא לְחִילִיהוֹן וּבֵית מְשִׁירִיתָהוֹן בְּאַרְבַּעַתֵּי מִילִין מְרַבְּעֵן וְטַקְסִיָּה הָוָה מְמִילַת תְּלַת גּוּוֹנִין כָּל קָבִיל תְּלַת מְרַגְלִייתָא דְּבַחוּשְׁנָא פְּרוּם יָמָא וּבִירְלוֹת חֲלָא וְאַפְּנִטוֹר וּבִיָּה חֲקִיק וּמְפָרֵשׁ שְׁמֵהַת תְּלַת שְׁבֻטָּא דָּן וְנִפְתָּלִי וְאַשֶּׁר. וּבְמִצִּיעוֹתֶיהָ חֲקִיק וּמְפָרֵשׁ וּבְמִשְׁרוּי יַיִמֵר תּוֹב יֵי שְׁרֵי בִיקְרָךְ בְּגוֹ רִיבּוֹת אֲלִפְיָא דִּישְׂרָאֵל. וּבִיָּה הָוָה חֲקִיק צוֹרֵת חִיוּי חֲרָמָן וְרַבָּא דְהָוָה מְמַנֵּי עַל חִילוֹת שְׁבֻטָא דְבְנֵי דָן אַחִיעֶזֶר בְּרַ עֲמִישַׁדַּי:

נדגל מחנה דן לצפון לצבאותם, ומקום מחנותיהם בארבעת מילין מרובעים. ודגלו היה ממשי. שלשה צבעים כנגד שלשת המרגליות שבחשן, **תרשיש שהם וישפה**. ובו חקוק ומפורש שמות שלשת השבטים **דן ונפתלי ואשר**. ובאמצעו חקוק ומפורש, **ובנוחה יאמר שובה ה' שכון בכבודך בתוך רבבות אלפי ישראל**. ובו היה חקוק צורת **נחש צפעונילה**, ונשיא שהיה ממונה על צבא שבט בני דן אחיעזר בן עמישדין

ביאור טעם חקיקת הפסוק 'שובה ה' רבבות עמך ישראל' על הדגל

פסוק זה (במדבר י, לו) 'ובנוחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל' נאמר ע"י משה בעת שנחו מהמסעות, כמבואר בת"י שם:

"וכאשר היה רוצה הארון לחנות, היה הענן מקופל ועומד, ולא היה פורס עד שהיה משה עומד בתפילה, ומתפלל ומבקש רחמים לפני ה'"

להאמור לעיל על הפסוק הנכתב בדגל יהודה, שפסוק זה אמרו משה בתחילת המסעות ולכך נכתב בדגל, אף כאן יתכן שלכך נכתב פסוק זה על דגלו של דן שהוא היה האחרון בסדר המסע ורק לאחר שעמדו שבט דן ממסעם היה משה אומר תפילה זו.

ובפרט לדברי ה'קטורת הסמים' שמשה היה מקריא את הפסוק מתוך הדגל עצמו, כדין דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם על פה', מובן שאף כאן נכתב פסוק זה אותו אמר משה בעת חניית המחנות, על דגל השבט שחנה אחרון.

יש מהמפרשים שנתנו טעם נוסף לכך שפסוק זה נכתב בדגלו של שבט דן, משום ששבט דן היה מקום לע"ז, שהיה בהם את פסלו של מיכה, וכמש"כ הרמב"ן (פסוק ב) ששבט דן נמצא בצפון ששם החושך, לפי ששבט דן יחשיך לעולם ע"י העבודה זרה שעשה ירבעם שנאמר (מלכים-א יב, כח) 'את האחד נתן בדין'. וכמו שנכתב בת"י בכ"מ אודות הרעות שפקדו את שבט דן בגין חטא זה של ע"ז, ראה הערה לה.

לכך היה בדין שהשכינה תעזוב אותם, כי אין השכינה סובלת מקום של עבודה זרה, ועל זה באה תפילה זו שהתפלל משה: **'שובה ה' רבבות אלפי ישראל'** - למרות כל חטאים אלו, שכון בכבודך בתוך רבבות אלפי ישראל.

^{לד} כדברי ת"י שנחקקה צורת נחש מבואר במדרש רבה (פ"ב, ז) אמנם בפסיקתא ובמדרש לקח טוב וכן באב"ע ובשל"ה נאמר שהצורה שנחקקה על דגל שבט דן היא נשר.

^{לה} בפרשת זכור בה נאמר (דברים כה, יח) 'ויזנב בך כל הנחשלים'. תרגם יונתן: "והיה הורג בכם כל מי שהיה מהרהר לסטות אחרי דבר ה'. הם גברים משבט דן שהיה בידם עבודה זרה, והיה הענן פולט אותם, ובית עמלק מקבל אותם" ובתרגום שה"ש (ב, טו) מבואר שהעבודה זרה שהיתה בידי שבט דן, היא פסלו של מיכה ומחמת זה התחייבו בית ישראל באותה שעה להיחבל, אלמלא זכות צדיקי הדור ההוא.

וכן בפרשת המתאווננים (במדבר יא, ב) נאמר 'וּתְבַעַר בָּם אֵשׁ ה' וְתֹאכַל בְּקֶצֶה הַמַּחֲנֶה'. ובת"י תרגם □ "ודלקה בהם אש לזהטת מלפני ה' ואכלה מן הרשעים שבקצה המחנה של בית דן שהיה הפסל עמהם".

וכן מבואר בתרגום יונתן בעת שבא בלעם לקלל את בני ישראל נאמר (במדבר כב, מא): "וַיַּעֲלֵהוּ בְּמֹת בָּעַל וַיִּרְא מִשָּׁם קֶצֶה הָעַם". ומתרגם יונתן: "וראה משם מחנה דן המהלכים בקצה העם שנפלטו מתחת ענני הכבוד". ושם (במדבר כג, א) מתרגם: "והיה כיון שראה בלעם אותם שעבודה זרה ביניהם, שמח בליבו ואמר לבלק בנה לי כאן שבעה מזבחות".

ביאור צורת נחש הצפעוני שנחקה על הדגל

בת"י מבואר שעל דגל שבט דן נחקק צורת נחש. ולא סתם נחש אלא נחש 'חרמן' - צפעוני, שאין רפואה לנשיכתו. השייכות בין הנחש לשבט דן, הומשלה כבר ע"י יעקב אבינו בברכתו (בראשית מט, יז) 'יהי דן נחש עלי דרך שפיפון עלי ארח הנושך עקבי סוס ויפל רכבו אחור'.

תכונת הנחש של שבט דן באה לידי בטוי בכך שהנחש אין כוחו אלא בפיו. ואף שבט דן עליהם אמר יעקב: (בראשית מט, טז) 'דן ידין עמו', אין כחם אלא בפיהם, לדון דין אמת לאמיתו ולכלות הקוצים מן הכרם.

ומטעם זה מבאר הכלי יקר (בראשית מט, יז) מדוע שבט דן חנו באחרונה ואילו שבט יהודה בראשונה:

"דן ידין עמו כאחד שבטי ישראל. יאמר שאע"פ שבדגלים יהודה נוסע בראשונה ודן באחרונה, מ"מ ישוה לו גם הוא שידין את עמו כאחד, כמויחד שבשבט ישראל והוא יהודה... כך יהי דן נחש עלי דרך, כי כל נחש ממית ברוח שפתיו, ומדקאמר ידין עמו ש"מ שמדבר ברשעי ישראל שידין אותם ויכלה הקוצים מן כרם ה' צבאות, וע"כ היה מן ההכרח שיסע יהודה בראשונה ודן באחרונה לפי שיהודה נמשל לאריה שעיקר כחו בזנבו, וא"כ כשהלך יהודה לפני מחנה ישראל ואחוריו כלפי העם דומה כאילו זנבו פונה למחנה ישראל רמז שבו ידין עמו לשבור זרועות רמות, ודן נמשל לנחש שאין כחו אלא בפיו ע"כ דין הוא שיסע באחרונה ופיו פונה אל מחנה ישראל כי בו ידין עמו".

וזאת עשו להם וחייו ולא ימותו | מה היא התקנה שיעשו הכהנים להציל את הלויים?

(במדבר ד, יט) **וְזֹאת עָשׂוּ לָהֶם וְחַיּוּ וְלֹא יָמָתוּ בְּגִשְׁתָּם אֶת קֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים אֲהָרֹן וּבָנָיו יְבֹאוּ וְשָׂמוּ אוֹתָם אִישׁ אִישׁ עַל עִבְדוֹתָו וְאֵל מִשְׁאוֹ:**

מהו 'וזאת עשו' - מה יעשו הכהנים כדי למנוע את מיתתם של הלויים נושאי הארון? ומה ביאור כפילות הלשון 'וחייו ולא ימותו', הלא אם יחיו הרי שלא ימותו?

במפרשים (אונקלוס ספורנו ואור החיים) ביארו שהתקנה שיעשו הכהנים היא שלא יניחו לבני קהת ליטול את המשאות באופן שיזכה במשא כל הקודם משבט לוי, משום שמפני חיבת הקודש הכל רצים לעבוד, וידחפו זה את זה ויחללו את הקודש, וזה יהיה סיבה להכריתם.

אלא אהרן ובניו יבאו, 'ושמו אותם' - את הלויים. 'איש איש על עבדו ואל משאו' - כלומר שאהרן ובניו יורו ללויים, מי והיכן ישא את כלי הקודש, "ולא יכניס לוי את ידו לשאת עד שיאמרו לו אהרן ובניו: 'פלוני, שים ירך במקום פלוני לישא'". (לשון האו"ח).

אולם בת"י מפרש שיש כאן תקנה נוספת:

וְדָא תְּקַנְתָּא עֲבִידוּ לְהוֹן וְיִיחֹן בְּחַיֵּי דְצַדִּיקֵי וְלֹא יָמוּתוּן בְּאִשָּׁא מְצַלְהָבָא וְיִזוּחוּן עֵינֵיהוֹן מִן בֵּית קוּדֶשׁ קוּדְשֵׁי אֲבִימִן מְקַרְבְּהוֹן לְתַמֵּן אֲהָרֹן וּבְנוֵי יִיעֲלוּן וְיִמְנוּן יְתַהוֹן גְּבַר גְּבַר עַל פּוֹלְחָנֵיהּ וְלִמְטוּלֵיהּ:

וְזאת התקנה עשו להם ויחיו בחיי הצדיקים ולא ימותו באש מלהטת. ויזיזו עיניהם מבית קדשי הקדשים בעת גשתם לשם. אהרן ובניו יבאו וימנו אותם איש איש על עבודתו ומשאו] בת"י מתבאר שמלבד התקנה המוזכרת במפרשים, ישנה תקנה נוספת והיא שהכהנים יזיזו את עיניהם של הלויים מבית קדשי הקדשים, בעת שיגשו לשם.

וכיצד יזיזו הכהנים את עיניהם של הלויים? בת"י לא פירש כיצד, אך לכאן כוונתו למה שנאמר במדרש על הפסוק הבא, שהכהנים היו נכנסים ומפריקים את הכלים ומכסים אותם, ורק לאחמ"כ נכנסים הלויים ונושאים את הכלים.

וז"ל המדרש: (במד"ר פ"ה, ט)

"וְלֹא יָבֹאוּ לְרֵאוֹת כְּבֹלַע וְגו', אָמַר רַבִּי יְהוּדָה הַלֵּוִי בְּרַבִּי שְׁלֹמֹה, רוּצָה אֶתָּה לְלַמֵּד בְּאֵיזָה עֵינַי מִתֵּינ בְּנֵי קֹהֵת, צֵא וּלְמַד מִן הַמִּקְרָא הַזֶּה, וְלֹא יָבֹאוּ לְרֵאוֹת כְּבֹלַע וְגו', מְלַמֵּד כְּשֶׁהָיוּ בְּאֵין לְטַעוֹן אֶת הָאֲרוֹן הָיוּ מְפָרְקִין אֶת הַפְּרָכֶת מִפְּנֵיו וְהָיוּ זְנִים עֵינֵיהֶם מִן הָאֲרוֹן לְפִיכָךְ הָיוּ מִתְּפִלִּים, שְׁנֵאמַר (שמות לג, כ): כִּי לֹא יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחִי, וְהֵיכָן עָשָׂה לָהֶם מִשֶּׁה תִקְנָה, אָמַר לוֹ הָאֱלֹהִים בְּשָׁעָה שֶׁהָיוּ מְפָרְקִין אֶת הַמִּשְׁפָּן לֹא יִהְיוּ בְּנֵי קֹהֵת מְפָרְקִין אֶת הַפְּרָכֶת מִפְּנֵי הָאֲרוֹן, אֲלֵא יִהְיוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן נִכְנָסִין וּמְפָרְקִין אוֹתָהּ מִפְּנֵי שֶׁהֵם פְּהֻנִים, וַיִּכְסּוּ אֶת הָאֲרוֹן וְכֵן הִשְׁלַחַן וְכֵן כָּל הַפְּלִים הַנִּזְכָּרִים לוֹ, וּבָזָה יִהְיֶה לָהֶם תִּקְנָה שְׁלֵא יָמוּתוּ אִם אֵינָם מְסַתְּפִלִין בְּאֲרוֹן".

כלומר בת"י נוסף שדברי הפסוק הבא 'ולא יבאו לראות כבלע את הקדש' הם חלק מהתקנה שיעשו הכהנים ללויים שלא ימותו. וזאת מלבד התקנה האמורה שהכהנים יצוו על מי מהלויים לשאת לו.

וראה באב"ע שאף הוא פירש כדברי ת"י שיש את התקנה של פירוק וכסוי הכלים, אך בשונה מת"י שהוסיף זאת בתחילת הפסוק, באב"ע מפרש בזה את סוף הפסוק: 'אהרן ובניו יבאו, ושמו אותם' - את הארון והשולחן והמנורה והמזבחות. 'על עבודתו' - בכלי הקדש. והיינו ענין הכיסוי של הכלים לו.

ביאור הכפילות של 'וחיו ולא ימותו'

מדברי ת"י עולה אף תשובה למה שנדמה ככפילות לכאורה בפסוק 'וחיו ולא ימותו' והלא אם יחיו וודאי שלא ימותו. ומדברי ת"י מתבאר ש'וחיו' היינו לעוה"ב בחיי הצדיקים, ולא ימותו היינו בעוה"ז ע"י האש המלהטת, ונמצא שאין כאן כל כפילות.

^{לו} כך מדויק מהת"י שאת המילים: 'אהרן ובניו יבאו' מתרגם בלשון מינוי וכדברי המפרשים הנ"ל.
^{לז} צ"ע האם האב"ע סבור שיש רק את התקנה הזו, או שלדבריו יש את התקנה הנוספת והיא מוזכרת בלשון 'ואל משאו' וכמו שמפרש 'לשאת בכתף', ונכלל בזה שהם יפקדו מי ישא בכתף. או שענין זה כולל רק את מה שצריכים הכהנים להטעין את הכלים על הלויים וצ"ע.

ראה במפרשים (אב"ע ואור החיים) שביארו באופ"א ש'וחיו' היינו שאם ישמרו היטב על המקדש עוד יתווסף להם חיים בהיותם מתעסקים בארון שבו התורה, שהיא מקור החיים - יאריכו ימים (אור החיים). ו'לא ימותו' היינו שלא ימותו בכרת ולא ינזקו מהנגיעה וההסתכלות על הכלים.

פרחים לתורה / הרב ישראל חיים בלומנטל, מג"ש בכולל תורת מרדכי

"עמלה של תורה"!!! לשבת מברכין חודש סיון

סיפר הרב ראובן קרלנשטיין זצ"ל:

הוזמנתי למסור שיחה בדרום הארץ. השבתי למבקשים כי מכיון שהנסיעה לדרום הארץ קשה לי, אבקש תמורה עבורה.

"? בבקשה. מה הסכום שאתה מבקש

"אין כוונתי לכסף", השבתי, "אלא למשהו אחר: באותה עיר שוהה בתקופה זו אחד מגדולי התורה שבדורנו. כיוון שלא פגשתי אותו מעולם, רצוני להיכנס למעונו לשאול בכמה עניינים רוחניים".

"בבקשה, אני מתגורר באותו בניין בו שוהה הגאון הגדול כעת", השיב המארגן, "אשאל אותו אם אתה יכול להיכנס". העניין סודר ויצאתי לדרך.

הגעתי למקום, ואחרי הדרשה הוא סידר לי מיד את הפגישה. הגאון המדובר כיבד אותי לשבת, שאל לשלומי ולמצבי, והנה הוא נזכר כי בהיותו אברך צעיר ראה אותי לראשונה, כנער צעיר, רוקד בחתונה. היה זה בנישואי שכן שלנו שהיה חבר שלו בישיבה בימים ההם. כיום החבר ההוא גם כן תלמיד חכם גדול וצדיק.

"אמרו לי אז כי הילד שרוקד בחתונה הוא בן של השכנים, משפחת קרלנשטיין", נזכר הגאון ומיד החל להתעניין בתשוקה מיוחדת לשמוע פרטים אודות ידידו מהישיבה, תלמיד חכם שהתחתן אז.

"מה נשמע עם הגאון ר' דוד? מה תפקידו, איך הוא מצליח?". השבתי לו את הפרטים, וכי הוא לומד ומלמד תורה בבני ברק, וכך שימחתי את לבו.

דיברנו עוד רגעים ספורים ושוב מתעניין הגאון: "מה שלום רבי דוד? תמיד מעניין אותי לשמוע משלומי, ואני שמח שהנה אתה יודע פרטים על הצלחתו בחייו, בתורה וביראה". והוא ממשיך: "אני שומע ממנו ד"שים טובים, אך אני שמח לשמוע גם מפיו דברים נעימים אודותיו".

לא נאריך, רק אומר לכם נאמנה, כי לפחות שמונה פעמים במהלך אותו ביקור בן חצי שעה הוא התעניין: "איך מרגיש ר' דוד? מה נשמע עם ר' דוד?" □ הפלא ופלא.

לא ידעתי מה מסתתר מאחורי שאלותיו, כי מעולם לא נתקלתי בכזו התרפקות על ימים עברו, געגועים לימים שהם למדו יחד באותו ישיבה בבחרותם.

חשבתי לעצמי: מסתמא "אין אהבה כאהבת התורה". שני תלמידי חכמים אמתיים, אולי הם יגעו ביחד בתורה ומכאן נוצרה כזו ידידות וכאלו געגועים. אך מה שלא היה ברור לי,

שמעולם לא שמעתי שר' דוד והוא למדו יחד, וכי יש להם קשר כלשהו, בו בזמן שאני מכיר שנים רבות את ר' דוד ולא סיפר לי על כך מעולם. ויהי לפלא.

חלפו כמה ימים. פגשתי את ר' דוד ברחוב: "ר' דוד! לא ידעתי מעולם שיש לך כזו ידידות עם הגאון הגדול □ הייתי במעונו והוא התעניין עליך בערגה".

רבי דוד לא מגיב, מטוב ועד רע.

אני שואל שוב. הוא לא משיב.

תמהתי שבעתיים. הנה מסתתרים כאן דברים. אני מכיר את ר' דוד שנים רבות ולא קרה שהסתיר ממני משהו...

ניסיתי לשאול שוב והנה אני מבחין כי דמעות נוטפות מעיניו □ ואז פתח את פיו: "כן, כן, מספרים כי לגאון ישראל רבי יצחק אלחנן מקובנה היה ראש קשה בצעירותו, גם למהר"ם שיק היה ראש חלש. והם הרי היו בסופם לגדולי הדור ממש", אמר ובכה.

לא הבנתי מה הולך כאן. אך הוא החל לספר: "דע לך, כי הגאון הזה שביקרת במעונו, בעת שלמד אתי בישיבה היה בעל ראש חלש באופן מיוחד! הוא היה געוואלדיגער צמא לדבר ה', אך מה אפשר לעשות, הוא לא יכול היה ללמוד דף גמרא. אך כיוון שבכל זאת רצה מאד ללמוד, הלך לבחורים וביקש מהם שיסבירו לו. בישיבה למדו בעלי חסד והם למדו אתו. אך לאחר זמן־מה נוכחו לדעת כי מה שלומדים אתו - למחרת כלא היה □ כאילו לא למדו, כי למחרת בא שוב וביקש עוד פעם. בקיצור, הציבור התעייף, הבחורים חשבו לעצמם: פשוט ביטול זמן, יגיעה לריק, מדברים שעות... וכלום".

הוא בעצמו היה יושב לילות. שעות על גבי שעות. והיה מרגש מאוד לראותו מתייגע על הגמרא. מפעם לפעם ראו אותו דופק על ראשו ואומר בכאב: 'מה אומר תוספות? מה כוונת תוספות?', 'מה הכוונה כאן?' □ נורא היה לראותו בתשוקתו, התמדתו וצערו.

היחיד שלא התעייף היה אני. לא מחמת שחשבתי כי ייצא משהו מהלימוד הזה, אלא פשוט התמלאתי רחמים עליו כיוון שביקש כל כך ואיך אפשר לדחות אותו? לימדתי אותו פעמים רבות.

חלפו ימים. הבחור השקדן התחתן. עבר ללמוד בכולל בישיבה מכובדת. והנה ביום בהיר נכנס לחדר האוכל בישיבה בחור שביקר באותה ישיבה שבה לומד ההוא בכולל, ושמועה בידו: 'רבותי! לר' □ נפתח הראש. ביקרתי במקום לימודו וראיתי כיצד הוא מדבר בלימוד לעומקן של סוגיות עם אברכים ובחורים'. 'סיפורי מעשיות', הגיבו בלגלוג, 'כנראה איזה בחור או שניים החליטו להתחסד אתו!'

חלפה חצי שנה ואברך נוסף הביא עמו שמועה נחרצת יותר, כי ביקר באותה ישיבה וראה איך הוא אומר 'חבורה' לפני אברכים, וכי בחורים צעירים פשוט רצים אחריו לדבר עמו בלימוד. עם הזמן הלך האיש הלוך וגדל כאחד מגדולי התורה בדורנו! למד ולימד, זכה וזיכה את הרבים. כנראה אינו יכול לשכוח מה שעשיתי עמו חסד נעורים", סיים רבי דוד וקינח את עינו מדמעה נוספת.

רבותיי, רבים מכם ודאי מכירים את התלמיד חכם הגדול הזה, רק שאינני יכול לנקוב בשמו. הנה פרי השקידה ועמלה של תורה.

עד כאן הדברים, המחייבים את כולנו!

שבת שלום ומבורך!

לתגובות: blu.israel@gmail.com

רגע חושבים / הרב בנימין טאובה, קרית ספר

שכר הזבולון ואושרו של יששכר

מִטָּה זְבוּלָן וְנִשְׂיָא לְבָנֵי זְבוּלָן אֵלֵיָא בְּן חֵלָן (ב, ז)

פירש בעל הטורים בשם התנחומא, שכתוב מטה בלא ו', להראות שאינו טפל ליששכר, לומר ששכרו גדול כמותו, לפי שהוא עוסק בפרקמטיא ונותן לתוך פיו של יששכר, לכך נכתב בלא ו' להורות שהם כשבט אחד.

וידוע שאעפ"י שהשכר של הזבולון הוא כמו היששכר, מ"מ את שכר העמל יש רק ללומד התורה. והדבר צריך ביאור, שהרי גם עמלו של לומד התורה הוא בזכות תומך התורה?

והנה מקור הדברים ברוח חיים (אבות פ"ו משנה ד') שכתוב שם אל תתאוה לשולחנם של שרים, ששולחנך גדול משולחנם, וכיתרך גדול מכיתרם. וביאר הגר"ח מוולאזין שהיצה"ר מפתה את האדם שיעסוק במסחר, ויתעשר, ויתן צדקה ללומדי תורה ובוזה יזכה לעוה"ב כמו הלומד תורה. (והרי זה כמה מי יימר, מי ייתעשר... ועוד מי יימר דאחר שיתעשר עדיין יהיה לבבו פתוח ויתן צדקה, וע"ז אפ"ל קרנא בלא שבועה עדיפא ליה מכפילא בשבועה, או בלשונינו, טוב ציפור אחת ביד משני ציפורים על העץ...) וע"ז עונה המשנה, אל תתאוה לשולחנם של שרים, ושולחן היינו העושר בעוה"ז שיש לשרים אלו שהם אנשים חשובים באמת, לפי שהם תומכי תורה, ומ"מ אל תתאוה לשולחנם, לפי ששולחנך גדול משולחנם וכיתרך גדול מכיתרם.

ופי' הגר"ח, לפי שהקב"ה ישלם לפום צערא אגרא. משמע שהעמל והצער על לימוד התורה נזקף רק לזכותו של לומד התורה. וביאר עוד את הלשון "כיתרך" שהמדובר על שכר העוה"ב שנאמר בו צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם.

והביאור יש לומר עפ"י דברי המכתב מאליהו שביאר את המדרש שכתב שעשיר שעושה צדקה הקב"ה מצילו מדינה של גיהנום, והקשה מנא ליה להמדרש שעשיר זה יש לו גיהנום שהקב"ה מצילו ממנו. וביאר שהרי כל שכר העוה"ב אינו כתשלום גרידא, אלא הוא מציאות של דביקות בהקב"ה, ומי שבנה בקרבו את הקירבה לה' בעודו בעולמינו, יזכה להמשיך להיות דבוק גם בעוה"ב.

והנה עשיר זה שעוסק כל ימיו במסחרו, ראשו ורובו נתון בפי אמתחתו עם כספו במשקלו, ואיך הוא שייך לדביקות בהקב"ה. אך ע"ז אומר המדרש שמכיוון שהוא עושה בכספו צדקה, הוא מראה שאינו מחובר לכסף אלא מחובר להקב"ה, והכסף הוא כלי לעשות רצון ה', ולכן הוא ניצל מדינה של גיהנום. אך הגר"ח אומר כאן שוודאי העמל בתורה מחבר את הלומד הרבה יותר להקב"ה, וגם אם בדברי התורה יש לזבולון זכות שוה כמו היששכר, העמל וההשקעה הוא בהחלטה עצמית של העמל בתורה.

ומו"ר הגר"ש ברויאר שליט"א דייק במשנה שלא רק כתרך גדול מכתרם, אלא אף שולחנך גדול משולחנם בעוה"ז, משום שאע"פ שנראה שהעשיר יותר שמח, זה נראה כך רק להמון

העם השטחי, אך המתבונן יראה שחיי תלאובות, כל יומו הוא עסוק במרדף אחר המאתיים החסרים ואף פעם לא מגיע לסיפוק ורוויה, אין לו רגע של רוגע, והוא מאבד רבות מהחוויות המשפחתיות כידוע. לעומת התלמיד חכם שהוא מלא בסיפוק רוחני, הולך מחיל אל חיל, מספיק עוד דף, ממלא עוד סדר, מחדש עוד חידוש, אומר עוד חבורה, והמלאות הנפשית-רוחנית מקרינה גם על משפחתו, ונותנת להם את ההרגשה שהם בכלל אינם מקריבים למען התורה, אלא זוהי צורת החיים הנכונה והמאושרת ביותר, ולמרות שאין אדם שלא נגזרים עליו צרות וקשיים כל שהם, אך הסיפוק התמידי נותן את הכוח להתמודד עם זה בצורה המיטבית.

וכמדומה שלזה רמזה הגמ' במגילה זבולון מתרעם על מדותיו של הקב"ה שנאמר זבולון חרף נפשו למות, ונפתלי על מרומי שדה, ואסקי' דאפי' שיש לו זבת חלב ודבש, מ"מ שדות וכרמים עדיפא ליה, לפי שאף שהוא וודאי יקבל שכר גדול בעוה"ב, מ"מ הוא סובל, כיוון שהוא עוסק בפרקמטיא ונפשו תמיד שואפת אל החסר לו (-כלי ריקן מחזיק) ולכן הוא בצער.

וזמש"כ ששולחנך גדול משולחנם בסיפוק ובאושר בעוה"ז וכיתרך גדול מכיתרם שאתה מקבל לפום צערא אגרא בעוה"ב.

שבט מישראל / הרב ישראל פרידמן, רב קהילת טשארטקוב, מח"ס 'שבט מישראל', מאנשעסטער

וקל כנשר, האם אנו יכולים לעוף בשמים

יהודה בן תימא אומר הוי עז כנמר וקל כנשר ורץ כצבי וגבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים (אבות ה, כ).

וכתב הרע"ב ביאר "וקל כנשר לחזור אחר תלמודך ולא תיגע כדכתיב (ישעיה מ, לא) יעלו כנשרים ירוצו ולא ייגעו". הרי שמוטל עלינו לבוא למדריגת "וקל כנשר", וכפשוטו הדבר צ"ב דבשלמא שאר המעלות המנויות שם "עז" "רץ" "גבור" הם כולם מעלות שיש לנו איזה שייכות עמהם, ויכול המשנה לזרז אותנו שנהיו יותר עזים ויותר גבורים ונרוץ עוד יותר מהר, אבל להיות "קל כנשר" הכי שייך לנו להגביה את עצמינו ולעוף בשמים כנשר עד כדי שנצטוינו להשתדל להיות קל כדוגמת הנשר ובמה יש לנו להידמות אליו. ואם הכוונה היא שנלמוד מהנשר ששט לשעות ארוכות ולא ייגעו, הלא כבר הזהיר החכם מכל אדם (משלי ו) "לך אל נמלה עצל ראה דרכיה וחכם" שיש לנו ללמוד מהנמלה לא להתייעף.

וכן איתא במדרש רבה (דברים ה, ב) "מה ראה שלמה ללמד לעצל מן הנמלה, רבנן אמרי הנמלה הזו שלשה בתים יש לה ואינה כונסת בעליון מפני הדלף ולא בתחתון מפני הטינה אלא באמצעי ואינה חיה אלא ששה חדשים למה שמי שאין לו גידים ועצמות אינה חיה אלא ששה חדשים, וכל מאכלה אינה אלא חטה ומחצה והיא הולכת ומכנסת בקיץ כל מה שמוצא חטין ושעורין ועדשים. א"ר תנחומא וכל חייה אינה אלא חטה ומחצה והיא כונסת את אלו ולמה היא עושה כן שאמרה שמא יגזור עלי הקב"ה חיים ויהיה לי מוכן לאכול. אמר רבי שמעון בן יוחאי מעשה היה ומצאו בבור שלה שלש מאות כור מה שמכנסת מן הקיץ לחורף לפיכך אמר שלמה לך אל נמלה עצל ראה דרכיה וחכם אף אתם התקינו לכם מצות מן העולם הזה לעולם הבא" עיי"ש עוד.

ואם כן צ"ב למה מידה זו לא להתייעף ילפינן דייקא מהנשר, ובפרט שקשה להבין איזה דמיון יש לנו להנשר, שאנו גרים על האדמה והנשר שט בשמי שמים.

והנה איתא במדרש (ילקו"ש ח"א תשסח) "א-ל מוציאם ממצרים כתועפות ראם לו" (במדבר כג, כב), כך הוא מדרשו; חטאו קמעא - מורידן כעוף, שנאמר (הושע ט, יא) "אפרים כעוף יתעופף". זכו - מרומם אותם למעלה כעוף, שנאמר (ישעיה ס, ח) "מי אלה כעב תעופנה", עד כאן.

הרי שהפסוקים כבר מדמים כלל ישראל לעוף, שאם אנו זוכים יכולים אנו לעוף בשמים, ואם אין זוכים אז הקב"ה מורידן לארץ, והמהר"ל ביאר מדרש זה בספרו נצח ישראל (פרק יד) וז"ל: "ועתה ראה והבן כי המשיל ישראל לעוף, כי העוף אינו כל כך חומרי, שאין לו עבות החומר, שאילו היה בעל חומר לא היה פורח באויר, שהרי מעכב עליו כבידות החומר. אבל אין העוף כל כך חומרי, ודבר זה בארנו בכמה מקומות. ובשביל זה בעצמו יש

לישראל שתי בחינות; שאם הם עושים רצונו של מקום, מצד שיש לישראל מדריגה נבדלת עליונה - שאינם חומרניים - ראויים לרוממות. ואם חטאו קמעא, הרי כבר אמרנו כי הצורה כאשר אין בה השלימות אשר ראוי אל הצורה כאילו היא בטילה, כי לא שייך חסרון מה בצורה. הרי על ידי זה נחשב הצורה כאילו אין לה מציאות כלל, ואז מורידן כעוף, כי העוף שייך בו ירידה, מה שלא שייך בשאר בעלי חיים, והבן הדברים האלו מאוד "עכ"ל המהר"ל: ויש להסביר דברי המהר"ל על דרך דברי מסילת ישרים - פרק ו - בבאור מדת הזריזות "ותראה כי טבע האדם כבד מאד, כי עפריות החמריות גס, על כן לא יחפוץ האדם בטורח ומלאכה. ומי שרוצה לזכות לעבודת הבורא יתברך, צריך שיתגבר נגד טבעו עצמו ויתגבר ויזדרז, שאם הוא מניח עצמו ביד כבודותו, ודאי הוא שלא יצליח. והוא מה שאמר התנא (אבות פרק ד): הוי עז כנמר, וקל כנשר, ורץ כצבי, וגבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים. וכן מנו חכמים ז"ל (ברכות לב:) בדברים הצריכים חיזוק, תורה ומעשים טובים. ומקרא מלא הוא (יהושע א) חזק ואמץ מאד לשמר לעשות ככל התורה אשר צוך משה עבדי, כי חיזוק גדול צריך למי שרוצה לכפות הטבע אל הפכו".

ובספר פעולת צדיק לחיים מהגאון רבי חיים פלאגי זצ"ל ביאר לפי מה שאמרו רבותינו והביאו רש"י בחומש על פסוק (בראשית יד, ב) עשו מלחמה את ברע מלך סדום וכו' שמאבר מלך צביים וכתב רש"י "שם אבר לעוף ולקפוץ ולמרוד בהקב"ה". וביאר שם השפתי חכמים "ר"ל דעשה לו כנפים לעוף". ואם כן מדה טובה מרובה שתהיה קל כנשר לעוף ולקפוץ כדי לעשות רצון אביך שבשמים וקל להבין.

ובמדרש רבה (רות פרשה ז פסקה ח) איתא "ובועז עלה השער וישב שם והנה הגואל עובר אשר דבר בעז מה לאחורי תרעא הוה קאים א"ר שמואל בר נחמן אפילו היה בסוף העולם הטיסו הקב"ה והביאו לשם כדי שלא יהא אותו צדיק יושב ומצטער מתוך ישובו". וכן מובא לגבי דוד המלך (מדרש רבה בראשית פרשה נט פסקה יא) "באותה שעה אמר דוד הלואי הוה לי חד מן בני אחתי דייתי ויסייעני מיד ויעזר לו אבישי בן צרויה לאחורי תרעא הוה קאים אתמהא, רבנן אמרי אפילו היה בסוף העולם הטיסו הקב"ה והביאו בהרף עין שלא יהיה אותו צדיק עומד ומצטער".

ובספר חסד לאברהם (מעין שלישי נהר כב) מובא שכן יהיה לעתיד לבוא שאנשים יטיסו לעוף בשמים וז"ל: "דע כי מסורת קבלה בדינו כי באותו יום כשיבא משיח עם קיבוץ גליות לארץ ישראל, באותו יום ימצא בארץ ישראל שבעת אלפים מבני ישראל כולם בריה חדשה גוף רוחני וישוטו כולם באויר מעופפים כנשרים וכל זה לעיני אנשי קיבוץ גליות. וכישראל בני קיבוץ גליות יראו שאחיהם נעשו בריה חדשה ופורחים באויר ללכת לדור בגן עדן תחתון ללמוד תורה מפי השי"ת אזי יתקבלו בני קיבוץ גליות דאגה בלבם ודאבון נפש ויתרעמו לפני מלך המשיח ויאמרו וכי אין אנו בני ישראל כמותם מאין זכו הם להיות רוחניים בגוף ונפש משא"כ אנו ולמה נגרע?"

ואומר להם מלך המשיח כבר נודע ומפורסם שכל מידותיו של הקב"ה הם מדה כנגד מדה, אותם שהיו בחו"ל והשתדלו לבא בארץ כדי לזכות לנפש טהורה ולא חשו על ממונם

ולא על גופם ובאו בים וביבשה, ובעבור שעשו העיקר מרוחם ומנפשם ולא מגופם וממונם לכן חזרו רוחניות מדה כנגד מדה אבל אתם שהייתם יכולים לבוא בארץ כמותם ונתרשלתם לבא מחמת חמדת הממון לכן נשאתם גשמיים מדה כנגד מדה". (עיי"ש באריכות הובא בישמח משה פר' בהעלותך עה"פ ויצעק משה, וע"ע בנועם אלימלך פר' קדושים ד.ה. וכי תזבחו).

ויש לציין לדברי הגמרא סנהדרין (צב:) "אותן שנים שעתיד הקדוש ברוך הוא לחדש בהן את עולמו שנאמר ונשגב ה' לבדו ביום ההוא, צדיקים מה הן עושין, הקדוש ברוך הוא עושה להם כנפים כנשרים ושטין על פני המים שנאמר 'על כן לא נירא בהמיר ארץ במוט הרים בלב ימים' ושמא תאמר יש להם צער, תלמוד לומר 'וקווי ה' יחליפו כח יעלו אבר כנשרים ירוצו ולא ייגעו ילכו ולא ייעפו'".

וכן קרה לבני קרח וכדכתיב בספר תהלים (מו א) "למנצח לבני קרח על עלמות שיר וגו' אלקים לנו מחסה ועוז וגו' על כן לא נירא בהמיר ארץ ובמוט הרים בלב ימים" ופירש שם רש"י ז"ל "בהמיר ארץ לעתיד לבא שנבלעו כל סביבותיהם והם עמדו באויר ואמרו לישראל ברוח הקדש שכדוגמת הנס הזה יהיה עשוי להם לעתיד". וכן איתא במדרש תהלים שם.

וידועים דברי הדגל מחנה אפרים עה"פ "כי במקלי עברתי את הירדן הזה" וז"ל עוד יש לפרש על דרך שסיפר אא"ז נ"ע זללה"ה (הבעש"ט) שפעם אחת עבר ה(נהר) נעסטר בלי שום שם, רק היה מניח חגורו ועבר עליו, ואמר שבאמונה גדולה הוא שעבר, וזה יש לומר שרימו יעקב אבינו ע"ה במקלי גימטריא יעקב היינו בשמו שהוא יעקב מידת אמת והיינו לגודל אמונה שלו בזה עברתי את הירדן והבן".

והרה"ק ר' נחום מרדכי מטשארטקוב זצ"ל (דורש טוב אחרון של פסח, תש"א) ביאר דזהו מה שיהיה לעתיד לבוא כתיב (ישעיה מג, ב) "כי תעבור במים אתך אני ובנהרות לא ישטפוך", והבעש"ט הק' מרוב דביקותו ואמונתו בהשי"ת זכה למדריגה זו שתהיה לעתיד לבוא, והיה מושגח מהשי"ת למעלה מדרך הטבע.

והס"ק מרוזין סיפר (הובא בספר תפארת ישראל להחסיד המופלא ר' שלמה טלינגטר זצ"ל) ביומא ביומא דהילולא הראשונה של אביו הרה"ק ר' שלום מפרוהיבשט זצ"ל שראה את אביו ר' שלום "פליהען ווי א שרף וכמה נשמות של צדיקים זענין נאך גיפלוויגען" (מעופף כמו שרף וכמה נשמות של צדיקים מעופפים אחריו).

וגם בדורות האחרונים היו צדיקים שהיו יכולים לעוף ולעמוד באויר בלי ליפול, והדבר מבואר בספר דברי חיים מהרה"ק מצאנו זצ"ל (ריש פר' צו) שכתב בזה הלשון "והנה אנחנו רואים באדם שהוא חומר אינו יכול לעוף באויר כי החומרי גובר להורידו מטה ואפ"ה ראינו בני אדם אשר נדבקו במחשבתם בחכמה יוכל לילך באויר כאשר שמענו כמה פעמים רק שהחכם בעסקו בעומק החכמה בלא דעת הולך באויר כי נתגבר עליו כח רוחניותו ולא נמשך למטה לחומר.

ואכן הרה"ק ר' משה מקוונץ זצ"ל בספרו דעת משה (פרשת בשלח ד"ה דבר אל בני ישראל) מביא בשם אביו המגיד מקאזניץ זי"ע "סיפר לי הרה"ק אאמו"ר זצללה"ה על צדיק

אחד בהיותו עסוק בעיון הלכה במחשבותיו מאוד והלך מן השבכה שעל הגג באויר הנה והנה ולא נפל ארצה". וכן ביאר התפארת ישראל (יכין, תמיד, א, א) שצעירי הכהנים היו נקראים "פרחי כהנים", מלשון פורחים באויר, שמרוב זריזותם היו נראים כפורחים באויר, ולכן נקראו פרחי כהנים.

וכזה מסופר אודות הרה"ק האבני נזר בספר אביר הרועים (אות קנז) "הייתי פ"א ראיתי דבר פלא בשעת אמירת הלל של ראש חודש בבית המדרש, ועמדתי שם ונתתי עיני ולבי ברבינו הקדוש זצ"ל לראות דביקתו העצומה והנפלאה בשעת ההלל, הנה ראיתי פתאום איך שכל גופו הקדוש והטהור עם שתי רגליו שתיהן יחדיו כמו שעמד במקומו נישאו למעלה והיה מוגבה בהאויר כל גופו הקדוש ותחתיו בין גופו להארץ היה המקום נראה פנוי ועמד כך באמצע האויר איזה זמן ואח"כ ירד גופו למטה וכמדומה לי שזה היה בעת שאמרו הקהל הפרק בצאת ישראל ממצרים ואמר רבינו הקדוש ההרים רקדו כאילים וגו' זי"ע.

וכזה היה מספר הגאון ר' מרדכי הרלינג זצ"ל שהיה בן אחות הגר"מ שפירא מלובלין ומחשובי תלמידיו, שהוא היה נוכח פעם בעת הסדר אצל האדמו"ר רבי ישראל מטשארטקוב זצ"ל, וסיפר שהיה מונח על השולחן פטומות כסף גדולה וכבדה מאוד, וכאשר הרבי אמר את הקטע "בצאת ישראל ממצרים", והגיע להמילות "מלפני אדון חולי ארץ" אמרם בדיבקות גדולה ועצומה, ודפק בטבאק פושקא בחזקה על השולחן, והנה לפתע המנורה הכבדה הזו הרימה את עצמה למעלה מהשולחן ועמדה ככה תלוי באויר לכמה רגעים ואח"כ ירדה מעצמה למקומה בשולחן.

וכשהיה הגר"מ הרלינג מספר עובדא זו היה מוסיף ואומר שהוא יודע שאנשים יסרבו לקבל ולהאמין את דבריו ורק ילעגו עליו, אבל הוא יודע מה שהוא אומר ושכך ראה בעצמו, ואינו נמנע מלספר הדבר הגם שיודע שאנשים לא יאמינו אותו.

ואכן בספר פרקי תשובה וגאולה מהרה"ג ר' שלום שכנא זאהן זצ"ל (בפרק פתגמים ומאמרים מגדולי בעלי המוסר אות עא, ונדפס בהסכמת הגה"צ ר' אליהו לאפיאן ורבי יחזקאל לעווינשטיין זצ"ל ועוד) מביא בשם הגה"צ רבי ישראל סלאנטר זצ"ל שהיה אומר "אז מ'דערציילט מיר נפלאות אויף ר' זעלמעלא, איז אז איך וויל קען איך גלויבען, און אז איך וויל, - ניט. אבער אז מ'זעט מיר דערציילן אויף דער חבורה פון די רייסינער חסידים אפילו אז זיי זענען געפלויגן אין דער לופטען וועל איך אויך גלובען". (כשמספרים לי נפלאות על רבי זעלמעלא (מוואלאזין זצ"ל), אם אני רוצה יכול אני להאמין, ואם אין אני רוצה- לא אאמין. אבל אם יספרו לי על החבורה של החסידים מרייסיין אפילו שהם עפו באויר אני גם אאמין).

והנה אין דרך צדיקים לעשות נס גלוי ללא צורך, ויש לומר דענין זה של הרמת המנורה יש לה גם זכר ליציאת מצרים וכדברי הפסוק (במדבר כג, כב) "א-ל מוציאם ממצרים וכתועפות ראם לו" וכתב שם רש"י "אתה אמרת הנה עם יצא ממצרים, לא יצא מעצמו, אלא האלהים הוצאם, כתועפות ראם לו - כתוקף רום וגובה שלו וכן וכסף תועפות לשון מעוז המה. ואומר אני שהוא לשון ועוף יעופף. המעופף ברום וגובה ותוקף רב הוא זה".

ודברי רש"י עולים בקנה אחד עם דברי התרגום יהונתן עה"פ (שמות יט, ד) "ואשא אתכם על כנפי נשרים" וטענית יתכון על ענן ה' כעל גדפי נשרין מן פילוסין ואובילית יתכון לאתר בית מקדשא למעבר תמן פסחא, ובהוא ליליא אתיבית יתכון לפילוסין".

וכן איתא במדרש תהלים (מזמור מח) "אמר רב נחמן, (קהלת א, ט) מה שהיה הוא שיהיה. כשם שנטל הקב"ה את ישראל ממצרים בענני כבוד ונשאם, שנאמר (שמות יט, ד) ואשא אתכם על כנפי נשרים. כך הוא עושה להם, שנאמר (ישעיה ס, ח) מי אלה כעב תעופינה". ומעתה מבואר פעולת האדמו"ר מטשארטקוב שבזה שהמנורה הכבידה הגביה את עצמו לאויר, היה בזה חיזוק שכן יהיה לעתיד לבוא "מה שהיה הוא שיהיה", שאין הבטחת "ואשא אתכם על כנפי נשרים" רק איזה משל ומליצה טובה, אלא שיהיה כן לעתיד לבוא.

וזהו מה דכתיב (ישעיה סו, כג) "והיה מדי חודש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחות לפני אמר ה'" ואמרו רבותינו (פסיקתא רבתי פרשה א) "והיאך אפשר שיבא כל בשר בירושלים בכל חודש ובכל שבת, א"ר לוי עתידה ירושלים להיות כארץ ישראל וארץ ישראל ככל העולם כולו והיאך הם באין ראש חודש ושבת מסוף העולם אלא העבים באין וטוענים אותם ומביאין אותם לירושלים והם מתפללים שם בבוקר והוא שהנביא מקלסן מי אלה כעב תעופנה" וגו'.

ומעתה מבואר שפיר הדמיון בינינו להנשר, דכאשר האדם זוכה לחזור תמיד על תלמודו ומקיים אזהרת "וקל כנשר", אז לעתיד לבוא יזכה פשוטו כמשמעו להיות "בריה חדשה ופורחים באויר", כנ"ל, ויקויים בו דברי רבותינו (סנהדרין צב:): "והקדוש ברוך הוא עושה להם כנפים כנשרים ושטין על פני המים שנאמר 'וקווי ה' יחליפו כח יעלו אבר כנשרים ירוצו ולא ייגעו ילכו ולא ייעפו".

שימו לב אל הנשמה / הרב נפתלי שמואל רייך, משפיע דישיבת 'תורת דוד', מונסי ניו יורק

לפרשת בחוקתי בחו"ל

ענין הברכות והקללות אצל הכלל והפרט

בפרשתנו אנו לומדים על הברכות שיחולו - "אם בַּחֲקָתִי תֵּלְכוּ וְאֶת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם", וחלילה הקללות - "אם לא תִּשְׁמְעוּ לִי וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת כָּל הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה. וְאִם בַּחֲקָתִי תִּמְאָסוּ וְגו'".

רש"י מביא מהתורה-כהנים: אם בחקתי תלכו... שתהיו עמלים בתורה. ויש להבין, בשלמא השכר הגדול והמופלג, לו זוכה העמל בתורה, ניחא, אבל לגבי הקללות, וכי בגלל שאדם ביטל מצוה זו של עמילות בתורה מגיעות לו קללות נוראיות כאלו? אמנם מצות תלמוד תורה היא מצוה חשובה ביותר, ועליה אמרו חז"ל "ותלמוד תורה כנגד כולם", אבל עדיין, הרי היא רק מצווה אחת מכלל תרי"ג המצוות, וכי על ביטול מצוה אחת מגיעות כאלו קללות?

עוד יש להבין בענין השכר לעמלי התורה. הרי עמל התורה תמיד היה מזוהה עם חיי הקרבה ומסירות נפש, וכדברי חז"ל בפרקי אבות (ו, ד): כִּן הָיָא דִּרְפָּה שָׁל תוֹרָה: פֶּת בְּמִלַּח תֹּאכַל, וַיִּמֵּי בְּמִשׁוּרָה תִּשְׁתָּה, וְעַל הָאָרֶץ תִּישָׁן, וְחַיֵּי צַעַר תִּחְיֶה. משמע כי הדרך לתורה חייבת לעבור דרך מסלול של צער ומחסור, ובלי זה לא שייך להשיג את התורה, ואיך מבטיחה כאן התורה ברכות של שפע גשמי דוקא לעמלי תורה, מה שלכאורה סותר את העיקרון של חיי צער תחיה?

ויותר מזה, הרי עמלי התורה באמת, לכאורה כלל אינם מעוניינים בברכות האלו. עבורם, ברכות אלו אינן ברכות, אלא להיפך, בכך הם מסתכנים להיסחף אחר תאוות עולם הזה ולאבד את חלקם בתורה, ולמה אפוא הבטיחה התורה ברכות אלו לעמלי תורה?

והאמת, כי הרי תחזינה עינינו, שאכן העמלים בתורה חיים 'חיי צער'. כאשר מתבוננים בתולדות ישראל, מימות חכמינו ז"ל ועד ימינו אנו, מעט מן המעט הם אלו שזכו ל"תורה וגדולה במקום אחד". על דורו של רבי יהודה ברבי אילעאי אמרו חז"ל (סנהדרין כ, א) שהיו ששה תלמידים מתכסין בטלית אחת (מרוב עניות) ועוסקין בתורה! וכן אמרו (יומא לה, ב) "הלל מחייב את העניים", שהיה עני ביותר ועסק בתורה במסירות נפש. ואיה אפוא הבטחת התורה של שפע גשמי לעמלים בתורה? מה גם, שבדרך כלל ההיפך הוא הנכון. אלו שמנותקים מכל ענין עמילות בתורה, הם אלו שמצליחים בעסקיהם ונראה שלא חסר להם דבר מכל תענוגי עולם הזה. וכל זה צריך ביאור. (וחלילה אין אנו שואלים שאלות כלפי מעלה, אלא רוצים להבין כוונת התורה הקדושה בענין הברכות והקללות)

*

להבין כל זה, נתעמק קצת בתכלית בריאת העולם בכלל והאדם בפרט.

בראשית הבריאה נאמר: **אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבְרָאָם וּגו' וְכָל שֵׁיחַ הַשָּׂדֶה טָרֵם יִהְיֶה בְּאָרֶץ וְכָל עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה טָרֵם וְצִמָּח כִּי לֹא הִמְטִיר ה' אֱלֹקִים עַל הָאָרֶץ וְאָדָם אֵין לְעֵבֶד אֶת הָאָדָמָה (ב, ד-ה).**

רש"י ז"ל מפרש את הפסוקים: **"טרם יהיה בארץ...** עדיין לא היה בארץ כשנגמרה בריאת העולם בששי קודם שנברא אדם. **וכל עשב השדה טרם יצמח.** עדיין לא צמח. ובשלישי שכתוב ותוצא, לא יצאו, אלא על פתח הקרקע עמדו עד יום ששי, ולמה? **כי לא המטיר.** ומה טעם לא המטיר? לפי שאדם אין לעבוד את האדמה, ואין מכיר בטובתן של גשמים! וכשבא אדם וידע שהם צורך לעולם, התפלל עליהם וירדו, וצמחו האילנות והדשאים."

כמה נפלאים הדברים למתבונן בהם! הבריאה כולה עומדת בתפארתה, אבל משהו חסר... אין גשם. כביכול המכונה בנויה על כל שכלוליה, מוכנה לשימוש, רק צריך ללחוץ על כפתור ה'און', להכניס בה רוח חיים. הגשם הוא האנרגיה של כל הבריאה כולה, בלעדיו הכל דומם. אין חי ואין צומח. אבל הגשם אין, כי לא המטיר ה' על הארץ. ולמה? כי "ואדם אין לעבוד את האדמה" - אין את האדם שמכיר בטובתן! שידע שהן צורך לעולם ויתפלל עליהם!

זוהי ההקדמה של התורה לבריאת האדם.

מה מונח בזה?

הגשם הוא כאמור החיות של הבריאה, אבל אין הוא נמצא בבריאה באופן טבעי. החיות של הבריאה אינה בהישג יד. המים המתוקים שראויים לשתייה ולהשקיה, הם אולי שלש אחוז מכל המים שיש על פני כדור הארץ, ורוב רובו אינו נגיש בכלל. אבל הקב"ה בחכמתו האין סופית, יצר את מערך הגשם, תהליך מיוחד בו המים המלוחים של הים עולים למעלה, ושם הם מתאדים בחום ומטוהרים, אז נכנסים המים לתוך העננים - שלכאורה שוקלים טונות של קילוגרמים מכל המים שהם מכילים ולמרות זאת צפים למעלה בשמים ומרחפים שם בנחת ובאצילות - עד שהקב"ה משחרר מהם את הגשם. וגם אז, הם לא יורדים במפולת אחת, כפי שלכאורה היה צריך לקרות על פי דרך הטבע, אלא יורדים בטיפות מדודות באופן שלא יזיקו, וישקו את פני כל האדמה.

תהליך זה של מחזור הגשם, החיות והנשמה של גשמיות הבריאה, הוא בעצם ביטוי לתכלית הפנימית של רוחניות הבריאה.

תכלית בריאת העולם היתה, כדברי חז"ל, שנתאוה הקב"ה שיהיה לו דירה בתחתונים. והנה באמת הקב"ה הרי מלוא כל הארץ כבודו, אבל הענין בזה, שהקב"ה היה חפץ שהאור האלוקי יאיר בתוך העולם החומרי. שיתמזגו ויתחברו העולמות העליונים עם התחתונים. וזה על ידי שהחומר מתקדש, כביכול עולה למעלה, ומשם יורד ומאיר למטה. בדיוק כמו הגשם.

ענין זה, לחבר את העולמות, שייך רק על ידי האדם. האדם הגשמי, שיש לו ייעוד "לעבוד את האדמה", להיות מסובב עם ארציות והוא מונח בתוך עלמא דפירודא, עולם שכל פרט מהמציאות שלו הוא סתירה מוחלטת לאחדות של האין-סוף, ושם יכיר הוא את בוראו!

הוא יכיר את בוראו - ויתפלל אליו! או אז, נמצא הוא משלב את העליונים עם התחתונים, ומביא לזרימה ישירה של אור האלוקי כאן בעולם הזה.

כל עוד שאין אדם בבריאה ואין מי שיחבר את העולמות, אין ענין בהורדת הגשם. רק כאשר יש אדם בעולם, יש מי שיכיר בצורך של הגשם, בצורך לחבר עליונים בתחתונים. אדם שמצד אחד 'יעבוד את האדמה' אך מאידך גם יתפלל על הגשם ויכיר בטובתן, אז יש תכלית לעולם, יש תכלית לגשם, ואפשר להמטיר על הארץ.

*

אם נתבונן היטיב בטיב הברכות של "אם בחוקותי תלכו", באמת הן אינן ברכות של עשירות ותענוגי עולם הזה, שכאמור, להן לא יקרא ברכה אלא קללה. כמאמר חז"ל: "מרבה נכסים מרבה דאגה". והשקיעות בעולם הזה רק מרחיקה את האדם מתכליתו וגורעת ממנו כל טוב. אלא הברכות מתארות עולם מושלם, בריאה מתוקנת שמבצעת את תפקידה שהועיד לה הבורא. אם יש גשם, הרי שהוא צריך לרדת בעתו, היבול אמור לתת את פריו, וכל אחד מהברואים ישמח עם חלקו, לא יריבו ולא יפחדו אחד מהשני, כך נראה עולם אידיאלי, עולם שמתנהל כפי המתוכנן.

מה אם כן קרה לעולם? מה השתבש? מדוע כל זה חסר בבריאה?

אלא שהחטא גרם. ממילא הופרעה תהליך זרימת השפע האלוקי לבריאה.

בראשית הבריאה ציווה הקב"ה לאדם הראשון "ומעץ הדעת לא תאכל", ומבואר בספרי המקובלים כי אילו היה מחכה עד לכניסת השבת, אז היה אוכל בהיתר. והענין הוא כי אם היה עושה כן היה מחבר את העליון עם התחתונים באופן המושלם ביותר ומביא את העולם לתיקונו הגמור. אבל הוא אכל מעץ הדעת לפני שבת, וכתוצאה מכך העולם קולל וכבר אינו מוציאת פריו בטבעיות, "קוץ ודרדר תצמיח לך" ואין הכוונה רק בעולם החומרי, שיהיה לו קושי לכלכל את עצמו "בזעת אפריך תאכל לחם", אלא יש כאן ענין עמוק יותר של עמל חדש שהוטל עליו עתה. הבריאה כבר אינה תקינה, הכל השתבש, ועכשיו צריך עמילות גדולה לחבר את העליונים עם התחתונים.

ואמנם כאשר יש חיבור ואיחוד בין העולמות, והשפע האלוקי אינו מופרע, באופן טבעי סדר הדברים הוא כי "ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו. והשיג לכם דגש את בציר ובציר ישיג את זרע וכו' וכו'". זהו סדר העולם כפי אשר רצה הבורא מראשית הבריאה שהוא יתנהל, אילולא שנתקלקל על ידי החטא ונהיה פירוד בין כל העולמות!

וכדי להביא את העולם בחזרה למצב כזה, צריך שתהיו עמלים בתורה.

שתהיו עמלים בתורה, אין הכוונה רק עמלות להבין את דברי התורה, אלא עמלות בתורה - להשיג דרך התורה מהו רצון ה' מאתנו! איך מקיימים את רצונו ומתקרבים אליו! להשקיע כח ומחשבה להבין ולברר מה ה' רוצה מאתנו עם התורה שלו! זהו עמלות בתורה שמביא לקשר אמתי לה' ומחבר עליונים לתחתונים.

הגמרא בברכות (יז, ב) אומרת: **בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ואומרת: כל העולם כולו נזונין בשביל חנינא בני, וחנינא בני די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת.** ופירש הבעל שם טוב הקדוש: 'בשביל חנינא בני' היינו דרך ה'שביל' של חנינא בני. רבי חנינא בן דוסא, על ידי עבודתו בקודש, פתח שביל וצינור דרכו יורד השפע לעולם. לו עצמו, די לו בקו של חרובין, הוא לא צריך לעצמו כלום. העולם הזה כלל לא מעניין אותו. אבל על ידי עבודתו בקודש, על ידי שמחבר שמים וארץ, הוא מוריד שפע לעולם, ונתתי גשמיכם בעתם, ובזכותו כל העולם ניזונין.

לעומת זאת, אם ח"ו "והיה אם לא תשמעו בקול ה'", אין הקללות באות כעונשים, אלא זוהי תוצאה ישירה מכך שהזרימה האלוקית הופרעה, ואז הכל מתהפך, תוהו ובוהו שורר בעולם ור"ל יש בהלה, שחפת קדחת, מכלות ענים ומדיבות נפש... לאו דוקא כי זה מה שמגיע למי שאינו עמל בתורה, אלא כי כך נראה עולם בו צינורות השפע קולקלו...

*

והנה, כל זה הוא לגבי הבריאה בכללותה, אבל הדברים שייכים גם אצל כל אחד ואחד באופן פרטי.

כל אחד מאתנו הוא עולם קטן שכולל בתוכו את כל הבריאה. יש את הנשמה שבמוח, שהיא נגד העולמות העליונים, בחינת שמים שמאיר אור של קדושה בתוך כל האדם, ועל ידי זה יש חיבור בין שמים וארץ, בין המח לגוף, וכל הכוחות הגופניים רתומים לקדושה. או אז שורה ברכה. "ונתתי גשמיכם בעתם", יש גשמי ברכה אצל האדם שמצמיחים בתוכו טובה וברכה. "ונתנה הארץ יבולה", הארץ שבתוך האדם, תוציא את היבול שלו. לכל אחד יש בפנים פוטנציאל ליבול מבורך, "ועץ השדה יתן פריו", הוא מוציא את פירותיו ומהנה בהם אחרים.

כאשר האדם זוכה לכל זה וחי עם סיפוק, הוא גדל ופורח ומגיע לשמחה ואושר פנימי שאי-אפשר לתאר. "ואכלתם ישן נושן", היכן יש חיסרון ב'ישן'? רק בעולם הגשמי, שם הישן הוא תואר שלילי. הישן הוא פגום. הכל צריך להיות חדש. צעיר, אופנתי, פרוגרסיבי. ואליבא דאמת, למרות כל הנצנוץ החיצוני, לכל החדש הזה אין קורטוב של שמחת אמת. זה כל כך מקולל. ומי שבאמת שמח, טוב לו עם הישן. זוהי הברכה.

והקללה אם לא תשמעון, היא כאשר האור אלוקי אינו מאיר אצל האדם. כאשר לא שומעים בקול ה' ולא מקיימים את המצוות, מחפשים להפגין עצמאות. רוצים חלילה להשתחרר מעול התורה. בכך מקלקלים את כל החיבור, וכתוצאה מכך, יש מארה, ליקוי מאורות. וכיון שהאור האלוקי אינו מאיר בבריאה באופן טבעי, ממילא יש את כל הקללות הכתובים בתורה.

הפסוק הראשון של התוכחה כבר מסביר את הכל: והפקדתי עליכם - במקום שאנו נשמור את הפיקדון והוא לשמוע לקול הפנימי ובכך למלא את תפקידנו, במקום זה יש 'והפקדתי עליכם את הבהלה'... בהלה היא בלבול ופחד. קירות הבית של הגוף, הכלא של הנשמה,

רועדים ואין לאדם יציבות. כמו כן יש "את השחפת", הרב הירש מסביר זאת כדפרסיה, אין לו מצב רוח. "והקדחת" זה חום. האדם שמנותק מהקדושה סובל תמיד מרצונות שמרתיחים את דמו. הוא כל הזמן במרדף אחר השגת עולם הזה, ונמצא בתזווה מתמדת, אין לו מנוחה. ויש "מכלות עיניים ומדיבות נפש". כאשר אדם נמצא בממד הרוחני שלו, הוא שמח ומאושר, אז מבטו חיובי והוא רואה בכל דבר את ברכת ה'. ראייתו רחבה הרבה מעבר לאופק, כיון שהוא הולך לקראת חיי הנצח. אבל כאשר אדם נמצא בממד הגשמי שלו, אזי יש "מכלות עיניים", העיניים מתייבשות, אין ראייה רחבה ואין חזון, אין מבט טוב על הבריאה והאופק צר. הכל מסתכם ב'אני'. "ומדיבות נפש" - כתוצאה מכך, מרגישים תשושים וחלשים.

האם יש עוד דור שמבורך יותר בשפע ועושר גשמי מדורנו? ריבוי התענוגים והנגישות לכל דבר שצריך? בבתים של היום, ואפילו הפשוטים ביותר, יש יותר פונקציות לנוחיותנו מאשר היה בבתים של העשירים של פעם, ולמרות זאת וכי היה דור שסבל מדיכאון וייסורי נפש כמו דורנו? למה? כי הקללות אינן סותרות חיי עושר ותפנוקים... אדרבא פעמים רבות העושר והתפנוקים הם אלו שממשיכים את כל הקללות...

התוכחה ממשיכה כי הכל בגלל 'אם תלכו עמי בקרי'. מעבר לפשוטו, (שהביא רש"י ג' פירושים, עראי, מניעה, קושי) יש גם משמעות לכך שהוא מלשון קרי. יש טומאת קרי של השחתת זרע, אבל כאן יש השחתת החיים עצמם. הקרירות הגדולה ביותר שיכולה להיות לאדם ביחס לקשר שלו עם יוצרו, הוא שלוקח את הכח האלוקי שהוענק לו, והיכולת שלו להשיג חיים, ובמקום ובחרת בחיים - בוחר ב'אני', בגוף, הוא מתנער מעול מלכות שמים ומשחית את הדבר היקר מכל: היכולת להידבק במקור החיים.

*

והנה התורה הקדושה משתמשת עם הלשון בחוקותי תלכו, ושאלנו... והנה ידוע כי חוק הוא מצוה בלי טעם... כתוב והאלוקים עשה את האדם ישר... הכל לאדם לקיים שתהיו עמלים בתורה, לבטל את האני, זה רק על ידי החוקים, שמבטל את החשבונות רבים...

...וזה אפשרי, כי כולנו אדם, אתם קרויים אדם! ואפשר לממש את זה. והאלוקים עשה את האדם ישר. אתם קרויים אדם. כי אנחנו מסוגלים להעתיק ולהשיג את הדרגה של האדם הקדמון שמחבר שמים וארץ. אך והם ביקשו חשבונות רבים. כל מה שאנחנו לא משיגים את זה, הוא בגלל ה'חשבונות רבים', כל הענינים השליליים שמעוררים אצל האדם וסוחפים אותו. הם גולשים מלמטה ועולים עד למוח, שם מבלבלים את השכל ומורידים את האדם מטה מטה, אבל כאשר השכל משוחרר מכל ההגיון החומרני, בחוקותי תלכו, נאחזים בחוקות של ה', ועוזבים את הדעת האנושי, את כל ההרגשים מכוונים לה', יש כזאת ברכה. והקללות מתחילות מכל אם בחוקותי לא תלכו, האדם לא מסוגל לעזוב את השכל.

..יהודי שבחר לקיים "אם בחוקותי תלכו" הוא זוכה לברכה הגדולה ביותר, הברכה איתה מסתיימת כל הברכות: ונתתי משכני בתוכם. "ואשבור מוטות עולכם", זה לא יהיה עול

בשבילכם, אדרבא לעשות רצון ה' יהיה אצלכם התענוג הגדול ביותר. כי כאשר יש תלכו, כאשר יש חיבור, עוזבים את השכל, והולכים אחר החוקות, החוקים שאין להם טעם, ואת מצוותי תשמורו, פירשו בספה"ק מלשון ואביו שמר את הדבר, יש אהבה, חשק, ורצון לעשות רצון ה'. עמלים בתורה כי רוצים להשיג דרך התורה מהו רצון ה'. זהו קשר אמת. זהו עמלים בתורה. ואז במקום אדם לעמל יולד, במקום הקוץ ודרדר, כל הענינים הגופניים במעכבים מבעדנו וכל ההרגשים המושכים אותנו לכל מיני כיוונים שליליים בעלמא דפרודא הדין, וחשים כל מיני זרמים תחתיים שמושכים אותנו מה', במקום זה נותנים לאור האלוקי להאיר בנו ולחבר את הנקודות.

*

מעניין מאוד, כי את אותו ביטוי לחוקות אנו מצינו בפרשת חוקת, עלי באר ענו לו, וכתוב במחוקק במשענותם, וכדאיתא בחז"ל (במדבר רבה יט, כו) "נְדִיבֵי הָעַם בְּמַחֲקֵם בְּמִשְׁעָנָתָם. שָׁהִיו הַנְּשִׂאִים עוֹמְדִים עַל גְּבֵה וּמוֹשְׁכִין בְּמִטּוֹתֵיהֶן כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְשִׁבְטוֹ וּלְמִשְׁפַּחְתּוֹ" לכל משפחה היתה נחל מיוחד. המים זורמים משמים אבל כדי לקבל גישה לאותם מים - יש מחוקק, צריך לקבל את חוקות התורה, להיכנע, להתבטל לה', ולהכניע את כל הרצונות להקב"ה, ואז יש את אותו זרימה.

המים הגיעו בזכותה של מרים, שיכלה באמת לשיר בכל הזמנים, בכל המצבים, אפילו במצרים היא מסוגלת לשיר, היא במהותה היא כמו המים שיורדים מלמעלה למטה. זוהי ברכה. ברכה מלשון בריכה. מקור מים חיים שיורדים משמים לארץ. והבריכה הזאת קיימת בלב כל יהודי. אם נסנן את שורש כל הצער ועגמת נפש שאנו חווים כאן בעולם הזה, ממש עד לשורשו, כל הכעס, המרמור, הצרות, בשורשו זה הפרעה בשפע האלוקי שיורד אלינו בכל רגע. יעקב אבינו, כאשר התאבק עם שרו של עשו עד עלות השחר, ברגע האחרון לפני עלות השחק 'ותקע בכף ירכ יעקב', ובספה"ק שזה הולך על עקבתא דמשיחא, שאז לא יהיה יציבות, לא יעמדו על ארץ מצוקה, ויזרח לו השמש, יעקב אבינו המשיך הלאה, והשמש זרח בשבילו. והוא נרפא. וככה זה גם בדורנו.

*

השבוע, מידת יסוד בספירת העומר, דוד המלך (כט בדברי הימים) מכנה מידה זו בשם 'כי כל בשמים וארץ', מידת יסוד, מידת הקדושה שענינה לרתום את החושים הבהמיים לעבודת הבורא, לחבר אותם אל הקדושה, ועל ידי זה לאפשר את הדעת דקדושה להאיר מגבוה אל תוך הגוף. שבוע כל כך מלא עם הזדמנות להתכונן למתן תורה, לגילוי הגדול ביותר של חיבור שמים וארץ, כמובן הציפייה שלנו היא לראות את קיום היעוד הזה בעולם כולו כאשר ומלאה הארץ דעה את ה', אבל בעולם הקטן שלנו, אנחנו צריכים להתפלל ולהשתוקק ולרצות להשיג את אותו יישוב הדעת, מנוחת הנפש, זו צריכה להיות השאיפה התמידית שלנו, רבוש"ע תעזור לי לחבר את הארץ ושמים שלי, אני רוצה לחבר את הדעת עם הגוף, אכן יש הרבה רעש ברקע, הגוף מתנועע עם כל מיני רעשים, פחדים, מתחים,

אבל יש לי משימה, אני במשימה לחבר את שמים שלי לארץ, את הדעת לגוף, את ששת ימי המעשה לשבת קודש, ואז נזכה בקרוב ליום שכולו שבת.

שמחת מיכאל / הרב דוד דרעי, מראשי ישיבת 'משכן אהרון' ומח"ס שמחת מיכאל על הש"ס, אלעד

בדין תוך כדי דיבור בספירת העומר ובשאר המצוות

יש להסתפק א. אם ספר כ"ה לעומר, ובתוכ"ד התחרט ותיקן ואמר כ"ו לעומר, ואח"כ נתברר לו שהספירה הראשונה היא הנכונה. האם עלתה לו הספירה ויכול להמשיך לספור בברכה. ב. וכן אם בירך על פרי האדמה בורא פרי האדמה, ובתוכ"ד התחרט ואמר בפה"ע, האם יצא ידי חובה בברכת בורא פה"א, וכן אם יכול להוציא שאר פירות האדמה בברכה זו ג. אמר בימות החמה מוריד הטל, ובתוכ"ד חזר ואמר משיב הרוח, האם אמרינן תוכ"ד לקלקל ונפק"מ שאם עקר רגליו צריך לחזור לראש.

והנה נחלקו הראשונים בנדרים (פז). מהו הטעם שתוכ"ד כדיבור, הר"ן בד"ה והלכתא כתב לבאר שבכל דיני התורה אין אדם גומר בדעתו להוציא בדיבורו את הדיבור המדויק, חוץ ממגדף, ע"ז, מקדש ומגרש. דהוי חמירי וגמר להוציא בדיבורו את הדיבור המוחלט. ומאידך הביא את הרמב"ן בשם הר"ת שהטעם הוא מצד תקנ"ח, שאם אדם עושה מקחו ופוגש את רבו שיצטרך לענות לו שלום עליך וכו' ונתנו חכמים שיעור לדיבורו כדי שאילת תלמיד לרב עכת"ד. ולפי הר"ת יש לבאר בנדו"ד אם אמרינן תוכ"ד "לקלקל" דלא אמרינן בכה"ג דחכמים לא יעשו תקנה כדי לקלקל. אלא אכתי תיקשי לשיטת הר"ן שהגדר בתוכ"ד כדיבור הוא משום דאין אדם גומר בדעתו, א"כ מדוע שלא יועיל תוכ"ד לקלקל כמו שמועיל לתקן, וצ"ע.

ועוד קשה על עיקר שיטת הר"ת שנקט דהוי תקנ"ח, מקושיית התוס' (שם) בד"ה והלכתא, דמצינו סוגיות מפורשות בש"ס שדין תוכ"ד הוי דין מדאוריתא, וכן מצינו בהפרת נדרים שאם נדרה אשתו והפר נדרה ושמע שביתו ג"כ נדרה יכול להתיר בתוכ"ד גם לביתו, וכן מוקמינן בדין עדות בעדים זוממים בכתובות (לג). דבתוכ"ד מועיל, וא"כ היאך מהני תקנ"ח לדין דאוריתא. וצ"ע.

והנראה לבאר בגדר דין זה עפ"מ ש"כ הדברי יחזקאל בסימן כ"ז, דיש ב' דינים בגדר דין תוכ"ד א. "שחוזר-בו" מהדיבור הראשון ב. דחשיב חטיבת "זמן-אחד" שיש לו המשכת זמן תוכ"ד לשייך את המעשה לדיבורו או לפעולתו, ולפי צד ב' א"ש המקורות שמצינו בש"ס דחדית לן רחמנא בדיני התורה דתוכ"ד כדיבור והיינו שיש לו "המשכת-זמן" של התוכ"ד א. לגבי הפרת נדרים של ביתו ואשתו ב. הגדת עדות ג. וכן קריעה על אביו ותוכ"ד נודע לו שגם מת בנו, שבזה לא שייך ענין "שחוזר-בו" מדיבורו, אלא דחשיב "המשך-זמן" המשתייך לאותה פעולה.

וכשדנים לגבי תוכ"ד לקלקל בברכות כדין אמר על האדמה בורא פה"א, ואח"כ אמר העץ וכו' צ"ל שאין כוונתו "לחזור" מדיבורו הראשון, אלא רצונו ומטרתו שתחילת הברכה

שאמר בא"ה וכו' התייחס לא רק לתחילת דיבורו שאמר בפ"א, אלא "גם" על עוד שבח של בורא פה"ע, וגדר זה מבואר להדיא בשו"ת הרשב"א ח"א סי' ל"ה שהביא הביה"ל בסי' תפ"ז [בד"ה תוך], שכתב לבאר בדעת הרי"ף שכל מה שמהני כשאמר בפה"ג ותוכ"ד הוסיף ואמר שהכל נהיה בדברו דהוי "כמוסיף שבח" וכן באומר האל הקדוש והמלך הקדוש ועיי"ש, ולכן בנדו"ד לא אמרינן "תוכ"ד לקלקל" והיינו שאין כוונתו לעקור את השבח הראשון שאמר, ואם אמר תוכ"ד עוד תוספת שבח אינו מעכב. [וגם לא חשיב "הפסק", וכ"פ הפרמ"ג במשב"ז סי' רי"ט ס"ק א']. וכ"פ לדינא המג"א בסי' רי"ט ס"ק א', ובמשנ"ב סי' מ"ו ס"ק כ' דתוכ"ד לקלקל לא אמרינן, ונפק"מ שאם בירך מלביש ערומים, ובתוכ"ד תיקן ואמר "פוקח עורים" יד"ח בברכת מלביש ערומים ואין צריך לחזור, ומבואר במשנ"ב (שם) שהסדר אינו מעכב, חוץ אם בירך זוקף כפופים לפני מתיר אסורים, עכ"פ מבואר (שם) שתוכ"ד אינו מקלקל, וכן בהבדלה שאמר מאורי האש ואח"כ בתוכ"ד אמר מיני בשמים שא"צ לחזור.

אמנם בספירת העומר נראה דשאני, דבאופן שהזכרתי בתחילה שאמר ביום כ"ה היום יום כ"ה, וחזור ואמר יום כ"ו וכו', בכה"ג הרי ודאי שלא נחשב שאומר "תוספת-שבח" כדין בפה"א ואח"כ בפה"ע. אלא הנידון על ספירה ומניית העומר, וע"י שאמר בתחילה היום יום כ"ה ואח"כ אמר יום כ"ו הרי ודאי "שחזר-בו" מדיבורו הראשון, ובכה"ג "תוכ"ד לקלקל" אמרינן ויצטרך לחזור ולספור.

ולפי"ז יש ליישב סתירה שמצינו בפוסקים, דהנה שיטת השבט הלוי [ח"ו סי' ט"ז] שאם אמר בימות החמה משיב הרוח, שלא מועיל לתקן תוכ"ד, וכן פסק הגרש"ז אורבך [הליכות שלמה פ"ה סי"ג, ובאישי ישראל פכ"ג הערה ק"ח], ומאידך הגרי"ש אלישיב [אשי ישראל (שם)] שמועיל תוכ"ד, ויש אומרים שהגרש"ז אורבך חזר בו ופסק שמועיל תוכ"ד.

ומאידך לגבי ברכת השנים שאם אמר במקום בטללי רצון וברכה ותן טל ומטר, דלכו"ע מהני תוכ"ד בדיעבד, וכדפסק הביה"ל בסי' קי"ז סעיף ג' [ד"ה אם] ואין מחלוקת הפוסקים בזה וצ"ב מ"ש מדין אמר משיב הרוח בימות החמה האם מועיל לתקן.

ולפמש"נ א"ש דשאני משיב הרוח וכו' דאינו בקשה אלא "שבח" שהקב"ה משיב הרוח, ואח"כ אמר עוד שבח שהקב"ה גם מוריד הטל, דבכה"ג "אין עוקר" את השבח הראשון, וכיון שסו"ס הזכיר משיב הרוח שהוא קלקול וקשה לעולם בימות החמה צריך לחזור לאתה גבור וכו', ואם שכח וסיים את הברכה חזר לראש שג' הברכות הוי כברכה אחת.

משא"כ בברכת השנים עניינו הוא "בקשה" ולא שבח וכיון שביקש בתחילה לשון מקולקל, ואח"כ חזר בו לומר לשון טוב, א"כ הוי עקירה מהבקשה הראשונה ולכן מועיל חזרה תוכ"ד, ודו"ק.

וחידוש גדול מאוד מבואר בשו"ת שואל ומשיב (ח"ג סי' קכ"ז) בדין אדם ששמע ספרה"ע מהחזן שספר ט"ז היום לעומר, וטעה השומע וחשב שהחזן אמר י"ז וספר י"ז לעומר, ורק למחרת התברר לו שטעה, דכיון ששמע מהחזן את הספירה הנכונה של אותו יום, ואם היה יודע בשעת הספירה שהוא מוטעה א"כ נעקר דיבורו "למפרע" ובכה"ג יוצא י"ח ע"י מה

ששמע מהחזן את הספירה הנכונה, ועיי"ש. ועכ"פ חזינן בדבריו שבדין שומע כעונה חל האי דינא שבמצות מדרבנן יוצאים י"ח גם ללא כוונה, [וע"ע במש"כ בסי' ע"ב].

ומעוד סיבה יש לבאר דבספה"ע לא תועיל ספירתו, עפמש"כ הדבר אברהם [בח"א סי' ל"ד, ובשער"י שער הספיקות פ"ה], לדון האם מועיל ספירה "מספק", והיינו באופן שהוא מסופק שאינו יודע אם ד' או ה', ואומר היום ד' או ה' לעומר, ונקטו דלא הוי "מעשה-ספירה", דענין הספירה הוא שידע בצורה ודאית ומוחלטת, אולם אם אינו יודע ודאי שלא יועיל דספה"ע אינה הוצאת מילים מפיו בעלמא, והביא ראיה מהא דפסק המג"א בסי' תפ"ט ס"ק ב', שמי שאינו מבין לשה"ק וספר ספה"ע בלשון הקודש לא עלתה לו הספירה, ואע"פ שלענין תפילה קי"ל דעלתה לו התפילה [אמנם ציין שהיעב"ץ פליג על פסק זה]. ויש לבאר את הגדרת דין זה לאדם שסופר שטרות אחד שנים וכו' ואח"כ מונה או חמש או שש ובכה"ג לא הוי שם ספירה, וכן לאדם ששואל את חבירו מה השעה וחבירו עונה לו או שבע או שמונה שבכה"ג לא הוי שם ספירה.

וציין (שם) הדבר אברהם שאמנם בראשונים אין פסק זה מוסכם, והראיה מדברי הבעה"מ (בסוף פסחים) שהקשה מדוע אין סופרים פעמיים ביו"ט דגלויות כמו שעושים בשאר ימים טובים והיינו שיספור במוצאי יו"ט ראשון של חג וגם במוצאי יו"ט של גלויות, ותירץ שמא יבואו לזלזל ביו"ט של שבועות ועיי"ש. ולפמש"נ בדבר אברהם וכן בשער"י לכאורה היה לו ליישב בפשטות דהוי "ספירה-מספק" ולא הוי מהות ספירה, ועיי"ש במש"כ להאריך בתשובה מדין סופר בביה"ש, וכן מדין עשירי ודאי ואכמ"ל. ולדינא האור"ל צ"ח"ג סי' ט"ז ס"ק ז' - פסק שבאופן שהוא מסופק, שצריך לספור היום ב' או ג' לעומר אולם ללא ברכה, והיינו דלא פסק כהדבר אברהם ולעולם ספירה מספק חשיבא ספירה, אולם לגבי הברכה חשש לדבר אברהם ופסק שיספור בלי ברכה.

ויש לדחות את הראיה של האור"ל צ"ח"ג (שם) שהוכיח מדעת בעל המאור מדין ספירת יו"ט של גלויות, דלעולם הוי ספירה בודאי, אלא שמבצע ספירה של שני מהלכים היינו ספירה של הארץ וספירה של חו"ל.

והעולה לן לדינא א. בירך על פירות האדמה בורא פה"א וחזר בו תוכ"ד ואמר העץ, מבואר במג"א וכ"פ המשנ"ב בסי' מ"ו ס"ק כ' לגבי מלביש ערומים, שתוכ"ד לקלקל לא אמרינן וכמשנ"ל. ב. בספה"ע - אם מעיקרא היה דעתו ביום כ"ה שהוא כ"ו, ואיתקל מיליה ואמר בתוכ"ד היום כ"ה ותיקן ואמר היום כ"ו לפור"ר לכו"ע לא יצא י"ח ועליו לברך ולספור שוב, כיון שבשעת הברכה ועד הסוף התכון למנות בטעות. ג. אם היה בדעתו בשעת הספירה לספור היום חמישה ימים שהוא המניה הנכונה, ובתוכ"ד חלה טעות במחשבתו ואמר בטעות היום ד' לעומר יחזור ויספור שוב בלי ברכה ד. ובאופן שעדיין הוא מסופק ימנה באותו היום את ב' הימים בלא ברכה, ובשאר הימים ימשיך לספור בברכה [אור"ל צ"ח"ג]. ה. ואם ספר מספק ונזכר בטעותו רק בלילה שאחרי כן ימשיך לספור עם ברכה בימים הבאים. וכמשנ"ל באות ד'.

תובנות / הרב נחמן דרקסלר

א-לוקים עשה את האדם ישר

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַר סִינַי בְּאֶהָל מוֹעֵד בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִית לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר (א, א)

ובמדרש: "וידבר ה' אל משה במדבר סיני למה במדבר סיני מכאן שנו חכמים בג' דברים ניתנה התורה, באש, ובמים, ובמדבר, באש מנין (שמות יט) והר סיני עשן כולו וגו' ובמים מנין שנאמר (שופטים ה) גם שמים נטפו גם עבים נטפו מים ובמדבר מנין וידבר ה' אל משה במדבר סיני ולמה ניתנה בג' דברים הללו **אלא מה אלו חנם לכל באי העולם כך דברי תורה חנם הם שנאמר (ישעיה נה) הוי כל צמא לכו למים**".

דברי תורה נתנו בחינם, הם לא עולים כסף, כל הרוצה ליטול יבוא ויטול, לא בודקים בציציותיו של מאן דהו, תורה מונחת בקרן זוית, אפשר בקלות לבוא ולקחתה, זה לא אומר שהתורה היא קלה ללמידה, פעמים שהיא קשה וקשה מאוד, העם ההולכים בחושך, אבל לגשת וודאי כל אחד יכול, לאמץ את התורה ללבבו, לעיין בה, להפוך בה, ולהתעלות בכוחה.

שלמה המלך אומר בקהלת (ז, כט) "לְבַד רְאִיהָ זֶה מְצֵאתִי אֲשֶׁר עָשָׂה הָאֱ-לֹהִים אֶת הָאָדָם יִשְׂרָאֵל וְהִמָּה בְקִשׁוֹ חֲשֻׁבֹנוֹת רַבִּים". 'ישר', הכוונה - ללא התחכמויות, ללא קושי, וללא מפריעים, אדם רוצה למצוא אוצר הטמון תחת העפר, יש לו מפריע, יש לו מחסום הניצב לפניו, האדמה מסתירה את האוצר והוא צריך לסלק את המפריע, כך זה בהרבה דברים, קשה להשיג את הדברים ללא סילוק המפריע, ללא מאמץ. אבל התורה היא ישרה, אין לה מחסומים, כל אחד יכול לבוא ולקחת אותה בלי שום סילוק מפריעים, היא מונחת בצד הרחוב ואפשר להרימה, אין מגבלה לקשר עם התורה.

הא-לוקים עשה את האדם ישר, בלי חשבונות רבים, בא קח את התורה, הכל בסדר, הכל מוכן, הכל כאן, רק תבוא. אבל, וכאן האבל הגדול, "המה ביקשו חשבונות רבים", האדם מערים לעצמו ים של חשבונות למה עכשיו הוא לא יכול, הוא מכניס את עצמו לעפר שקשה לו לצאת ממנו, הוא מציב לעצמו מחיצות של שטויות והבלים, של נייעס ופטפוטטים, של טרדות שלא אמורות לעניין אותו, של הצטרפויות שבינם לבין העולם הבא אליו כל אחד אמור להתכונן - אין כל קשר ואפילו לא קשר מיקרי, הוא מערים לפניו תכניות של קניות, סיוד הבית, טיסה לחו"ל לקברי צדיקים, לחופש, לפארקים [עם הילדים כמובן...]. הוא מציב לעצמו מטרות: עכשיו אני 'חייב' ללכת לשם, ועכשיו אני 'חייב' לנסוע לשם, ועוד ועוד, והוא חושב לתומו שהוא באמת 'חייב', מה? הוא יכול ללא מטבח חדש? הרי המטבח כבר הולך לקרוס, ואיך הוא יכול בלי לבנות על השכן שכבר בנה, וכיצד יכול להסתדר ללא טיסה למלון בבולגריה, לאחר שהמחירים צנחו וכו', הוא 'מבקש' חשבונות רבים, הוא עצמו מערים על עצמו קשיים באמתלה שכאילו הוא 'חייב' אותם, הוא מארגן לעצמו את החיים שיהיו יותר יפים יותר, מעניינים יותר, איכותיים יותר [כדי

שיוכל ללמוד...] הוא 'מבקש' חשבונות, אבל לאמיתו של דבר "א-לוקים עשה את האדם ישר" ללא כל חשבונות וללא כל מטרות מלבד המטרה האחת והיחידה שבשבילה באנו לעולם הזה, קיום התורה ומצוותיה, ותו לא מידי.

אמר פעם מוכר בחנות רהיטים משפט נכון "מגיעים אנשים בני שבעים לקנות רהיטים ומתכננים את קניית הריהוט כאילו ויש להם לחיות עוד שמונה מאות שנה".

"הוי כל צמא לכו למים" חג השבועות בפתח, מתן תורה עומד אחד כותלנו, עלינו להתחיל לתכנן יומם ולילה, כיצד לחטוף יותר תורה ומצוות, ולא כיצד לגרום לנו לחיות יותר בנוחות ובאיכות חיים. כי הם חיינו ואורך ימינו.

לתגובות: N0527620488@gmail.com

חינוך

חינוך בפרשה / הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ, מפקח בתלמודי תורה ומרצה חינוכי

מיהו המלמד הזוכה?

אברכים צעירים היינו, התקבצנו ב'כולל' מד' כנפות הארץ. ישבנו פעם והעלנו זכרונות מה'חיידר'. האמת אומר, חלק מהדברים צרמו לנפש השומעת. דיברו על עונשים וקשיחות. אחד מאתנו התבטא "כיום ב"ה העולם ממוחשב, אך אז פעלו ב'שיטה ידנית', מכאיבה...". מאידך, היו שהעלו זכרונות חיוביים ומרגשים. אברך סיפר בערגה: "הרב משה לימד אותנו 'שירת הים' בפר' בשלח. הרגשנו את נשמת הרב'ה, הוא לימד את כל הרש"י הארוכים על פרטיה ו'דקדוקיה' ועוד מדרשים. מאז אני מתענג, מדי יום ביומו, באמירת אז-ישיר". רעהו המשיך "לא אשכח את השבתות עם הרב יצחק". "שבתות?" שאלנו. "כן! הוא קבע עם תלמידיו לבוא אליו בשבתות לבית הכנסת! בחורף התאספנו בצפרא דשבתא בשעות המוקדמות שלפני תפילת שחרית, ואילו בקיץ - שלש שעות לפני מנחה! ישבנו עם הרב'ה ולמדנו. שיננו חומר שבועי, למדנו ספר החינוך וספרי מוסר, פרקי אבות ורעיונות בעומק הפרשה". השלישי דיבר בהתרגשות על סעודות 'מלוה מלכה' שהרב'ה מרדכי היה עורך לנערים בביתו בכל מוצ"ש 'מברכינ'. אשתו הכינה מרק 'של פעם' והרב'ה סיפר סיפורי צדיקים מיוחדים בין קטעי זמירות ששרנו. מי יתנני כִּירְחֵי קָדָם!".

שלושת המלמדים הללו הזכורים לטוב, מיוחדים המה. הלוואי על כולנו. ונשים לב: במה זוכרים אותם - האם על שיעורי גמרא ערוכים בטוב טעם? האם על משמעת וכללי כיתה? האם על סגנון הדיבור והמבצעים? לא! בלב התלמידים נחקקו הדברים שהמלמדים שלהם עשו 'מעבר' לתפקידם. האחד לא 'דילג' על דקדוקי רש"י 'כמנהג המדינה', אלא יצר אורה מיוחדת קירב לב תלמידיו לרש"י הקשים. האחר מסר את שבתותיו ברוח 'מנוחת אהבה ונדבה...'. השלישי אירח בביתו פעם אחר פעם, מרק מבהיל שהווי לוחט, זמירות וסיפורים, חקוקים בנשמה לנצח!

מלמד זוכה לדרגה נפלאה של 'כאילו ילדם', זכות שעומדת לו בזה ובבא. בפרשתנו נא' וְיִאֱלֹה תוֹלְדֹת אֶהְרֶן וּמֹשֶׁה בְּיוֹם דְּבָר ה' אֶת מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי. רש"י מביא מחז"ל, שהרי בהמשך מונה התורה בני אהרן בלבד. הם קרויים תולדות משה כי לימדם תורה! לכן נא' בְּיוֹם דְּבָר ה'... בְּהַר סִינַי, כי ממתן תורה ואילך גם הם 'תולדותיו' והוא 'כאילו ילדם'.

מעיר רבינו המהר"ל (גור אריה, כאן) הרי משה רבינו לימד את כל עם ישראל, ומדוע בני אהרן בלבד קרויים תולדותיו? למה אין כולנו מְכַנְּיִם 'תולדות משה'! ומבאר, שלא כל מלמד זוכה תואר נשגב זה! וזה לשונו "שאני ישראל, שהרי הקב"ה צוה לו שְׂיִלְמַד להם תורה, והתורה שניתנה למשה לא ניתנה אלא ללמד לישראל, לא שייך לומר שישראל הם בניו, שאלמלא לא היו ישראל - לא היתה תורה ניתנת למשה! אבל מה שלימד לבני אהרן

יותר ממה שלימד לישראל, זה היה ממש ללבד, ולא נצטווה מפי הגבורה ללמוד להם יותר, ובזה להם בפרט 'כאילו ילדם'. עכ"ל.

לפי דבריו אלה - דרגת 'כאילו ילדם' לא באה 'אוטומטית'! חז"ל הכתירו ב'כאילו ילדו' רק את המלמד שעושה יותר ממה שהתפקיד מחייב! הרי ללמד הוא חייב, לכך שכרוהו וזאת מלאכתו. משה רבינו השקיע בבני אחיו יותר ממה שנצטווה, ולכן נחשב 'כאילו ילדם'! על התוספת! בדיוק כמו שאין להורים 'שעות עבודה' מוגדרות, והתמסרותם מוחלטת, כך, מלמדים 'מצדיקי הרבים' שמעניקים לתלמידים 'מעל ומעבר' זוכים לזכות העילאית: 'כאילו ילדם'!

בצאתנו מהילולת רשב"י נעורר דברים מבהילים מזהר-חדש פ"ר' לך לך (עה"פ ויאמר מלך סדום אל אברם...) שמלמדי תשב"ר אינם נמסרים לגיהנום, אף כאשר הם ראויים להיענש! (עיי"ש!). שמעתי מפי אחד מגדולי הדור שליט"א "כנראה, יש בשמים 'פנקס' מיוחד בו רשומים מלמדי תשב"ר אמיתיים, הראויים לכך. זה לא תלוי במעסיק או בתלוש...". אהה!

הבה נרשם ב'פנקס' זוהר זה! נתכונן לכל שיעור, נשקיע בכל תלמיד, לא עובדים עם 'סטופר' ביד, לא שואלים 'האם זה מחובתי...?'. חיים את העבודה. לא רואים במוחלש קושי ומכשול אלא אתגר והזדמנות. נותנים לכיתה את הלב - כי זה לב החינוך! לא ניתנה תורה למלאכי השרת, אך נהיה כמלאכי השרת בכך שממלאים שליחות אחת ולא יותר! לא נעסוק בדברים נוספים שמסיחים דעתנו מחינוך. פותחים את לבנו להורים, להכיל ולשמוע, בחן ובנועם. מתגייסים למען המתקשה ונרתמים למען הנזקק. נלטש כל שיעור בהכנה מקיפה, ונמסרנו יפה יפה - לא 'דפי העבודה' היוצאים ממכונת הצילום, אלא 'דברים היוצאים מן הלב', בתפילה: וְנָתַתָּ לְעַבְדְּךָ לֵב שֹׂמֵעַ.

בהצלחה בעבודת הקודש! יחיאל מיכל מונדרוביץ

123ymm@gmail.com

חידות

חדוותא - שאלות לחידודא בפרשת השבוע / הרב בנימין צבי יהודה לוי, מח"ס לקוטי רש"י וליל משוררים על הגש"פ שאלות לפרשת במדבר

- א. איזו ברכה בפרשת וזאת הברכה (דברים לג, יא) נאמרה מחמת עניין האמור בפרשה (רמב"ן דברים שם)?
- ב. מנין שמזבח הזהב אינו מקבל טומאה (חגיגה כז.)?
- ג. היכן מצאנו לשון "ימין" (אבן עזרא, ועי' רש"י בראשית לח, יח ד"ה בנימין)? ולשון "מעדה" (עי' רש"י שמות ל, יג)?
- ד. איזה ציווי מצאנו הן במעמד הר סיני והן במשכן (עי' רמב"ן בריש פרשתן)?
- ה. איזה ביטוי האמור בפרשה משותף לאהרן הכהן ולתרח (עי' רמב"ן דברים טז)? והיכן מצאנו לשון זו באדם שמת לו מת (בראשית כג, ג, ועי' ויקרא רבה כ, יא)?

חדוותא דאפטרותא במדבר (הושע ב)

- ו. איזה משל מצאנו בהפטרה ובשיר השירים (א, ו)?
- ז. היכן נרמזה "זכות אבות"?
- תגובות ופתרונות (לכל השאלות או חלקן) נא לשלוח לכתובת. 7628366@okmail.co.il

*

תשובות לפרשת בחוקתי

- א. מנין שייסורים מכפרים?
(כו, מא) או אז יפנע לבבם הערל ואז ירצו את עונם: רש"י ואז ירצו את עונם. יכפרו על עונם ביסוריהם:
ומנין שהם מרצים כקרבן (תנחומא יתרו פרשה טז)?
"רבי נחמיה אומר: חביבין היסורין, שכשם שקרבנות מרצין, כך היסורין מרצין. בקרבנות כתיב: ונרצה לו (ויקרא א, ד). וביסורין כתיב: והם ירצו את עונם (ויקרא כו, מג)."
- ב. מנין שבעל מום נקרא "טמא"?
(כו, יא) ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה, והעמיד את הבהמה לפני הפה: רש"י ואם כל בהמה טמאה. (ת"כ. תמורה לב) בבעלת מום הכתוב מדבר שהיא

טמאה להקרבה, ולמדך הכתוב שאין קדשים תמימים יוצאין לחולין בפדיון, אלא א"כ הוממו (שם לב: ת"כ פרשתא ד, א.):^{לח}

ג. היכן מצאנו לשון "קשה" (תרגום, ועי' תוס' ר"ה טז. ד"ה שאירע)?

(כו, כא) וְאִם תִּלְכוּ עִמִּי קְרִי וְתִרְגַּם אֹנְקְלוֹס וְאִם תִּהְיוּן קְדָמִי בְּקִשְׁיֹו וכו'.

וכתב התוס' (ר"ה טז. ד"ה שאירע) שאירע בה קרי. מקרה לשון אולי יקרה (במדבר כג) אי נמי לשון קושי כמו אם תלכו עמי בקרי (ויקרא כו):

ולשון "אולי" (רמב"ן)?

(כו, מא) או אִז יִכְנַע לְבָבְךָ הָעֶרְל וְאִז יִרְצוּ אֶת עֵוֹנְךָ ופי' הרמב"ן או אז יכנע לבבם הערל. "לשון אחר אולי, שמא אז יכנע לבבם הערל".

ד. מנין שכל ישראל ערבים זה לזה (סנהדרין כז:)?

"(ויקרא כו-לז) וכשלו איש באחיו איש בעון אחיו מלמד שכולן ערבים זה בזה".

ה. מנין שביהכ"ס שחרב עדיין עומד בקדושתו (מגילה פ"ג משנה ג)?

"וְעוֹד אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, בֵּית הַכְּנֶסֶת שְׁחָרַב, אֵין מְסֻפְּדִין בְּתוֹכוֹ, וְאֵין מְפָשְׁלִין בְּתוֹכוֹ חֲבָלִים, וְאֵין פּוֹרְשִׁין לְתוֹכוֹ מְצוּדוֹת, וְאֵין שׁוֹטְחִין עַל גַּגּוֹ פְּרוֹת, וְאֵין עוֹשִׂין אוֹתוֹ קַפְנִדְרִיא, שְׁנַאֲמַר (ויקרא כו), וְהִשְׁמוּתִי אֶת מְקַדְּשֵׁיכֶם, קִדְּשָׁתָן אֶף כְּשֶׁהֵן שׁוֹמְמִין".

חדוותא דאפטרתא בחוקתי (ירמיה טז)

ו. איזה עוף מוזכר בהפטרה?

"קורא".

שנא' (יז, טז) קורא דגר ולא ילד וכו'.

ואמרו חז"ל (חולין קמ:): "קורא זכר רבי אליעזר מחייב וחכמים פוטריין: אמר רבי אבהו מאי טעמא דרבי אליעזר אתיא דגירה דגירה כתיב הכא (ירמיה יז-יא) קורא דגר ולא ילד וכתוב התם (ישעיה לד-טו) ובקעה ודגרה בצלה".

ז. איזה דבר שקדם לבריאת העולם מוזכר בהפטרה (נדרים לט:)?

"שבעה דברים נבראו קודם שנברא העולם אלו הן תורה ותשובה גן עדן וגיהנם כסא הכבוד ובית המקדש ושמו של משיח וכו' בית המקדש דכתיב (ירמיה יז-יב) כסא כבוד מרום מראשון".

^{לח} ובדומה לזה מצאנו (דברים יד, ג) לא תאכל כל תועבה: רש"י כל תועבה. כל שתעבתי לך, כגון צרם אוזן בכור כדי לשוחטו במדינה, הרי דבר שתעבתי לך כל מום לא יהיה בו, ובא ולמד כאן שלא ישחט ויאכל על אותו המום, בשל בשר בחלב הרי דבר שתעבתי לך, הזהיר כאן על אכילתו (חולין קיד:):

מלה צפונה / הרב יוסף שפר

חידה לפרשת במדבר

יוצב ראשונה בסדר מסירה
יועדף על החריף בעקירה
יוסמך עניינו אצל שנה מופקרה
יושבעו בו העם מצוות לשמרה
בשל שפלות הייתה הבחירה
ופארן ושעיר לא חפצו בחומרה
בתורת כהנים יחתום בגומרה
ובדידן יפקדו בו העם לספירה
בשמו יוכתר ארי שבחבורה
ממנו לישראל שנאה נטורה
וניסים וסימן בשמו לא תקשרה
לשמיעת העבד אוזן חרורה
בהלכות שעל פה מפי הגבורה
ועל אלו קירבנו לבד נזמרה

*

פתרון חידת 'מלה צפונה'

הפתרון: סיני

יוצב ראשונה בסדר מסירה- משה קבל תורה מסיני
יועדף על החריף בעקירה- סיני עוקר הרים (עי' ברכות לא)
יוסמך עניינו אצל שנה מופקרה- מה עניין שמיטה אצל הר סיני
יושבעו בו העם מצוות לשמרה- מושבע ועומד מהר סיני
בשל שפלות הייתה הבחירה- עי' סוטה ה'
ופארן ושעיר לא חפצו בחומרה- ה' מסיני בא וזרח משעיר למו...
בתורת כהנים יחתום בגומרה- שחומש ויקרא חותם במילה סיני
ובדין יפקדו בו העם לספירה- ויפקדם במדבר סיני
בשמו יוכתר ארי שבחבורה- סיני לא נקרא...
ממנו לישראל שנאה נטורה- מה הר סיני שירדה שנאה לעכו"ם עליו
וניסים וסימן בשמו לא תקשרה- (עי' שבת פט)
לשמיעת העבד אוזן חרורה-אוזן ששמעה בהר סיני...
בהלכות שעל פה מפי הגבורה- הלכה למשה מסיני
ועל אלו קירבנו לבד נזמרה- אלו קירבנו לפני הר סיני...

אספקלריא לדף היומי - הארות במסכת הנלמדת

הרב אריה גלינסקי, מח"ס בירורים וביאורים

דף מ.

בעניין כוונה במצוות אכילת קדשים

תוספות ד"ה מאי תרי גווי איכא 'דליכא למימר רצה לשם סעודה אוכלה רצה לשם מצוה דאין צריך שיתכוין לשם מצוה אלא שלא יהא אוכלה אכילה גסה, לכאן דברי התו' סתומים מאוד, למה אין צריך שיתכוון לשום מצוה, וואם כוונת התו' כי במידי דאכילה שאינו מכוון כמכוון דמי, כפי שיש שסוברים, יעוי' ביאורה"ל סי' ס', הו"ל לפרש כל זה].

והנה גם רש"י כתב על דרך דברי התו', אבל לכאן דברי רש"י יש מקום להבין, דז"ל רש"י וְהָאֵל לִיכָא לְמִימַר תַּחֲזוֹר לְהִיתִירָה הָרֵאשׁוֹן רְצָה לְשֵׁם מִצְוָה אוֹכְלָה רְצָה לְשֵׁם מִצְוָה אוֹכְלָה ת"ל דלא, דהא כל כמה דבעי ליכלה, דהתם הוא כי בעיל שלא לשם מצוה פגע בערוה אבל הכא מאי קעביד, וע"כ בתרי גווי בעיא לאוקמי דומיא דרישא, והיינו דהתורה באה לומר מה מותר ומה אסור, ולא מה "צריך" לעשות, ולומר שיש איסור לאכול בלי כוונה למצוה, אי אפשר, כי אין כאן סיבה לאיסור, אבל בתו' אי אפשר לומר כן, שהרי כתבו שרק שלא יאכל אכילה גסה, וגם בזה הרי אין איסור, וע"כ שהתורה מדברת גם אין צריך לאכול ולא רק מה מותר ומה אסור וא"כ קשה מאוד למה לא אמרו לעניין אכילה לשם מצוה, [אמנם באמת יל"ע בדברי רש"י שא"כ מהו זה שאמרו בגמ' את האפשרות של אכילה גסה, ודחו משום דלא מיקרי אכילה, תיפו"ל דאין בזה איסור כמו ביבמה שיש איסור אשת אח, ואולי חדא מתרי טעמי אמרו וצ"ע, ויל"ע עוד בדברי רש"י למה אין כאן איסור שהרי הוא קדשים ויש כאן מעילה, ואולי בקדשים קלים אין שייך זה, אבל אינו ברור כ"כ, ואכתי צ"ע].

וראיתי בקרן אורה שעמד בזה וכתב וז"ל 'גמרא הכא מאי תרי גווי איכא, ופי' רש"י ז"ל דליכא למימר רצה לשם מצוה אוכלה כו'. דכל כמה דבעי ליכליה. וכן כתבו התוס' ז"ל (ד"ה מאי) דאין צריך שיתכוין לשם מצוה, אלא שלא יאכל אכילה גסה. ויש לדקדק מאי שנא משאר מצוות דבעי כוונה, כמו אכילת מצה דבעי כוונה לשם מצוה. וי"ל דאכילת קדשים שאני, דכתיב בהן למשחה כדרך שהמלכים אוכלים (זבחים כ"ח ע"א), משמע דאין צריך כוונה למצוה. אלא דאם כן אכילת פסח גם כן לא בעי כוונה למצוה. ואם כן מצה נמי לא תיבעי כוונה דאיתקש לפסח. ונראה דדבר שבחובה ודאי בעי כוונה למצוה למ"ד מצות צריכות כוונה, והכא שאני דקרא דמצות תאכל בנדבה כתיב, ולא שייך בזה כוונה למצוה כיון דלאו חובה היא.

והנה תירוצו הראשון צ"ב מאוד מהיכ"ת שכדרך שהמלכים אוכלים יפקיע את חיוב הכוונה למצוה, וואולי כוונתו דהעול של חיוב הכוונה מפריע לחירות כדרך המלכים, ודוחק גדול, וגם לא מצינו שהלמשחה הוא דרך חירות, אלא הוא דין בצורת האכילה והוא כבוד

הקדשים שיאכל בתורת גדולה], ובלא"ה כבר דחה בעצמו תי' זה, והתי' השני שתירץ לחלק בין מצוה חיובית למצוה קיומית, יש מקום להבין בסברא, שעניין הכוונה הוא כדי "לצאת ידי חובתו" ואם אינו מחוייב בזה ואי"צ כלל לצאת י"ח, ממילא י"ל דאי"צ כוונה, אבל עדיין אינו ברור דלכאו' י"ל שצריך כוונה כדי "לקיים" את המצוה, שאם אינו מכוון אין כאן מצוה, וכן נראה בכמה פוסקים דפשיט"ל שיש חיוב כוונה גם במצוה קיומית כדע שיחשב למצוה, גם יל"ע אם אין חיוב באכילת קדשים, דלכאו' יש בזה חיוב שלא יבוא לידי נותר, ואולי די בכך שעכ"פ אין חיוב בעצם הדבר מצד עצמו, ואכתי צ"ע.

*

במשנה 'החולץ ליבמתו הרי הוא כאחד מן האחין לנחלה', לכאו' פשטות המשנה היינו שאינו כייבום שזוכה בנכסי אחיו, אלא הוא כאחד מן האחין, וכן הבינה הגמ' בפשטות, והקשו פשיטא, וע"ז ענו 'סד"א חליצה במקום יבום קיימא ונשקול כולהו נכסי, קמ"ל', והקשו 'אי הכי הרי הוא כאחד מן האחים, אינו אלא כאחד מן האחים מיבעי ליה', וע"ז תירצו 'אלא סד"א הואיל ואפסדה מיבום לקנסיה קמ"ל', ולכאו' ברור שהפירוש שבמסקנא אינו פשטות המשנה וכמו שרואים מקו' הגמ', וזה גם פירוש מחודש שיהיה הו"א כזה, וע"כ פלא לכאו' מה טעם פירש רש"י במשנה 'הרי הוא כאחד כו' - ולא הפסיד חלקו בנכסי אחיו', שזהו המסקנא, ולמה לא פירש כפי ההו"א כדרכו בכל מקום, ובפרט כאן שאין זה סתם הו"א ומסקנא, אלא זהו לכאו' פשטות המשנה, ומה טעם נטה רש"י מזה כבר בפירושו במשנה, וצע"ג.

*

דף מא.

בגמ' 'אלא משום דרבי יוסי דתניא מעשה באדם אחד שבא לפני רבי יוסי א"ל מהו לחלוץ בתוך ג' א"ל לא תחלוץ ותחלוץ ומה בכך קרא עליו מקרא זה אם לא יחפוץ הא אם חפץ יבם כל העולה לייבום עולה לחליצה כו' מתיב רב חיננא הספקות חולצות ולא מתיבמות מאי ספקות אילימא ספק קדושין אמאי לא מתיבמות תתייבם ואין בכך כלום אלא לאו ספק שקידש אחת משתי אחיות ואינו יודע איזו מהן קידש וקתני חולצת הכי השתא התם אם יבא אליהו ויאמר דהא קידש בת חליצה וייבום היא הכא אם יבא אליהו ויאמר דהא לא איעברה מי משגח ביה ויבמינן לה הא קטנה דלאו בת איעבורי היא ואפ"ה צריכה להמתין ג' חדשים', יל"ע אם הכוונה ש"מדרבנן" אינה בת חליצה, או שכיון שמדרבנן אסור לה להתייבם, שוב אינה בת חליצה מדאורייתא, כי זהו דין דאורייתא ש"אם חפץ ייבם", וכאן אם יחפוץ לא יתנו לו לייבם, ולכן יש כאן פסול דאורייתא, ולכאו' הדבר נוטה יותר שהוא דרבנן, אבל אכתי צ"ע בזה.

*

דף מב.

בגמ' 'ר' אלעזר לא על לבי מדרשא אשכחיה לר' אסי אמר ליה מאי אמור רבנן בבי מדרשא אמר ליה הכי א"ר יוחנן הלכה כר' יוסי מכלל דיחידאה פליג עליה אין והתניא'

וכו', לא זכיתי להבין דלכאו' אם יחידאה פליג עליה למה הוצרך לומר שהלכה כוותיה, הרי בכל מקום הלכה כוותיה דהלכה כר"י מחבריו, אבל אם רבים פליגי עליה הוצרך לפסוק הלכה כוותיה, ומה שפסקו כמותו לכאו' אין בזה תימה שהרי בכמה מקומות מצינו שפסקו כיחיד דמסתבר טעמיה, [ויעוי' עירובין מו ע"ב ועוד, ועיין בלשון הראב"ד במסכת עדויות פרק א משנה ה' שאם יראה לב"ד האחרון שהלכה כדברי היחיד הראשון יסמוך עליו כלומר יקבע הלכה כמותו כמו שמצינו באמוראים האחרונים שהן קובעים הלכה כיחידים הראשונים בכמה מקומות ואף על פי שהמרוכים חולקים עליהם', הובא דבריו בש"ך יו"ד סוף סי' רמב, ויעוי' לקמן דף מו ע"א ועוד], וצ"ע.

*

דף מג.

בגמ' 'אמר ליה והא תנן מסרק של פשתן וכו' וקי"ל דאין הלכה כאותה משנה, אמר ליה בר מינה דההיא דר' יוחנן ור"ל דאמרי תרוייהו זו אינה משנה, מ"ט' וכו', צ"ב ההו"א בזה, אטו אם במשנה אחת אין הלכה כאותה משנה, האם זה ריעותא בעצם הדבר של סתם משנה, הלא לכל יש יוצא מן הכלל, וגם בהא דהלכה כרבים, פעמים שפוסקים כהיחיד כדלעיל, והרי בוודאי רק כאותה משנה אין הלכה ולא ככל המשניות, שהרי יש הרבה משניות שאין בהם כלל מחלוקת, ובשלימא אם היה בדבר זה מחלוקת וכאן סתם כחד מהתנאים, והיינו אומרים שאין בזה פסק הלכה, יש כאן ראייה שאין כלל שהלכה כסתם משנה, [וגם בזה יל"ע קצת אולי זה יוצא מן הכלל, ואולי היו מתרצים כך], אבל באופן זה הרח מוכרח שהוא יוצא מן הכלל, שהרי ברור שכל משנה כל זמן שאין עליה קו' ומחלוקת, הרי היא הלכה, וא"כ מהי קו' הגמ', וצע"ג.

*

בגמ' 'וכן היה ר' אלעזר מלמדנו משום רבי חנינא הגדול רובו של ראשון ורובו של שלישי ואמצעי שלם', צ"ב הטעם בזה, דהא לעיל [מב ע"א] מבואר ששיעור ג' חדשים מוכרח להבחנה, הרי זהו כל הטעם של ג' חדשים, וא"כ איזה טעם יש להקל בפחות מזה, וצ"ע.

*

דף מד.

תוספות ד"ה אלמה לא איצטריך סד"א ערוה אבראי קיימא 'הקשה הר"ר יום טוב בר' יצחק אכתי צרת צרה היכי משכחת לה שהרי צרת ערוה אינה יכולה לינשא לאחיו השני דאסורה לו מדאורייתא דגבי דידיה ערוה לאו אבראי קיימא וי"ל דמשכחת לה כגון שהערוה היא מחייבי עשה או ל"ת ועשה לכל האחין דלאו בת יבום היא וצרתה שריא', לכאו' צע"ק למה פשיט"ל לתו' שחייבי עשה ול"ת נחשבים לעניין זה כלאו בני ייבום עד שאין כאן שני יבמות, הרי בעצם הם בני ייבום, ואם בעלו קנו, [עכ"פ בחייבי ל"ת יעוי' לעיל כ ע"ב], וא"כ למה כ"כ פשוט שאינם כלל בתורת הייבום, וצ"ע.

*

דף מה.

בגמ' 'אמר ליה הב לי ברתך, לא יהיבנא לך, אמר שימי בר חייה לרב אמרי אינשי גמלא במדי אקבא רקדא הא קבא והא גמלא והא מדי ולא רקדא, א"ל אי ניהוי כיהושע בן נון לא יהיבנא ליה ברת'י, צ"ב הכונה דלכאו' משמע שכוונתו לומר שלא בגלל שהוא סתם לא טוב אינו רוצה אותו, אלא אפילו אם יהיה כיהושע בן נון לא רוצה אותו, אלא רק בגלל היחס, וא"כ למה באמת לא רוצה הלא סבי"ל שהוא כשר, שזה הרי היתה הטענה, ואם הכוונה לומר שבלי קשר ליחס אינו רוצה אותו, מה עניין זה לאילו יהא כיהושע בן נון, והרי אדרבא אם יהיה כיהושע בן נון כן היה רוצה אותו, וצ"ב.

*

בגמ' 'אמר רבינא אמר לי רב גזא איקלע ר' יוסי בר אבין לאתרין והוה עובדא בפנויה ואכשר באשת איש ופסיל', והיינו בעבד גמור כדפירש"י, והיינו דאין כאן את הפגם מה שצד עבדות משתמש באשת איש, דיש כאן צד עבדות, אלא הצד לפסול הוא לומר שכל ההכשר של עבד הוא רק באין כאן גם פסול מצד אשת איש, והנה באמת טעם דעה זו לא נתבאר קודם, דנתבאר שני צדדים, או שעבד מצד עצמו כיון שאין לו קידושין עושה ממזר ואפילו בפנויה, או שעבד שאין לו קידושין כלל אינו דומה לאשת אב ואינו עושה ממזרות אפילו באשת איש, אבל טעם דעה זו האמצעית לחלק בין אשת איש לפנויה לא נתבאר ולכאו' באמת צ"ב טעמא דמילתא, וצ"ל דסבי"ל שהלימוד מאשת אב הוא רק לומר ש"איסור עבד" אינו עושה ממזרות, דרק איסור כזה שאין בו תפיסת קידושין לאחד אבל לאחד יש בו, איסור זה עושה ממזרות, אבל כשקיים איסור זה, אין נפק"מ אם מי שעובר על האיסור הוא בר קידושין או לא, דסוף סוף עבר על איסור אשת איש, ומציאות האיסור היא זאת שעושה את הממזרות, [ויל"ע אם ה"ה בעכו"ם, כי עצם האשת איש עושה את הממזרות, או שרק בעבד שעכ"פ מוזהר ע"ז], והמכשירים סוברים שכל שאינו בר קידושין אין שייך בו כלל מזרות, [ובאמת זה חידוש קצת], וק"ל.

*

בגמ' 'מי לא טבלה לנידותה', צ"ב טעמא דמילתא מפני מה באמת נחשב לטבילת גירות, והיה אפ"ל שאם יש רצון להיות יהודי אי"צ כלל כוונה נוספת בטבילה, ודי בעצם המעשה טבילה כדי לטהר, [וזה העניין במה שהיה לה כוונה לנדות שבזה מראה שעכ"פ יש לה רצון להיות ישראלית], אבל אי"ז מסתבר כ"כ, ויותר נראה דהיסוד בזה הוא שאמנם צריך כוונה בטבילה כדי שתיחשב לטבילה, אבל אי"צ כוונה לגירות, אלא שצריך כונה שהמקוה "תטהר", ואם כוון לנדות או קרי היתה פה כונה זו שהמקוה מטהרת ואז כבר ממילא חל כל מה שצריך לחול, ואכתי צ"ע.

*

דף מו.

בגמ' 'וצריך לתקפו במים' לא נתבאר כ"כ טעמא דמילתא מה מועיל בזה, דמשמע שבאופן זה לא יוכל לטבול עצמו לשם בן חורין, ומה טעם הדבר, ולכאו' משמע שהיסוד בזה שכל

שיש מעשה שמפרש את הטבילה בצורה מסויימת, זהו יותר מדיבור גם של הטובל בעצמו, וממילא חל בזה שם של טבילת עבדות ולא של טבילת גירות, ואכתי צ"ע.

*

בגמ' 'ורבי יהושע טבילה באמהות מנלן סברא הוא דאם כן במה נכנסו תחת כנפי השכינה', מבואר גודל כח טבילת המקוה שאם אין משהו אחר מסברא זה מה שמכניס לתחת כנפי השכינה, שהרי לפי דעה זו אין שום מקור לומר שהגירות היא ע"י טבילה, רק "מסברא" שאם לא כן "במה" יכנסו תחת כנפי השכינה, וזה חידוש נורא לכאן ומבהיל להמתבונן וק"ל.

*

דף מז.

תוספות ד"ה משפט 'וא"ת ואנן היכי מקבלין גרים הא בעינן מומחין וי"ל דשליחותיהו עבדינן כדמשמע נמי בשילהי המגרש (גיטין דף פח: ושם) וכמו שחשו לנעילת דלת בפני לוויין חשו נמי לנעילת דלת בפני גרים', לכאן תי' זה מחודש מאוד, שהרי בפשטות שליחותיהו הוא מועיל רק מדרבנן, ואיך יועיל לעניין גירות שצריך שיהא ישראל מדאורייתא, [וכפי הנראה שסוברים התו' דשליחותיהו הוא סברא דאו', וצ"ב], ולכאן צ"ע למה לא פירשו התו' דהוא משום דכתיב לדורותיכם, שמה"ט אינו מעכב ההזאה אע"פ שמצוותו בכך, וכמו שהביאו התו' לעיל [מו"ע"ב סוד"ה דאין הזאה], מהסוגיא בכריתות [דף ט ע"א] ועל דרך זה הרי י"ל כאן, וצ"ע.

*

דף מח.

בגמ' 'וגלחה את ראשה ועשתה את צפרניה רבי אליעזר אומר תקוץ רבי עקיבא אומר תגדיל אמר רבי אליעזר נאמרה עשיה בראש ונאמרה עשיה בצפרנים מה להלן העברה אף כאן העברה רבי עקיבא אומר נאמר עשיה בראש ונאמר עשיה בצפרנים מה להלן ניוול אף כאן ניוול', צ"ע לר"י דהיינו קציצה, מהו המטרה בזה, שהרי בפשטות המטרה בזה כדי שתתנוול ולא ירצה אותה, וקציצת צפרניים הרי אינו נוול, וכמו שאמר ר"ע מה"ט שהכוונה גידול, [נדוחק לומר שסבי"ל דיש נוול בקציצה כי דרך העובדות כוכבים ליפות צפרניהם, שהרי אינו משמע שנחלקו בגוף הדבר שהנוול הוא ההעברה], וצ"ע.

*

תוספות סוף ד"ה אלא 'ואומר ר"י דתקנת חכמים היא שלא יכשיל את רבו באיסור והיתר כיון דאין מקבל עליו עול מצות, ועוד דאין טוב לחייבו במצות מאחר דאין חפץ לקיימם', לכאן הכוונה כי עי"ז מכשילו שלא לקיימם, וגם אי נימא דאין בזה לפני עוור, עכ"פ גורם שיהיה עבירות בעולם, אמנם יל"ע קצת שלכאן למה לא יהא בזה איסור גמור של לפני עוור או חילול ה' שגורם שיהיה עבירות בעולם וכנ"ל, ולשון התו' משמע לכאן שאין בזה איסור גמור ורק שאין טוב לעשות כן, וצ"ע.

*

בגמ' 'מפני מה גרים בזמן הזה מעונין ויסורין באין עליהן, מפני שלא קיימו שבע מצות בני נח, וכו', אבא חנן אומר משום ר' אלעזר לפי שאין עושין מאהבה אלא מיראה, צ"ע היכן מצינו שיש עונש ע"ז דעכ"פ לכאו' איזה עבירה יש כאן, וגם אם אין זה שלימות המדרגא, היכן מצינו "עונש" על כהאי גוונא, וצ"ע, [ובתו' משמע שהכוונה מיראת בני אדם וזה גופא קושייתם מה שחילקו בין אהבה ליראה, וצ"ע].

*

דף מט.

בגמ' 'מנשה הרג את ישעיה אמר רבא מידן דייניה וקטליה אמר ליה משה רבך אמר כי לא יראני האדם וחי ואת אמרת ואראה את ה' יושב על כסא רם ונשא' וכו', הנה זה מבהיל להמתבונן שכביכול מנשה בא "בשם התורה והאמונה" ובא בטענות על ישעיהו, ולכאו' הוא דבר פלא, אבל המתבונן יראה שסאמת כן הוא בכל הדורות שחולקים על צדיקים וישרים "בשם התורה" כשבאמת היא בהיפך ממש, וזה גופא לכאו' מה שבאו ללמדנו בזה ודו"ק.

*

דף נ.

רש"י ד"ה נתן גט ובעל גט לביאתו ואפילו לר' עקיבא דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין דהא הך מתני' כולה ר' עקיבא היא כדמפרש בגמ' הכא מודי דתפסי קידושי ביאה דגט לאו כחליצה דמי לאפקועי כולה זיקה הלכך לא עמדה עליו בלאו גמור', הלשון צ"ב שהרי מדאורייתא אין הגט מועיל כלום, וממילא בוודאי שאין כאן לאו, ולשון רש"י שאין כאן "לאו גמור" כי גט אינו כחליצה להפקיע "כולה זיקה", משמע מפשטות הלשון שזה מועיל מדאו' רק לא להפקיע כל הזיקה וזה לכאו' פלא, [והרי אפילו לבית שמאי שיש מקום להבין בדבריהם שמאמר הוא דאו', לא ניח"ל לרש"י בזה ופירש שהוא רק דרבנן, וכמבואר בתו' לעיל דף כט ע"א, וכש"כ בגט לרבנן, וצ"ע].

*

דף נא.

בגמ' 'מדר"ג סבר אין זיקה, רבנן סברי יש זיקה, וקתני סיפא וכן אתה אומר בשני יבמין ויבמה אחת, לימא תיהוי תיובתא דרבה בר רב הונא אמר רב דאמר רבה בר רב הונא אמר רב חליצה פסולה צריכה לחזור על כל האחין, אמר לך רבה בר רב הונא בין לר"ג בין לרבנן סברי אין זיקה והכא בגט אחר גט ומאמר אחר מאמר קמיפלגי, ופירש רש"י 'רבנן סברי יש זיקה - לאקשוויי אתי כלומר קס"ד דכי היכי דפליגי רבנן ארבן גמליאל בגט אחר גט הכי פליגי בזיקה ואף על גב דממילתייהו לא שמעינן ליה, ולכאו' הדבר פלא וצ"ב כוונת הגמ' דאם באמת אין שום קשר מה היה הקו' בזה, וצ"ב, ואולי יש לפרש דסבי"ל לגמ' שזה תלוי הא בהא שאם יש זיקה מסתבר שיש לכל אחד זכות לעשות מאמר וגט בכל אחת, כי יש

קשר חזק ביניהם, משא"כ אם אין זיקה תקנו בכללות לכולם ולכן סברו שמחלוקת ר"ג וחכמים היא בזה עצמו אם יש זיקה או אין זיקה, ואכתי צ"ע.

*

דף נב.

בגמ' 'אמר רמי בר חמא הרי אמרו אחד לבלר כתוב גט לארוסתי לכשאכנסנה אגרשנה הרי זה גט מפני שבידו לגרשה, ולאשה בעלמא אין גט מפני שאין בידו לגרשה', הנה אינו מבואר בגמ' בהדיא מהו החסרון בזה, ויש שרוצים לבאר שהוא חסרון של לשמה וקצ"ב למה נחשב חסרון של לשמה, וגם חסר בלשון הגמ', ובפרט בלשון רש"י שכתב 'אינו גט הואיל כשנכתב לא היה ראוי לגירושין', לכאו' משמע שהוא חסרון מהותי בעצם הגט, ולכאו' משמעות הדברים שהגדר בזה הוא שכל שא"א עדין לגרש בזה לא נחשב כלל כתיבת גט, דאין לזה עכשיו שום משמעות של "גט" רק הוי עכשיו נייר שכתב עליו גט, וממילא לא חל על זה כלל שם גט [לא מצד חסרון לשמה], ודו"ק, וק"ל.

*

דף נג.

בגמ' בשלמא לרבי יוחנן דאמר כולה ביתא בלאו קאי איצטריך לאשמועינן דאין קדושין תופסין בחייבי לאוין, אלא לר"ל דאמר כולה ביתא בכרת קאי איצטריך לאשמועינן דאין קדושין תופסין בחייבי כריתות, אמר לך ר"ל וליטעמיך סיפא דקתני בעל ועשה מאמר איצטריך לאשמועינן דאין קדושין תופסין באשת איש, אלא אידי' וכו', הנה בקו' הגמ' דאיטריך לאשמועינן דאין קידושין בא"א לכאו' הכונה כי זה חיוב מיתה ובזה כו"ע מודו, אמנם יש לעיין למה לא אמרו הלשון איצטריך לאשמועינן דאין קידושין תופסין בחייבי מיתות כמו שאמרו קודם בחייבי לאוין, ולמה לא אמרו אותו סגנון לשון, ולולי דמסתפינא היה נראה לכאו' שהכונה באשת איש דייקא שבזה אין שום הו"א וכו"ע מודו בזה באופן שאין בזה כלל חידוש, והיינו כמוש"כ הפנ"י [בגיטין דף מג] שמה שאין קידושין תופסים בא"א הוא לא רק בגלל החייבי מיתות שבה, רק כי היא כבר תפוסה, ולפי"ז ניחא היטב לשון הגמ' דזה גופא הכוונה, שבאשת איש בוודאי אין צורך להשמיענו אלא ע"כ הוא אידי'.

*

דף נד.

תוספות ד"ה שכן בידו לרבות ו'א"ת דבקדושין פרק האומר (דף סז:): בעי למילף כל העריות דלא תפסי בהו קידושין מאחות אשתו וקאמר התם בשלמא כולהו אתיין והיכי אתיין הא איכא למיפרך מה לאחות אשה שכן בידו לרבות, וי"ל דבלאו הכי פריך שפיר א"נ דדוקא באשת אח חשיב יש בידו לרבות לחומרא שכן יש בידו לרבות איסור על אחרים אבל מה שבידו לרבות על עצמו לא חשיב פירכא', צ"ב הטעם בזה דסוף סוף איסור זה שונה

מאיסורים אחרים, ויש בו אופן חומרא שאין באחרים, ומנ"מ אם זה על עצמו או על אחרים, וצע"ג.

*

דף נה.

תוספות ד"ה אינו חייב אלא על ביאת מירוק 'נראה דמחייב בשפחה חרופה אפילו בלא הוצאת זרע [אלא שתהא] ביאה הראויה להזריע כמו באשת איש דלא בעינן הוצאת זרע אף על גב דכתיב בה ש"ז ולא אתא למעוטי בשפחה חרופה אלא העראה ושלא כדרכה', לכאו' צ"ב דלכאו' ערבך ערבא צריך, דאה"נ אם הלשון שכבת זרע משמע שכן צריך הוצאת זרע גם בא"א יצטרכו, ואם מסברא לא נראה שזה הכונה גם בשפחה חרופה זה מסברא ומה הראיה מא"א יותר משפחה חרופה עצמה, ואולי כיון שאמרו ששכ"ז דאשת איש למעוטי משמש מת או משמ מתה, משמע מהגמ' עצמה שהוציאה מפשרטו לגמרי ורק בא למעט איזה הלכה, וזה היה פשוט לתו', וגם על שפחה חרופה פשיט"ל לתו' שאם זה בא רק לדרשא אין מקום להצריך הוצאת זרע, אלא שכיון שאמרו שאינו חייב אלא על מירוק וממעט העראה, היה מקום לומר שזה "חלק מההבדל" בין העראה לגמר ביאה, שגמר ביאה הוא כוללל הוצאת זרע, וע"ז הוכיחו תו' שצסתבר שהשכ"ז של שפחה חרופה היא על דרך השכ"ז שבאשת איש שאינו מתפרש על הוצאת זרע וק"ל.

*

דף נו.

בגמ' 'מאי קנה, רב אמר קנה לכל, ושמואל אמר לא קנה אלא לדברים האמורים בפרשה לירש בנכסי אחיו ולפוטר מן הייבום, מן הנשואין לד"ה אכלה דהא הות קאכלה מעיקרא וכו' כי רבי רחמנא לאוקמיה במקום בעל לאלומי מבעל לא' לכאו' צ"ב שבתחילה אמרו שרק לדברים האמורים בפרשה ואח"כ מבואר שגם בדברים שאינם אמורים בפרשה מועיל לאוקמי במקום בעל וצ"ב הטעם הרי אינו מדברים האמורים בפרשה, ואולי ביקום על שם אחיו נכלל לקום במקומו וזה בכלל דברים האמורים בפרשה, שו"ר שכתבו התוספות בתוך דבריהם 'אבל מן הנשואין זכאי בכולהו דלא הוי אלא לאוקמיה במקום בעל דילפינן מהני דכתיבי', ומבואר שאין זה ממש מדברים האמורים בפרשה אבל ילפינן מהני דכתיבי, וצ"ב קצת למה ילפינן ומהיכ"ת ללמוד זה מזה, וצ"ע.

*

דף נז.

בגמ' 'בעא מיניה רבי יוחנן מרבי אושעיא פצוע דכא כהן שנשא בת גרים מהו שיאכילנה בתרומה אישתיק ולא אמר ליה ולא מידי לסוף אתא גברא רבה אחרינא ובעא מיניה מילתא [אחריתא] ופשט ליה ומנו ריש לקיש א"ל רבי יהודה נשיאה לר' אושעיא אטו ר' יוחנן לאו גברא רבה הוא אמר ליה דקבעי מינאי מילתא דלית לה פתרי למאן אי לרבי יהודהוכו', תמוה לכאו' למה לא שאלו את זה עצמו, אליבא דמאן מדבר, וקצת דוחק שכל

זה היה פשוט לו שלר' יוסי ור' יהודה אין מה לדון ושהכוונה לראב"י, וכל זה היה פשוט עד שאיי"צ לפרשו כלל, זהו דוחק לכאו', וצ"ע.

*

דף נח.

בגמ' 'לרבי מאיר דאמר קדושין פסלי חופה נמי פסלה', ופירש רש"י 'חופה - אינה קונה בלא כסף או שטר או קידושי ביאה כדאיתא בפ"ק דקדושין (דף ה:)', צע"ג שהרי בדברי רש"י בתחילת הסוגיא מבואר שהנידון על חופה שקונה, והיינו שסבי"ל שחופה קונה וכמו שהאריכו התו' שם, ולכאו' זה סותר למה שהדגיש רש"י כאן שחופה אינה קונה, וצע"ג, ופלא שלא נתייחסו התו' לדברי רש"י האלו, ובאמת דברי רש"י מוכרחים מחמת לשון הגמ' מיד שאמרה 'דלמא עד כאן לא קאמר ר"מ התם אלא בקדושין דקני לה אבל חופה דלא קנה לה לא', וזה לכאו' מה שהכריח את רש"י לדבריו וא"כ מוכח בזה שחופה אינה קונה, וצע"ג.

*

דף נט.

בגמ' 'אמר רב יוסף כגון שנבעלה לבהמה דהתם משום בעולה איכא משום זונה ליכא אמר ליה אביי ממה נפשך אי בעולה הויא זונה נמי הויא לא הויא בעולה נמי לא הויא וכי תימא מידי דהויא אמוכת עץ שלא כדרכה אם כן אין לך אשה שכשרה לכהונה שלא נעשית מוכת עץ על ידי צרור', מבואר שאין לחלק בין מוכת עץ ע"י בעילה לע"י צרור, ויל"ע דבכתובות [יא ע"ב] נחלקו רב ושמואל אם בביאת פחות מבן ט' נעשית מוכת עץ, וכתבו התו' דהיינו בלא השיר הבותים, והיינו שעצם השם ביאה נותן לה דין מוכת עץ, וא"כ למה לא תירצו כאן שע"י ביאה שאני, וצ"ע.

*

בגמ' 'א"ל רבא מפרקין לרב אשי מנא הא מילתא דאמור רבנן אין זנות לבהמה דכתיב לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב ותנן אתנן כלב ומחיר זונה מותרין (משום) שנאמר גם שניהם שנים ולא ארבעה', והנה כתבו התוספות ד"ה שנים 'ובפ' כל האסורין (תמורה דף ל: ושם) מהאי דרשא דשנים ולא ד' נפקא לן דאין זנות לבהמה', הדבר פלא שהרי דבר זה הוא גם לפנינו בגמ', ואולי היה לתו' גירסא אחרת, ודוחק גדול נובפרט שהד, ה הוא שנים, א"כ משמע שזה מבואר גם כאן], וצ"ע.

*

דף ס.

בגמ' 'מנא ידעי אמר רב הונא בר ביזנא אמר ר' שמעון חסידא, העבירום לפני הציץ, כל שפניה מוריקות, בידוע שהיא ראויה ליבעל, כל שאין פניה מוריקות בידוע שאינה ראויה ליבעל אמר רב נחמן סימן לעבירה הדרוקן, כיוצא בדבר אתה אומר וימצאו מיושבי יבש גלעד ארבע מאות נערה בתולה אשר לא ידעו איש למשכב זכר מנא ידעי אמר רב כהנא

הושיבום על פי חבית של יין בעולה ריחה נודף בתולה אין ריחה נודף, יל"ע קצת על מה שהשוו הדברים כמו שאמרו "כיוצא בדבר אתה אומר", שהרי לכאן חילוק גדול ביניהם, שמה שעשו ביבש גלעד הוא עניין טבעי, שריח היין יוצא דרך הפתח הפתוח, [וכן מבואר בכתובות י ע"ב שהוא עניין שאפשר לבדוק בו בכל פעם, מי שבקי באופן הבדיקה], אבל מה שהעבירו כאן לפני הציץ הרי היה נס כדפירש רש"י, והוא מוכח מצד עצמו, שהרי אין סיבה טבעית שיהיו פניה מוריקות, וגם שהוצרכו לזה ציץ, וא"כ מבואר שאין זה טבעי כלל, וא"כ מהו שאמרו "כיוצא בדבר", וצ"ע, וכנראה ההשוואה היא רק למה שהכירו והבחינו בין נשים אע"פ שאינו אותו עניין, [והרי בלא"ה כאן ההבחנה בין "ראויה להיבעל" לאינה ראויה, ושם ההבחנה בין בעולה ממש לשאינה בעולה, וע"כ דאין ההשוואה לגמרי, ואכתי צ"ע].

*

דף סא.

תוספות ד"ה כל ביאה שאין בה פירצה - קטנה אתיא לכלל פירצה לכשתגדל ולא ממעט אלא היכא דלא אתיא לעולם לכלל פירצה, ויל"ע בנעשית עקרה ולא נולדה כן, אם הוא בכלל זה, דהנה יל"ע בזקנה למה לא יהא בה איסור זה, ואינו מסתבר לומר שאין הכי נמי לדעה זו זקנה תהיה אסורה לכהן, וראיתי בהגהות יעב"ץ שכתב דגם זקנה היתה בכלל פירצה ולכן אינה בכלל זונה, ולפי"ז לכאן ה"ה נעשית עקרה, אמנם יש מקום לומר באופן אחר שזקנה שאני שאינו שינוי בעצם טבעה, אלא שכבר אינה יכולה להוציא לפועל את כח ההולדה, אבל בעצם יש בה כח הולדה, אבל אינו מועיל מה שהיתה פעם בכלל פירצה, דעכשיו אינו בכלל פירצה, ולא דמי לקטנה שעתידה לבוא לכלל פירצה שהאישות הזו בעת הקטנות היא הקדמה לזמן הגדלות ונחשבת כהכשר אליה, אבל מהיכ"ת שיועיל מה שהיתה פעם בת פירצה, ולכאן נפק"מ בין שני ביאורים אלו לעניין נעשית עקרה באמצע ימיה, וצ"ע, ואולי גם היעב"ץ כתב כן רק בכגון זקנה שאינו שינוי בעצם שבזה מועיל מה שהיתה בכלל פירצה כי נחשב הכל לאישות אחת, משא"כ בעקרה שהוא מצב אחר לגמרי נחשב להתחלה חדשה בחיי האישות ואינו מצטרף מה שהיה קודם, [כן צידד ידידי ר' שמואל קרליבך], ואכתי צ"ע.

*

דף סב.

בגמ' 'בני בנים הרי הם כבנים סבר אביי למימר ברא לברא וברתא לברתא, וכ"ש ברא לברתא, אבל ברתא לברא לא, א"ל רבא לשבת יצרה בעיא והא איכא, יל"ע האם הבני בנים נחשבים לעניין פריה ורביה מצד עצמם, או מחמת שע"ז נחשב שיש קיום לאביהם ואמם וממילא הקיום הוא בדור הקודם, ולכאן בהו"א שמחלקים בין ברא לברתא לברתא לברא, משמע שהקיום הוא בדור הקודם ולכן הוא בתנאי שהשאייר אחריו זרע חשוב יותר ולא פחות, ועוד שאל"כ בברא לברתא יעלה רק בתורת בן ולא בתורת בת, וא"כ למה ברתא לברא לא תעלה עכ"פ כבת, ולכן משמע לכאן שזה עולה רק כהמשך לדור הקודם,

אבל יל"ע אם במסקנא נשתנה דבר זה עצמו או שגם במסקנא הוא כן, ולכאוי' מהא דאמרו דתרי מחד אינו מועיל משמע שגם במסקנא הוא כך, ואכתי צ"ע.

*

תוספות ד"ה סמוך לפירקן 'ואף על גב דקטן לא תקינו ליה רבנן נשואין כדאמרינן לקמן בפרק אלמנה (דף סח.) מ"מ להכי תקינו ליה נשואין דלא הויא בעילתו בעילת זנות, צ"ע כוונתם היכן מצינו שתקנו ליה נשואין לעניין זה, ודוחק לומר שכוונתם דמכאן נלמד תקנה זו, ובאמת לקמן דף צו ע"ב כתבו ג"כ יסוד זה ושם לא כתבו שיש תקנה, אלא שלא חשיבא זנות, ומשמע לכאוי' שהוא בלי תקנה, אלא מחמת עצם הדבר שעכ"פ הוא "דרך" אישות ולא דרך זנות, וז"ל התו' שם 'ואף על גב דלא תקינו רבנן נשואין לקטן מ"מ אר"י דליכא איסור' דלא חשיבא ביאת זנות ומצוה נמי איכא להשיא אשה לבנו קטן כדאמר בהנשרפין וכו', וצ"ע.

*

דף סג.

בגמ' 'בגוי נבל אכעיסם, וכו', במתניתא תנא אלו אנשי ברבריא ואנשי מרטנאי שמהלכין ערומים בשוק שאין לך משוקץ ומתועב לפני המקום יותר ממי שמהלך בשוק ערום, לכאוי' צ"ב קצת שהרי באים לבאר את הפסוק בגוי נבל אכעיסם, וא"כ משמע שזה עונש לישראל מה שהמכעיסים הם גוי נבל, ולכאוי' מה המשמעות לכך שהם מהלכים ערומים בשוק ושהם משוקצים ומתועבים לפני המקום, לכך שע"ז העונש לישראל הוא יותר חמור, וצ"ע.

*

הרב יוסף דב הרצוג, ארה"ב

דף פא. אמר ר"ל מאכילה בתרומה ואין מאכילה בחזה ושוק. והיינו דבתרומה דרבנן מותרת באכילה ובזמן שנוהג תרומה דאורייתא אסורה לאכול, ופרש"י דסובר דאנדרוגינוס הוי ספק איש ספק אשה וספק דרבנן לקולא, אבל ר"י סובר דהוי ודאי זכר [ובמשנה נחלקו אם חייבים סקילה והיינו לכאוי' אם הוי ודאי זכר או ספק ועי' לקמן פב: עוד מהלך בזה] והנה לכאורה צ"ב להנך שי' [הפר"ח עי' בש"ך יו"ד סי' קי' כ'] דלא אמרינן ספיקא דרבנן לקולא במקום חזקת איסור א"כ האשה הזאת הרי היא בחזקת שלא היתה מותרת לאכול עד עכשיו ולמה לא נוקמא אחזקה, ויש לדון כמה צדדים בזה שכיון שהספק הוא ספיקא דדינא ואין החזקה יכולה להכריע אם הוא ספק איש או ספק איש והוא נשאר בספיקו לעולם א"כ לא שייך בכה"ג לאסור מצד חזקת איסור, ועוד דהספק הוא אם נעשית אשתו או לא ואין זה נוגע רק לתרומה וא"כ החזקת שלא תאכל אין יכול להכריע אם היא אשתו או וכיון שהספק הזה קיים אז אולי רק ספיקא דרבנן שנוגע רק לענין איסור אז אם הוי במקום חזקת איסור החזקה מכריע הספק דנשאר באיסורו ואז לא אמרינן ספיקא דרבנן לקולא וכתבתי רק להעיר ויל"ע בזה.

*

דף פב: ירושה ראשונה ושניה יש להם. ופרש"י דאלו שני קדושות היו דהקדושה ראשונה בטלה והוצרכה לקדושה שניה אבל קדושה שלישית א"צ דקדושה שניה לא בטלה ולא בטלה קדושת הארץ בגלות טיטוס, והנה הר"מ בפ"ז בית הבחירה טז' כתב טעם הדבר דקדושה ראשונה היה ע"י כיבוש וכיון שגלו ונתבטל הכיבוש נתבטל הקדושה אבל הקדושה שניה ע"י עזרא היה ע"י חזקה שהחזיקו בה ולפיכך כל מקום שהחזיקו בה עולי בבל ונתקדש בקדושת עזרא השנייה מקודש היום ואע"פ שנלקח ממנו, ועי' בכסף משנה שהקשה דלמה לא נתקדש גם הראשונה ע"י חזקה [ואין לומר שכוונת הר"מ מכח הקידוש שעשה עזרא דגם הראשונה קידשו דוד ושלמה] ואולי כוונת הר"מ שקידוש הראשונה שהיה בע"כ של אומות העולם היה קנין כיבוש וממילא קניינו הוא רק כל זמן שהוא כבוש אבל בזמן עזרא עלו ברשותו מלכי בבל והם נתנו רשות לעזרא להחזיק בה בתורת קנין חזקה וכמו שכל קנין קונה לעולם הגם שגוזלים ממנו נשאר בבעלותו כמו כן בקדושה שניה.

*

דף פג: אין אדם אוסר דבר שאינו שלו. והתוס' הקשו מ"ש מנותן נבלה או חלב בתבשיל של חבירו שנאסר, והגם ששם תלוי בטעם שנותן טעם [עי' בר"ש פ"ז דכלאים שעמד בזה] אבל כמו כן כאן בכלאים יש כאן פירי שנתגדל מיניקות של כלאים, או אולי תלוי עם בטעם כעיקר שגם ההיתר נאסר ואז הוי אוסר של חבירו וכמו כן בכלאים, והתוס' חידשו שבכלאים אינו תלוי אם יש מציאות של תערובות אלא תלוי אם רוצה התערובות, וזהו הוכיחו מרואה ירק, וממילא בממון של חבירו אין הוא יכול לחלוט שרוצה התערובות, ועי' ברעק"א סי' רנג' שמדמה לענין איסור שהייה וחזרה אם מישהו לקח קדירתו של חבירו שלא מדעתו על דעת שלא להחזירו דלדעת התוס' נימא שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, וכבר כתבו הרבה לדון בזה שזהו דוקא אם נימא שהאיסור בחזרה הוא אם לקח ע"מ שלא להחזירו, אבל אם נימא דבעינן שיהא דעתו להחזיר אז אפילו אפילו אם אין אדם אוסר דבר שאינו שלו אבל למעשה לא היה כאן דעתו להחזירו, ובזה תלוי אם לקח בטעות קדירה או שנכבה האש אם מותר לשום לאש אחרת דאם בעינן דעת שלא להחזיר אז אין כאן אבל אם בעינן דעת להחזיר למעשה לא היה כאן דעת להחזיר.

*

דף פד. והא כולה פרקין עשה ולא תעשה. ופרש"י כגון ממזרת לישראל וכן חללה לכהן, והתוס' הקשו דהוי עשה ול"ת דיש עשה דקדושים יהיו, והנה הגמ' לעיל כ: רצה לומר כן אבל הקשו דא"כ כל התורה כולה יהא עשה ולא תעשה דכתיב והתקדשתם, והנה הגמ' לא מסיק למה באמת לא הוי עשה ול"ת, ובפשטות דהעשה הוא לקדש עצמו ולא לטמא עצמו בדברים שהתורה אסרתן, אבל אם מדין התורה יש דין עדל"ת אז הוי דבר המותר וא"כ אינו עובר על העשה, וא"כ לכאוי' לק"מ על פרש"י אלא אדרבה צ"ב קושית התוס' דהא הגמ' מסיק דלא הוי עשה ול"ת, ועי' בהגהות מצפה איתן שהביא בשם הפרמ"ג הקושיא וכתב לתרץ שהתוס' סברי דקדושים יהיו קאי רק על מה דמוזכר שם בפרשה ולא על שאר דברים, ולפ"ז לכאוי' גם לענין והתקדשתם דהגמ' מביא שם ראייה צ"ל דלא קאי רק על מאכלות אסורות דכתיב שם בפרשה.

דף פה. ואם היתה שניה לבעל אפילו מיבם אין לה. וצ"ב דהא מבואר לעיל דאי לית לה מראשון תקינו לה משני כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה וא"כ למה בהיתה שניה לראשון ולא לשני לא יהא חייב מצד שלא תהא קלה בעיניו, והנה בעצם היבם ליכא חיוב כתובה עליו מצד עצמו מכיון שזהו קנין אחיו ואשה הקנו לו משמים ורק בזה שהוא מייבמה וזוכה בנכסי אחיו אז כל החיובים של אחיו עובר לו ומה"ט מדינא היה צריך רק ליתן מנכסי אחיו, ורק היתה תקנה מיוחדת אי לית מראשון לטובת האשה שלא תהא קלה להוציאה, ונראה שזהו גם מצד שהוא כאחיו ואחיו גם בנישואין שלו אסור להשהותה באופן שתהא קלה בעיניו להוציאה כדאיתא בכמה מקומות, אבל בשניה מכיון שלא היה חיוב כתובה לאחיו אז היבם פטור גם אם למעשה קלה בעיניו להוציאה מכיון שכל חיובו הוא רק מחמת חיובו דאחיו.

דף פו. מכלל דאיכא מאן דאסר. ופרש"י דכהנים ודאי לאו זרים נינהו. והגם שנחלקו לקמן אם כהנים נקראים לויים אם מותר ליתן להם מעשר ראשון כתב המהרש"א אבל איסור אכילה בודאי ליכא דאפילו אם א"א לקיים מצות נתינה שהתורה הקפידה שיתנו דוקא ללויים אבל בודאי כהנים לא איקרי זרים וליכא איסור אכילה, והנה לקמן איתא דאפילו אם כהנים לא איקרי לויים ומדינא אין ליתן להם אבל עזרא קנס הלויים ותקנו שיתנו לכהנים או לעניים ולכאן צ"ב דהיאך הפקיעו חז"ל מצות נתינה שיש ליתן ללויים, ועי' בריטב"א שכתב דזהו מצד הפקר בי"ד אבל לכאן צ"ב דזהו לענין ממונות אבל היאך מהני זה לענין מצות נתינה, ועי' באוה"ח הק' סוף פ' קרח כי שכר הוא לכם חלף עבדתכם שכתב דמעשר ראשון אין עליו שם קדושה ומותר לאכול בטומאה היינו מצד דזהו בתורת שכר על עבודת הלויים [ועי' בקצות סי' רמג] וא"כ אפשר לומר שהמצות נתינה הוא מצד הדיני ממונות ששייך להם אבל מכיון שחז"ל יכולים להפקיע שאין זה ממון הלויים א"כ אינו מבטל בכלל מצות נתינה, אבל הריטב"א סיים שם ועשאום כשלוחים של לויים וזה צ"ב.

דף פז. בשביל בנה חוזרת אף לחזה ושוק דלא כתיבי מייעוטי. והנה סברת החילוק צ"ב דהא חזה ושוק הוי כתרומה שנאכל גם לעבדים ועי' בר"מ פ"י מעשה קרבנות, ואולי דבעצם בת כהן שניסת לזר נעשית כזרה וכלשון החינוך מ' רפג' שנעשית כאחד מן צלעותיו ועי' ברש"י לעיל פו: ד"ה תאכל, וכן בת ישראל שניסת לכהן אוכלת מצד דנעשה ככהנת, אלא שנתחדש שיש דין של חוזרת לבית אביה [ובמשנת ר' אהרן רצה לחדש דמה שבת ישראל שניסת לכהן אינה אוכלת לאחר מיתת הבעל היינו ג"כ מדין חוזרת דבאל"ה היה עליה דין כהנת] וזהו דוקא לענין תרומה דאוכלים מצד דכל קנין כספו ויליד ביתו אוכלים וממילא חוזרת לא גרע דנחשבת עכשיו יליד ביתו, אבל לענין חזה ושוק דאוכלים מצד כל טהור בביתך יאכלנו או אתה ובניך ובנותיך אתך והיינו שנמצאים עוד ברשות האב וכיון שניסת כבר אינה נחשבת עוד ברשותו ומש"ה אינה אוכלת בחזה ושוק רק בתרומה שזהו

מצד יליד ביתו, אבל הא דזרע כהן מאכיל היינו משום דעל ידי שיש לה עוד זרע מבעלה נחשבת עוד שהיא נמצאת בבית בעלה וכדפרש"י פ' אמור דכל טהור בביתך כולל גם אשה מש"ה אוכלת גם חזה ושוק, ומה"ט מבואר במשנה שתלוי מי היה הזרע האחרון שזה קובע שנמצאת עוד באותו רשות, ועי' בתו' לעיל סח. ובמשנת ר' אהרן סי' כו' וצ"ב רב עוד בזה.

סיפור

אחרי במדבר / הרב נח גדליה קוצקוב

השמע עם קול אלקים - ויחי!

הקול הסתובב בכל המחנה ונכנס לתוך נפשו של כל אחד מן השומעים. צפניהו הצטמרר כולו, והרגיש שכל אבריו מזדעזעים. הוא לא ידע להסביר לעצמו מה היא התחושה שאותה הוא חש, אבל הוא יכל לומר בבירור, כי נעשה בו ובכל ישראל העומדים עמו למרגלות ההר, דבר נדיר שכמותו לא היה מעולם. קול אלוקי מופשט ונשגב, שמצד מהותו איננו יכול בכלל להגבל בגבולות חמריים, לא יכולים להוצר ממנו גלי קול גשמיים היוצרים הברות, של תנועות אותיות ונקודות בעלות משמעות לאוזן אדם מבשר ודם. אותו הקול נכנס ברגעים אלו לתוך אזנו ונשמע לנפשו כדבר שיש לה שייכות וקשר עמו.

הוא ניסה להבין כיצד יכול לקרות דבר שכזה. הרי אפילו מושג רוחני מופשט השייך להשגתו ולעולמו, כמו 'הזמן', לא ניתן לחוש אותו בחושי האדם. הרי אם ירצה לשקול או למדוד דקות שעות וימים, הוא לא יוכל לעשות זאת, כי אין כלים שהחושים יכולים לחוש בהם על אף שהם מושגים השייכים לעולם המעשה. וכאן, לא יאומן, קול אלוקי, שאין למלאכים ולשרפים, לאופנים ולאראלים, כל שייכות והשגה בו, לצורך ההתחברות וההבנה שלו, וההכרה הברורה בכך שהוא שומע את דיבור ה' אליו. הקול ההוא, הצליח להכנס לאזנו ולהפוך שם למילים ואותיות בעלות משמעות מושגת לאדם חמרי ילוד אשה! (ראה כוזרי מאמר א' אות פה; שו"ת הרשב"א ח"ד סי' רלד. וראה שיעור קומה לרמ"ק לב ערך 'אמירה')

צפניהו חש, כי הדיבור שחודר לתוך נשמתו ומטלטל אותה, הוא דיבור שמיימי שמפרש ומבאר את עצמו בבת אחת, לכל אפשרויות הפירוש והביאור, הפרטים ופרטי הפרטים שנכללים בו. ימים שבועות ושנים, של דרשות ושיעורים, פלפולים וחקירות, שנאמרות על כל אות וכל תג מדברי התורה, נכנסים בבת אחת אל תוך חדרי נשמתו, כאשר כל צליל מהדברה הראשונה - 'אָנֹכִי ה' אֱלֹהֵיךָ', מכיל בתוכו את כל תילי התילים של ההוכחות השכליות הרגשיות והנפשיות, לכך ש'ה' הוא הַאֱלֹהִים בְּשֵׁמִים וּבְאָרֶץ אֵין עוֹד מְלַבְדוּ.

הוא לא צריך שיסבירו לו ולא שיפרשו לו, שום דבר ממה שהוא שומע, כי כל הבנה שרק תתכן בדברים, כבר מונחת בהם. זו תורה בהבנה נבואית שאין בה ספק או ערעור, שאלה או קושיא, אלא היא בהירה וברורה כטוהר השמים. לעתיד לבוא, הרהר צפניהו, שמעתי שנוכה לך, שכל התורה שנלמד תכנס לתוך לבבנו ישירות מאת בורא העולם בלי צורך להסביר ולפרש לנו בה דבר, 'נָתַתִּי אֶת תּוֹרָתִי בְּקַרְבִּים! וְעַל לִבִּים אֶכְתָּבֶנָּה! וְהֵייתִי לָהֶם לְאֱלֹהִים וְהֵמָּה יִהְיוּ לִי לְעָם! (ירמיה לא לב), זה מה שאני מרגיש, אלוקי, נותן עכשיו את תורתך בתוך קרבי וכותב אותה עליו (עבודת הקודש לד). זו כתיבה נצחית שתחקק בי מעתה ועד עולם, ותתן בי אמונה טבעית יצוקה כטבע יהודי בלי יכולת להפרד ממנה. אולי

אוכל לכסות את האמונה הזו בכיסויים שונים, אבל היא לא תוכל להמחק, לאחר שנכתבה ונחקקה בליבי בכתב אלוקי (תניא פרק).

צפניהו חש לפתע, בתחושה מוזרה אותה לא חש מעולם, הרגשתו הייתה כאילו נשמתו מתנתקת מגופו ונמשכת מעלה מעלה אל אור עצום ומאיר המושך אותה אליו, אור של אהבה דבקות וכיסופים. הוא חש כי מהותה של התורה היא שאיננה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה, האדם אמור להמית את גופו וצרכיו כדי לזכות בה, ולקבל חיות מחודשת רק מכוחה, היא זו שתחיה אותו בחיים מחודשים (שפת אמת שבועות). צפניהו נתן לנשמתו בשמחה לעלות ולהשתחרר מן הגוף. הגוף הכביד עליו, הוא הרגיש שהגוף הזה, שחטא ושקע במצרים בטומאת מצרים, לא יכול להתרומם ולהתעלות כדי לקבל תורה. הוא חייב להתבטל, לאבד את ערכו כגוף מת. רק לאחר מכן אולי תוכל הנשמה לשוב אליו מחדש כבריה חדשה, במצבו הנוכחי הוא לא התאבל על הגוף ההוא, הוא ראה בו מעכב ומונע מהשגת האור הקדוש והטהור (יערות דבש א, י. וראה לש"ו הדע"ה ח"ב דף מז א-ב).

נשמתו של צפניהו פרחה מגופו ונמשכה אל מקור האור... גם נשמותיהם של כל הנוכחים נמשכו ברצון ובהשתוקקות לינוק ולמצוץ ממקור החיים והקדושה עוד ועוד. המתיקות והנעימות שחשו הנשמות הייתה מעל לכל השגת אנוש. הם כלל לא חפצו לרדת בחזרה אל גופם, הם שאפו לעלות עוד ועוד, להתנתק מן הגשמיות, להפרד מן החמריות, להדבק במקור החיים הנצחיים, בבורא כל העולמות ובתורתו.

נְפִשֵׁי יִצְאָה בְּדַבְרוֹ...'

אמנם, כח אחר של השתוקקות דחף אותם חזרה למטה אל העולם. שתי כוחות מנוגדות אחזו בנשמות הפורחות באויר. כח אחד, משתוקק להתנתק מכל קשר אל החומר ואל הגוף, להתחבר בחיבור נצחי לעולם העליון הזך והמזוכך. כח אחר, אף הוא כח רוחני קדוש, אומר לא, רצון הבורא שיהיו בני אדם, בשר ודם, שיקיימו את רצונו בעולם הזה, יאבקו ביצרים ברצונות ובמאויים, יכבשו את הרע כדי לתת מקום אל הטוב. כאן כבודו האמיתי של מלך מלכי המלכים, להמליכו ליחדו ולרוממו, במקום הרע הסיאוב והזוהמא, לנקות ולצחצח את עולמו מכל הטיט והרפש הרוחני האופף אותו, ולגרום במעשינו שלא יהיה מקום שיקרא תיגר על מלכותו הכוללת עליונים ותחתונים. אנו שואפים לרדת חזרה לגופנו כדי לעשות נחת רוח לבוראנו. בשעת הדיבור הראשון, נתנה הנשמה דרור לרצונה העצום לעלות להתרומם ולנסוק מעלה מעלה. בין דיבור לדיבור, נתנה הנשמה חירות לכח הנגדי להשיב את הנשמה למטה קרוב אל הגוף, לתת לה איזה חיבור ומגע אל הגוף שיאפשר חזרה בעתיד לקיים רצון הבורא בעולם הזה - 'תַּחַת הַתְּפִיחַ עוֹרְרֵתֶיךָ' (מאור ושמש רמזי שבועות).

נשמתו של צפניהו המרחפת מעל גופו, חשה את ההבדל בין נשמתו של יהודי לנשמתו של גוי. הגוי, כאשר יש לו טבע בסיסי אותו ירש מאבותיו, ונאמר לו להפקיר את טבעו לפני רצון בוראו, הוא רואה בזה מוות גמור וביטול חיותו. כשאמרו לבני עשו 'לא תרצח', הם

חשו מיותרים בעולם, אי אפשר שלא לרצוח, זה חלק ממהותינו ואלו חיינו, לא נוכל לוותר עליהם בשביל ציווי הבורא. אני, הרגיש צפניהו בנשמתו, ברגע זה, אני מרגיש רצון וחשק למסור את כל אשר לי, עצמי חיי טבעי ואשיותי, כולי כליל לרצון בוראי. אני מתמוג עם המאמר אנכי ה' אלקיך, ומרגיש שאני מוסר את כל כולי אליו. למרבה הפלא, חש צפניהו, שדוקא ההתמסרות המוחלטת לרצונו של ה', היא זו שמשמרת את חייו, על אף שהיא זו שאמורה הייתה להוציא את נשמתו ממנו באופן שלא תוכל לשוב אל הגוף עוד. אך יִרְאֵת ה' תוֹסִיף חַיִּים'. היא זו שמושכת את הנשמה להשלף מן הגוף החמרי, אבל היא זו שגם מחיה את הגוף על ידי הנשמה ולא נותנת לה להפרד ממנו! (ר"צ הכהן רסיסי לילה נח)

אני מרגיש בכל כולי, חש צפניהו מחוץ לגופו. שכעת, במה שקורה לי עתה, אני מכשיר את נשמתו לקלוט ולהבין בעתיד גם דברים שברגע שאחזור לגופי לא אוכל להבינם. אני רואה את התורה שנכנסת לתוכי כעת כתובה ב'אֵשׁ שְׁחוּרָה עַל גְּפֵי אֵשׁ לְבָנָה', יש בה פנימיות שעטופה בחיצוניות. נכון, שבעת שתשוב עוד נשמתו לגופי, כבר לא אוכל להשיג ולהבין את מה שאני מבין עכשיו. הנשמה תהיה סגורה ומסוגרת במאסר הגוף החמרי שימנע ממנה להבין זאת. אבל כמו שלמדתי בילדותי דברים על ידי משלים גשמיים ופשוטים לפי השגתי, כשהמטרה של המלמד שלי הייתה שכשאגדל אוכל להבין גם את הרוכד הנמשלי העמוק שלהם. גם כעת, אתיגע בתורה בכל כוחי בעודי בתוך הגוף, כך אוכל להבין את מה שאני יודע רואה ומשיג עתה, גם בעתיד, לאחר שיזדכך הגוף ויתקדש בקדושת הנשמה (פרי הארץ לך לך).

"מתוך ההפיכה" - סיפור היסטורי מופעים, מהעבר הלא רחוק / הרב חנוך חיים וינשטוק

[נ.ב. נסמכתי על ספר שמחברו כתב את הספר בארה"ב בשנת תשנ"ז וקיבל הסכמות רחבות מגדולי הרבנים באמריקה. זה נכתב לבני ולבנות הנעורים החסידיים בשפה האידיש ועשיתי לזה עיבוד ספרותי רחב מאד. אני לא אחראי לתוכן]

פרק ק"י

ערב פסח מתקרב ובבית הכלא אמתעלמים מהבקשה של חיים שלום פינקלשטיין לקבל מצות מהודרות יין ומרור כדי לקיים את עיקר מצוות ליל הסדר. הוא חושש שהם בכוונה מתעלמים ממנו וזה גורם לו לכאבי ראש נוראים.

חיים שלום מוצא דרך מחוכמת איך להפגין נגד היחס האכזרי כנגדו, הוא מעמיד פני חולה אנוש זעקות עזרה נשמעות מחדרו הזעקות גוברות והולכות עד שהסוהר מוריס לוי לא יכול להתעלם מהם. הוא מתקרב לחדרו וחיים שלום שלמד לשחק בצורה מושלמת עד שהמשחק שלו נראה אמיתי מצליח לעבוד על מוריס שהוא נוטה למות הוא ביקש לומר עמו ק"ש ופסוקי וידוי מוריס נלחץ ומוזעיק עזרה.

הוא מודיע כי האסיר מס' 210 נוטה למות וצריכים לעשות משהו כדי להציל את חיו, בדרג למעלה מחליטים לסרב להוציאו מחומות הכלא כדי שאיש לא ידע כלל שהוא קיים, הם מזעיקים את הרופא שלהם ד"ר מוסא נזרי שהוא מתוך המערכת ופיו נצור לחלוטין שיבדוק אותו היטב, במקביל הם מחליטים לרכוש עבורו את המצוות המהודרות.

רב נפתלי הרטשטיין עושה עבודת שטח יסודית הוא מרכיב תיקיה גדולה עם עשרות גזירי עיתונים מכל מיני הזנחות בתחום ההגירה, מי שמעלעל בקלסר מתקומם מהמצב החמור בו מזניחים את בעיית ההגירה שגורמת להצפה של עשרות אלפי פליטים ומהגרים בלתי חוקיים שמציפים את שוק העבודה ובכך הם מוזעזעים את המשק, יש ביניהם גם הרבה ברנשים שנוטים אל הפשע ובכך הם הורסים את מרקם החיים הבריא של ארה"ב. הוא מתכונן עם התיק הזה להזעיק את הנשיא לטפל בנושא הוא מבטיח לו עזרה מעשרות סנטורים וחברי קונגרס שתומכים בחקיקה נוקשה שתקשה מאד על המהגרים הבחלתי חוקיים ואף תרחיק אותם מאדמת ארה"ב גם אם כבר נמצאים על אדמתה שנים רבות. הוא מבקש תמורת העזרה להקשות על מדינת ישראל במסע הרכש שלה אם לא תשחרר את חיים שלום מהכלא. הנשיא מוכן לשבץ את רב נפתלי בהרכב שידון עם המשלחת הישראלית אך מתנה זאת בלי ערבוב שמו של הנשיא.

*

סוכן חשאי לבוש כחסידי יצא למאפיית בידרמן, הוא ניגש אל אחד מהצוות וביקש "חבילת מצוות מובחרות תנור ראשון" את המילים הללו שיננו לו היטב לפני שיצא לדרך.

איש החבורה הסתכל על הבחור הוא נראה לו, לא אמיתי, ראו עליו שהוא לא מרגיש בנוח בלבשו, מדי פעם שיחק עם הכובע הגדול על ראשו שהכביד על ראשו הקרח, השערות המודבקות הציקו לו מאד במאפיה החמה, מדי רגע היה עליו לגרד את ראשו ולמרוט בזקנו, חשד עלה במוחו של האברך, ווער ווייסט- מי יודע, אולי הלה הוא מאינשי דלא מעלי, אולי הם מנסים לעשות מעקב אחרינו, לראות אם עושים כאן כסף שחור בגדול.

"לייג אויפ איהם אנ'אויג, ער געפעלט מיר נישט, איך האב מויירע אז ער איז פון דיא יעניקע וואס זוכן אונז נאך-שים עליו עין הוא לא מוצא חן בעיני אני חושד בו שהוא מאלו שמנסים לרחרח אחרינו" שלח הודעת אזהרה מהירה לאחד מאנשיו שישגיח היטב שלא יעשו דבר שעלול להביא לעילה כנגדם.

הסוכן לא ידע שהוא נמצא במעקב, הוא המתין בחום ובמחנק עד שהביא לו ק"ג שלם של מצות מהמהודרות ביותר, הוא שילם עליו את מלוא המחיר שביקשו, בבורותו שאל אם זה כולל גם יין ומרור, הסט המושלם לליל הסדר, הוא רצה להשלים את שליחותו במהירות, אין לו כוח להתעכב עוד שעות באסור הזה.

"מצטער מאד, כאן זו רק מאפיה של מצות, יין ומרור עליך לחפש בשוק המרכזי של מאה שערים, כשתגיע לשם תשאל את אחד העוברים ושבים".

עתה כבר לא היה ספק יש עליהם מעקב, הוא שמח שלא עוררו שום צל של חשד למשהו לא חוקי.

לפנות ערב חזר הסוכן עם כל המצרכים, יש לגוסס מס' 210 כל טוב, עכשיו הוא יכול לילך לעולמו בלי תלונות.

מוריס נחשף מעט לחיים שלום.

ד"ר מוסא נורי הגיע בדחיפות אל החולה ששכב חסר הכרה במיטה במרפאה, מוריס לוי לחש לו שהוא נראה לו ברגעיו האחרונים, הוא סיפר לו שקרא ק"ש כמה פעמים ואמר איתו את כל פסוקי הווידוי.

"תדע לך שכך נפרדים הגוססים מהעולם, גם אמי עליה השלום התמוטטה לי בתוך הידיים, היא לפתע לחשה את שמע ישראל ואמרה שאומר עמה וידוי, היא אמרה את המילים ואני חזרתי אחריה כמו תוכי, באמצע הווידוי היא זרקה לפתע את ראשה לאחור והודעזעה מספר פעמים כך נפטרה מהעולם, עד לרגע זה אני זוכר כל פרט. יתכן שזה מה שעומד להתרחש כעת".

הד"ר היהיר לא התפעל מדברי מוריס לוי.

"יקירי את האבחנות שלך תשמור לעצמך, תן לי לטפל בגוסס שלך לפי הקריטריונים שלי, אם ארצה אחיה אותו לחלוטין, כבר החזרתי לעולם כמה נפטרים שהחליטו ללכת בלי רשותי, אבל לא נתתי להם ללכת, כעת הוא אצלי ביד, עד שלא אגמור את הבדיקה הוא לא מורשה לעזוב את העולם, אחרי כן שילך לאן שירצה".

הוא בדק את חיים שלום מכף רגל ועד ראש, הוא התרשם מכל המדדים כי לא מיניה ולא מקצתיה, חיים שלום אמנם חלש מאד, הסוכר שלו ירוד מעט לחץ הדם גם כן לא שפיר, הערכים טעונים טיפול לוויסות, אבל הוא רחוק מלעזוב את העולם, גופו מגיב חיובית לכל הבדיקות, הדופק והנשימה די סבירים, סכנת חיים כרגע לא מרחפת עליו, מלבד איזה התקף חרדה היסטרי אין כאן דבר.

לאחר בדיקה מקיפה אמר למוריס לוי: תחזיר אותו לחדרו, אין לו משהו רציני, אין לי מושג אם הוא עבד עלינו או שהיה לו באמת התקף חרדה, יתכן שבן אדם כשנמצא במקום כזה מסוגל להגיע להתקף חרדה או התמוטטות עצבים, תיקח את הכל בערבון מוגבל, ליתר ביטחון תיכנס כל שעה שעתיים לחדרו לראות אם חל שינוי בו, אם יש שינוי לרעה תתקשר למס' זה וזה אפילו באמצע הלילה" הוא סיים את דבריו בקריצה רבת משמעות שאמרה... בפעם הבאה תזהר לא לעשות בלגן.

מוריס לוי כעס על עצמו מאד, הוא עשה ממני צחוק, הוא שיחק אותה גוסס, על מנת לעשות בלגן, בכך הציג אותי כשוטה מוחלט, אני לא אשתוק על כך, עלי לשבת עליו כדי להבין למה עשה את התרגיל שלו.

כשקיבל את מערכת המצות היין והמרור, החליט שהוא לא יתן אותם לאסיר, עד שיוציא ממנו מה עמד מאחורי התרגיל.

חיים שלום שכב במיטתו פניו היו אטומות לחלוטין, הוא הבין היטב כי המשחק שלו לא הצליח, הוא לא יכול לעבוד על רופא פתולוג שמתמצא היטב במערכות גופו של אדם, כמה שינסה לשחק, אבל להיות גוסס לא יוכל, הם הותירו אותו בחדרו, מה יהיה מחר? מחר ערב פסח ואין לו כלום, מי יודע מה יתנו לו ואם יתנו לו? אולי עתה יענישו אותו על המשחק.

לפתע הוא רואה את מוריס לוי נכנס עם מצות יין ומרור כפי שביקש, הוא היה מופתע לחלוטין, המחאה הועילה, הוא כן זעזע את המערכת. פניו שונו באחת קריאת שמחה יצאה מפיו.

"אין מילים בפני להודות לך על מה שעשית עבורי".

"אם חושב אתה שתקבל ממני את המצות וכו', יש לך א"כ טעות גמורה, אני לא מתכוון לתת לך את זה עד שאקבל מענה ברור על מה שקרה קודם לכן, ענה מוריס לוי כולו כועס, עשית ממני צחוק התחזית לגוסס שיחקתי ברגשות שלי, קראת ק"ש וביקשת ממני לומר איתך פסוקי וידוי, בדיוק כפי שקרה לי עם אמי עליה השלום, ניצלת את הנקודה היהודית שעוד לוחשת בקרבי, למה עשית לי את הביזיון הזה? נעץ בו מבט מזרה אימים.

"אני אענה לך על הכל, השיב חיים שלום כולו חרדה, ראיתי שמתייחסים אלי כאילו אני אפס מוחלט אין לי רגשות אין לי מצוות וחג הפסח אינו קיים עבורי, זה פשע שקיים אולי בשלטון הייבסקים שונאי הדת, ביקשתי והתחננתי כמה וכמה פעמים שאני רוצה את המינימום לכבוד חג הפסח, כל עוד אני חי זכותי ואף חובתי לקיים את המצוות.

כמה שאני מתחנן ומנסה לנגן על הלב שלכם דרכך, אין תגובה, אפילו לא אמרו את המילה 'לא' פשוט נהגו בי כאילו אני "אאוטסיידר" (יצור שלא משתלב בחברה) מה היה עלי לעשות? הברירה היחידה שלי הייתה, לצום את כל ימי הפסח, אם זה היה כך, בלאו הכי הייתי מת, אדם במצב בריאותי נמוך כשלי לא היה שורד את הצום הממושך, אז לא חיכיתי עד המוות בפועל אלא עשיתי לך "קדימון" חשבתי אולי הלב היהודי שלך יתנגד למה שעושים לי, האמנתי שיוציאו אותנו למקום מעט יותר בנוח, לכל הפחות לימי הפסח, חושבני שאם היית במקומי היית מנסה למשוך תשומת לב באיזו דרך.

מוריס היה המום מהתגובה, לפתע ראה את האסיר מס' 210 באור שונה, אדם שמוכן לצום למוות בשביל עקרונות הדת הוא לא בן אדם רגיל, מעולם לא היה במתקן הכליאה אחד שנאבק למען הדת, אלו שנלחמו היו בעד עניינים אישיים ותו לא. איך יסתכל על עצמו במראה, הוא מוריס שנולד לאבא יהודי ששמר תורה ומצוות, נין ונכד לאנוסי ספרד שעלו על המוקד בשביל האמונה יהיה סוהר של יהודי קדוש כזה?

"תשמע אסיר 210 אומר לך את האמת, במקום הזה אין לאף אסיר שום מעמד, אנשים שמגיעים לכאן נועדו לגריסה, בדרך כלל מדובר על פושעים מועדים מתחתית הסולם שכנראה מגיע להם עונש מוות על פשעיהם, רק שאין משפט מוות במדינה, לכן נוקטים כלפיהם נהלים שמביאים אותנו ממילא לסוף במהירות, לא פגשתי כאן אדם שהיה ניתן לחשוב שאולי נפל לכאן בטעות, מלבדך, היום נוכחתי לדעת שיכול להיות אדם שלא מתאים למקום, אין לי מושג מה עשית שבשביל זה החליטו מלמעלה לקבור אותך חיים בכלא הכי לא בנוח, אשמח מאד לשמוע מה הרקע לעול החמור שהביאך הנה".

"אם תשאל אותי בכנות, אומר לך את האמת שגם לי אין מושג למה עוללו לי מספר אנשים רעה כה גדולה, יש כאן עוול שזועק עד לשמים, אבל מה יתרום אם אספר לי את סיפורי חיי, בלאו הכי לא תוכל לפעול בעדי מאומה, ולא עוד אסור להיות חבר של אסיר לא יעבור זמן עד שחבריך יקלטו שיצרת עמי קשר בניגוד לנהלים, לי לא תועיל ולעצמך תרע מאד. עדיף אם כך שסודי ילך עמי אלי קבר".

"אתה אדם חכם מאד, אין לי מה לומר אבל אשתדל אם אוכל להקל עליך מעט את תנאיך" סיים מוריס את דבריו בהערכה.

סיפורים על מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל / הרב אליעזר קרביץ

סיפורים נפלאים על מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל (6) נרשם סיון תש"פ

סיפר לי אברך בכולל גרלטר (הרב נ, ב.) שבנו כשהיה בן שנתיים וחצי לא דיבר, ובא עמו למרן לבקש ברכה, אמר לו מרן, מכיון שאין לו כיפה על ראשו הוא סובל. ושאל האברך את מרן, הרי הוא לפני חלאקה, השיב לו מרן ממתי שנולד צריך שיהי' כיפה על ראשו.

מיד אחד הנכדים הניח על הילד כיפה, ואז ביקשו ממרן ברכה, ומרן אמר, הוא ידבר. וחזר האברך לשאול, מה לקבל על עצמו, ענה לו מרן שיגמור את הש"ס. וכעבור זמן ב"ה הבן מדבר טוב מאד.

עוד סיפר לי אותו אברך, על אחות של גיסו שהיתה בחורה מבוגרת כבת שלושים וחמש ועדיין לא זכתה להינשא, ובו לבקש ברכה ממרן, ושאל מרן את אביה, על מה הוא מבדיל, והשיב על יין שהוא עושה בעצמו. אמר לו מרן, אם כך אז מגיע לה להתארס. כעבור שבועיים זכתה ב"ה להתארס.

מופת מהשבוע האחרון (סיון תש"פ) מרבינו, בעת שנפתחו הסמינרים ובתי ספר, אברך תלמיד חכם מופלג מהעיר בני ברק לו יש כ-5 בנות בגילאי סמינרים ובתי ספר, שאל את רבינו האם לשלוח אותם או שמא לחשוש ולהשאירם בבית, ולמרבה הפלא רבינו חילק בהוראה ואמר שאת שני בנותיו הקטנות שלא ישלח, האברך התפלא מאד מה ראה רבינו לחלק לומר כן ולחלק לא, אך כמובן ששמע לדעת התורה, ובשבוע האחרון נתברר שבדיוק לאותם שני בנות נתגלה חברה בכיתה חולת קורנה. ומה שמפליא יותר מכל שזה הכיתות היחידות שחלו באותו בית ספר, ובכיתות שאר בנותיו אף אחד לא חלתה. (נמסר ע"י מערכת דרך אמונה).

מופת מופלא מהבוקר (תמוז תש"פ) מרבן של ישראל, עשרה חודשים לאחר שקיבל הרב נ,פ. מהוצאת ספרים 'צוף' הוראה מרבינו להוציא ספר, זוכה הבוקר לבת לאחר שנות ציפייה. בימים הקרובים ייצא ספר ייחודי על הלכות קורונה מגדולי הפוסקים בעריכתו. (נמסר ע"י דרך אמונה).

סיפר לי הגאון הרב גדליה הוניגסברג שפעם הגיע אל מרן יהודי בלי גרביים, ושאל אותו מרן האם הוא רוצה כסף לקנות גרביים. ואז הוא חזר ושאל את מרן היכן כתוב שצריך ללבוש גרביים, וענה לו מרן שבסוגיא בשבת קכ' ע"א מבואר בבגדים שמותר להציל מפני הדליקה, בין הדברים מוזכר גם הענין של גרביים, מבואר שיש ענין ללבוש גרביים.

כעבור תקופה אותו אדם שאמר לו מרן שילבש גרביים, התחיל להיות לו בקעים בין אצבעות רגליו מרוב זיעה ואויר חם, והלך לרופא לשאול אותו מה לעשות, והרופא שאל

אותו, אולי אתה הולך בלי גרביים ומזיע ונכנס לך אויר חם וזה פוצע אותך, וכדאי לרפואה עבורך שתלביש גרביים. ובעל כרחו התחיל ללבוש גרביים.

וכעין זה הוסיף לי שהיה אדם אחד שמרן שאל אותו על לבישת השעון, וכעבור זמן נהיה לו שם הרבה פצעים תחת השעון, והלך לרופא מה לעשות, ואמר לו הרופא שאין ברירה שהוא חייב להשאיר את המקום הזה פתוח להתרפאות הרבה זמן ולא להניח שם את השעון.

אחד הקוראים שלח לי שבגליון קול ברמה של שכונת רמת אלחנן שיצא תמוז תש"פ מובא מעשה מבהיל על צערו של רבינו על חורבן הבית, שסיפר לו תלמיד חכם גדול, הלומד ב'נחלת משה', שהיה אצל רבינו והראה לו קטע המובא בספר מציון מכלל יופי' של הגאון ר' אביגדור נבנצאל רבו של הרובע היהודי בירושלים. רבינו קרא מה שכתוב שם ולפתע החל להשתעל חזק מאוד. לא ידעתי מה קרה לרבינו, מספר התלמיד חכם, אך כשהתבוננתי בפניו ראיתי שזה לא שיעול אלא בכי חזק... מי שמכיר את רבינו, יודע שכאשר הוא בוכה כל גופו מזדעזע!

וכך מובא שם: "יש בנותן טעם להביא מה ששמעתי מאדמו"ר הגאון ר' שלמה זלמן אוירבך זצלה"ה, שסיפר בשם איש מהימן מארץ הונגריה, שבשלושת השבועות היו מתאספים במקומו לישוב על הארץ, ולקונן על שריפת האולם והבירה. והיתה הזעקה והבכייה של המון העם עולה עד לרקיע. ואמר האיש המהימן הנ"ל, שגודל הבכי היה באופן כזה שהרגשתו היתה שאין הוא יודע, אם כשנחרב הבית היו בכיות העם אשר ראו לעיניהם החורבן, כמו הבכי אשר בכו המון העם במקומו בשלושת השבועות" - - - זכורני את ההלם שאחזו בי בעת שראיתי את רבינו בוכה וללא הפוגה, וגם הרה"ג רבי ישעי' אפשטיין שהיה נוכח במקום אמר שאינו זוכר בכי כזה של רבינו. שאלתי את רבינו האם כדאי לפרסם את הדברים, כי אולי הדור לא שייך בזה בכלל, ואמר לי לְפַרְסֵם!

ז.

שלח לי אחד הקוראים סיפור שהובא בקובץ גליונות בשם הגר"ח מישקובסקי שבישיבה לבעלי תשובה נתיבות עולם שאירע שמי שלמד בישיבה חודש אחד אחרי ששירת בצבא, ולמד בהתמדה ואחרי חודש לא הרגיש טוב ונמצא גידול במקום גרוע ונפר לבית עולמו, ושאל הגר"ח מישקובסקי את מרן שהנה עתה הולך לנחם האבלים, ומה יאמר להם, הם ודאי ישאלו הרי נעשה דתי וכך קרה לו, ואמר לו מרן שיאמר להם אולי בחסדי השי"ת היה צריך כבר למות קודם רק שהקב"ה האריך אפו בעוד חצי שנה כדי שיבוא למעלה זך ונקי.

ואכן בא הגר"ח מישקובסקי לנחם בבית האבלים, וסיפר זאת לאחים של הנפטר, ובצד יושב אב הנפטר ודיבר עם ר' נח הרץ. לפתע תופס ר' נח הרץ את הרב מישקובסקי ואמר לו בא תשמע מה מספר אבי הנפטר, וכך סיפר אביו, לפני חצי שנה בדיוק היה הבן בלבנון בסיוור והיה צריך לצאת לסיוור בלבנון ופתאום בא אליו המפקד ואומר לו אתה לא תצא,

בלי שום סיבה ולא עזר שום דבר ויהיה לפלא. ואח"כ קרה שהיה מטען צד ונהרגו כל יושבי הגי'פ. וזה היה בדיוק לפני חצי שנה כמו שאמר מרן.
ח.

סיפר לי אברך מכולל גרטלר, אחד מהאברכים בכולל שם היתה לו בת מבוגרת שזקוקה לשידוך, וביקשו ברכה ממרן. אמר לו מרן שיוציא ספר. והאברך תלמיד חכם שכותב הרבה חידושי תורה, ולא מצא זמן ודרך להתחיל לערוך ולהוציא איזה ספר. כעת בתקופה של הקורונה נאלץ להיות בבידוד והיה לו זמן לערוך להכין איזה ספר, וביום שהוריד את החידושי תורה לדפוס, הציעו איזה שידוך עבור בתו, וכעבור כמה ימים שהספר הוכן לגמרי, זכה לשדך את בתו בשעטו"מ.

ט.

בחור מבוגר שבס"ד סגר שידוך, אולם לא היה שלם עם עצמו, היו לו הרבה שאלות וספיקות על השידוך ועוד, וכל הזמן לא ידעו מה יהיה עם השידוך, ואחד מנכדי מרן התמסר לשידוך הזה בכל גופו וזמנו, כאילו זה בנו, אפילו שלא מכיר כלל את המשפחות, אלא על דעת להקים בית בישראל, ועירב את מרן בסיפור, ומרן התעניין הרבה פעמים ושאל ובירך ודחף לגשת לחתונה, ואף הוסיף לחתן שהוא יתפלל עליו ביום חתונתו, והחתן בלב רועד הסכים לגשת לחתונה, אע"פ שלא היה די שלם עם עצמו, וניסו לדחות את החתונה לאחרי החגים, ומרן לפני זמן אמר להם לעשות זאת ביום ראשון יז' אלול, (אתמול) וניסו לדחות זאת לעוד כמה ימים עד סוף השבוע, ומרן לא נתן להם לדחות אלא אמר להם זריזין מקדימים למצוות.

אכן אתמול בס"ד בבוקר אמר מרן לנכדו, אתה זוכר שהיום יש חתונה של החתן פלוני וצריך להתפלל עליו וכך עשה. ואכן בס"ד אתמול בלילה נערכה החתונה בלב שמח באופן מיוחד, היו הרבה אנשים, ובס"ד זה אירע לפני הסגר שרוצים להתחיל בערים בלילות, הרי כמה סייעתא דשמיא יש בזה שלא דחו את החתונה אפילו עד סוף השבוע.

הרי שכל הנוטל עצה מן הזקנים אינו נכשל ולא מפסיד.